

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Serel ALPAY

AMERİKA (A.B.D.) – İNGİLTERE İLİŞKİLERİ

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Serel ALPAY

AMERİKA (A.B.D.) – İNGİLTERE İLİŞKİLERİ

Danışman

Doç. Dr. Işıl KAZAN ÇELİK

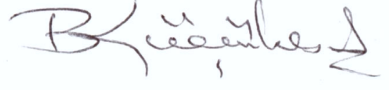
Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Serel ALPAY'ın bu çalışması jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Ramazan İzol
Üye (Danışmanı) : Dr. İzzet Çelik
Üye : Dr. Bilge Küçükörsenli

Tez Başlığı: Amerika (A.B.D) - İngiltere İlişkileri

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 19/06/2012

Mezuniyet Tarihi : 27/06/2012

Prof.Dr. Mehmet ŞEN
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL İLİŞKİ VE İLİŞKİNİN KÜLTÜREL VE SOSYAL BOYUTU

1.1 Özel İlişki Terimi ve Dil, Kültür, Tarih Bağları	4
1.2 Ortak Çıkarlar ve Özel İlişki	9
1.3 ‘Özel’in Boyutu ve Etmenleri	10
1.4 Asimetrik Güç ve Özel İlişki	12

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASİ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLER

2.1 Koloni Dönemi	15
2.2 Amerikan Devrimi	22
2.3 1812 Savaşı	26
2.4 Monroe Doktrini	27
2.5 Amerikan İç Savaşı	32
2.6 Birinci Dünya Savaşı	35
2.7 İkinci Dünya Savaşı	42
2.8 Soğuk Savaş Döneminin İlk Yılları	49
2.9 Süveyş Krizi.....	56
2.10 Kennedy – Macmillan Dönemi	61
2.11 İlişkilerde Duraklama: 70’ler	63
2.12 Thatcher ve Reagan Dönemi	65
2.13 Blair, Clinton ve Bush	69
2.14 Obama ve Elzem İlişki	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ, İSTİHBARAT VE NÜKLEER ALANLARDAKİ İLİŞKİLER

3.1 Askeri İlişkilerde İlk Yıllar	82
3.2 İkinci Dünya Savaşında Askeri İlişkiler.....	84
3.3 İstihbarat İlişkileri	88
3.4 Nükleer Araştırmalar	90
3.4.1 Skybolt Krizi	94
3.5 Afganistan ve Irak Operasyonları	99
3.6 Üsler	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİ ALANINDAKİ İLİŞKİLER

4.1 Ekonomik İlişkilerin Geçmişi	110
4.2 Ekonomik İlişkilerin Boyutu	114
SONUÇ	118
KAYNAKÇA	123
ÖZGEÇMİŞ	140

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
ANZUS	<i>Australia, New Zealand, United States Security Treaty</i> , Avustralya, Yeni Zelanda, Birleşik Devletler arasında imzalanan Güvenlik Anlaşması
BM	Birleşmiş Milletler
BRUSA	İngiltere ile Amerika arasında istihbarat işbirliğini kolaylaştıran 1947 tarihli anlaşma
CCS	<i>Combined Chiefs of Staff</i> , Birleşik Kurmay Başkanlığı
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> , Merkezi İstihbarat Teşkilatı
COIN	<i>Counter Insurgency</i> , Ayaklanmayı bastırma amaçlı operasyonlar
ENIGMA	Nazi Almanyasının istihbarat makinası
G8	<i>The Group of Eight</i> , Dünyanın en büyük sekiz ekonomisi
G20	<i>The Group of Twenty</i> , Dünyanın önde gelen yirmi ekonomisi
GCHQ	<i>Government Communications Headquarters</i> , İngiliz İstihbarat Ajansı
IMF	<i>International Money Fund</i> , Uluslararası Para Fonu
MEU	<i>Marine Expeditionary Unit</i> , Deniz Keşif Birimi
MLF	<i>Multilateral Force</i> , Çok Taraflı Kuvvet
NASA	<i>National Aeronautics and Space Administration</i> , Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> , Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NSA	<i>National Security Agency</i> , Ulusal Güvenlik Teşkilatı
NSC	<i>National Security Committee</i> , Ulusal Güvenlik Komitesi
RAF	<i>Royal Air Force</i> , Kraliyet Hava Kuvvetleri
SCUA	<i>Suez Canal User's Association</i> , Süveyş Kanal Yönetimi
SEAC	<i>South East Asia Command</i> , Güney Doğu Asya Komutanlığı
SHAEF	<i>Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force</i> , Müttefik Keşif Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı
SIGINT	<i>Signal Intelligence</i> , Sinyal İstihbaratı
SAS	<i>Special Air Service</i> , İngiliz Özel Hava Kuvvetleri
ULTRA	İngiliz İstihbarat Sistemi
UKUSA	<i>United Kingdom-United States of America</i> , Amerika, İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda arasındaki İstihbarat anlaşması

USMC

United States Marine Corps, Birleşik Devletler Deniz Piyade Teşkilatı

ÖZET

“Amerika-İngiltere İlişkileri” adlı bu tez çalışmasında iki ülke arasındaki ilişkiler “Özel İlişki” kapsamı içerisinde incelenmiştir. İlişkiler, Amerika'nın bir İngiliz kolonisi olduğu dönemden başlatılmış, Özel İlişkinin yoğunluk kazandığı İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş dönemi ve günümüzdeki ilişkiler ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Bu esnada ilişkileri daha iyi analiz edebilmek adına kültürel, siyasi, askeri ve ekonomik olmak üzere bir ayrıma gidilmiştir. Sonuçta iki ülke ilişkilerini oluşturan ve önemli kılan parametreler üzerinden ilişkilerinin özel bir seyir izleyip izlemediğine, özelse hangi zaman ve koşullar altında özel bir çerçeve çizdiğine dair kaniya varılmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

The thesis which is entitled “The Relations between United States and United Kingdom” analyses the relationship between these two countries within the context of “Special Relationship”. The analysis of the relations has been started with the period that once America was a British Colony, then mainly Second World War, Cold War, and modern day relations have been discussed. In the meantime, in order to analyse further this relationship, the thesis has been categorized as cultural, diplomatic, military and financial aspects of the relations. In the course of events, it was examined whether the relationship has been special throughout its history or not, if so, on what conditions or which time span it is special, through significant parameters that constitute the relationship.

GİRİŞ

Amerika İngiltere ilişkileri oldukça önemli, ancak aynı zamanda pek çok açıdan istisnai ilişkiler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş dört yüzyıllık bir zaman dilimine yayılan ilişkiler, aynı zamanda karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak bunların dışında uluslararası gündeme konu olan, pek çok bağımsız devletin diğer devletlerle her an çeşitli alanlarda karşılıklı ilişki kurduğu ve anlaşmalar imzaladığı günümüzde, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık arasındaki ilişkiyi belki diğer ikili ilişkilerden bir adım öne çıkarmak mümkündür. Özellikle İkinci Dünya Savaşından bu yana pek çok araştırmacı ve politikacının özellikle belirttikleri bunun “Özel bir İlişki” (*special relationship*) olduğudur. Bu ilişkiyi incelemeye değer kılan belki de en önemli nokta iki ülkenin de uluslararası gündeme yön veren, dünya gücü -world power- devletler olmalarıdır. 18. ve 19 yüzyıllarda İngiltere, dünyanın her yanına yayılmış sömürge imparatorluğu ve yenilmez kabul edilen donanmasıyla tartışmasız en önemli güçken İkinci Dünya Savaşı sonrasında kaynaklarını ve sömürgelerini kaybederek bir anlamda yerini yükselen yeni güç Amerika Birleşik Devletlerine bırakmıştır. Başlangıçta birbirine şüpheyle yaklaşan bu iki ülke sonrasında birbirleriyle yakın ilişki kurmayı ve beklenenin aksine uzun yıllar bu yakın ilişkiyi korumayı başarmışlardır.

“Özel İlişki” terimi genellikle iki ülkenin sahip olduğu ortak dil, yakın tarihi ve kültürel bağlar gibi kavramlar üzerine oturtulmaktadır. Bunların etkisi yadsınmamakla birlikte asıl olarak iki ülkeyi işbirliği ve ortaklık ilişkisine girmeye iten özellikle savaş döneminde sahip olduğu müşterek ulusal çıkarlar ve ortak tehdit algılamalarıdır. İngiltere ve Amerika genellikle aynı tarafta yer almış ve benzer politikalar gütmüşlerdir. Bununla beraber bu ilişkinin her dönem aynı şekilde seyrettiğini söylemek doğru olmaz. Yakın işbirliği, kırılma noktaları olmasına da engel teşkil etmemektedir. 1814 yılında imzalanan Ghent anlaşması sonrasında iki devlet birbiriyle savaşa girmese de Süveyş, Skybolt krizleri gibi işbirliğinin koptuğu örnekler de mevcuttur. Bunda en büyük neden tarafların sahip olduğu asimetrik güçtür.

Peki, bu doğrultuda iki ülke arasında belirtildiği gibi özel bir ilişki var mıdır? Eğer varsa hala devam etmekte midir ve gelecekte de devam edecek midir? Bu tez içerisinde iki ülke arasındaki ilişkiler başlangıçtan günümüze analiz edilmeye, genel bir çerçeve ile sorunun yanıtı bulunmaya çalışılacaktır.

Bu bağlamda görüşler doğal olarak ikiye ayrılmış gibidir. Bazı bilim adamları ve politikacılar bu tür bir ilişkinin varlığının yadsınamayacağından bahsederken, diğerlerine göre bu tür ilişkiden bahsetmek günümüz dünyasında gerçekçi olmayacaktır. Bu bakış açısı doğrultusunda Amerika'nın İsrail örneğinde olduğu gibi birçok devletle özel bir ilişkiye sahip olduğu, ülke çıkarlarına uygun olarak başka ülkelerle de yakın işbirliği içine girdiği vurgulanmaktadır. Ayrıca İngiltere de Avrupa Birliği içerisinde ayrı bir gündeme sahiptir. Bununla birlikte görüşün temelinde ilişkinin asimetrik yapısı yer almaktadır. Şüphesiz ki Özel İlişki İngiltere için Amerika'da olduğundan daha fazla önemlidir. 20 yy'da büyük bir düşüşe geçen İngiltere yükselen güç Amerika'ya bir anlamda yatırım yapmaktadır. İngiltere'nin dış politikasının merkezinde yıllardır Amerika oturmaktadır. Ayrıca ister İkinci Dünya Savaşı sonrasında olsun, ister Soğuk Savaş sonrasında olsun iki ülkeyi bir araya getiren nedenler ortadan kalktığında ilişkiye bitmiş bir efsane gözüyle bakılmıştır. Özellikle İki ülkenin karşı karşıya geldiği zamanlarda Özel İlişki sorgulanmaya başlanmıştır. Ancak iki devlet başkanının bir araya gelmesiyle doğrudan akla gelen bu anlatım günümüzde de hayatta kalmayı başarmış görünmektedir. Hatta Amerikan Başkanı Barack Obama'nın 24 Mayıs 2011'deki ziyaretinde bu durum tekrar vurgulanmış sadece özel değil aynı zamanda “elzem” bir ilişki¹ olarak tekrar adlandırılmıştır. Devlet adamlarının televizyon önünde yaptığı konuşmaların yanı sıra yürütülen yakın askeri, istihbarat vs. ilişkilerinden ve yapılan çeşitli anlaşmalardan da bunu çıkarmaktayız. Buradan anlaşılan Özel İlişki kavramının içi boş bir kavram olmadığıdır. Bu var olduğu söylenen ilişki ister ABD'nin kibarlığını ister İngilizlerin Amerikan deviyle yakın olma çabalarını gösterebilir, iki devlet ilişkisini ayakta tutmaya devam etmektedir.

Konu ve sorunsal bağlamında tez tarihsel perspektiften ele alınmıştır. Tez yazım aşamasında genel olarak tarihsel karşılaştırmalı araştırma tekniği benimsenmiş olup, birden çok tarihi döneme odaklanılmıştır. Analitik olarak tarihsel dönemler arasında farklılık olup olmadığı ve nedenleri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma sürecinde toplanılan veriler birleştirilmiş, giriş bölümünde yöneltilen sorular rafine edilmeye ve ayrıntılandırılmaya çalışılmıştır². Bu çerçevede, analiz Amerika'nın İngiltere'ye karşı verdiği Bağımsızlık savaşıyla başlamakta olup, günümüze kadar uzanmaktadır. Özel İlişki olgusu yukarıda bahsettiğimiz gibi değişik biçimlerde tanımlanmakta, iki devlet arasındaki her türlü ilişkiyi

1 Porter, A.; *Barack Obama and David Cameron to rename special relationship the 'essential relationship'* 24 Mayıs 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/8532120/Barack-Obama-and-David-Cameron-to-rename-special-relationship-the-essential-relationship.html>

2 Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. 1. Cilt. Çev. Sedef Özge. Yayınodası Yayıncılık. s. 71

içermektedir. Bu nedenle tezde gerçeklikte birbirine bağlı olan bu ilişkiler özelliklerine göre analitik olarak boyutlara ayrılmış ve incelenmiştir. İlk bölümde Özel İlişki kavramı tanıtılmış ve kavramın ortaya çıkışının önemli bir nedeni olan kültürel ve sosyal boyut ele alınmıştır.

İkinci bölümde ikili ilişkilerin en göz önünde olan boyutu siyasi ilişkilere değinilmiş, liderlerin ilişkinin gelişmesindeki önemi bir bakıma gözler önüne serilmiştir. Öyle ki bu doğrultuda ilişkiler bazen ivme kazanmış, bazen de yoğunluğunu kaybetmiştir. Üçüncü bölüm olan askeri, istihbarat ve nükleer ilişkiler bölümü, Amerika – İngiltere ilişkilerinin belki de en dikkate değer bölümünü oluşturmaktadır. Zira özellikle İkinci Dünya Savaşından başlayarak iki ülkenin askeri birimleri büyük bir entegrasyon ve uyum içerisinde çalışabilmiştir. Dördüncü bölüm olan ekonomik ilişkiler alanında ise ekonomik etkileşimin tarihi süreci ve günümüzdeki mevcut durumu irdelenmiş olup, sonuç bölümünde bu bölümlerle ve genel anlamda iki ülke arasındaki ilişkilerle ilgili tespitlerde bulunulmuştur.

Bu çalışma çerçevesinde konunun içeriği gereği İngilizce kaynaklar ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Tez çalışması için İngilizce dilindeki kaynaklar fazlasıyla yeterlilik arz etmekte olup, Türkçe kaynaklar yeteri kadar mevcut olmadığı için fazlasıyla başvurulamamıştır. Bu çalışmada başvuru alan önemli kaynakların başında iki ülkenin devlet adamlarının, başkan ve başbakanlarının; bu alanda önemli araştırmalar yapmış, yazar ve araştırmacıların görüşleri yer almaktadır. Pek çok ikili ilişkide de devlet adamları arasında bu tarz söylemler sıklıkla yer almasına rağmen çoğu zaman gerçeği yansıtmamaktadır. Ancak Amerika – İngiltere ilişkilerinde söylemlerin eylemlerle de desteklendiği görülmektedir. Ayrıca bu ifadeler ilişkilerin sadece özel olup olmadığını anlatmakla kalmamakta, aynı zamanda boyutları ve içeriği ile de ilgili bilgi vermektedir. Bu doğrultuda daha çok İngiltere tarafından ağırlıklı olarak kullanılan ve savunulan Özel İlişkiyle ilgili olarak Amerikan mevkidaşlarının ifadelerine ayrı bir önem verildiğini de belirtmek gerekir. Bunların yanı sıra özellikle günümüz ilişkilerini gözlemlemek adına güncel haberlerden ve ayrıca akademik makalelerden sıklıkla yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL İLİŞKİ KAVRAMI VE İLİŞKİNİN KÜLTÜREL VE SOSYAL BOYUTU

1.1 Özel İlişki Terimi ve Dil, Kültür, Tarih Bağları

Amerika-İngiltere ilişkilerine dair araştırma yapılmaya başlandığında karşımıza bu ilişkiyi ifade etmekte sıkça kullanılan bir terim çıkar: Özel İlişki. Bu terim daha önce de kullanılmakla birlikte ilk olarak kamuoyu önünde geniş yankı bulması İngiltere Başbakanı Churchill'in 1946 yılında Amerika'da Fulton Missouri'de yaptığı *Demir Perde* (Iron Curtain) konuşmasında telaffuz edilmesiyle başlar³. Bu bakımdan terimin Churchill tarafından oluşturulup ve popülerleştirildiğini söylemek mümkündür. Günümüze kadar gelen bu söylem hala önemini korumakta, iki devlet arasındaki resmi görüşmelerde devlet adamları tarafından tekrar tekrar dile getirilmektedir. Bu söylemin elbette ki Amerikan politikasında da karşılığı olmasına rağmen daha çok İngiliz aksanıyla telaffuz edildiği, dolayısıyla İngilizlerin bu terimi daha çok kullanıp etkin bir şekilde savunuculuğunu yaptığı söylenebilir⁴.

İki ülke arasındaki ilişkilerin bir bakıma önemini de ifade etmek için bu zamana kadar farklı tabirler kullanılmıştır. Churchill ve Nixon gibi farklı iki lider bu terimi kullanmış, Harold Wilson yakın ilişki (*close relationship*) demeyi tercih ederken Thatcher olağanüstü ittifak (*extraordinary alliance*) olarak ifade etmeyi tercih etmiştir⁵. Özellikle Topyekûn savaş döneminde ilişkilerinin benzersizliği, dost süper güçler (*friendly superpowers*) olarak da ifade edilmelerine neden olmuştur⁶. İlişkilerde anlaşmazlık gözlemlendiği dönemlerde de diplomat ve akademisyenler tarafından yeni kavram yaratılması çalışmalarına girişilmiştir. Ancak ne şekilde ifade edilirse edilsin Özel İlişki terimi insanların zihinlerinde etkinliğini korumaya devam etmektedir.

İki ülke arasındaki ilişkilerin özel olarak görülmesinin temelinde bazı etmenler vardır. Bunlar arasında öne çıkan Amerika ile İngiltere arasında var olduğu söylenen kültürel, tarihi ve dilsel bağlardır. Daha çok duygusal açıdan görülse de Amerika İngiltere ile gerçekten ortak

3 Muller, J. (1999). *Churchill's "Iron Curtain" speech fifty years later*. University of Missouri Press.

4 Dickie, J. (1994). *"Special" no more: Anglo-American relations: rhetoric and reality*. Weidenfeld & Nicolson. s. x

5 Reynolds, D. (1985-1986). *A 'special relationship'? America, Britain and the international order since the Second World War*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-). Vol. 62, No. 1 s. 1-20

6 Dobson, A.P. (1995). *Anglo-American relations in the twentieth century: of friendship, conflict and the rise and decline of superpowers*. Routledge. s.1

tarihi ve dilsel bağlara sahiptir⁷. İngiltere'nin Amerika'da 1607'de kurduğu ilk kalıcı yerleşim yeri *Jamestown* ile birlikte Amerika ile etkileşimi başlamıştı. Sonrasında devam eden koloni dönemi aslında ikili ilişkiden ziyade aynı imparatorluk içinde merkez ile koloni arasındaki ilişkiler olarak değerlendirilmiştir. Amerikan Devrimine kadar geçen yaklaşık 180 yıllık zaman zarfı içerisinde Anglo Sakson kültürü, dili ve kurumları Amerika'da yerleşme fırsatı bulmuştur. Elbette ki kıtanın kuzeyi bu iki yüzyıla yakın zaman içerisinde sadece İngiltere'den değil pek çok ülkeden yerleşimciye kapılarını açmıştı. Alman, İsveçli, Hollandalı yerleşimcilerin yanı sıra Afrika'dan köleler getirilmişti. Zaman geçtikçe yerleşimciler kendilerini Amerikalı olarak addetmeye başlamışlar, farklı coğrafyadan ve yeni fırsatlardan etkilenmişlerdir. Bu doğrultuda okyanusun da etkisiyle birlikte İngiliz kültüründen bir kopuş meydana geldi. Ancak yine de bir Beyaz Anglo Sakson hâkimiyetinden bahsetmek mümkündür⁸. İngiliz dili ve kültürü diğerlerinden ağır basmış, diğer yerleşimciler bu kültüre adapte olmak durumunda kalmışlardır. Bunun diğer nedeni de diğer göçmenlerin İngiltere'den gelen göçmenler gibi sistematik ve toplu şekilde gelmemiş olmalarıdır. İngiliz kültürünün demokrasi açısından gelişimi diğer ülkelere göre eskilere dayanmakta, devlet kurumsallaşması bakımından kendisini daha kolay göstermekteydi. Amerika'daki koloniler ve dolayısıyla sonrasında Birleşik Devletler İngiliz kurumsallaşmışlığı üzerine kurulmuştur denilebilir⁹. Anayasasında, yönetiminde İngiliz hukuk sisteminin ve devlet geleneğinin büyük etkisi vardı. Amerikan diplomat George Ball da aynı şekilde İngiltere ve Amerika'nın aynı hukuk ve gelenek ve görenek mirasını paylaştığını ifade etmişti¹⁰. İngiliz hukuk sistemi, İngiltere ve İngiltere'nin kolonileştirdiği yerlerde dolayısıyla Amerika'da da etkin hukuk sistemi olmuştur¹¹ ve genel olarak Anglo-Amerikan hukuk sistemi olarak adlandırılır. Amerika'da olan jürili mahkeme, *habeas corpus*¹² İngiliz sisteminin özelliklerindedir ve *Magna Carta* belirleyici belgeler arasında yer almıştır¹³. Sonrasında değişiklikler yapılmakla beraber Amerikan anayasası İngiliz hukuk sistemi örnek alınarak hazırlanmıştı. Ayrıca bu iki devlet dünyanın geri kalan kısmından temsili demokrasi, bireysel özgürlüğe bağlılıkları

7 Dumbrell, J. (2004). *The US-UK 'Special Relationship' in a World Twice Transformed*. Cambridge Review Of International Affairs, Vol. 17, No. 3 s. 437-450.

8 Dumbrell, J. (2001). *A special relationship: Anglo-American relations in the Cold War and after*. Palgrave Macmillan. s. 18

9 Laçiner, S.(2001). *ABD-İngiltere İlişkileri: 'Özel' Bir İlişki*. Ankara. Avrasya Bir Vakfı. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Çalışmaları Dizisi No:8. s.7

10 *To an exceptional degree we look out the world through similarly refracted mental spectacles. We speak variant patois of Shakespeare and Norman Mailer; our institutions spring from the same instincts and traditions and we share the same heritage of law and custom, philosophy and pragmatic Weltanschauung... starting from similar premises in the same intellectual tradition, we recognise common allusions, share many common prejudices, and can commune on a basis of confidence*. Baylis, J. & Roper J. (2006) *The United States and Europe: beyond the neo-conservative divide?* Taylor & Francis. s.62

11 Columbia University, P. (2011). *Common law*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

12 Columbia University, P. (2011). *Habeas corpus*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1

13 Halliday, P.D. (2010). *Habeas corpus: from England to empire*. Harvard University Press, s. 2

açısından ayrılıyordu¹⁴. İngilizce konuşan toplulukların ayırt edici özellikleri olarak benzer ideolojilere, serbest piyasaya, liberal demokrasiye, güçlü bir sivil topluma sahiptiler¹⁵. Bu durum Amerika'yı İngiltere'ye yakınlaştırıcı rol oynamıştır.

Kültürel yakınlık 18. ve 19. yy'larda daha belirgin olarak görülebiliyordu. Nüfusun büyük kısmı ya İngiltere'de doğmuştu ya da İngiltere'de yakın akrabaları vardı. Ancak bu yakınlık o dönemde belirleyici rol oynamamıştır. İngiltere'ye karşı savaş vererek bağımsızlığını kazandığı için yakın ilişkiler kurmak bir yana yeni devletin şüphe duygularıyla birlikte İngiltere'ye karşı kendini kanıtlama çabası görülmektedir¹⁶. Ancak uluslararası sistemdeki değişikliklerle birlikte bu faktörler iki devletin daha kolay bir araya gelmesini sağlamıştır. Günümüzde ise kültürel özelliklerde giderek bir azalma gözlemlenmektedir. Ancak yine de dünyadaki belirli etnik kültürler karşısında Amerikan ve İngiliz kültürlerinin özünde çok farklı olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

İngilizce'nin ortak dil olması bu ilişkinin önemli başlıklarından biridir. Dil faktörü en başta hem kültürün, hem de dünya görüşünün taşıyıcısıdır. Bununla birlikte İngilizce'nin küresel olarak konuşulan dil olması elbette diğer bütün ülkelerle olan iletişimde rol oynar. Ancak anadilin kolaylığının yadsınmaması gerekir. İngilizce dünyanın pek çok yerinde konuşulmasına rağmen üçüncü bir taraf özel ilişkiye hiçbir zaman dâhil olmamıştır¹⁷. Dil, iki ülke arasında iyi ilişkileri kolaylaştıran, teşvik eden ve engelleri ortadan kaldıran bir etmen olmuştur. Bismarck'ın gözleminde de bu ifade edilir. "Modern dünyanın önemli bir gerçeği İngiltere ve Amerika'nın aynı dili konuşuyor olmasıdır. Şu bir gerçek ki üniversite de eğitim almış Amerikalılar Shakespeare'e, Shaw'a; Goethe, Moliere, Racine'den daha aşinadılar¹⁸". Dil, diplomatların, askerlerin, politikacıların birbiriyle rahat bilgi alışverişine olanak sağlar. Aynı dili konuşmak aksan ve söyleyiş farklarının da dile getirilip eleştirilmesine bile neden olmuştur. Bernard Shaw'ın belirttiği ortak dille ayrılan iki ulus¹⁹ bu durumu en iyi ifade eder. Ancak buna rağmen özellikle edebiyat alanındaki etkileşim göz ardı edilemez. Amerikan Edebiyatı büyük ölçüde İngiliz Edebiyatından etkilenmiştir. Özellikle bağımsızlık sonrasında Amerika kendine özgü bir edebiyat oluşturmak için büyük bir çaba içerisine girdi, ancak yine

14 Blackett, R.J.M. (2001). *Divided hearts: Britain and the American Civil War*. United States. Louisiana State University Press. s. 19

15 Tonra, B. & Browning, C.(2009). *Beyond the West and Towards the Anglosphere? The struggle for the west: a divided/ contested legacy*. Routledge critical security studies

16 Laçiner, S.(2001). s. 12

17 Jones, P. (1997). *America and the British Labour Party: the "special relationship" at work*. I.B.Tauris. s.8

18 Dickie, J. (1994). s. x

19 *Two nations divided by a common language*; Delaney, C. &Kaspin, D. (2011) *Investigating Culture: An Experiential Introduction to Anthropology*. John Wiley & Sons. s. 360

de İngiltere bu dönemde edebiyat, kültür sosyal yaşam bakımından daha itibarlı görülmekte ve örnek alınmaktaydı²⁰. Önemli Amerikalı yazarlar Henry James, T.S. Eliot İngiltere'ye yerleşmiş, Amerikan edebiyatında yer edinmiş Rudyard Kipling, Robert Louis Stevenson, D.H. Lawrence, Aldous Huxley gibi yazarlar da Amerika'da bulunmuşlardı²¹. Amerika'nın uzun yıllar Dickens'i, Kral Arthur'u, Robin Hood okuduğunu söylemek yanlış olmaz.²². Ayrıca kültürel alanda yine pek çok İngiliz şarkıcı ve oyuncu da Amerika'da daha kolay beğeni görmektedir. Amerika Beatles'ı, Rolling Stones'u, İngiltere ise Broadway'i kendisininmiş gibi benimsemiştir²³.

Ortak tarih de bu bağlardan biri olmakla birlikte, tartışmalı olan bir alandır. Çünkü iki ülke arasındaki münasebet eskiye dayanmasına rağmen inişli çıkışlı bir yol izlemiştir. İngiltere'nin koloni hükümdarı olması ve savaşlar nedeniyle Amerika uzun yıllar *anglofobi*²⁴ besledi. 19 yüzyıl boyunca da gerginlik, husumet, bir savaş hali vardı. Amerika'nın bağımsızlığından sonra iki devlet özellikle ticari alanda birbirinin rakibi oldu. Kanada sınırıyla ilgili sorunlar nedeniyle yüzyıl boyunca ikili ilişkiler yakınlık ve güvensizlik arasında gidip geldi²⁵. Bunun yanı sıra her iki ülkenin de güvenlik ile ilgili endişeleri vardı. İngiltere, imparatorluğunda ve dominyonlarının olduğu bölgelerde Fransa, Rusya ve Almanya'nın etkinliği ile ilgili endişeliydi. Birleşik Devletler içinse büyüyen donanmasıyla birlikte Batı yarımkürede ve Latin Amerika'da Almanya'nın yükselişi ve Japonya'nın Filipinlerde yayılcı siyaset izlemesi endişe vericiydi. Bu bağlamda iki ülke de aralarındaki ilişkiyi düşünmek durumundaydı²⁶. İngiltere'nin, herhangi bir anlaşmazlığın olması durumunda Kanada'nın savunulması, ticaret ve yatırımları konusunda kayıplarının olması muhtemeldi. Amerika ise serbest ticaretin devam etmesi ve Avrupa pazarının korunması amacını taşıyordu. Aralarında en liberal olanı İngiltere ile ticaret önem arz etmekteydi. İki ülkenin savaşa girmesi durumunda savaşın kazananı olmayacaktı. Birinci Dünya Savaşında ise savaşa sonradan dâhil olmasına rağmen Almanya'nın mağlup edilmesinde hayati öneme sahip olmakla beraber, Amerika savaştan sonra tekrar Yalnızlık politikasına geri dönünce bu savaş dönemi işbirliği oldukça kısa süreli oldu. Büyük Buhran döneminde totaliterlik iki

20 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*, Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre. s. 11

21 John Bull & Uncle Sam -Four Centuries of British American Relations, *Common Language – Separate Voices*, <http://www.loc.gov/exhibits/british/brit-6.html>

22 Huntley, D. (2011). Living the History: The Two Faces of our "Special Relationship". *British Heritage*, 31(6), 22.

23 Gardner, L. C. (1991). *Great Britain-U.S. Relations*. Reader's Companion To American History, 467-470.

24 İngiltere ya da Britanya'ya karşı duyulan nefret duygusu, Anglophobe, Oxford Dictionaries, http://oxforddictionaries.com/definition/Anglophobe?q=anglophobia#Anglophobe_2

25 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 7

26 Dobson, A.P. (1995). s. 14

ülkeyi bir araya getirmekten ziyade uzaklaştırdı. Milletler Cemiyetine katılmak istememesi Amerika'yı İngiltere'nin gözünde güvenilmez yaptı. Bu doğrultuda 1930'lardaki İngiliz hükümetler Birleşik Devletleri büyük ölçüde görmezden gelmiş, bu durum savaşın başlangıcı 1939'a kadar da neredeyse böyle devam etmişti²⁷. Ancak İngiltere Amerika'nın potansiyelinin farkındaydı. Örneğin 1917 yılında Kabinedeki konuşmasında Lord Robert Cecil, Amerika'nın Avrupa meselelerinde yer almaya başladığını belirtir ve yakında ne kadar büyük bir gücünün olduğunu farkına varacağı gibi bir öngöründe bulunur²⁸. İkinci Dünya Savaşıyla bir araya gelmeleri, ilişkinin kriz zamanlarında ortaya çıktığı düşüncesini ortaya çıkardı. Bu dönemdeki ilişkinin en büyük etmeni Roosevelt ve Churchill arasındaki ilişki ve Churchill'in bu konuda harcadığı çabalardı. Bununla birlikte İngiltere'nin ve kıtanın uluslararası konulara bakışı arasında şüphesiz farklar; savaşın nasıl gerçekleştirileceği ve gelecekteki dünyanın nasıl şekillendirileceği konusunda sorunlar vardı.

Beyaz Anglo Sakson Protestanların Amerikan yönetiminde olması da ayrıca yakın ilişkilerin kurulmasında rol oynamıştır²⁹. Özellikle ilişkilerin yoğunluk kazandığı dönemde bu belirgin biçimde görülmektedir. Dışişlerinde ve Beyaz Saray'da ağırlıklı olan ve daha çok Doğu yakasında etkin olan bu kesim Atlantikçi düşüncenin de temelini oluşturmuştu. Bu bir bakıma zamanın getirdiklerinin yanı sıra bilinçli olmayarak benzer bakış açılarının bir araya gelmesiydi. Böylelikle güçlü ve etkili bir işbirliği ile ortak kararların savaş sonrasında da dünyayı şekillendirmesi söz konusuydu. Atlantikçi düşünce Amerika'nın genel anlamda Avrupa politikasını oluşturmuştur. Sonrasında ise Atlantikçilik büyük oranda Amerikan dış politikasında değişikliğe uğradı. Soğuk Savaş ilerledikçe, İngiltere'nin etkisi azaldıkça ve Avrupa ekonomik gücünü geri kazanmaya başlayınca, Amerika İngiltere'yi ayrı bir parça olarak değil, özellikle NATO'nun oluşmasıyla Batı güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla Avrupa'yla bir bütün olarak görmeye başlamıştı³⁰. Amerika bununla birlikte Asya Pasifik gibi diğer bölgelerdeki çıkarlarının da farkına varmaya başlamıştı. Ayrıca Nixon'dan sonra gelen Amerikan Başkanları genellikle Anglo Sakson geleneğinden ziyade, Güney ve Batı Amerika'nın değerlerini içlerinde barındırıyorlardı³¹.

27 Reynolds, D.; *Churchill's War Memoirs and the Invention of the "Special Relationship"* Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). *The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre. s. 43

28 Reynolds, D.(1985-86).

29 Jones, P. (1997). s.8

30 Tonra, B. & Browning, C.(2009).

31 Jones, P. (1997). s.8

1.2 Ortak Çıkarlar ve Özel İlişki

İkili ilişkiler oldukça eskiye dayanmasına rağmen özel ilişkinin kökleri İkinci Dünya Savaşı sırasındaki müttefikler arasındaki ittifaka dayanmaktadır. Ne kadar yakın olursa olsun kültürel bağların yoğun olduğu dönemde yakınlaşma sağlanamaması, bu bağlardan daha önemli ve birleştirici unsurların gerekliliğini akla getirmektedir. Bunlar ortak çıkarlar ve düşman algısına sahip olmak, ortak bakış açılarında ve paydalarda bir araya gelmektir. Bu etkenler sağlandıktan sonra kültürel unsurlar ancak yakın ilişkileri kolaylaştırıcı rol oynayabilir. Bu ortam ve sıkı müttefiklik ilişkisi de bir bakıma İkinci Dünya Savaşıyla yaratılmıştı. Savaş sırasında Fransa'nın düşüşüyle kolaylaştırılan süreç; askeri, istihbarat ve ekonomi gibi pek çok alanda geniş bir çerçeveye yayılacak şekilde kendini gösterdi. Savaş sırasında ve sonrası ilk yıllarda İngiltere'nin desteği Atlantik müttefikliğinin yaratılmasında, siyasi istikrar ve güvenilirlik açısından çok elzem olarak görülmüştür. İngiliz Devletler Topluluğunun (*Commonwealth*) ve imparatorluğun savunulması konusundaki sahip olduğu tecrübesi, istikrarlı politik kurumlara sahip olması, bunların savaşımlara karşı dayanıklı kalması, gücü tehdit edecek bir Komünist partinin olmaması Amerika için önemli etmenlerdir³². İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasındaki ilk yıllarda ilişkilerin özel olarak değerlendirilmesinin bir nedeni de İngiltere'nin gücünün önemli bir kısmını muhafaza etmesidir. Bu durum iki devletin ilişkiye eşit derece de katkı sağlamasına neden olmuştur. Amerika'nın uluslararası alandaki acemiliği nedeniyle de İngiltere'ye büyük oranda ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde iki ülke, aralarında mutlak bir anlaşma varmış gibi bir ittifak içerisine girmiştir. Diğer ilişkilerin tersine, yazılı bir anlaşma, dostluk ve işbirliği akdi söz konusu değildi³³. İngiltere'nin büyük ölçüde Amerika'nın desteğine ihtiyacı vardı, ancak Amerika silahlı ve organize değildi. Bu nedenle de İngiltere'ye ihtiyaç söz konusuydu. Kraliyet donanması Amerika'nın, Almanya'nın Atlantik'teki yayılmacı siyasetine karşı ön hattını oluşturmaktaydı. Ayrıca Japonların Asya'daki hareketlerine karşı İngiliz imparatorluğunun üs olarak kullanılmasının yanı sıra hammadde sağlama konusunda da destek vermekteydi. Ayrıca iki devletin Hitlerlere sonra Stalin'e karşı şiddeti önleme, Asya'daki değişiklikler, kendi ekonomik çıkarlarını tehdit eden Orta Doğu'daki radikal ve komünist hareketler ve güç dağılımı konularında ortak çıkarları vardı³⁴.

---

32 Jones, P. (1997). s.10

33 Dickie, J. (1994). s. ix

34 Reynolds, D.(1985-86).

1.3 ‘Özel’in Boyutu ve Etmenleri

İlişkileri ifade etmekte ‘Özel’ teriminin kullanılması, bu özelliğin boyutlarını da akla getirmektedir. Bu söylem İkinci Dünya Savaşının koşullarıyla popülerlik kazanmış bir terimdir. Aradan geçen zaman içerisinde meydana gelen konjonktürel gelişmelerle birlikte bu söylemin kullanılmaya devam etmesi onu bir anlamda durağan, yapay, biraz da abartılmış bir terim haline getirdi. Bu bağlamda her şeyden önce özel olarak ifade edilmek istenenin ne olduğunun anlaşılması önemlidir. İlişkiyi bu manada neye göre, hangi zamana ve neyle bağlantılı olarak özel olduğunu incelemek, örnekleri ya da olayları kendi koşulları çerçevesinde değerlendirmek doğru bir yaklaşımdır³⁵. Ayrıca İki ülkenin başka ülkelerle yakın ilişkilerinin olması da ilişkinin özelliğini etkilememektedir. Amerika Birleşik Devletleri İsrail, Japonya, Meksika, Kanada gibi ülkelerle yakın ilişkilere sahipken, İngiltere'nin de İngiliz Topluluğu ülkeleriyle yakın ilişkileri vardır³⁶.

İki devlet arasında ilişkilerin gerçekten özel sayılabilmesi için diğer bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Şu bir gerçektir ki özel ilişkiye sahip olan devletler bir şekilde müttefiklik oluştursa da, her müttefiklik bir özel ilişki değildir. Öncelikle devlet liderleri arasındaki ilişkilerin iyi olması, devletlerin diplomatik, askeri çalışanları arasındaki diyalogun iyi olması gerekmektedir. Sonrasında bu durumun kamuoyunda da diğer devlete karşı pozitif düşünceyle de desteklenmesi önemli noktalardır³⁷. Bu her alandaki pozitif iletişim iki devlet arasındaki ilişkiyi gerçekten özel olarak nitelendirilebilecek kalitede yapar. Ortak çıkarlar tarafından yönlendirilmekle birlikte iki ülke arasında kültürel paylaşım, kişisel arkadaşlıklar, kurumsallaşmış bilgi alışverişi, karmaşık ve kuvvetli askeri ve diplomatik işbirliği ağı sözkonusudur. Bununla birlikte ilişkilerde hepsinin bir arada bulunmasının da her dönemde mümkün olmadığını akılda bulundurulması gerekir. Örneğin liderler arasındaki iyi diyalog ilişkiyi güçlendirmekle birlikte bu ilişkinin iyi olmaması durumunda ilişkilerin gerileceği de bir gerçektir. İngiltere Başbakanı Edward Heath bilindiği üzere Amerika'ya karşı bir nevi kayıtsız tavır içerisine girerek iktidara geldiğinde bu tarz bir özel ilişkiye sıcak bakmadığını açık bir şekilde belirtmiş, İngiliz dış politikasını Amerika'dan Avrupa'ya çevirmişti³⁸. Bu dönem aynı zamanda tek neden olmamakla birlikte ikili ilişkilerin en düşük seviye indirildiği döneme de tekabül etmektedir. Yine Churchill'in kendi çabaları en öncesinde bu tarz bir ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Amerikan radyolarından bizzat yaptığı

35 Dobson, A.P. (1995). s. 2

36 Wither, J. (2006). *An Endangered Partnership: The Anglo-American Defence Relationship in the Early Twenty-first Century*, European Security, 15:1, 47-65

37 Jones, P. (1997). s.2

38 Dumbrell, J. (2006). *A special relationship: Anglo-American relations in the Cold War and after*. Palgrave Macmillan. s. 88

konuşmalar, resmi ve gayri resmi ziyaretlerin fazlalığı, İngilizce konuşan devletler arasındaki kardeşlik bağı savunması, Roosevelt ile olan yakın dostluğu ilişkiyi önemli bir yere taşımıştır. Yine Küba krizi sırasında her akşam İngiltere Başbakanı Harold Macmillan'a danışan Amerikan Başkanı J.F. Kennedy ile Macmillan arasında³⁹, Amerikan Başkanı Ronald Reagan ile İngiltere Başbakan Margaret Thatcher arasında yakın kişisel ilişkiler sözkonusu olmuş, bu dönemlerde ilişkiler en yoğun evrelerini yaşamıştır.

Amerika ile İngiltere arasında ilişkilerin özel olarak ifade edilmesindeki bir diğer neden de devletin sadece üst kademeleri değil, diğer kademelerinden; dışişleri, askeri, istihbarat ve sivil personelin diğer yabancı ülkelerle görülmemiş bir uyum içerisinde çalışabilmesidir. Bu, her alanda bilgi ve görüş alışverişi şeklindedir. Bu esnada arada bürokratik engellerin olmaması ilişkiyi kolaylaştırmıştır. İlişkinin sağlam kalabilmesinin nedeni bir bakıma liderlerin ilişkilerinde belirsizliklerinin hatta gerginliklerin olduğu zamanlarda bile formalite ve protokol olmaksızın resmi kanallardan bilgi akışının ve görevliler arasında bağlantının sağlanabilmesiydi⁴⁰. Bu politika yapım sürecinde bir rutin haline gelmişti. Bazı dönemlerde istihbarat ve güvenlik alanındaki etkileşimin iç içe geçtiğini görüyoruz. Amerikalı diplomat Lawrence Eagleburger'in daha sonrasında 1982 Falkland savaşı için söylediği sözler bunu kanıtlar niteliktedir; *"Siz bizim istihbaratımızın o kadar içindeydiniz ki buna son vermek için Washington'daki tüm İngilizleri evine geri göndermemiz gerekirdi."*⁴¹ Ayrıca Clinton yönetimindeki Londra Amerikan Büyükelçisi William Crowe ilişkiyi bir buzdağına benzetmiş, sadece küçük bir kısmı görünmekle birlikte suyun altında iki hükümet arasında dünyada görülmemiş bir günlük iş trafiğinin döndüğünden bahsetmişti⁴². Gerçek Özel İlişki bu çalışanların arasındaki düzenli ve kolay iletişimden kaynaklanmıştır denilebilir. Gerilimli dönemlerde de iletişim kurulabilmesi aynı zamanda kriz geçtikten sonra ilişkilerin daha kolay eski haline dönmesini sağlamıştır. Bu şekilde bu görevliler özel ilişkiye istikrar ve devamlılık sağlamıştır.

Özel olarak nitelenen bir ilişkinin ayrıca salt çıkar paylaşımından da öteye gitmesi beklenir. Özel ilişki de iki tarafın sadece birbiriyle olmayı istemesi değil, aynı zamanda

39 Ashton, N. J. (2004). *Review Article; Anglo-American Relations from World War to Cold War*. Journal of Contemporary History, Vol. 39, No. 1 s. 117-125

40 Frankel, J. (1975). *British foreign policy 1945-1973*. Oxford University Press. s.204

41 *You were so much in our intelligence breeches anyway that had we decided to turn it off, we would have had to send every Brit home from Washington to accomplish it.* O'Sullivan, J.(2006) *The president, the Pope, and the prime minister: three who changed the world*. Regnery Publishing. s. 152

42 *I have always described the relationship like an iceberg, in that there is a small tip of it sticking out, but beneath the water there is quite a bit of everyday business that goes on between our two governments in a fashion that's unprecedented in the world.* Lister, R. ; *US and the UK: Special relationship?* 23 Şubat 2001, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1185177.stm>

anlaşmazlık alanlarında diğer partneri tolere etmesiyle mümkün olmaktadır. Bu durum ilişkinin devam etmesi için bir değerinin olması ve karşı tarafın görüşüne saygı duyma anlamına gelir ve anlaşmazlıkların anlaşma zamanında olduğu gibi çözülebilmesini gerektirir⁴³. Ancak ilişki ne kadar özel olursa bu durum her zaman mümkün görünmemektedir. Her iki tarafın da sürekli bir anlaşma içerisinde olması elbette beklenemez. Uzun yıllar paylaşılan gelenekler ve kavramlar da her zaman aynı çıkarların ya da politikaların yürütüleceği anlamına gelmemektedir. Bir ülkenin kendi içerisinde bile farklı dinamikleri varken iki ülke söz konusu olduğunda durum daha net anlaşılabilir. Bu manada bazı politika alanları Beyaz Saray tarafından gizli tutulmakla beraber, bazen de *10 Downing Street* benzer bir gizlilik içine girebilmektedir. İngiltere'nin çok çaba harcamasına rağmen Avustralya ve Yeni Zelanda savunması için 1951'de yapılan ANZUS paktına dâhil olamaması bu konuda örnek olarak verilebilir⁴⁴. Kiralama (*lend lease*) anlaşmalarının savaş sonrasında yedi gün içinde kesilmesi, özel ilişkinin rafa kaldırıldığını düşündürmesinin yanı sıra⁴⁵ ilişkilerin en yoğun olduğu İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan Süveyş Krizi bu ilişkide hoşgörüyü, anlaşmazlıkların uyumlu bir şekilde çözülebileceği düşüncesine soru işaretleri getirmiştir. Ancak Diplomatik ilişkiler oldukça zedelendiği, İngilizlerin gururunun kırıldığı bu olay sonrasında, kriz sırasında İngiltere ile müttefik olan Fransa'nın Amerika ile olan ilişkileri büyük zarar görürken⁴⁶ İngiltere Başbakanı Harold Macmillan, Eisenhower yönetimiyle durumu eski günlerine geri getirmeye çalışmış ve büyük ölçüde başarmıştır. Başkan Eisenhower'ın da İngiltere ile ilişkilerin düzeltilmesinin gerekliliğini anlamış ve Macmillan'ı Bermuda Konferansına davet etmişti⁴⁷.

1.4 Asimetrik Güç ve Özel İlişki

Özel ilişkinin bütün bu özelliklerinin yanında belki de en önemli gerçeği tarihsel perspektif içerisinde bakıldığında İngiltere'nin sürekli güç kaybetmesi Amerika'nın da giderek güç kazanmasıdır. Bu asimetrik güç ilişkinin en zayıf noktası haline geldi ve iki ülkenin genel anlamda hedef, bakış açılarının farklılaşmasının da temelini oluşturdu. İngiltere İkinci Dünya Savaşında gelirlerinin dörtte birini kaybetmişti, ancak savaştan galip çıkan devletler arasındaydı ve ekonomik askeri ve nükleer kapasite anlamında hala üç büyük devlet arasında yerini korumaktaydı. Ancak Hindistan'ın kaybedilmesi ve kolonilerin bağımsızlığını kazanması süreci sonucunda İngiltere gücünün ve etkinliğinin büyük bir bölümünü kaybetti.

43 Jones, P. (1997). s.11

44 *Anzus Pact Dates To 1951*. (1985, February 7). New York Times. p.10.

45 Reynolds, D. (1985-86).

46 James, R. (1986). *Anthony Eden and The Suez Crisis*. History Today, 36(11), 8.

47 Ellis, S.(2009). *Historical dictionary of Anglo-American relations*. Maryland Scarecrow Press. s. 58

Hindistan her zaman imparatorluğun köşe taşı olmuştu. Zenginliğinin ve silahlı insan gücünün büyük bir kısmı Hindistan'dan geliyordu⁴⁸. İngiltere'nin bu manada yerine geçmesi için destek verebileceği ülke benzer dünya görüşüne sahip olduğu ve kendi çıkarlarını savunabileceğini düşündüğü Amerika oldu ve Özel İlişkiyi daha fazla sahiplenmeye başladı. 1880'de İngiltere'nin üretim gücü Amerika'nın üçte bir oranında daha fazlayken, 1980 yılında Amerika'nın gayri safi milli hâsılasının sadece altıda biri kadar olmuştu. İngiltere asıl süper güçlükten orta ölçekte bir güce dönüşmüş, ABD ise dünya gündeminde daha aşağılarda bulunurken en önde gelen süper güç olmuştur. Bu geçiş sırasında dünya tarihinde belki görülmeyecek barışçıl bir güç devrine şahit olunmuştur⁴⁹. Bu anlamda 1947 yılında İngiltere Washington'a artık Yunanistan ve Türkiye'yi destekleyemeyeceğini bildirdiği zaman Amerika'nın yardımları ele almak durumunda kalmış olması bu güç devrinin önemli göstergelerindendir⁵⁰. Bununla birlikte İngiltere sömürgecilikten gelen nüfuzu ve devlet deneyimleri ile Amerika'ya bir bakıma yol göstermeye çalışmıştır. Dönemin İngiltere Başbakanı Harold Macmillan'ın dediği gibi İngiltere bir bakıma Amerika'nın savaşçı Roma'sında bilge Yunanistan'ı oynamıştır⁵¹.

İngiltere'nin gücündeki düşüş ve Amerika'nın yükselişi bir anlamda kaçınılmaz olduğu için bu akıl hocalığı rolü fazla sürmedi. İngiltere'nin artık Amerika ile yarışacak güce sahip olmaması nedeniyle ilişkide ikincil partner (*junior partner*) haline gelmişti. Bu durum özel ilişkinin İngiltere tarafından daha fazla sahiplenilmesine ve propagandasının yapılmasına neden oldu. Gazeteci ve Akademisyen Martin Jacques'in Guardian'a 2002 yılındaki konuşmasında İngiltere'nin Amerika'ya olan yakınlığının nedenini bir bakıma anlatır. İmparatorluğa sahip olmuş ve bunu uzun süre önce kaybetmiş bir ulus olarak İngiltere'nin hala buna inanma isteği ve ancak buna sahip olmuş Amerika ya da Fransa gibi uluslar tarafından anlaşılabilirliğinden bahseder⁵². Bu örnek İngiltere'nin uzun yıllardır devam eden Amerika odaklı dış politika ve bakış açısı, dünyada etkin güç olma isteği konusunda bir fikir verebilmektedir. Dünya liderliğinin İngiltere'den Amerika'ya geçmesi İngiliz hedef ve çıkarlarına olumsuz etki yapmayacağı için özel ilişki İngiliz halkının inanmak istediği bir kavram halini aldı. Bu bağlamda dünya deviyle eşi zor bulunan ilişkiler geliştiren

---

48 Reynolds, D.(1985-86).

49 Dobson, A.P. (1995). s. 5

50 Gardner, L. C. (1991).

51 Shipman, T.; *History of Britain's special relationship with America*, 1 Mart 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/4885895/History-of-Britains-special-relationship-with-America.html>

52 Porter, B. (2006). *Empire and superempire: Britain, America and the world*. Yale University Press. s. 135; Jaques, M. *The Age of Selfishness*, 5 Ekim 2002 <http://www.guardian.co.uk/comment/story/0,3604,805161,00.html>

İngiltere'nin Amerika ile yakınlığını koruması, onu azalan prestiji açısından bir kurtarıcı olarak gördüğü, Özel İlişkinin bu düşüşü yavaşlatmaya yardımcı olduğu söylenebilir. Bu şekilde Özel İlişki eski gücüne sahip olmayan İngiltere'nin dünyadaki amaçlarına ulaşmada Amerika'ya etki etme ve yönlendirme amacını taşıyan bir diplomasi aracı halini almıştır⁵³.

İngiltere, Amerika'ya bağımlı hale geldikçe önemi de Amerika'nın nezdinde azaldı. Zamanla gerçekleşen yapıdaki ve güç dengelerindeki değişiklikler, çıkarların farklılaşması, bölgesel farklılıklar da ilişkinin boyutunu değiştirdi. İşbirliği devam etmekle birlikte eskisi kadar yakın ve benzersiz olmamaya başladı. Bununla birlikte karşılıklı politikaları birbirine adapte etme konusunda isteklilik olduğu zaman daha düşük seviyede de olsa özel ilişkinin devam etmemesi için herhangi bir engel olmadığı söylenebilir. Koşullar kökten değişse bile alışkanlıklar kolay kolay kaybolmamaktadır. Örneğin Amerikan Başkanı Nixon'ın İngiliz sempatisi vardı ve Vietnam'a ve uzak doğudaki meşguliyetlere rağmen iki ülke arasındaki yakın ilişkinin karşılıklı derin duyguları ve akrabalığı yansıttığını dile getirmekte çekince göstermemiştir⁵⁴. Uluslararası arenadaki büyük güç dengesi değişimi olmasına rağmen Başbakan John Major, Clinton Başkan olarak seçildiği dönemde yıllar öncesinde yazılmış gibi görünen şu notu göndermiştir. "Hiç şüphem yok ki Büyük Britanya ve Birleşik Devletler çok yakın bir şekilde çalışmaya devam edecekler ve uzun yıllardan beri sahip olduğumuz Özel İlişki korunmaya devam edecektir⁵⁵.

Sonuç olarak Özel İlişkinin çok farklı ve karmaşık dinamiklerinin olduğu söylemek mümkündür. Dolayısıyla tarihsel perspektifte münferit bir olay incelenirken bütün bu dinamiklerin göz önünde bulundurulması gerekir. Ayrıca kültürel boyut da ilişkilerin bir anlamda özünü oluşturmaktadır. Kültürel geçmiş her ne kadar günümüzde tartışmalı bir konu olmayı sürdürse de büyük ölçüde ortak bakış açısı ve dünya görüşünün ortaya çıkmasını sağlamıştır ki bu durumun bir sonucu olarak diğer alanlarda işbirliği ve yakınlaşma mümkün hale gelebilmiştir.

---

53 *Special relationship was an agreeable British myth to help cushion the shock of national decline.* Reynolds, D.(1985-86).

54 Dobson, A. P. (1995). s.138

55 Dickie, J. (1994). s. xii

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASİ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLER

2.1 Koloni Dönemi

İngiltere'nin Amerika kıtasıyla olan ilişkileri genel anlamda 16. yüzyılda başlar. Kıtanın keşfinden sonra pek çok Avrupalı devlet Amerika'da koloni kurma girişimde bulunmuştur. İngiltere ise koloni yarışına birkaç başarısız girişimle başladı. İlk olarak Kraliçe Elizabeth'ten imtiyaz alan Sir Humphrey Gilbert'ın 1583'te Newfoundland'e gittikten sonra denizde kaybolmasının ardından⁵⁶, Sir Walter Raleigh'in himayesinde 1585 yılından itibaren Virginia'da⁵⁷ gerçekleştirilen denemelerde de yerleşim sağlanamamıştı. 1587'de Roanoke adasına getirilen yerleşimcilere İngiltere-İspanya savaşı dolayısıyla 1590 yılına kadar erzak getirilemeyince, ortadan kaybolan koloninin akıbeti ise bu gün bile merak konusu oldu⁵⁸. Bununla beraber bunlar, İngiltere'nin ilk deniz aşırı girişimi değildi. 1497'de İngiltere adına Newfoundland'e gelen John Cabot burasının Asya olduğunu düşünmüş, kolonileşmeden ziyade avlanılabilecek balıkçılık mecraları bulabilmeyi ummuştu⁵⁹. O dönemde tahtta bulunan VIII. Henry sonrasında Elizabeth dönemlerinde daha çok ülkenin iç meseleleri, İngiltere adalarında kontrolün artırılması, İrlanda'nın tekrar koloni haline getirilmesi ve İskoçya ile ittifak yapmak ön plana çıktığı⁶⁰ için yeni sömürgelerle ilgili risk almak, Kuzey Amerika ya da Avrupalı devletlerin kolonileşme rekabeti düşünülmemiştir.

1580'lerdeki Sir Raleigh'in başarısız girişiminden 20 yıl sonra James I döneminde Amerika'da ki kolonileşme çabaları tekrar başlamış, ilk koloni London Company (daha sonraları *Virginia Company*) ilk kalıcı yerleşimi Jamestown'ı 1607 yılında imtiyazlı koloni (*Charter Colony*) olarak Virginia'da kurmuştur⁶¹. İlk yerleşimcilerin kıtlık, hastalık ve yerlilerin saldırıları gibi zorluklarla karşılaşmasına rağmen, yeni kıtaya göçler devam etti. Bu göçlerde o dönemde İngiltere'deki koşulların da önemli rolü olmuştur. Özellikle Tudor hanedanlığı döneminde İngiltere genel anlamda altın çağını yaşamıştı. Bunda en büyük neden 14. Yüzyıldaki kara ölüm (*Black Death*) denilen veba salgını sonrasında özellikle 1500'lü yıllardan sonra nüfusta meydana gelen artışı. Öncesinde 2,5 milyona düşen nüfus 1600'lerin

56 Middleton, R. (2002). *Colonial America: A History, 1565-1776*. Blackwell. s. 8

57 Beverley, R. & Campbell, C. (1855). *The history of Virginia: in four parts*. J. W. Randolph. Virginia Üniversitesi. s.10

58 Middleton, R.(2002). s. 9-10

59 Quinn, D.B. (1985). *Set fair for Roanoke: voyages and colonies 1584-1606*. UNC Press Books. s.12

60 Quinn, D.B. (1985). s.13-14

61 Klose, N. & Jones, R. F. (1994). *United States history to 1877*. Barron's Educational Series. s.19

başında sadece İngiltere için 4 milyonu aşmıştı⁶². Bu da işgücünün artmasını ve ekonomide görece bir büyümeyi, aynı zamanda da sorunları da beraberinde getirdi. Soylular zengin olmakla beraber artan talep ve kaynakların kısıtlı olması çoğunluğu çiftçilikle uğraşan, fakirlik ve sefalet içerisinde olan halkı sıkıntıya sokmuştu. Kendi topraklarına sahip olmak isteyen insanların dışında ayrıca merkantalizmin gereği olarak zengin iş adamları altın ve benzeri değerli madenlerin peşindeydiler⁶³. Macera yaşama isteğinin yanı sıra en çok vurgulanması gereken bir grup insan da Püritenler ve Pilgrimler gibi dinde reform yanlısı olan gruplardı. James I döneminde otoriteye tehdit olarak kabul edilen bu ayrılıkçı (*Separatists*) mezhep mensupları Martin Luther'le başlayan Avrupa'daki reform hareketlerinin etkisiyle birlikte İngiltere'de Anglikan Kilisesinden ayrılıp başka bir kilise kurmak istemişlerdi. 1607'de Hollanda'ya gittikten sonra burada da ayrımcılık gören ve bu ülkenin kültürünü benimsemek istemeyen Püritenler için de yeni dünya büyük bir fırsattı. Çıktıkları yolculuk nedeniyle kendilerini Pilgrim (Hacı) olarak da nitelendiren bu insanlar, Kuzey Amerika'daki yerleşimin temellerini atmışlar ve kolonilerde yerleşimin oturmasını sağlamışlardır⁶⁴.

1620 yılında İngiltere'nin Plymouth limanından Mayflower gemisiyle gelen Püritenler “*Mayflower sözleşmesini*” imzalayarak kendi aralarında yerel bir yönetim kurdular⁶⁵. Kral Charles I İngiltere'de parlamentoyu dağıtıp monarşiyi getirmesi de daha fazla insanın Amerika'ya gitmesine neden oldu. Sonrasında Amerika'nın Doğu yakasında Massachusetts Bay Colony, Rhode Island, New Hampshire, New York, New Jersey, Carolina Pennsylvania, Maryland gibi koloniler kuruldu ve bugünkü Birleşik Devletlerin temelini oluşturan 13 koloni ortaya çıktı. Kuzey kıyıları olan New England'da nüfus giderek artmaya başladıkça, kerestecilik ve balıkçılıkla, güneyde tarımla birlikte sanayi de gelişme göstermişti. Bu dönemde İngiltere'deki pek çok siyasî kurum Amerika'da da kurulmaya başlamıştır. İngiltere'de kolonileşmeye ayrılacak devlet desteği olmadığı için girişimcilere her türlü izinler, istedikleri şekilde toprak sahibi olmaları salık verilmişti. Ancak belki de en büyük sorun yerlilerle olan ilişkiler oldu. 1634 – 1638 yılları arasındaki *Pequot*, 1675 – 1676 arasındaki *King Philip's war* gibi savaşlarla yerleşim yerlerinde üstünlük kuruldu⁶⁶. Ayrıca 18. yüzyılın başlarından itibaren dini açıdan bir yenilenme ve aydınlanma dönemine girilmişti. “*The Great Awakening*” denilen bu süreç birkaç dalga haline sonraki yüzyıllarda da devam etmiş, New England bölgesinin dışına diğer kolonilere de yayılmıştı⁶⁷. Amerika'nın

62 Morgan, K. O. (2000). *The Oxford Illustrated History of Britain*. Oxford University Press. s. 224

63 Klose, N.& Jones, R. F. (1994). s. 18

64 Dumbrell, J. (2006). s.7

65 Klose, N.& Jones, R. F. (1994). s.21

66 *Amerikan Türkiye Büyükelçiliği web sitesi*, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2>

67 Columbia University, P. (2011). *Great Awakening*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

muhafazakâr eski dünyadan uzak olması ve baskı ortamından kaçan insanlardan oluşması özgürlükçü fikir ve uygulamaların daha kolay yerleşmesini sağlamıştır.

Bu döneme kadar İngiltere ve Fransa da Kuzey Amerika'da varlıklarını sürdürdüler. Fransa'nın Kuzey Amerika'nın orta bölgesinde Louisiana'dan kuzeyde Great Lakes'e kadar uzanan büyük toprakları vardı. 1750'lerde İngiltere ve Fransa dünya ticaretine hâkim ve egemen donanama gücüne sahip olmak isterken Avrupa'da olduğu gibi Kuzey Amerika'da bu egemenlik mücadelesine sahne olmuştu. Dolayısıyla Avrupa'da Yedi Yıl savaşları olarak bilinen savaşların bir yansıması da Kuzey Amerika'da Fransız ve Yerli savaşı (*French Indian War*) olarak gerçekleşti. Savaşın önemli bir nedeni olan İngilizlerin sürekli nüfus artışı Appalachian dağlarından güneye Ohio'ya doğru bir yayılmayı gündeme getirdi ve Fransızlar bu durumun önüne geçmek için savunma hatları oluşturmaya başladılar. Fransızların bu hazırlıkları İngilizleri endişelendirip, onları da silahlanmaya itmeye beraber⁶⁸ dini ve ticari nedenlerle bir süredir tansiyon yükselmişti. İngilizler ayrıca bölgenin Fransızların ve Katolik Kilisesinin tarafından kontrol edilmesi nedeniyle dini özgürlüklerini tehdit altında görmüşlerdi. 1754'ten 1763'e kadar süren savaş İngiltere'nin galibiyeti ile sonuçlanmış⁶⁹, Montreal'in teslim olmasıyla Kanada İngiltere'ye verilmiş ve İngiltere Kuzey Amerika'nın doğusunda egemenliğini pekiştirmişti⁷⁰. Ancak savaş İngiltere ile koloniler arasındaki ilişkilerde farklı bir dönemin başlangıcı oldu.

İngiltere, Fransa–Yerli savaşı sonrasında kolonilerin yönetilmesi konusunda önemli değişikliklere gitti. Ekonomik sıkıntıların baş göstermesiyle İngiltere hem kaynakları tüketmiş, hem de Fransa'nın yenilmesiyle Kuzey Amerika'da daha fazla söz sahibi olmak durumunda kalmıştı. Bütçedeki açık 1756 yılında 73 milyon £'dan 1763 yılında 137 milyon £'ya çıktı⁷¹. Ekonomik nedenler öne çıkmakla beraber iki tarafın birbirine bakış açısının da önemi vardır. İngiltere kolonileri birer işletme olarak görüyor, anavatanın yararına hammadde sağlayacak ve işlenmiş malları satın alacak bir araç olarak düşünüyordu, ancak bu bakış açısı kolonilerde hoş karşılanmıyordu. İngiltere aslında başlangıçtan itibaren kolonilere gereken özeni göstermemiş, bir kontrol mekanizması oluşturmamıştı⁷². Bu ihmâl ile birlikte koloniler kendi yönetimlerinde giderek daha fazla söz sahibi olmaya başladı. Coğrafi etkenlerin etkisiyle de birlikte kolonilerle İngiltere arasında bazı sorunların olması aslında kaçınılmazdı.

68 Marston, D. (2002). *The French-Indian War, 1754-1760*. Osprey Publishing. 9-11

69 McGill, S. (2009). *French & Indian War*. French & Indian War, 1-2. Retrieved from EBSCOhost. History Reference Center

70 *Amerikan Türkiye Büyükelçiliği web sitesi*, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2>

71 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 5

72 Klose, N. & Jones, R. F. (1994). s. 36

Burke'nin de belirttiği şekilde arada bir okyanus vardı ve bunu kurutmak mümkün değildi⁷³. 18. yy'da büyük bir problem olan ulaşım, çıkan kararlar ile uygulama arasında uzun zaman geçmesine yol açmakla birlikte hükümetin etkisini de zayıflatmıştır. İlk zamanlarda hissedilmeyen bu durum ekonomik bağımlılığın azalmasıyla etkisini göstermeye başladı.

İngiltere'nin sonrasında kontrolü tekrar eline almak istemesi sıkıntı doğurdu. Bu doğrultuda İngiltere yerlilerle olabilecek savaşların önüne geçmek ve imparatorluğun savunulması sorununa bir çözüm getirmek için 1763 yılında Batıya daha fazla yayılmayı engelleyen bir duyuru (*Great Proclamation*) ilan etmiştir. Allegry dağları sınır olarak belirlenmiş, Batı kısmı İngiliz mallarının tüketicileri olmaları için yerlilere bırakılmıştı. Özgürlük arayışı içerisinde yeni dünyaya gelen insanların Batıya doğru genişleme arayışlarının yasaklanması kolonidekiler için kabul edilebilir bir durum değildi. Bu duyuru büyük oranda görmezden gelinse de kolonilerde itirazlara neden olmuş, İngiltere'ye karşıt görüşün kamuoyunda oluşmasına zemin hazırlamıştı. İngiltere'nin Fransa ve Yerli Savaşları sırasında Kanada'yı ele geçirmesi de Amerikalıların kendilerine olan güvenlerinde ayrıca bir etken olmuştur. Bu yolla Fransa korkusu gibi önemli bir etmen ortadan kaldırılmış⁷⁴, dolayısıyla İngiltere'nin korunmasına olan mecburiyet de azalmış oldu.

Ekonomik sıkıntı nedeniyle İngiltere'de kolonilerin kendi savunmaları konusunda daha fazla katkıda bulunmaları gerektiği fikri oluşmuş, bu doğrultuda, vergiler arttırılmaya başlanmıştır. Bu dönem öncesinde de İngiltere Parlamentosu 1651 yılında başlayıp sonraki yıllarda da devam eden ticareti düzenleyecek bir dizi Denizcilik Kanununu (*Navigation Acts*) bu anlamda kolonilerde uygulamaya koymuştu. Kanunlar özellikle şeker, pamuk, tütün gibi ürünlerin ithalatının İngiliz gemileriyle öncelikle İngiltere limanlarından yapılması zorunluluğu getiriyordu. Bunu sonrasında 1670 ve 1673'deki kanunlar izlemiştir⁷⁵. Bu dönemde İngiltere'nin kanunları uygulamak için fazla çaba sarf etmediğini ve kolonilerde de fazla ciddiye alınmadığını görüyoruz. Bu yönde aktif bir siyaset izlenmemesi ve nüfusun artması Amerika'daki ekonomik büyümeyi hızlandırmış, Amerikalıların kendilerine daha çok güvenmesine neden olmuştu. Amerika'nın İngiltere ile olan ticaretinin 1701-10 yılları arasında 556.000 £; 1731-40 yılları arasında 1.313.000 £; 1761-70 yılları arasında 2.843.000 £'i bulması bu durumun göstergesidir⁷⁶. Pragmatik bakış açısıyla ticaretin ve ticaret

73 Burke, E. & Stanlis, P.J. (1963). *Edmund Burke: selected writings and speeches*. USA. Transaction Publishers. s. 200

74 Allen, H. C. (1954). *Great Britain and the United States, a history of Anglo-American relations, 1783-1952*, Odhams. s.211- 213

75 Columbia University, P. (2010). *Navigation Acts*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

76 Allen, H. C. (1954). s.220

serbestliğinin büyük öneme haiz olduğu Amerika'da başka ülkelerle olan ticaretin İngiliz tüccarlar kanalıyla ya da İngiltere üzerinden yapılması zorunluluğu da sorgulanmaya başlamıştı.

Savaş sonrasında İngiltere George Grenville Hükümeti Amerika'nın savunma maliyeti yüksekliği nedeniyle daha fazla vergi ödemesi konusunda daha kesin politikalar izlenmeye ve varolan ticaret yönetmeliğini daha etkin bir şekilde uygulanması gerektiğine karar verdi. Bu doğrultuda bir dizi yasa zaman içerisinde devreye girdi⁷⁷. Öncelikle 1733 yılında kabul edilen ve *Molasses Act* olarak bilinen yasada değişikliğe gidildi. 1764 yılında Şeker yasası olarak (*Sugar act* - asıl adı *American Revenue Act*) tekrar düzenlendi. Yasa şarap, tekstil ürünleri, kahve ve bir dizi lüks maldan alınan vergiyi kapsarken vergi oranı düşürülmüş ancak kaçakçılık olduğu için vergilerin toplanılmasına çalışılmıştı⁷⁸. 1764'te ayrıca kolonilerde kullanılan para ile ilgili İngiliz tüccarlarının değer kaybından zarar etmesini önlemeyi amaçlayan yasa *Currency Act* de yürürlüğe girdi. Kendi paralarını kendileri basan kolonilerde bu konuda herhangi bir düzenleme olmadığı için ticarete sıkıntı yaşanıyordu⁷⁹. 1765 yılındaki Pul Yasası (*Stamp Act*) yasal belgelerden ve gazetelerden doğrudan alınan bir vergiydi. Bu tür yasalar İngiltere'ye karşı seslerin ve tansiyonun yükselmesine neden olmuştur. Vergilerin ticareti düzenlemek üzere değil de, devletin gelirlerini yükseltmek adına yapılmaya başlanması ve özellikle sonraki vergilere emsal teşkil etme ihtimali tepkilere neden oldu. Pul yasası ticari bir vergiden ziyade temsil ve parlamento haklarını görmezden gelen bir yasa olduğu için sıkıntı yarattı ve 1765 yılında Pul Yasası Kongresiyle protesto edildi. Tüccarlar ithalatı kesmeye başladı, borçlar askıya alındı ve İngiliz malları büyük ölçüde boykot edildi. 1765 yılı yazında İngiltere ile yapılan ticarete büyük bir düşüş oldu. Bunun üzerine Lord Grenville hükümeti istifa etmek zorunda kalmış yerine gelen Lord Rockingham hükümeti ise Pul yasasını iptal etmiştir⁸⁰.

Amerika'daki vatandaş İngiltere'dekinden daha az vergi ödemesine rağmen vergi kavramı Amerika'da rahatsızlık yaratıyor ve uzun vadede ticari çıkarları tehdit ediyordu. İngiltere içinse vergilendirebilme, egemenlik gücünün bir göstergesiydi ve dolayısıyla yükselen sesler otorite sorununa yol açmaktaydı. Kaçakçılık da büyük boyutlarda olduğu için de vergiler İngiltere için önemliydi. Değeri 2000 £ olan bir gelirin vergisinin toplanması

77 Findling, J. E. & Thackeray, F. W. (1998). *Events that changed America in the eighteenth century*. Greenwood Publishing Group. s. 60

78 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). SUGAR ACT. *Reader's Companion To American History*, 1047

79 Larry, A. (2009). *The encyclopedia of Money*. ABC-CLIO. s.97-98

80 Columbia University, P. (2010). *Stamp Act*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1

İngiltere hükümetine 7000 £'e mal oluyordu. Ancak kaçakçılık her alanda olduğu için herhangi bir vergi hayatın her alanını etkileyecek düzeydeydi⁸¹.

Bu vergilerin giderek gündeme oturmasıyla birlikte Kolonilerde sorun daha çok temsil kavramı üzerine yoğunlaşmaya başladı. Koloniler İngiltere'nin kendilerine vergi koymaya hakları olup olmadığını sorgulamaya ve vergilerin yanında temsil haklarının da olması gerektiğinin altını çizmeye başladılar. “*No taxation without representation*”⁸² dönemin önemli sloganlarından birisidir. İngiltere'de belirli bir yerden seçilen temsilciler bütün İngiltere ve İngiliz imparatorluğunun çıkarlarını temsil ettiği için böyle bir temsiliyet İngiltere için elbette mümkün değildi. Koloniler sadece Krala ve Kraliyete karşı sorumlulukları olduğu belirtirken İngiltere, hükümetin kralın görüşlerini taşıdığını vurgulamaktaydı⁸³. Bu çatışma ve fikir ayrılıkları iki tarafın da daha sert bir tutum takınmasına neden oldu. Nitekim bunun arkasından parlamentonun bütün Amerika kolonileri üzerinde tek yetkili olduğunu söyleyen “*Declaratory Act*” yasası geçirildi. Bu şekilde parlamentonun yasa koymaya yetkili olduğu vurgulanmış, bu da yine kolonilerde rahatsızlık uyandırmıştır.

Pul yasasının kaldırılmasından sonra 1767 yılında yine tepki çeken bir diğer vergi, İngiliz Maliye Bakanı Charles Townshend adıyla anılan “*Townshend Yasaları*” idi⁸⁴. Bu yeni mali programda kolonilerdeki görevlilerin ve Amerika'daki İngiliz ordusunun giderlerini karşılama amacı güdülmüş, cam, kurşun, boya, kâğıt ve çay ithalatına gümrük vergisi konulmuştu. Ticaretin ve aynı zamanda İngiltere'ye olan tepkinin en üst seviyede olduğu Boston'da bu yeni düzenlemelerin uygulaması şiddet doğurdu. Yetkililer vergileri toplamaya çalıştıklarında saldırılarla karşılaştılar. Bunun üzerine çıkabilecek sorunları çözmek ve yasanın uygulanmasını sağlamak adına İngiltere askerleri bölgeye gönderilmişti. 5 Mart 1770'de vatandaşlar ile İngiliz Birlikleri arasında şiddet tekrar alevlendi. Askerlere kartopu atılmasıyla başlayan kargaşa üç Bostonlunun öldürülmesi ile sonuçlanınca olay geniş yankı buldu. Bu durum Boston katliamı (*Boston Massacre*) olarak tarihe geçmiş ve İngiltere'ye karşı büyük bir muhalefete neden olmuştu. İngiltere, Boston olaylarının tepki çekmesi nedeniyle çay hariç diğer ürünlere konulan vergiler kaldırılmıştır. Çay vergisi ise İngiltere'nin kolonileri vergilendirebildiğinin bir göstergesi olarak bırakılmıştır⁸⁵.

81 Allen, H.C. (1954). s.226-227

82 *Temsil olmadan vergilendirme olmaz*

83 *Amerikan Türkiye Büyükelçiliği web sitesi*, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2>

84 Columbia University, P. (2011). *Townshend Acts*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

85 Columbia University, P. (2010). *Boston Tea Party*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition, 1

Kolonilerde bu bir çeşit kazanım olarak değerlendirildi ve İngiltere'ye karşı olan ambargo devam etse de eski şiddetini biraz da olsa yitirdi. İngiltere'ye karşı çıkılması gerektiğini düşünen, aralarında Samuel Adams ve Paul Revere'in olduğu radikal grup ise bu sakin dönemin bir kabullenme yaratacağı inancına sahiptiler. Parlatonun bu şekilde kolonileri yönetmeye devam edeceği ve kolonilerde özgürlüklerin kısıtlanacağı düşüncesindeydiler. Anlaşmazlıkları canlı tutmaya çalışan grup bağımsızlık amacı güdüyordu⁸⁶. 1773 yılında Hükümetinden çayın tekeline alan East India Şirketi toptancılara gerek duymadan İngiltere'den gelen çayı doğrudan kendisi satmaya başlamıştı. Tüccarları ve ticareti zarara uğratan bu durumun aynı zamanda ticarete tekel yaratması radikalleri harekete geçirmiştir. Radikal gruplar şirketin gemilerini teslim alıyor ya da İngiltere'ye geri dönmek zorunda bırakıyorlardı. 16 Aralık 1773 yılında Samuel Adams'ın başında bulunduğu grup çayların teslim alınmaması ve vergi ödenmemesi için İngiliz gemilerine çıkıp çayları denize atmışlardı⁸⁷. Boston Çay Partisi (*Boston Tea Party*) olarak bilinen bu olay, Amerikan devriminde önemli rol oynamıştır ve günümüzde bile Amerika'da vergiye karşı hareketin ismi olarak kullanılmaktadır⁸⁸. İngiltere için ise o dönemde bir otorite sorunu doğuran olayın bir şekilde cezai yaptırımı olması gerekmektedir. Bu doğrultuda Boston Limanının telef olan çayın bedeli karşılanıncaya kadar kapatılmasına karar verildi ve yine cezalandırma amacıyla kolonilerde Zorlayıcı ya da Dayanılmaz Yasalar (*Intolerable Acts*) denilen beş yasa yürürlüğe sokuldu⁸⁹. The Quebec yasasıyla da Kanada'da yaşayan Fransızlara dini özgürlük tanınmış, Quebec eyaletinin sınırları güneyde Ohio nehrine Batıda Mississippi Nehrine kadar genişletmişti⁹⁰. Kolonilerin zorlayıcı yasalar arasında gördükleri bu yasa ve Katoliklere verilen haklar Protestan olan kolonilerde hoş karşılanmamıştı. Bu durum sonucunda İngiltere'nin kolonilerde yürüttüğü politikalara karşı sıkıntıları dile getirme amacıyla Eylül 1774'te ilk Kıta Kongresi toplanmıştır⁹¹. Kongre sırasında çok az temsilci İngiltere'den ayrılmayı gündeme getirebilmişti. Bu doğrultuda koloniler arasında da bir birliğin olduğunu söylemek pek mümkün olmamakla beraber Kongre kıtasal birliğin oluşması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca kongre İngiltere mallarının ithal edilmesini ve kullanılmasını yasaklamıştı⁹². 1776 yılında Thomas Paine'in yayınladığı *Common Sense* (Sağduyu) isimli kitapçık da yine bu doğrultuda oldukça ilgi gördü. İngiltere'den Amerika'ya geledi sadece iki sene olan 37 yaşındaki Paine bir kıtanın sürekli olarak bir ada tarafından yönetilmesini komik

86 Alexander, J. K. (2002). *Samuel Adams: America's revolutionary politician*. Rowman & Littlefield.

87 *Amerikan Türkiye Büyükelçiliği web sitesi*, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2>

88 *Tea Party Movement*

89 *Amerikan Türkiye Büyükelçiliği web sitesi* <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2>

90 Columbia University, P. (2010). *Quebec Act, 1774*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

91 Columbia University, P. (2010). *Intolerable Acts*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

92 Columbia University, P. (2010). *Continental Congress*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

bulmuş, bağımsızlık ilanının Amerika'ya müttefik sağlayacağı düşüncesini gütmüştü. Paine'e göre Britanya ile olan bağlar nedeniyle Amerika'nın Avrupa'daki gereksiz savaflara sürüklenmesi muhtemeldi⁹³. Bu gibi düşünceler yayılarak bağımsızlık isteğinin artmasına sebep olmuştur. İngiltere'nin de ödün vermemesi ve düzenin sağlanması için birlikler göndermesi üzerine koloniler de kendi sivil kuvvetlerini oluşturmaya ve yer yer çatışmalar yaşanmaya başlamıştı.

Koloniler İngiltere'nin koyduğu vergilere ve kısıtlamalara bir Amerikalı olarak değil, kızgın İngiltere vatandaşları olarak tepki vermişler ve karşı çıkmışlardı. Onların İngiliz vatandaşlığından doğan politik ve ekonomik özgürlükleri ve hakları özgür doğan İngiliz bireyler olarak tehdit altında görülmüştü⁹⁴. Fransız Yerli Savaşı sonrasında 1763 yılı ile 1774 vergi yükünün artması arasındaki fark, öncesinde insanlar kendi haklarını savunurlarken kendilerini İngiliz koloni yerleşimcileri olarak görüyorlardı. Parlamantonun günlük hayatlarına müdahaleleri arttıkça İngiltere ile olan bağları sorgulanmaya başlandı. Ardı ardına gelen hükümetler Amerika'yı vergilendirmeye devam etmiş ve onları savunma ihtiyaçlarına katkı sağlamaya yöneltecek kabul edilebilir ve uygulanabilir yollar bulmaya çalışmışlardı. Ancak kendilerini özgür bir biçimde yönetmeyi tecrübe ettikleri için Amerikalılar buna karşı koymaya devam etmiş, bu geleneksel hakların savunulması konusu devrim fikrine yol açmıştı. Bunun yanı sıra Amerika'nın gelişimi ve nüfusun fazlalaşmasıyla İngiltere'den ayrı kendine has bir Amerikalılık ruhu ve karakteri oluşturmaya başlamış olması da göz önünde bulundurulması gereken bir durumdu. Amerika keşfedilmeyi bekleyen toprakları ve imkânlarıyla demokrasi ve ekonomik fırsatlar ülkesiydi. Bütün göçmenlerin İngiliz soyundan gelmemesi de Amerika'nın dikkatinin İngiltere'den kaymasına sebep olan bir diğer nedendir.

2.2 Amerikan Devrimi

Amerikan Devrimi, Amerika-İngiltere ilişkilerinde bir bakıma başlangıç teşkil eder. Kolonilerin ilk dönemlerde bağımsız olma gibi bir amaçları olmamasına rağmen, 1774'e kadar zamanla gelişen süreç Amerika'daki kolonilere bağımsızlığı getirmiştir ki bu süreçten sonra aslında Amerika-İngiltere ilişkilerinden söz etmek mümkün olabilmektedir. Artık Amerikalı kavramı kapsamına girecek bir vatandaşlık, konuların hükümet seviyesinde ele alınabileceği bir ortam söz konusu olmuştu⁹⁵. Amerika'yı bağımsızlığa götüren süreci anlamak aslında iki ülke arasındaki ilişkilerin günümüze yansımalarını görmek ve anlamak

93 Herring, G. C. (2011). *From Colony to Superpower: U.S. Foreign Relations Since 1776*. Great Britain: Oxford University Press.

94 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A. (2003). s. 5

95 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 4

açısından aydınlatıcıdır⁹⁶. Avrupa ve Amerika'daki savaşlardan dolayı maddi sıkıntı içerisinde olan İngiltere'nin koyduğu vergiler Amerikan Devrimine giden anlaşmazlıkların en önemli kısmını oluşturmaktaydı, ancak öncelikle kolonilerin yüzyıl önce buraya gelen Avrupalılar olmadıklarını anlamak gerekmekteydi. Özgür ortamla birlikte kendilerini yönetme fırsatına sahip olan Amerikalılar toprakları kendi kontrolleri altına almaya çalışırken aynı zamanda bu topraklardan da etkilemişler, bakış açıları, alışkanlıkları değişime uğramış, milliyetçilik düşünceleri artmıştır.

Bağımsızlık savaşı, Nisan 1775'te Kuzey Amerika'da *Concord* ve *Lexington* yakınlarında çıkan çatışmalarla patlak vermiştir. 10 Mayıs 1775'te İkinci Kıta Kongresi toplanmış ve başkomutanı George Washington olan bir ordu kurulması kararı alınmıştı. Kongre İngiltere ile anlaşmaya varmak istemiş, ancak Kral III. George bu konuda taviz vermek istememiştir. Bunun yerine 1775 yılında bütün Amerikan kolonilerinin isyan durumunda olduğu ilan edilmişti. Kuzey Amerika'daki koloniler imparatorluğun çok önemli bir parçası olduğu için var olan durum İngiltere açısından oldukça zor ve karmaşık bir yapı teşkil ediyordu. Ancak sözkonusu olan kabilelerle ya da Avrupalı rakipleri olan bir savaş olmadığı için İngiltere'de de generaller, amiraller arasında da ülkeden ayrılmamaları için nasıl bir askeri müdahale olması, nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda anlaşmazlık vardı⁹⁷. Hatta Amerikan Devrimi sırasındaki çatışmalar ve anlaşmazlıklar zaman zaman iç savaş olarak da düşünülmüştür⁹⁸.

1776 yılında kolonilerdeki kraliyet yönetimi işlemez duruma geldi. Thomas Jefferson'ın taslağını hazırladığı bağımsızlık bildirgesi 4 Temmuz 1776 tarihinde imzalanmış ve On üç koloni bağımsızlığını ilan etmiştir. O dönemde bağımsızlık ilanı ve bildirge fazla ses getirmese de, günümüzde tarihin önemli belgeleri arasında yer alır ve 4 Temmuz tarihi Amerika'da bağımsızlık bayramı olarak kutlanır. İngilizlerin Ağustos 1776'daki galibiyetleri, New York'u ele geçirmeleri Amerikalıların eğitilmiş olmayan kıta ordusu karşısında önemli kazanımlar olarak öne çıkarken, Amerikalıların 1777'deki Saratoga galibiyeti Fransızları Amerikalıların savaşı kazanabileceğine ikna etmiş, sonrasında Fransa İngiltere'ye savaş ilan etmişti. Bunu 1779 yılında İspanya ve 1780 yılında Hollanda izlemiştir⁹⁹. Uluslararası bir savaş konumuna gelen bu durumla İngiltere Amerika'daki kuvvetlerine destek sağlama konusunda daha da zorlanmış ve kuvvetlerinin bir kısmını Avrupa'ya bağlamak durumunda

96 Allen, H.C. (1954). s.21

97 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*, Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 6

98 Columbia University, P. (2010). *American Revolution*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition, 1-4.

99 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 4

kalmıştır. Bu bağlamda Avrupalı güçlerin Fransa'nın liderliğinde bir araya gelmesi İngiltere için sadece kolonilerden daha büyük tehdit oluşturdu. Özellikle Fransızların maddi desteği koloniler için büyük önem arz etmekle beraber Fransızlarda da kolonilerin verdiği bağımsızlık savaşına karşı bir sempati vardı. Bu süreçte ortaya konan insan haklarıyla ilgili fikirler Fransız düşün dünyasında da oldukça taraftar topluyordu. Fransa'da, İngiltere'nin Fransız-Yerli savaşındaki galibiyetine karşılık verme çabası da rol oynamıştı. 1778'de Benjamin Franklin'in gönderildiği müzakerelerde Fransa ticaret anlaşması imzalandı. Bu şekilde Fransa, Amerika Birleşik Devletlerini tanımış oldu¹⁰⁰.

1781 yılında *Yorktown*'da Fransızların denizden ablukası ve Amerikalıların karadan kuşatmasıyla zor durumda kalan İngilizler teslim olmak zorunda kalmışlar ve Barış görüşmelerini başlatmışlardır. 1783'te Paris Barış Anlaşması imzalandıktan sonra 1787 yılında anayasa çalışmaları başlamış, 1791 yılında İnsan hakları beyannamesi tasdik edilmiştir. Amerika için coşku ve sevinç kaynağı olan bu durum İngiltere için büyük bir yenilgi oldu. Bunun nedeni bir bakıma mağlubiyetin Avrupalı düşmanlardan değil, kendi kanlarından olan insanlardan gelmesiydi. Bu durum aslında onlara saygı duymalarına, hatta İngiltere'de de reform hareketlerinin başlamasına neden oldu¹⁰¹. Koloniler İngiltere'nin önemli bir parçası olduğu için kısmi temsiliyet gibi tavizler verilebileceği fikri de ön plana çıkmış, kolonilerin bağımsızlık talepleri karşısında tamamen elden çıkmalarının engellenebileceği de düşünülmüştür. Ancak bağımsız olarak davranmaya başlayan Amerikalılar, İngiltere ve Avrupa'nın sahip olduğu aristokratik ve muhafazakâr düzenden, karmaşık ve yozlaşmış yönetim yapısından kendilerini soyutlamışlardı. Bu geleneksel yapıdan ve eşitsizliklerden uzak duran Amerika uzun süre İngiltere'ye bakış açısını bu şekilde oluşturmuş ve bu da İngiltere-Amerika ilişkilerini yönlendiren etmenlerden olmuştur¹⁰².

18.yy'ın sonlarında ve 19 yy'nın başlarında Amerika'ya Almanya başta olmak üzere Avrupa'dan pek çok göçmen gelmeye devam etmişti. 1803 yılında koloniler Louisiana Bölgesi alımıyla (*Louisiana Purchase*) birlikte daha da genişledi. Napolyon, Fransa'nın Kuzey Amerika'da *Missouri* ve *Arkansas* nehirleri civarındaki bu geniş topraklarını 15 Milyon Dolara satmaya anlaşmıştı. Fransız topraklarının alınması Amerika Birleşik devletlerinin Pasifik okyanusuna kadar yayılması önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır¹⁰³.

100 *Amerikan Büyükelçiliği web sitesi*, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b3>

101 Allen, H.C. (1954). s.249

102 Allen, H.C. (1954). s.248

103 Columbia University, P. (2010). *Louisiana Purchase*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition, 1.

Amerikan Bağımsızlık Savaşı sonrasında özellikle Fransız Devrimin ardından İngiltere ile Fransa tekrar savaşa girdi. Bu dönemde Amerika ile İngiltere arasında imzalanan *Jay's Treaty* Anlaşması dikkat çeker. İngiltere ile Fransa birbirlerinin limanlarını ablukaya alırken tarafsız gemiler özellikle Paris Barışından doğan sıkıntılar nedeniyle sorun olmaya başlamıştı¹⁰⁴. *French West Indies* bölgesiyle ticaret yapan Amerikan gemilerinin İngiliz donanması tarafından ele geçirilmesiyle çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle İngiltere ile müzakerelere başlanmıştır. İngiltere hala Amerika'da Kuzey Batı'da Garnizonlara sahipti. Ayrıca Amerika özellikle *British West Indies* bölgesiyle olan ticaret sınırlamalarını kaldırılmasını ve Amerikan gemilerine verilen zararların telafi edilmesini istiyordu¹⁰⁵. Yapılan anlaşma sonunda İngiltere garnizonları boşaltmış, tazminat ödenmesi hususunda da anlaşmaya varılmıştı. Buna rağmen Amerika'nın *West Indies*'deki ticaretine katı sınırlamalar getirilmişti. Amerika'nın savaşan devletlerle ticaret yapma hakkından vazgeçmesinin yanında anlaşma Amerikan gemilerinin İngiltere tarafından el konulmasıyla ilgili bir düzenleme getirmiyordu¹⁰⁶. Bu anlaşma Amerika'da çok küçük düşürücü, Amerikan haklarını görmezden gelen bir anlaşma olarak görülmüş ve büyük yankı bulmuştu. Denizlerdeki konum, tarafsız gemiler ve ticaret iki ülke arasındaki uzun yıllar sorun yaşanmasına neden olan olaylardandır. Yine 1807 yılında çıkarılan Ambargo Yasası da bu doğrultuda İngiltere ve Fransa'nın, Amerika Birleşik Devletlerin tarafsızlık statüsüne saygılı davranmasını sağlamak adına yürürlüğe konmuştu. Ambargonun içeriği savaşı idame ettirmek için gerekli olan ham maddenin sağlanmasından yoksun bırakmak olsa da İngiltere ve Fransa üzerinde pek fazla etkisi söz konusu olmamıştır. 1808 yılında Kanada ile olan ticaret hedef alınarak, ambargo iç sularda ve iç ticarete de uygulanmaya başlamıştı, ancak Amerikan ticaretine olumsuz etkisi yaptı ve doğal olarak gelirleri düşmeye başlayan tüccarlar, kaptanlar, denizciler tarafından İngiltere'nin ticaret kısıtlamaları gibi göz ardı edildi¹⁰⁷. 1809 yılında yasanın daha katı bir şekilde uygulanması için tasarı çıkmış, bu da neredeyse özellikle New England bölgesinde isyana neden olmuştu. Bu nedenle tasarı yürürlükten kaldırılmış ancak etkileri sonrasında da devam etmişti. Bunun yerine 1809 yılında ilişkilerin kesilmesi kanunu (*Nonintercourse Act*) getirilmiş, bu doğrultuda İngiltere ve Fransa haricinde ticari ilişkilerin sürdürülmesine karar verilmiştir. Ancak İngiltere ve Fransa taviz vermemesi üzerine İkinci

104 Farnham, T.J. (1967). *The Virginia Amendments of 1795: An Episode in the Opposition to Jay's Treaty*. The Virginia Magazine of History and Biography. Vol. 75, No. 1 s.75-88

105 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). JAY'S TREATY. *Reader's Companion to American History*, 590.

106 *Amerikan Büyükelçiliği web sitesi* <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b4>

107 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). EMBARGO ACT OF 1807. *Reader's Companion to American History*, 352-353.

Macon yasası (*Macon Bill Number 2*) ile 1810 yılında değiştirilmiş ve sonrasında tamamen kaldırılmıştır¹⁰⁸.

2.3 1812 Savaşı

Amerika Birleşik Devletleri ilk kurulduktan sonra devlet başkanlarının farkına vardığı bir nokta da savaş kazanmanın devlet yönetmekten daha kolay olduğuydu. İngiltere'ye karşı olan bağımsızlık savaşı her kesimden insanı bir araya getirmişti. Ancak savaş sonrasında tekrar birlik sorunu ortaya çıktı. Kolonilerde birbirlerine karşı şüphe ve belirsizlik hâkim olmaya başlayınca, öncelik birliği korumak üzerine yoğunlaştı. Genç devletin daha fazla gelişim göstermesi adına İngiltere ile tekrar savaşılması gerektiği anlayışı doğdu¹⁰⁹. 1812 savaşı Amerikan ve İngiliz tarihindeki önemli savaşlardan bir tanesidir. Özellikle Kuzey Amerika'daki egemenlik mücadelesinde önemli rol oynamıştır. Savaşın nedenleri arasında 1800'lü yılların başında Avrupa'da Napolyon savaşları devam ederken İngiltere ile Amerika arasında tarafsız devletlerin denizlerdeki statüsünden kaynaklanan sorunlar gösterilebilir. Bunlar özellikle Başkan Jefferson döneminde ekonomik ambargolarla yaptırımlara neden olmuştu¹¹⁰. Bu dönem de İngiliz Donanması tarafından Amerikan gemilerinden denizcilerin alı konulması da Amerikan donanması yetersiz olduğu için ancak protesto edebildi. Savaş konusunda en çok zarar gören gemicilik sektörünün yoğun olduğu New England'ın aksine daha çok Batı ve Güneydeki Devletler ısrarlıydı. Batıya doğru ilerlemenin önünde engel olan ve İngiltere'nin desteklediği Yerliler özellikle bu savaşta hedef alınmıştı. Kanada işgaliyle birlikte İngiltere'nin Kuzey Amerika'daki etkinliğine son verilmek, ayrıca Güneyde İngiltere'nin Napolyon savaşlarında müttefiki olan İspanya'nın "İspanyol Floridası"na da sahip olmak istenmişti¹¹¹. Bir bakıma basit iletişim sorunlarından doğan sıkıntılarla birlikte çoğunluk savaş taraftarı olmamasına rağmen İngiltere'ye karşı kamuoyu oluşmuş, 12 Haziran 1812 tarihinde Amerika İngiltere'ye savaş ilan etmiştir. Savaş başladıktan sonra Amerikan ordusunun donanmasının yetersizliği ön plana çıktı. İngiltere ise özellikle donanmada üstünlüğünü gösterip denizlerdeki Amerikan ticaretini engelleyerek Amerikan ekonomisini büyük ölçüde zayıflattı. Üç yıl devam eden savaşta Amerika Kanada'yı ele geçirmeyi başaramamıştır. Ancak Napolyon'un 1814 yılında çekilmesi İngiltere'nin Kuzey Amerika'ya daha fazla kuvvet göndermesini sağladı. 1814 Ağustosunda İngilizlerin Washington'u ele geçirip Beyaz Saray dâhil olmak üzere kamu binalarını yakmaları İngiliz karşıtı duyguların

108 Schlesinger, jr. A. M., Israel, F. L. & Frent, D. J. (2003). *The Embargo Act of 1807. Election Of 1800 & The Administration Of Thomas Jefferson*, 112.

109 Langguth, A. J. (2006). *Union 1812: the Americans who fought the Second War of Independence*. Simon & Schuster. s. 1

110 Onuf, P.S. (2000). *Jefferson's Empire The Language of American Nationhood*. University press of Virginia.

111 Badertscher, E. (2009). *The War of 1812*. War of 1812, 1-2.

(*Anglofobi*) artmasına neden olmuş, günümüzde de Amerikan ulusal hafızasında da yer etmiştir. İki ülke arasındaki ilişkilere önem verdiği bilinmesine rağmen, Clinton Kasım 1995 tarihinde İngiliz Meclisinde yaptığı konuşmasında İngilizlerin Beyaz Sarayı yakmalarına atıfta bulunup, Truman balkonuna çıktığı zaman bu yanıkları gördüğünü anlatmıştı¹¹². Bu ilişkinin bozulmaması gerektiğini dile getirmiş ve şaka yaptığını söylemiş olsa da, bu örnek ilişkilerdeki kötü dönemlerinin de unutulmadığı izlenimini vermektedir¹¹³. Bu olay ayrıca Amerikan ulusal marşına (*Star Spangled Banner*) da ilham kaynağı olmuştur.

1814 yılında Amerika savaşı daha fazla finanse edememeye başladı. Bu savaşın her iki tarafa da herhangi bir şey kazandırmayacağını anlaşılmaya üzerine *Ghent* Barışı imzalanmıştır. Ancak yine iletişim sorunları nedeniyle önemli çatışmalar savaş sonrasında da devam etti. İkinci Bağımsızlık savaşı olarak adlandırılan savaş sonucunda her iki taraf da amaçladığı noktalara ulaşamadı ve savaş sonrasında bir anlamda savaş öncesindeki koşullara geri döndü¹¹⁴. Anlaşma ile Kuzey Amerika'da Birleşik Devletler ile İngiltere arasında var olan sınırlar tanınmış¹¹⁵ Kanada'nın ise Birleşik Devletlere katılma ihtimali ortadan kalkmıştı. Yerliler bu savaşla büyük ölçüde etkisizleştirildi ve yapılan anlaşmalar Batıya ilerlemeyi mümkün kıldı. İngiltere bu yolla Birleşik Devletler üzerindeki bölgesel taleplerinden vazgeçti, ancak Amerika tarafsızlık statüsüyle ilgili bir kazanım elde edememiştir. Bu dönemden sonra genç devlet ekonomik büyümesinin ve bölgesel toprak alımlarının peşine düştü. Ayrıca savaş Amerika'da milli duyguların daha da artmasına neden oldu¹¹⁶.

2.4 Monroe Doktrini

Amerika ve İngiltere arasındaki ilişkilerinin ilk dönemleri ele alındığında ön plana çıkan bir diğer önemli nokta da Monroe Doktrini'dir. Monroe Doktrini Amerikan dış politikasının köşe taşlarından biridir. Bu politika Amerikan Dış İşleri Bakanı ve bir sonraki devlet başkanı olan James Quincy Adams tarafından oluşturulmuş ve Amerika'nın 5. Başkanı James Monroe

112 *Today the United States and the United Kingdom glory in an extraordinary relationship that unites us in a way never before seen in the ties between two such great nations. It is perhaps all the more remarkable because of our history; first the war we waged for our independence, and then, barely three decades later, another war we waged in which your able forces laid siege to our capital. Indeed the White House still bears the burn marks of that earlier stage in our relationsip. And now, whenever we have even the most minor disagreements, I walk out on the Truman Balcony and I look at those burn marks, just to remind myself that I dare not let this relationship get out of hand again.* Baylis, J (1997) *Anglo-American relations since 1939: the enduring alliance.* Manchester University Press. s.246

113 Laçiner, S.(2001). s. 12

114 Badertscher, E. (2009).

115 *Second War of American Independence*

http://www.americaslibrary.gov/aa/madison/aa_madison_war_2.html

116 Columbia Electronic Encyclopedia.(2010).*War of 1812.* 6th Edition, 1-2.

tarafından 2 Aralık 1823 tarihli Kongre konuşmasında açıklanmıştı¹¹⁷. Konuşma 1823 yılında yapılmasına karşın insanların gözünde Monroe Doktrini olarak anılmaya başlanması 1840'lı yılları bulur¹¹⁸. İngiltere ile uzun yıllar devam eden savaşların ardından siyasi ve ekonomik birliğini sağlamaya çalışan Amerika bununla birlikte Yalnızlık (*izolasyon*) politikası izlemeye karar vermiştir. Bu politika aslında yalnızlık politikasından daha fazlasını barındırmaktadır. Bu çeşit bir geri çekilme, Batıya doğru genişleme ve ülkenin altyapısının düzenlenmesi açısından bir gelişme de sayılmaktadır¹¹⁹. Amerika bu bağlamda kalkınmaya ağırlık verdi, uluslararası olaylara aktif katılımdan kendisini soyutladı ve bir anlamda kıtasına döndü. Monroe ve Adams gibi devlet adamlarının özellikle korktuğu iç savaş ve Avrupa'daki monarşilerin ülkeyi ele geçirme girişimleriydi¹²⁰. Monroe Doktrini iki noktaya vurgu yapmaktadır: Amerika kıtasının daha fazla kolonileştirilmemesi (*noncolonization*) ve içişlerine karışmama (*non intervention*). Biraz daha açmak gerekirse Monroe kendi kullandığı tabirle Latin ülkelerini de kapsayacak şekilde Batı Yarımküreye (*Western Hemisphere*) eski hükümetlerin -Avrupalıların- hiçbir şekilde karışmaması gerektiğini savunmuştu. Avrupalıların varolan kolonileri konusundaki hakları kapsam dışında bırakılmak şartıyla Avrupalıların bundan sonraki kolonileşme girişimlerine karşı çıkılmış, Amerika'da Avrupa'dan ve eski sistemlerden farklı yeni devletlerin kurulduğu vurgusu yapılmıştı. Avrupa'nın Amerika'nın içişlerine karışmaması karşılığında da Amerika'nın Yunanlıların Osmanlı'ya karşı bağımsızlık savaşı gibi Avrupa'daki savaşlarda taraf olmayacağı belirtilmişti¹²¹. İlk benimsendiği yıllarda, zayıf bir devlet olarak Amerika ortaya koyduğu bu politikanın arkasında fazla duramamıştır. Avrupa devletleri tarafından da fazla ciddiye alınmamasına rağmen sonrasında uzun yıllar devlet politikası olarak kullanılmıştır. Bu çeşit bir yalnızlık politikası izleyebilmek için coğrafi koşullar da Avrupa'dan okyanus aşırı uzaklığa sahip olan Amerika için uygundu. Ancak öncelikle Amerika kıtasına Avrupa'nın müdahalesini engellemek için oluşturulan politika, daha sonra Amerika'nın Batı yarımküredeki emperyalizmin bir anlamda gerekçesi haline geldi¹²².

İspanya'dan bağımsızlıklarını kazanma aşamasında olan Latin Amerika ülkelerinin de Monroe üzerinde doğrudan etkisi sözkonusu olmuştu. Çünkü İspanya'dan doğan boşlukla ve

117 *Primary Documents in American History, Monroe Doctrine*; Library of Congress, <http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/Monroe.html>

118 Martin, L. A. (2007). *The Monroe Doctrine: Critical Thinking through the Use of a Commemorative Coin*. Social Studies, 98(3), 93-98.

119 Allen, H.C. (1955).

120 Martin, L. A. (2007).

121 Kennedy, D. M. & Cohen, L. & Bailey, T. A. (2009). *The American Pageant, Volume I: A History of the American People: To 1877*, 1. Cilt. Cengage Learning. s. 268

122 Columbia University, P. (2011). *Monroe Doctrine*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1-2.

Amerika'nın bağımsızlığını kazanmasıyla beraber İngiltere başta olma üzere Avrupalı devletlerin dikkatlerini bu Latin Amerika devletlerine çevirmesi Amerika'nın temel endişesi haline geldi¹²³. Ayrıca 18. yy sonlarında Rusya'nın Kuzey Batı Amerika'daki özellikle Oregon Bölgesiyle ilgili faaliyetleri, Rus Çarı I. Alexander'ın Bering Boğazından 51. paralele kadar olan bölge üzerinde iddialarda bulunması, bu bölgede kıyılardan 100 millik alan içerisinde gemilerin avlanmasını ya da seyretmemesini istemesi Amerika'yı zor durumda bırakmıştı¹²⁴. Oregon Bölgesi konusunda Rusların, Amerika'nın, İspanya'nın yanında İngiltere'nin de iddiaları vardı. 1824 yılında İngilizlerin baskısıyla Rus Çarı iddialarından vazgeçen anlaşmayı imzaladıktan sonra İngiltere ile Amerika bölgede karşı karşıya gelmiş, bölgede sorunun çözümü 1846 yılına kalmıştı¹²⁵. Ayrıca Avrupa'daki oluşan birliğin Amerika kıtasına müdahalesini protesto etmek için İngiltere, Amerika ile ortak bir bildiri yayınlamayı teklif etmişti. Bu önceki Amerikan Başkanları kadar Monroe'nun da sıcak baktığı bu fikir konusunda Quincy Adams bu durumun ileride Amerika'nın İspanya'ya karşı olabilecek toprak talepleri hususunda kullanılabileceğini düşünmüştü. Sonrasında İngiltere'nin kıtaya müdahale etmeme konusunda Fransa ile anlaşma yapmasıyla İngiltere ile Amerika arasında ortak anlaşma yapabilme fırsatı da ortadan kalkmış oldu. Bu durumda İngiltere'nin Latin Amerika Devletlerini tanımakta geç kalması da etkendi. Ancak İngiltere yeni devletlerle ticareti devam ettirebilmek için Latin Amerika'nın bağımsızlığını desteklemiştir¹²⁶. Ayrıca İngiltere ve Fransa'nın Amerika'nın Teksas'ı ele geçirmesi konusundaki müdahaleleri de Amerikan Hükümetini rahatsız etti. Özellikle Teksas konusunda İngiltere ve Fransa'nın olaya müdahil olması Amerika'yı Monroe'yu bir daha hatırlatmaya itti. Meksika'ya ait Teksas bölgesinde Amerikan göçmenlerin çoğalması ve sonucunda ayaklanmalarıyla Birleşik Devletlere Teksas'ı ilhak etme imkânı doğdu. İngiltere ve Fransa'nın bu durumu engelleme çabaları Kuzey Amerika'da güç dengesini sağlama isteğinden ileri geliyordu. İngiltere ve Fransa'nın bu çabaları Amerika'nın Monroe konusundaki kararlılığını daha da arttırdı¹²⁷. Özellikle İngiltere'nin 1833 yılında Falkland Adalarını ele geçirmesi ve Orta Amerika'daki etkinliği ile ilgili olarak ilişkiler gerilmiştir. Amerika bilmeyerek İngiltere'nin Falkland adalarını ele geçirmesinde kolaylaştırıcı rol oynamıştı. Falkland adaları Arjantin ile İngiltere, öncesinde de İngiltere ve İspanya arasında önemli bir tartışma konusuydu. Arjantin'in 1800'lerin başında koloni kurduğu bölgede Amerika ile aralarında balıkçılık alanında ile ilgili çıkan sorunlar

---

123 Kennedy, D. M. & Cohen, L. & Bailey, T. A. (2009).

124 Martin, L. A. (2007).

125 Billington, R. A. & Ridge, M. (2001). *Westward expansion: a history of the American frontier* UNM. s.151

126 Columbia University, P. (2011). *Monroe Doctrine*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1-2.

127 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 8

nedeniyle İngiltere bölgedeki kontrolü ele alma fırsatı buldu. Bu doktrinin İngiltere tarafından görmezden gelindiğinin göstergesiydi.

Venezüella ile olan sınır konusu da bunun örneklerinden biridir ve iki ülke bu olayda karşı karşıya gelmiştir. Venezüella İspanya döneminde bir kesinliğe kavuşturulmamış İngiliz Guyanası'yla olan sınırını, İngiliz Guyanasının yerleşim alanlarını içine alacak şekilde genişletti. Uzun yıllardır anlaşmazlık konusu olan bölgede altın kaynakları olduğunun keşfedilmesi de anlaşmazlığı alevlendirdi. İngiltere yerleşik alanlar için hakemliğe gitmeyi reddederken, Venezüella İngiltere'nin yerleşim yerlerini daha da genişlettiğini savunmuş ve Amerika'dan yardım talep etmişti. Amerika ile İngiltere arasında bir mesele haline gelen konu ile ilgili 1895 yılında Dış İşleri Bakanı Richard Olney Amerikan kongresinde sorunun çözümsüzlüğü halinde Amerika'nın gerekli adımları atacağını dile getiren mesajını açıklaması üzerine, Avrupa'daki sıkıntıları nedeniyle savaştan kaçınmak isteyen İngiltere, Monroe Doktrinini büyük ölçüde tanıyan bir nota göndermiştir. Sonrasında oluşturulan Amerikan komisyonun 1899'da çizdiği sınır da büyük oranda İngiltere'nin lehine oldu¹²⁸.

İngiltere ile olan anlaşmazlıklara rağmen Amerika'nın Yalnızlık politikasını sürdürebilmesinde o dönemde güçlü bir donanmaya sahip olan İngiltere'nin önemli etkisi vardı. İngiltere o dönemde geniş bir sömürge ağına sahip olmakla beraber denizlerdeki mutlak hâkimiyeti devam ediyordu. Amerika bu politikasını sürdürürken ve gelişmesini tamamlamaya çalışırken dışarıdan herhangi bir müdahale gelmemesinin büyük ölçüde İngiliz donanması nedeniyle olduğunu söylemek yanlış olmaz¹²⁹. Ülkede demiryolu ağlarını kurulmasında, gelişiminin finanse edilmesinde yine İngiltere'nin önemi vardı¹³⁰. Ancak bunlar iki devlet arasında ilişkilerin gelişmesine yetmedi. Birleşik Devletler'de Kuzey Amerika'da hala askeri gücü bulunan İngiltere'ye karşı soru işaretlerinin oluşmasını engellemedi. Doktrin, Anglo Amerikan ilişkiler açısından bir geçiş aşamasıdır. Amerika'nın sadece İngiltere'ye değil tüm Avrupa'ya karşı geliştirdiği bu bakışa açısı, özellikle İngiltere'ye şüphe ile yaklaşması iki devlet arasındaki ilişkilerin gelişebilmesine engel olmakla beraber bu dönem sonrasında "Özel İlişki"nin yolunun açıldığı söylenebilir.

Bu yalnızlık politikası büyük ölçüde 19. yüzyıl sonrasında Birleşik Devletler dış politikasına damgasını vurmuştur. Hatta Amerika'nın en uzun soluklu götüğü dış politika haline geldi. Birleşik Devletler Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarına girerek bu doktrinden

128 Columbia University, P. (2011). *Venezuela Claims*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

129 Laçiner, S. (2001). s.13

130 Burk, K.; *Anglo-American Relations before they were "special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 7

vazgeçtiği izlenimi verse de doğrudan bir müdahale olmadan savaşa girmemiş ve savaştan çekilme hakkını saklı tutmuştu. Nitekim Birinci Dünya Savaşında Almanya'nın doğrudan tehdidi ve İkinci Dünya Savaşında ise Japonya saldırısı söz konusuydu. Sonrasında değişen sisteme ayak uydurmak durumunda kalmış ve Batı bloğunun liderliğini yaparak NATO'ya öncülük etmiştir¹³¹. Monroe Doktrini hiçbir Avrupalı devlet tarafından kabul edilmedi. Ayrıca Latin Amerika'yı da Avrupalı devletlerin müdahalelerinden kurtaramadı. Amerikan Başkanları uzun dönem boyunca bu politikayı farklı şekillerde kullanmışlardır. Ancak bu politikaya ilk eklemeyi yapan sayılabilecek Cleveland yönetiminde Dışişleri Bakanı olan Richard Olney Venezüella ile İngiliz Guyanası arasındaki sınır sorunları söz konusu olduğunda İngiltere'yi hakemliğe başvurmaya ikna ettikten sonra bu kıtada Amerika'nın tek egemen olduğunu ilan etmişti¹³². Sonrasında belki de doktrinle en fazla özdeşleştirilen Roosevelt'in yaptığı katkıdır. *Roosevelt Corollary* denilen politika Monroe Doktrinin dönüm noktasını oluşturmaktadır. Venezüella krizindeki hakemlik süreci Roosevelt'i böyle bir politikaya itmiş, Venezüella Krizine benzer bir krizin tekrar oluşmasını önlemek için bu tarz bir yola başvurmuştu. Avrupalı devletlerin kıtaya müdahalesini engellemek için Amerika'nın müdahalede bulabileceğinin altı çizilmişti. Bu bağlamda *Roosevelt Corollary* ile Amerika bir anlamda Batı Yarımküredeki polis gücü olduğunu açıklamıştır. Avrupalı olanlar dışlanırken Amerika'nın bölgedeki hegemonyası arttırılmış oluyordu. Amerika'nın kendi arka bahçesi olarak kabul ettiği Latin Amerika ise bu durumdan hiç hoşnut değildi¹³³. Monroe Doktrini Birinci Dünya Savaşının sonunda dış politikaya daha çok yerleşmeye başladı. Öyle ki Başkan Wilson, Milletler Cemiyetine üye olma kararını senatodan geçirmeyi başaramadı. Daha sonra önemini kaybetmeye başlayan doktrin Franklin Roosevelt döneminde Batı Yarımküredeki milletlerin bir arada hareket etmesi için ortak taahhüt haline geldi ve Pan Amerikanizme vurgu yapıldı. İyi komşu politikasıyla inkâr edilse de Amerika kıtası üzerinde Birleşik Devletlerin etkisi devam etti. Soğuk Savaşın ilk yıllarında 1947 yılında Truman Doktrini ile demokratik müdahaleci olmayan bir çerçeve çizilmekle birlikte aynı yıl Rio paktı ve Amerikan Devletler Organizasyonu ile Amerika bölgedeki etkinliğini devam ettirdi. Komünizmden sakınma amacıyla 1950 ve 60'larda Amerika'nın Latin Amerika'daki özellikle Guatemala, Küba ve Dominik Cumhuriyetinde müdahaleleri arttı¹³⁴. Monroe Doktrininin en büyük krizi Komünist Küba'da yaşandı. Sovyet Başbakanı Kruşçev Monroe Doktrinini ölmüş olarak kabul ederken Fidel Castro rejimini korumak için Orta menzilli füzeleri 2 sene sonra

131 Arı, T.; *Yalnızlık Politikası*, <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/y/005.htm>

132 *The United States is practically sovereign on this continent, and its fiat is law upon the subjects to which it confines its interposition.* Lockey, J. B. (2007). *Pan-Americanism: its beginnings.* Ayer. s. 22

133 Castañeda, J. G. (2009). *Adios, Monroe Doctrine.* New Republic, 240(23/24), 22-23.

134 Columbia University, P. (2011). *Monroe Doctrine.* Columbia Electronic Encyclopedia, 6ThEdition, 1-2.

Küba'ya yerleştirmişti. Küba Krizi füzelerin kaldırılmasıyla son buldu. Ancak Birleşik Devletlerinin bu bölgedeki varlığının azalması Soğuk Savaş sonrasına dayanmaktadır. Soğuk Savaşın bitmesiyle Monroe Doktrini rafa kaldırıldı. Bush ve Clinton dönemleri ve sonrasında ilişkiler, ekonomik politikalar çerçevesinde ve bölgesel müttefiklik seviyesine çekilmiştir denilebilir¹³⁵.

2.5 Amerikan İç Savaşı

1814 Ghent Barışı sonrasında zaten karmaşık bir yapıya sahip olan iki ülke ilişkileri arasında dikkat çekici bir dönem de Amerikan iç savaşının yaşandığı dönemdir. Anlaşma sonrasındaki anlaşmazlıklar ticari bağlar da göz önünde bulundurularak çözüme kavuşturulmuştu. İlişkiler büyük ölçüde gelişme göstermesine rağmen her zaman kırılğan bir yapıya sahip olduğu da bir gerçektir¹³⁶. Geçmiş göz önünde bulundurulduğunda iç savaş döneminde özellikle İngiltere'nin nasıl bir politika izleyeceği merak konusu olmuştur. Savaşın başlangıcında İngiltere herhangi biri müdahalede bulunmamış, tarafsız kalmayı tercih etmiştir. İngiliz hükümetini bu tür bir politika izlemeye iten siyasi ve ekonomik endişelerdi. Öncelikle imparatorluğun selameti için Avrupa'nın içinde bulunduğu durum da bir o kadar hayati öneme haizdi. Yunanistan-İtalya bütünleşmesi, Fransa'daki III. Napolyon'un tehditkâr hareketleri, Kırım savaşı sonrası kırılğan yapı Avrupa'nın istikrarı tehdit eden, İngiltere'nin yeni bir savaşa girmekten kaçınmasına neden olan etmenlerdendi. Ayrıca askeri bütçenin azaltılması askeri operasyonlardan uzak durma düşüncesi de hâkim olmuştu¹³⁷. Bütün bunlarla birlikte hiçbir uluslararası olayın İngiltere'nin ekonomik ve politik hayatı üzerinde Amerika'daki savaştan daha fazla etkisi yoktu¹³⁸. Amerika'da bir krizin İngiltere'nin iç işlerinde de eşit derece de krize neden olacağı da bir gerçektir. Bu doğrultuda İngiltere'nin Amerika'ya karşı yürüttüğü politikayı daha kolay kestirmek mümkündür¹³⁹.

Stratejik çıkarlarına göre Amerika ile anlaşmazlığa girme konusunda çekinceleri olan İngiltere, Birleşik Devletlere karşı (*Birlik-Kuzey tarafı*) bağımsızlıklarını ilan eden Güney eyaletlerini tanımanın Amerika'ya karşı bir savaş ilanı olacağıının farkındaydı¹⁴⁰. Ancak Güney'deki Konfederasyon devletleri köleliğin kaldırılmasından endişe duyduğu için İngiltere'nin ve sonrasında onu takip etmesi muhtemel olan Fransa'nın müdahalesini sağlama

135 Castañeda, J. G. (2009).

136 Bourne, K. (1967). *Britain and the Balance of Power in North America, 1815-1908*. University of California Press. s.7

137 Hubbard, C..M. (2008). Phillip E. Myers. *Caution and Cooperation: The American Civil War in British-American Relations*. Department of History, Lincoln Memorial University. H-Albion

138 Blackett, R. J. M. (2001). *Divided Hearts: Britain and the American Civil War*. LSU Press. s.7

139 Adams, E. D. (1925). *Great Britain and the American Civil War*. Plain Label Books. s.5

140 Jones, H. (1997). *Union in peril: the crisis over British intervention in the civil war*. U of Nebraska. s.2

amacındaydılar. Kendi imparatorluğunda 1830'larda köleliği kaldırmış olan İngiltere'nin köleliğe destek olması söz konusu değildi. Daha doğrusu kölelik mevzusunun İngiltere'yi etkileyen konuların yanında ikincil önemi vardı. Güney limanlarıyla olan ticaret en kritik mevzuyla oluşturmaktaydı. 19. yüzyılın en büyük gücü olan İngiltere, gücünün pekişmesini sağlayan bir tekstil endüstrisine sahipti. İngiltere'nin pamuğunun %80'i köleliğe ve tarıma dayalı ekonomisi ile önemli pamuk üreticilerinden biri haline gelen Güneydeki plantasyonlardan sağlanıyordu¹⁴¹. Özellikle Birliğin Konfederasyonun limanlarını 1860 yılında bloke etmesiyle iki ülke savaşa biraz daha yaklaştı. Londra'nın Konfederasyonun egemenliğini tanımaması halinde de Güney'deki Devletlerin pamuk ticaretini kesmesi olasıydı ki bu durumun İngiltere'de ekonomik çöküşe ve devrime yol açması da ihtimaller dâhilindeydi¹⁴². İngiltere'de ayrıca kendi kaderlerini tayin etme hakları olduğuna inandıkları Güneye duyulan bir sempati vardı ve Palmerston hükümetine göre Güney'in ayrılması İngiltere için büyük bir şanstı ancak bu Amerikan karşıtı düşünceler savaşa dönüşmedi. Amerikan barışı İngiltere'nin çıkarlarıyla daha fazla uyum içerisindeydi¹⁴³. Savaşın uzun sürmesi ve Avrupalı güçlerin müdahalesinin savaşı bitireceği izleniminin oluşması üzerine 1862 yılında İngiltere, Amerikan İç savaşına müdahale etmeyi gerçekten düşünmüş, yeterli koruma sahip olmayan Kanada'da küçük birlikler oluşturmaya başlamıştır¹⁴⁴. Pamuk kıtlığı Birliğin Konfederasyon limanlarına ambargo koyması 1862 yılının sonuna kadar İngiltere'nin Lancashire, Cheshire, İskoçya gibi tekstil merkezlerini ekonomik anlamda altüst etmişti¹⁴⁵. Bu durum İngiltere'nin aynı zaman da pamuk kaynağı için Doğuya, Mısır, Sudan gibi ülkelere yönelmesine de neden oldu¹⁴⁶.

İngiltere'nin savaşa müdahil olması Birlik Eyaletleri tarafından da istenilen bir durum değildi. 1812 savaşında da anlaşıldığı gibi İngiliz donanması kıyıları tamamıyla abluka altına alabilecek güce sahipti. Lincoln yönetimini İngiltere ve diğer ülkeler tarafından konfederasyonun diplomatik olarak tanınması endişesi içerisindeydi¹⁴⁷. Birliğin bakış açısında göre aslında tarafsızlık da Güneyi öne çıkarmakla, ondan taraf olmakla da eş anlamlıydı. Amerika'nın bu durumdaki kesin tavrının yanı sıra özellikle Amerikan Dış İşleri Bakanı

141 Jones, H. (1997). s.45

142 Wheatcroft, G. (2011). *How the British Nearly Supported the Confederacy*, 30 Haziran 2011, New York Times, http://www.nytimes.com/2011/07/03/books/review/book-review-a-world-on-fire-by-amanda-foreman.html?_r=1&adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1329397271-i2idKk1jtbJHBqAUBgxDsA

143 Jones, H. (1997). s.108

144 Brauer, J. K. (1972). *British Mediation and the American Civil War: A Reconsideration*. The Journal of Southern History. Vol. 38, No. 1. s.49-64

145 Blackett, R. J. M. (2001). s.7

146 Bilgenoğlu, A. (2010). *Amerikan İç Savaşı ve Mısır: Pamuk Örneğinde Mısır Modernleşmesi ve Amerikan İç Savaşının Sürece olan Katkısı*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Vol:3/11. Bahar

147 Jones, H. (1997). s.1

William H. Seward'ın Avrupalı bir devlet savaş başlatırsa Amerika'nın bundan çekinmeyeceğini dile getiren sözleri oldukça iddialıydı¹⁴⁸. Birlik tarafı İngiltere'nin Konfederasyona olan ablukayı kaldırma konusunda destek olduğunu düşüncesini de taşıyordu¹⁴⁹.

İngiltere'nin Amerika'nın iç savaşına karşı tarafsızlığını ilan etmesine rağmen iki ülke arasındaki gerginlik 1861 yılında *Trent* olayıyla kendisini gösterdi ve iki ülke savaşın eşiğine geldi. 8 Kasım 1861 yılında Birlik'e ait San Jacinto gemisini komuta eden Charles Wilkes, tarafsız İngiliz gemisi *Trent*'i ve İngiltere ve Fransa'dan Konfederasyon adına destek talep eden iki delege, James Murray Mason ve John Slidell'i Bahama kanalında alıkoymuş¹⁵⁰ ve Boston'a götürmüştür¹⁵¹. Savaşta olan bir devlet deniz hukukuna göre şüpheli gördüğü gemilerde arama yapabiliyordu. Ancak geminin araştırılmasıyla birlikte delegelerin alıkonulması sözkonusu olmuştu. Wilkes'in bu davranışı başlangıçta Kuzeyde büyük bir heyecana neden olmuş ve Temsilciler Meclisi tarafından kendisine cesur ve vatansever davranışından dolayı¹⁵² teşekkür edilmiş, Güney'de ise Kuzey tarafı ile İngiltere arasında savaş çıkacağı için büyük sevince neden olmuş¹⁵³ ise de İngiltere'de tersine büyük tepkiye yol açtı. İngiliz hükümeti Amerika'ya bir ultimatoom hazırlamış, notada delegelerin serbest bırakılması ve bir açıklama yapılması talep edilmişti. Yanıt verilmesi istenen 7 gün İngiltere'nin Konfederasyon tarafını tanıması ve Amerika'ya savaş ilan etmesi için yeterli bir süreydi. Bu süre zarfında diplomatik manevralar söz konusu olmuş, Bakanı Lord Lyons ve William H. Seward tarafından notanın sunulması geciktirilmiş, belirtilen zaman içerisinde Amerika'daki heyecan dalgası son bulmuştur. İngiltere ile savaşa girmek ayrıca Amerika'nın bir bakıma isteyeceği son şeydi. İngiltere'ye Wilkes'in davranışını kınayan Wilkes'in Amerika'nın savunduğu denizlerde özgürlük ilkesini ihlal ettiği ve tutuklananların serbest bırakılacağını söyleyen bir nota gönderilmiş ve İngiltere ile olası bir savaşa engel olunmuştu¹⁵⁴. Bu dönemde ayrıca İngiltere'nin Liverpool Limanında inşa edilen *Alabama* ve *Florida* gibi Konfederasyon muhrip gemilerinin savaş boyunca ticaret gemilerine verdiği zararların Amerika tarafından telafisi istenmişti. 1871 yılında Washington Anlaşması üzerinde

148 *If any european power provokes a war we shall not shrink from it. A contest between Great Britain and the United States would wrap the world in fire.* Jones H. (1997) s.53

149 Kirkus Media, L. & Kirkus Media, L. (2011). *A World on Fire: Britain's Crucial Role in the American Civil War.* Kirkus Reviews, 79(10), 837.

150 Trent Affair. (2011). *In Encyclopædia Britannica.*
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/604278/Trent-Affair>

151 Cohen V. H. (1956) *Charles Sumner and the Trent Affair.* The Journal of Southern History. Vol. 22, No. 2 s. 205-219

152 *For his brave, adroit, and patriotic conduct"* Stephenson, W. H. (1956). *The Journal of southern history,* cilt:22. s.206

153 Cohen, V. H. (1956).

154 Columbia University, P. (2011). *Trent Affair.* Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

yapılan müzakerelerde 1871-1872 yıllarında Cenevre'de hakemliğe gidilmiş¹⁵⁵, sonuçta zarara karşılık İngiltere'nin 15,5 Milyon Dolar ödenmesi kararlaştırılmıştır¹⁵⁶.

2.6 Birinci Dünya Savaşı

Büyük savaş (*Great War*) olarak adlandırılan Birinci Dünya savaşı 1914 – 1918 yılları arasında büyük ölçüde Avrupa'da yaşandı. Avusturya Arşidükünün öldürülmesiyle başlayan olayların temel sebebi daha çok bölgesel, imparatorluk çıkarları ve ekonomik rekabettin açığa çıkmasıydı. Avrupalı güçler bir süredir karmaşık ve katı bir ittifak sistemi içerisinde birbirlerine karşı tehdit, korku ve şüphe içerisinde ilişkilerini sürdürüyorlardı ve askeri ve donanma bakımından birbirlerine karşı üstünlük kurma politikası gütmekteydiler¹⁵⁷. Özellikle Almanya'nın geç ancak yayılcı bir şekilde başladığı koloni kazanma çabaları ve denizlerdeki ilerlemesi İngiltere'nin imparatorluk çıkarlarını tehdit etmeye başladı¹⁵⁸. Almanya aslında İngiltere'nin tarafsız kalması beklentisi içerisindeydi, ancak Almanya'nın Belçika'nın tarafsızlık haklarını ihlal etmesi İngiltere'ye güvenliğini sağlama adına yeterli bir neden verdi ve İngiltere 4 Ağustos 1914 tarihinde Almanya'ya savaş ilan etti. Amerika ise savaşın başlangıcında hemen tarafsızlığını ilan etmiştir. Başkan Woodrow Wilson ve Amerikan hükümeti Amerika'yı savaştan uzak tutma konusunda kesin bir politika yürütme kararı almışlardı. Bunun altında yatan neden Amerika kurulduğu tarihten bu yana hükümetlerin eski dünyanın (*Avrupa*) kemikleşmiş yapısından ve katı kurallarından uzak durma, bir özgürlük ve demokrasi merkezi olma amacını güdüyor olmasıydı. Bu bakımdan Avrupa'nın savaş ve anlaşmazlıklarından uzak durmaya çalışmış ve bu durum Monroe doktrini ile de dünyaya duyurmuştu. Kamuoyunda da genel manada savaşa doğrudan katılım için bir eğilim görülmemekle birlikte, uzaklık faktörü de bir güven unsuru olmuştu. Hatta Amerika'nın İngiltere büyükelçisi Atlantik Okyanusu için Tanrıya teşekkür etmişti¹⁵⁹. Ayrıca çok uluslu yapı da Başkan Wilson'ın tarafsızlık kararını etkilemiştir. Bununla birlikte İngiltere ve diğer İtilaf ülkeleriyle çoğu Amerikalının sahip olduğu akrabalık bağları da ayrıca ağır basıyordu¹⁶⁰. Edward House başta olmak üzere Wilson'un danışmanları da İtilaf devletlerinden yanaydı¹⁶¹.

155 Lester, M. (1976). *The Alabama Claims: American Politics and Anglo-American Relations, 1865-1872*. American Historical Review, 81(5), 1254.

156 Columbia University, P. (2011). *Alabama claims*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition, 1.

157 Herrington, G. C. (2008). *From Colony to Superpower U.S. Foreign Relations Since 1776*. Oxford University Press. s. 398

158 Columbia University, P. (2011). *World War I*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1-4.

159 *Again and ever thank God for the Atlantic Ocean*, Herrington, G. C.(2008) s. 399

160 Herrington, G. C.(2008). s. 399

161 Hodgson, G.(2006). *Woodrow Wilson's right hand: the life of Colonel Edward M. House*. Yale University Press, s. 107-117

Başkan Wilson savaştan üç yıl uzak kalabildi. Ekonomik ve siyasi anlamda gücünü arttıran Amerika için tarafsız kalmak zaten zorlaşmış ve bir ikilem yaratmıştı. Hâlihazırda Avrupa ile olan ekonomik bağlar söz konusu olduğu için tamamıyla savaş dışında kalmak ve katı bir tarafsızlık sürdürmek mümkün görünmemekteydi. Avrupa ile ticaretin tamamen kesilmesi, gücüne ve kaynaklarına rağmen ekonominin istikrarı açısından Amerika için büyük ödün verme anlamını taşıyordu¹⁶². Ayrıca savaş nedeniyle ticarete önemli bir artış öngörülmüştü. Bu durum İtilaf devletlerinin desteklenmesinde önemli bir neden oldu. İtilaf devletlerinin savaşı kazanması demokrasi ve serbest ticaret açısından Amerika'nın ulusal çıkarlarına daha uygun olacaktı. İngiltere de Amerika'nın savaşa girmesi konusunda baskı yapmıştır. Bu bağlamda savaş çerçevesinde yakın ilişkiler kurulmaya başlandı ve tarafsızlığının yanı sıra 1915 yılında Amerika İngiltere'yi ve diğer İtilaf devletlerini desteklemeye başladı. Ancak İngiltere'nin deniz aşırı bağları ve denizlerde daha etkin olduğu için bu desteklerden daha fazla yararlandığını söylemek doğru olacaktır¹⁶³.

Amerika'nın tarafsızlığı denizlerde özgür bir ortam yaratmakla birlikte Almanya ve İngiltere'nin savaş nedeniyle birbirlerine uyguladıkları abluka ve birbirlerinin ekonomilerine zarar vermeye çalışmaları bu özgürlük ortamını zora soktu. Özellikle Almanların U-boat saldırıları tarafsız gemileri hedef almaya başlamıştı. İngiltere'nin Almanya limanlarını abluka kararı Almanya'nın uluslararası hukuku ihlal ederek denizlere mayın yerleştirdiği iddiaları üzerine alınmıştı. Almanya da misilleme amacıyla savaş alanı ilan edilen bölgede ticaret gemilerine uyarıda bulunmadan saldırılarda bulunmaya başladı. Bu anlamda 7 Mayıs 1915 tarihinde uzun vadede önemli etkileri olan bir deniz kazası meydana geldi. *Lusitania* adlı İngiliz yolcu gemisi İrlanda Kinsale yakınlarında, bir Alman U-20 tarafından torpido fırlatılarak batırıldı ve 128'i Amerikalı olmak üzere 1198 kişinin ölümüne yol açtı. Almanya aynı gün Amerika'da uyarı yapılmadan saldırı gerçekleştirileceği halka bildirmesine rağmen Amerika tarafsız devlet olarak vatandaşlarının seyahat hakkına güveniyordu. Saldırı Amerika'da Alman karşıtı düşüncelerin bir gecede artmasına neden oldu. Akabinde olmasa bile, bu olayın Amerika'nın savaşa girmesinde önemli etkisi söz konusudur¹⁶⁴. Saldırı sonrasında Başkan Wilson Almanya'nın tazminat ödemesi için nota göndermiş, Almanya da İngiltere'nin uyguladığı ablukaya itiraz etmesine rağmen yapılan müzakereler sonucunda tazminat ödemeyi ve uyarı yapmadan saldırı gerçekleştirmeyeceğini taahhüt etmiştir¹⁶⁵. Bununla birlikte *Lusitania*'nın Almanların U-boat saldırılarına uğramasıyla ilgili çeşitli

162 Herrington, G. C. (2008) s. 400

163 Ellis, S.(2009). s.241

164 Carolan, V. (2007). *WWI at Sea*. Pocket Essentials. s.94

165 Columbia University, P. (2011). *Lusitania, ship*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1

iddialar da ortaya atılmıştır. Bunlardan bazıları gemide silahlar ve patlayıcılar olduğu, geminin Kanadalı askerleri taşıdığı gibi iddialar olmakla birlikte geminin içerisinde silah mühimmat ya da patlayıcı olmadığı sonradan anlaşılmıştır¹⁶⁶. Ancak en önemlisi İngiliz hükümetinin Lusitania'yı korumak için herhangi bir çaba harcamadığı ve tahrip edilmesinin Amerika'yı savaşa girmeye zorlayacağını umduğu yönünde olmuştu¹⁶⁷. Bu durum Amerika'yı İtilaf devletlerine yaklaştırdı ve olay sonrasında Amerikalıların İngiltere'ye olan olumlu düşünceleri arttı. Bu eğilimlere rağmen anlaşmazlıklar da söz konusu olmuştur. Örnek olarak İngiltere'nin 1916 yılında İrlanda'da çıkan Easter Ayaklanması (*Easter Rising*) katı bir şekilde bastırması Amerika'da bulunan İrlanda kökenli vatandaşlarla birlikte, Amerika'nın da tepkisini çekti¹⁶⁸. Özellikle Demokrat parti içerisindeki İrlandalılar Amerika'nın İngiltere'nin yanında savaşa girme fikrine sıcak bakmıyorlardı. Ayrıca İngiltere'nin savaş taktiği olan denizlerde özellikle Kuzey Avrupa'da uyguladığı abluka Amerika'nın ticari çıkarlarını kötü etkilemeye başlamıştı. Bu dönemde yalnızlık politikası hala Amerika'da köklerini korurken uluslararası düşünce de yükselişe geçti. Amerika'nın uluslararası alanda daha aktif rol oynamasının ulusal çıkarlara getireceği katkı düşünölmeye başlandı. Bu durum hem İtilaf devletleri yanlısıydı hem de Almanya'nın yenilgiye uğramasının yeni düzenin önemli bir adımı olduğuna inancını barındırıyordu.

Başkan Wilson'ın, savaş sırasında bir yandan tarafsızlığını sürdürmeye çalışmasıyla beraber diğer yandan da arabuluculuk faaliyetleri gerçekleştirdiği ve savaşı sona erdirmeye konusunda çaba sarf ettiği bilinmektedir. Özellikle savaş şiddetlenmeye ve Amerika savaştan etkilenmeye başladıkça bu konuda daha fazla çaba harcanmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda ilk adım olarak savaşan ölkeleri aynı masaya oturtmak üzere politikalar yürütmüştür. 1914 Ağustosundaki ilk teklifinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Başkan Wilson danışmanı Edward House'u savaş liderleriyle özel görüşmeler yapması adına görevlendirmiştir. Başkan Wilson, Dışişleri Bakanı Robert Lansing ve Edward House'un görüşlerine önem vermiş ve bu doğrultuda özellikle Almanya'nın ticaret gemilerine yaptığı saldırıların artmasıyla birlikte İtilaf Devletleriyle ön görüşme yapılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. 22 Şubat 1916'da Edward House, *House-Grey* bildirisini İngiltere'ye sunmuş ve müzakerelere başlamıştır¹⁶⁹. İngiltere bu duruma sıcak bakmayınca 18 Aralık 1916 tarihinde Amerika iki tarafın da üzerinde anlaşabileceği şartları oluşturmak için iki tarafı bir

166 Rasor, E. L. (2000). *Winston S. Churchill, 1874-1965: A Comprehensive historiography and annotated bibliography*. Greenwood Publishing Group. s.74

167 Bailey, T. A. (1935). *The Sinking of the Lusitania*. *American Historical Review*. Vol:41. No:1 s. 71

168 Herrington, G. C. (2008). s. 404

169 Cooper, J.M. (1973). *The British Response to the House-Grey Memorandum: New Evidence and New Questions*. *The Journal of American History*. Vol. 59. No. 4 s. 958-966

araya getirmek, ortak bir zeminde buluşulmasını sağlamak istedi. İngiltere'nin ekonomik durumu savaş nedeniyle kötüleştiği için giderek savaşı idame ettirebilmek adına Amerika'dan borç almaktaydı. Amerika'nın, dolayısıyla bu durumu kullanarak İngiltere'yi ve İtilaf Devletlerini masaya oturmaya zorlaması da mümkündü. Ancak müttefikler Almanya'nın kesin yenilgisini ve askeri zaferi amaçlamışlardı¹⁷⁰. Bu durum İngiltere-Amerika arasında işbirliği umutlarını söndürdü ve iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden oldu. Ayrıca Wilson'a göre İngilizlerin intikam nedeniyle savaşı uzattığı hissini doğurdu. Wilson bu dönemde Almanya ile de görüşmelere başlamıştır. Yine askeri zafer amaçlayan Almanya da savaşa son verilmesi fikrini kabul etmedi¹⁷¹. Almanlar uzayan savaşı kazanamama ihtimallerine karşı ticaret gemilerine saldırmaya karar verdiler. Bu durumun İngiltere'nin altı aylık bir süre içerisinde yenilmesine neden olacağı düşünülmüştür. Almanya bu doğrultuda Amerika'nın savaşa girmesini de göze almıştı¹⁷². Almanya'da Amerikan yardımı gelemeden denizlerde zafer kazanılacağı inancı hâkimdi. Amerika'nın savaşa girmesi pahasına denizlerde serbest saldırılara başlandı. Bu nedenle Wilson'un arabuluculuk çalışmaları başarıya ulaşamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

31 Ocak 1917 tarihinde Almanya'nın deniz saldırılarına başlayacağını ilan etmesi Amerika'nın 3 Şubatta Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesmesine neden oldu. Ayrıca bu dönemde *Zimmermann* telgrafı gündeme geldi. Lusitania gemisinin batmasının yanı sıra doğrudan neden olmasa da Amerika'nın Almanya karşısında savaşa girmesini hızlandıran etmen olarak Zimmermann Telgrafı olarak bilinen notun ortaya çıkması gösterilebilir¹⁷³. Bu not kuşkusuz İngiliz istihbarat servisinin ele geçirdiği en önemli belgelerden birisidir. Bununla Başkan Wilson'un senatoyu savaşa girmeye ikna etmesi kolaylaşmıştır¹⁷⁴. Telgrafta dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Arthur Zimmermann Meksika'daki Alman elçisine Ocak 1917 tarihinde gönderdiği telgrafta büyük elçinin Meksika hükümeti ile görüşmeye geçmesi ve Almanya ile Meksika arasında işbirliği sağlanması, Meksika'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesini önermişti. Meksika; Almanya ve Japonya'nın yardımıyla Amerika'yı güneyden işgale başlayacak ve karşılığında ise New Mexico, Arizona, Teksas gibi kaybettiği bölgelerin Amerika'dan geri alınması söz konusu olacaktı¹⁷⁵. Bu şekilde Amerika kendi kıtasında savaşla uğraşacağından, İngiltere ve Avrupalı müttefiklerine yardım etmesi mümkün

170 Brune, L.H. (2003). *Chronological History of U.S. Foreign Relations: 1607-1932*. Routledge. s.377

171 Ellis, S. (2009). s. 242

172 Turner, J. (1988). *Britain and the First World War*. Routledge. s.65

173 Zimmermann Telegram. (2007). *Network Dictionary*, 540

174 Fenton, B.; *Telegram that brought US into Great War found*, 17 Ekim 2005

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1500812/Telegram-that-brought-US-into-Great-War-is-found-found.html>

175 RM, p. (2011). *Arthur Zimmerman*. Hutchinson's Biography Database, 1

olmayacaktı. Telgrafi İngiltere, Amerika'ya sızdırmıştır¹⁷⁶. Belgenin seyri Alman Dışişleri Bakanlığından Amerika'daki Alman elçiliğine sonra da Meksika hükümetine iletilmek üzere Meksika'daki Almanya elçisine iletilecek şekildeydi. Bu iletişim sırasında Ocak 1917'de Almanya'nın Atlantik şifrelerini okuyabilen Londra'daki istihbarat ofisi şifrenin büyük bir kısmını çözebilmiştir. O dönemde dünyanın önemli şifre kırıcıları *Room 40* denilen İngiltere'nin donanma istihbaratına ayrılmış *White Hall*'un içinde çalışıyorlardı. İngiliz İstihbaratı esasında Şubatta ticaret gemilerine serbestçe saldırmaya başlayan Almanya'ya karşı Amerika'nın yine de savaşa girmemesi durumu için bir süre bu bilgiyi saklamıştır¹⁷⁷. Batı cephesinde zorlanan ve mühimmat, asker, kaynak sıkıntısı çeken İngiltere için bu durum Amerika'yı tarafsızlığını bırakma ve savaşa girme konusunda ikna etmek için önemli bir fırsat sunmaktaydı. Wilson'un yine de savaşa girmek istememesi üzerine İngiltere bu telgrafi Amerika'ya bildirmek istemiştir. Ancak kaynağı açıklanmadan, telgraf hatlarının okunduğu ifşa edilmeden, belgenin özgünlüğu konusunda Amerika'nın nasıl ikna edileceği soru işaretleri oluşturmuştur. Almanların onların şifrelerini kırabildiklerini bilmeleri istenmiyordu. Bu doğrultuda telgrafın uygun bir kopyasını hazırlamış ve bunun Washington'a oradan da Meksika'ya gittiğini ve Almanya'nın Meksika büyükelçisi Von Eckhardt'ın masasından bir ajan vasıtasıyla çalındığı bilgisi Wilson'a verilmiştir. Ülkesini uzun zamandır savaştan uzak tutan ve “*Zafer olmadan barış*” sloganıyla arabuluculuk yapmaya çalışan Wilson için bu durum savaşın göstergesiydi, çünkü planlar Amerika'ya karşı Amerika üzerinden gerçekleştirilmişti. Belge gün yüzüne çıktığında Arthur Zimmermann da gerçekliğini kabul etmiştir¹⁷⁸.

Mart 1917'de Amerika donanmanın ticaret gemilerindeki tüccarlara silah ve ekip tahsis edeceği açıklandı. Ancak bu durum Amerika'nın haklarını korumaya yetmemekteydi. Ayrıca 3 Amerikan gemisi Alman U-boatları tarafından 18 Mart'ta batırıldı¹⁷⁹. Bu nedenlerin sonucunda ve Wilson'un isteği üzerine Amerikan Kongresi 6 Nisan 1917 tarihinde Almanya'ya karşısında İtilaf Devletlerine yardımcı güç olarak (*associated power*) savaşa girdi. Wilson Amerika'nın savaştan beklentilerini İngiltere ve Fransa'ninkinden ayırmak için tam bir müttefiklik anlaşması imzalamamıştır¹⁸⁰. Amerika İngiltere'ye destek olmak adına savaşa girmiştir ancak bu durum kendi koşulları altında barış anlaşması imzalayabilmesine

176 Bailey, K. (1999). *The Zimmermann telegram*. British Heritage, 20(4), 15

177 Freeman, P. (2006). *The Zimmermann Telegram Revisited: A Reconciliation of the Primary Sources*. Cryptologia, 30(2), 98-150.

178 Bailey, K. (1999).

179 Bailey, K. (1999).

180 Folly, M. H, & Palmer, N. A.(2010). *Historical dictionary of US diplomacy from World War I through World War II*. Scarecrow Press. s.135

olanak tanımıştır. Savaş döneminde de Wilson zafersiz barış (*Peace without victory*) anlayışına uygun çalışmalarına devam etmişti. 8 Ocak 1918 tarihinde Amerikan Kongresinde Wilson İlkeleri olarak tarihe geçen 14 ilke Wilson tarafından açıklanmıştır. Barışın koşullarını ve savaş sonrası düzenleme amacını taşıyan bu ilkeler ulusların kendi kaderini tayin hakkı, ticaret, yeni sömürgelerin elde edilmemesi gibi maddelerden oluşuyordu. Ayrıca bu büyüklükte bir savaş yaşamaması ve uluslararası iletişimin sağlanabilmesi amacıyla uluslararası bir organizasyona gidilmesinin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Ancak daha öncede bahsedildiği üzere savaşan devletlerin bu savaştan beklentileri oldukça yüksekti ve karşılığında bir kazancın olmaması söz konusu olmazdı. Bu manada devletler kendi aralarında bazı gizli anlaşmalar yapmışlardır. İtilaf müttefiki olan Rusya'da Bolşevik ihtilalinin ardından ortaya çıkan gizli anlaşmalar müttefik devletlerin savaştan beklentilerini açığa çıkardı. Öncesinde Wilson'un ilkelerinin arkasında durmalarını sağlayan bu ortam zaferin gelmesiyle birlikte yerini emperyal politikalara bırakmıştır. Bu politikalar aslında bir kenara bırakılmamıştı. Özellikle bu savaşla dört yıldan beri mücadele veren ve borçlanan İngiltere'nin zaferi de kazandıktan sonra amaçladıklarını elde etmemesi gibi bir durum söz konusu olamazdı. Barışın Wilson'un istediği şekilde değil, gizli anlaşmalarda öngörüldüğü şekilde olacağı açıktı¹⁸¹. Savaş sonrasında Paris Barış Konferansında bu ilkeler görüşülmüştür. Ancak Wilson ilkeleri bu bağlamda ilgi görmedi ve imzalanan Versay anlaşması ilkelerle uyum göstermedi. Almanya ağır savaş tazminatı ödemeye mahkûm edildi. Bununla birlikte Avrupalı devletleri sadece Milletler Cemiyeti'nin kurulması konusunda yol gösterebilmiştir. Ancak Wilson Amerikan Kongresini Amerika'nın Milletler Cemiyetine girmesi konusunda ikna edemeyince Cemiyetinin ciddiyeti tartışılır hale geldi. İngiltere Başbakanı David Lloyd George bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "Amerika'ya dünya liderliği önerildi, Senato ise asayı kaldırıp denize attı¹⁸²." İngiltere'de Milletler Cemiyetinin İngiltere'nin egemenliğini kısıtlayacağına dair görüşler olmakla birlikte Cemiyetin yanında yer almıştı. Ancak özellikle Amerika'nın yer almaması İngiltere için hayal kırıklığı yarattı ve Amerika'ya güvenin zedelenmesine yol açtı¹⁸³.

Bu durum Wilson'un dünya görüşünü ve savaştan beklentilerini açığa vurmaktadır. Demokrat Amerikan Başkanı Wilson özellikle kendine özgü düşünce tarzıyla tanınır. Wilson, Amerika'nın o dönemde ticaret dışında uluslararası arenada ulusal çıkarları olmaması nedeniyle daha ziyade dünyayı demokratik ve ticaret için daha güvenli ve uygun bir yer haline

181 Malin, J. C. (1930). *The United States after the World War*. Ayer. s. 13

182 "America had been offered the leadership of the world, but the Senate had tossed the sceptre into the sea" Nordholt, J.W.S.(1991). *Woodrow Wilson*. University of California Press. s.404

183 Turner, J. (1988). s. 15

getirmek idealindeydi. Almanya'nın militarizminden kurtulmak bu bağlamda ön plana çıkmakla birlikte Wilson tarafsız devlet olarak Amerika'nın yeni dünyaya liderlik yapabilmesini öngörmüştür. Wilson bu savaşın bir oyuncusu olmaktansa oyunun hakemi olmak ve Amerikan iyimserliğini Avrupa'ya yaymak istemiştir¹⁸⁴. Wilson bu savaşı tüm savaşları bitirecek savaş diye tabir etmiş ve dünyanın demokrasi için daha güvenli bir yer haline getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu Wilson'ın hayal kırıklığını ve müttefiklerin bu savaşı kolay kazanmadığı gerçeğini yansıtıyordu¹⁸⁵.

Savaş, daha çok savaşın kazanılmasına birincil önemini veren ve üstünlüğünü devam ettirmek isteyen İngiltere ile demokrasinin tesis edilmesini vurgulayan Amerika arasında askeri işbirliğin yanı sıra büyük bir yakınlık kurulmasına fırsat tanımadı. Bununla birlikte askeri bakımdan daha yeterli güce sahip olmamasına rağmen kaynakları ve insan gücüyle özellikle Amerika'nın savaşın kazanılmasında önemli bir etmen olmuştur. Amerika olmadan savaşı kazanılamayacağı bir anlamda kesindi¹⁸⁶. Wilson ayrıca müzakerelerde bulunmuş ve barış görüşmelerinde önemli rolü olmuştur. İki ülke ilişkilerine etki eden genel kanı Amerika'nın İngiltere'nin savaş çıkarlarından ve İngiltere'nin imparatorluğunu geliştirmesi amaçlarından şüphe etmesiydi. Bu durum savaşa yardımcı güç olarak katılmasına neden olmuştur. Savaş İngiltere için de önemli bir dönüm noktasıydı ve dünyadaki etkinliğinde geri çekilişin başlangıcıydı. Savaşın sonunda Amerika'ya yaklaşık 5 milyar Dolar borçlanmıştı. Bununla birlikte İngiltere savaşın kazananları arasındaydı ve 1919'da İmparatorluk her zamankinden daha da genişlemişti. Bu savaş İngiltere'nin ekonomik rakiplerine kısa vadede de olsa İngiltere'den daha fazla zarar vermişti¹⁸⁷.

Birinci Dünya Savaşından sonra İngiltere'de başa gelen hükümetler Amerika'yı büyük ölçüde görmezden geldi. Bu dönem İngiltere'nin dış politikasının tamamıyla Amerika'ya dönmeden önceki son zamanlarıdır. Amerika yalnızlık politikası nedeniyle Avrupa'da müttefiklik ilişkisi içerisine girmedi. Neville Chamberlain'ın "Amerikalıların sözlerinden başka bir şeyin inanmamak en iyisi ve en güveniliridir"¹⁸⁸ sözleri bu bağlamda oldukça ünlü olmuştur. Wilson'un durumu ve Milletler Cemiyetinin hali Amerika'ya güvenilmeyeceğini

---

184 Nordholt, J.W.S. (1991).

185 "War to end all wars" Jamieson, K.H. (1990). *Eloquence in an Electronic Age: The Transformation of Political Speechmaking*. Oxford University Press, s.100-101

186 Coffman, E.M. (1998). *The war to end all wars: the American military experience in World War I*. University Press of Kentucky. s. 122

187 Turner, J. (1988). s. 3

188 "It is always best and safest to count on nothing from Americans except words" McKercher, B. J. C.(1999). *Transition of power: Britain's loss of global pre-eminence to the United States, 1930-1945*. Cambridge University Press. s.248

kanıtlamış oldu¹⁸⁹. Dolayısıyla savaş sonrası yıllar iki ülke arasındaki ilişkiler bakımından belirsizliklere sahne olmuştur. Özellikle görece bir düşüş yaşayan İngiltere savaş sonrası durumuna dönmeyi planlarken, savaş boyunca düşüncelerine saygı duyulmasını sağlamaya çalışan Amerika sonrasında Avrupa'nın sorunlarından uzak kalmayı istemiştir. İki ülke birlikte savaşmalarına rağmen özellikle 1920'lerden sonra savaş sonrası İngiltere'nin Amerika'ya olan borçlarının ödenmesine bağlı anlaşmazlıklar yaşanmıştır¹⁹⁰.

2.7 İkinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı sonrası yalnızlık politikasına geri dönen Amerika'da İkinci Dünya Savaşı başladığında da Avrupa işlerinden uzak durulmasının gerekliliği tekrar ağır basmaya başladı. Nazi Almanyasının uluslararası alandaki saldırgan yaklaşımının ve bölgesel amaçlarının tekrar ortaya çıkmasıyla birlikte Amerika tekrar bir Avrupa savaşının içerisinde çekilmemek istememiş ve bunun sinyallerini 1935, 1936 ve 1937 yıllarında Kongre'den geçirdiği Tarafsızlık Kanunlarıyla (*Neutrality Acts*) vermiştir. Bu kanunlarla savaşan ülkelere silah satışı ya da borç verilmesi yasaklanmıştır. Bu dönemde sadece *Cash and Carry* denilen askeri olmayan malların parasının ödenip satın alınması sistemi müttefik ülkeler için uygulamaya konulmuştu. Buna rağmen 1938 yılında Amerikan Başkanı Roosevelt İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain'e Amerika'nın organize edeceği bir barış konferansı düzenlenmesi teklifinde bulunmuştur¹⁹¹. Ancak Chamberlain savaşın önüne geçilebileceği inancıyla Hitler ve Mussolini ile görüşmelere başladı¹⁹². İngiltere Birinci Dünya Savaşından sonra Milletler Cemiyeti ve Wilson örneğiyle Amerika'ya güvenemeyeceğini anlamış olacak ki desteği Atlantik'in öbür tarafında değil Avrupa'da aramaya çalışmıştır¹⁹³. Ancak savaş başladığında Fransa ile ittifaklık içerisinde bulunan İngiltere Fransa'nın kısa bir süre sonra düşmesinin akabinde yönünü tekrar Amerika'ya dönmek mecburiyetinde kaldı.

Savaş başlamasıyla birlikte Amerika bu tarafsızlık politikasını 4 Kasım 1939 geçirdiği bir tarafsızlık yasasıyla tekrar vurgulamıştır. Ancak etkinliğin giderek arttıran Amerika'nın bu yeni savaşta da tarafsız kalması oldukça zor görünmekteydi. Amerikan Başkanı Roosevelt Nazilerle karşı karşıya gelinmesi gerektiğinin farkındaydı. Fransa'nın 1940'da düşmesiyle birlikte Roosevelt'in Almanya'ya karşı İngiltere ve Fransa'yı kendisine siper yaptığı politikası

189 Reynolds D.; *Churchill's War Memoirs and the Invention of the "Special Relationship"* Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 43

190 Burk K., *Anglo-American Relations Before They Were "Special"*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 15

191 Ellis, S.(2009). s.76

192 Salem, P. (1999). *Chamberlain Appeases Hitler With the Munich Agreement*. In, *Great Events* (p. 406). US: Salem Press.

193 Reynolds D.; *Churchill's War Memoirs and the Invention of the "Special Relationship"* Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003). s. 43

bir anda temelini kaybetti. Hitler bütün Avrupa'yı ele geçirirse Roosevelt karşısında Almanya'yı bulması söz konusuydu. Diktatörlük karşısında İngiltere'nin düşmesi medeniyet için de Amerika için de kabul edilebilir bir durum değildi. Bununla birlikte Japonya'nın Latin Amerika'da etkinliğini arttırmasından endişe ediliyordu¹⁹⁴. Almanya'nın tehlikeli yayılmacı siyasetine karşı sadece Amerikan hükümetinde değil, Alman Amerikalılar ve İrlandalı Amerikalılar dışında halkta da İngiltere'ye karşı bir yakınlık söz konusuydu. Roosevelt de bu bağlamda yönünü belirlemiştir. Ancak halkta savaştan uzak durma fikri ağır basmaktaydı. Nitekim Roosevelt de Wilson'ın politikası gibi oğullarınız yabancı bir savaşa gitmeyecek sloganıyla seçimi kazanmıştı¹⁹⁵.

Böyle bir ortamda Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi siyasi ve diplomatik ilişkiler daha çok bütün dünyayı etkisi altına alan savaş üzerine kurulu olmuştur. Özellikle Churchill'in İngiltere'de iktidara gelmesinin ardından ikili ilişkiler büyük bir yenilenme ve büyüme devresine girdi ve “Özel İlişki”nin başlangıcı olan savaş dönemi ittifakı başlamış oldu. Amerikalı General Marshall da bu dönem için iki ülkenin askeri gayretlerinin bu zamana kadar görülmemiş bir şekilde birleştirildiğinden bahseder. Aynı şekilde iki bağımsız devletin siyasi mercileri ve halkları arasında da görülmemiş bir işbirliği ve yakınlık oluşmuştur¹⁹⁶. Bu durum aynı zamanda Batı ittifakının da temellerini atmıştır. Winston Churchill, İngiltere'nin dış politikasında bir nevi köklü değişikliğe yol açtı ve yönünü tamamıyla Batıya çevirdi. Churchill İngiltere'nin bütün imparatorluğu ve dominyonları ile bir bütün olarak seven bir milliyetçiydi. Amerikalı bir anneye sahip olan Churchill İngilizce konuşan devletlerin üstünlüğüne ve dünya siyasetindeki yönlendirici etkisine inanıyordu. Amerika'nın yalnızlık politikası da, İngiltere ile Almanya arasındaki savaş ciddiyetini arttırmaya başlayıp, Hitler Finlandiya, Belçika, Hollanda'yı 1940 yılında işgal edince değişmeye başladı. Başbakan Churchill ise Amerika'ya bu doğrultuda savaşa girmesi için baskı yapmıştır. Roosevelt İngilizlerle Washington'da görüşmeler yapmış, 10 bölüğün ekipman ihtiyacının sağlanması ve İngiltere için silah siparişi emrini vermişti. İngiltere'nin savaş gemisi isteğini geri çevirdikten sonra tarafsız olmasına rağmen İngiltere'ye daha yakın olduğunu 1940 yılında *Destroyers for Bases* anlaşmasıyla göstermiştir. 50 destroyer karşılığında İngiltere'nin Karayip ve Newfoundland'deki üslerinin kullanımını 99 yıllığına eline geçiren Amerika aynı zamanda

194 Watt, D.C. (1984). *Succeeding John Bull: America in Britain's place, 1900-1975: a study of the Anglo-American relationship and world politics in the context of British and American foreign-policy-making in the twentieth century*. Cambridge. s. 103

195 “Your boys are not going to be sent into any foreign wars” F.D. Roosevelt ve “He kept us out of war” (“Bizi savaştan uzak tuttu” sloganı) W. Wilson.; Fenby, J.(2006). *Alliance: the inside story of how Roosevelt, Stalin and Churchill won one war and began another*. MacAdam Cage. s.38

196 “The most complete unification of military effort ever achieved by two allied nations” General George C. Marshall.; Allen, H.C. (1954). s.781

dünya'nın farklı yerlerinde çıkarlarının yavaş yavaş farkına varmaya başlamıştır. Roosevelt Amerika'nın dünyada "*Arsenal Of Democracy*" olmasının gerekliliğine karar vermiş¹⁹⁷, savaşa girmese bile İngiltere'ye destek olmak istemiştir. Bu bağlamda, Churchill'in "*the most unsordid act*" diye nitelendirdiği Kiralama (*Lend Lease*) anlaşmalarını devreye sokmuştur¹⁹⁸. Savaşı finanse etmekte sıkıntı yaşadığı için bu Kiralama anlaşmaları İngiltere için büyük önem taşımakla beraber destroyerlerin bedelinin dünyanın stratejik yerlerindeki üsler olması İngiltere'de çok tartışılmıştı. Ancak Amerika bütün bu sinyallere rağmen savaşa girmemiş, ayrıca İngiltere'nin Amerika'daki varlıklarının değerinden düşük fiyatlara satılmasının istemişti. Bu örnekler İngiltere'ye yakın durulmasına rağmen, çıkarların ve fırsatların da değerlendirildiğinin göstergesiydi. Ancak İngiltere seçme hakkına sahip değildi¹⁹⁹. Özellikle önünde yakın ittifak içerisine girebileceği Amerika'dan başka bir ülke bulunmamaktaydı. Artan sorumlulukları ve azalan gücüne karşı, Sovyetlerle herhangi bir yakınlık kurması çok da mümkün görünmemiştir. Dolayısıyla iki ülke arasındaki işbirliği kaçınılmaz olmuştur. Özellikle Roosevelt'in görevlendirmesiyle İngiltere'ye giden Ticaret Bakanı Harry Hopkins'in "*Sanırım dönüşümde Başkan Roosevelt'e ne söyleyeceğimi merak ediyorsunuz. Ona Kitapların Kitabından alıntı yapacağım: 'Siz nereye giderseniz ben de oraya gideceğim. Nereye yerleşirseniz oraya yerleşeceğim, sizin insanınız benim insanım, Tanrınız benim Tanrım olacak'*"²⁰⁰ sözü Churchill'i mutlu etmiş, savaşta yalnız olmayacakları umudunu vermiş, Hopkins de olumlu görüşlerle Amerika'ya dönmüştü.

İki devletin siyasi ilişkileri daha çok savaşın gidişatını temel alan bir dizi konferans ve buluşmaya dayanır. Bu görüşmeler savaş dönemi ittifakını ortaya koymaktadır. Bu görüşmelerle iki lider bir araya gelme fırsatı bulmuş, dolayısıyla iki ülke arasında yakınlığa sebebiyet vermiştir. Bunlardan ilki Atlantik buluşmasıdır. Roosevelt ile Churchill 9-12 Ağustos 1941 tarihlerinde Newfoundland Placentia Körfezinde *USS Augusta* ve *HMS Prince of Wales* gemilerinde denizde bir araya geldiler. Gizli bir konferans olan toplantıda iki lider özel olarak görüşme fırsatı buldu. Öncelikle Churchill savaş için destek aramak, Amerika'yı savaşa sokabilmek amacıyla gitmiş, sonrasında savaş sonrası döneminde planları yapılmaya

197 "Demokrasi cephaneliği" Fenby, J.(2006). s.42

198 "En çıkar gözetmeyen anlaşma". Kimball, W. F. (1969). *The Most Unsordid Act: Lend-Lease, 1939-1941*. Johns Hopkins University Press.

199 Fenby, J.(2006). s.42

200 "I suppose you wish to know what I am going to say to President Roosevelt on my return. Well I am going to quote to you one verse from the Book of Books "Whither thou goest, I will go and where thou lodgest I will lodge, thy people shall be my people, and thy God my God." Harry Hopkins Amerikan Ticaret Bakanı. Gilbert, M. (2005). *Churchill and America*. Simon and Schuster. s. 213-214

başlanmıştır.²⁰¹ Atlantik Konferansı sonrasında 14 Ağustos'ta belirlenen Atlantik Bildirisi savaş sonrası barışı tesis edecek bazı kararlar ve hedefler ortaya koymaktadır. Bu kararlar genel olarak şu şekildedir: bölgesel genişlemeden feragat etme, bir yerde yaşayan halkın iradesine karşı yapılacak değişikliklere karşı çıkılması, egemenlik ve kendini yönetme haklarının geri verilmesi, hammadde ulaşımının sağlanması ve serbest ticaretin kolaylaştırılması, dünyada ekonomik ve sosyal anlamda güvenliğin tesis edilmesi için işbirliğinin yapılması, denizlerde özgürlük sağlanması, güç kullanımının ve silahlanmanın engellenmesidir²⁰². Bu bildiri bir bakıma 1 Ocak 1942 yılında ilan edilen Birleşmiş Milletler bildirisinin de temelini oluşturmaktadır²⁰³. Toplantıda İngiliz imparatorluğu asıl mesele haline gelmiştir. Roosevelt serbest ticareti mümkün kılacak demokrasiyi sağlamak için 18. yüzyıldan kalma dediği kolonileşmenin sonunun gelmesi gerektiği fikrindeydi. Bir milliyetçi olan Churchill'in ise İngiliz imparatorluğunu tasfiye etmesi mümkün değildi²⁰⁴. Ancak Amerika'nın desteği savaşın idame ettirilebilmesi için elzemdi. Roosevelt bu konuda baskı yapmıştır ki hatta Churchill'in istifa etmesi bile söz konusu olmuştu. Roosevelt bu doğrultuda yol alınmasını teşvik etmek için Churchill'in Hint milliyetçileriyle görüşmesini istemiş, özellikle eşit şekillerde hammaddeye ulaşma ve serbest ticaret konusunda iyileştirme istemiştir. Bu durum İngiltere'nin kendi egemenlik sınırlarına giren bir konuydu. Mevcut yükümlülükler dolayısıyla denilerek ticaret hususunda anlaşmaya varılmıştır. Ayrıca insanların yaşayacağı hükümet şeklini seçme hakkı maddesi de bu anlamda dikkat çekerken Churchill için bu durum kendi imparatorluğunda bulunanlardan ziyade Faşist yönetim altında yaşayan topluluklar olarak algılanmıştır. Konferansta iki lider birbirini yakından tanıma fırsatı buldu ve bu durum siyasetin dışında da bir dostluğun kurulmasına yol açtı. Konferanstan somut bir şeylerle dönmek isteyen Churchill Amerika'nın tarafsızlığını bozmasını sağlayamamıştır. Ancak Roosevelt'in de belirttiği şekilde bu bildiri İngiltere'ye savaşta moral kaynağı olmuştur²⁰⁵.

Bu şekilde iki devletin ortak çıkarları ve yakınlıkları gözler önüne serildi ve dünyanın hukuki düzeni belirlenmeye çalışıldı. Amerika'da belirleyici unsurun ticaret üzerine kurulu olması ve müdahaleci olmayan bir yaklaşım benimsenmesi dolayısıyla daha çok kurallar üzerinde durulmuştu. Ancak ekonomik çıkarlar gerektirdikçe bu kurallar da ileride Amerika

201 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). *Atlantic Charter*. Reader's Companion To American History, 62.

202 Great Neck, P. (2009). The Atlantic Charter. *Atlantic Charter*, 1.

203 Columbia University, P. (2011). *Atlantic Charter*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

204 Reynolds, D. (1988-1989). *Rethinking Anglo-American Relations*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 65, No. 1. s.89-111

205 Fenby, J. (2006).s 57-67

ve İngiltere tarafından da bir kenara konulacaktı²⁰⁶. Buna rağmen döneminde İngiltere ile Amerika arasında totaliterliğe karşı olan birliği göstermesi açısından önemlidir. İki ülke arasındaki diplomatik ittifak onaylanmış oldu ve askeri ittifakın temelleri atıldı. Ortak amaçlar belirlenmiş ve Nazi Almanyası ortak düşman olarak kabul edilmiştir²⁰⁷. Özellikle Asya Pasifik bölgesinde olan olaylar daha çok Amerika'yı savaşa girmeye itmiş, Pearl Harbor saldırısıyla beraber Amerikan Kongresi öncelikle 7 Aralık 1941'de Japonya'ya, dört gün sonrasında da Almanya ve İtalya Amerika'ya savaş ilan etmiştir.

Pearl Harbor saldırısının akabinde Churchill Amerika'yı savaşa girmeye ikna etme umuduyla Amerika'ya gitmişti. Bu anlamda Arcadia toplantısı olarak bilinen Washington toplantısı Aralık 1941'de Washington'da gerçekleşti. Toplantıda öne çıkan konu Amerika'nın saldırının şiddetiyle Pasifik bölgesine yönelmesiydi. Churchill İngiltere'nin içinde bulunduğu zor koşullar dolayısıyla Amerika'yı Almanya'ya yönlendirmeye çalışmıştır. Roosevelt ve Churchill yayılmacı siyaseti ve totaliterliğe karşı olan savaş düşünüldüğünde Almanya'nın daha büyük bir tehdit teşkil ettiğine dair hem fikirdi. Savaş nedeniyle askeri anlamda oluşturulan ortak komuta ve istihbarat alanındaki yakın ilişkiler siyasi ilişkilerin de artmasına ve hükümetler arası etkileşime olanak tanımıştır. İki ülke arasında Avrupa'daki savaş ve Fransa'nın müttefiklerce işgaliyle ilgili anlaşmazlıklar masaya yatırıldı. Konferans sırasında daha çok Pasifik ve Kuzey Afrika'daki savaş stratejileri üzerinde duruldu. Konferans yine iki liderin yakınlığını sergilemesi bakımından diplomatik açıdan da önemliydi²⁰⁸. Hatta 1942 yılının Ocak ayında başbakan Churchill Kral VI. George'a birkaç aylık dönemden sonra iki ülkenin artık evli oldukları şeklinde bir benzetmede bulunur²⁰⁹. 1942 yılında üçüncü zirvelerini Washington'da gerçekleştirdiler. Argonaut kod isimli zirvede askeri generaller de mevcuttu. Quebec konferansı ise 1943 yılının Ağustosunda Roosevelt ve Churchill, Kanada Çin'in katılımlarıyla özellikle Çin, Burma, Hindistan bölgesinde ortak bir komutanın oluşturulmasıyla ilgili görüşmüşlerdir. 1944 yılındaki Roosevelt, Churchill ve askeri danışmanların katıldığı savaş stratejisi ve Almanya'nın geleceğinin konuşulduğu ikinci Quebec konferansı da ayrıca düzenlenmiştir²¹⁰.

206 Sands, P. (2005). *Lawless World: America and the Making and Breaking of Global Rules from FDR's Atlantic Charter to George W. Bush's Illegal War*. Viking. s.xix

207 Haskew, M. E. (2001). The Atlantic Charter laid the foundation for the U.N. *World War II*, 16(3), 81.

208 Hopkins, W.B. (2009). *The Pacific War: The Strategy, Politics, and Players That Won the War* Zenith Imprint.

209 Dumbrell, J. (2004). 'The US-UK 'special relationship' in a world twice transformed.', *Cambridge review of international affairs.*, 17 (3). s. 437-450.

210 Columbia University, P. (2011). *Quebec Conference*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

Bir diğ er önemli buluşma, Tahran Konferansı 1943 yılının Kasım ayında İran'ın Tahran kentinde gerçekleşmiştir. Ancak bu sefer büyük üçlü (*Big Three*) olarak toplantı da Roosevelt, Churchill ve Stalin bulunmuştu. Bu konferansın önemi üç devlet adamını bir araya getirmesiydi ve Amerika, İngiltere ve Rusya arasında işbirliğini geliştirme amacını taşımıştır. Her devlet de farklı amaç ve beklentilere sahipti. Sovyetler Batı Avrupa'da yeni bir cephenin açılması talebinde bulunurken, Churchill Akdeniz sahnesinde müttefiklerin bağlılığının kesinleşmesini istemiştir. Roosevelt içinse nihai sonuç elde edilip, savaş kazanılıncaya kadar müttefiklerin bir arada tutulması önemliydi²¹¹. En çok Rusya işbirliği yapmaya uzak görülürken, anlaşmazlıklar Roosevelt ile Churchill arasında da baş göstemeye başlamıştır. Kamuoyunda görüldüğünün aksine iki lider de diğ er tarafın ulusal çıkarlarını düşündüğünden şüphe ediyor ve çıkan tersliklerden karşı tarafı sorumlu tutuyordu. İngiltere ile Amerika'nın Sovyetlere bakışında da farklılıklar vardı. Özellikle 1944 yılına kadar İngiltere savaşın gidişatı konusunda önemli oranda söz sahibiyken bu tarihten sonra İngiltere'nin Amerika karşısında zayıflığı ve Amerika'nın kara ve havadaki kuvvetlerinin gücünün artmasıyla birlikte Churchill de aradaki eşitsizliğin farkına varmaya başlamıştı. Churchill fikir ayrılığı olan taraf olmadığı halde Roosevelt tarafından ilgisizlikle karşılanmıştı. Ayrıca Yalta'da olduğu gibi Tahran öncesinde Roosevelt ile olan görüşmeleri de reddedilmişti. İngiltere ile Rusya'nın karşı karşıya geldiği takdirde İngiltere'nin Amerika'nın yardımını talep etmesi muhtemeldi. İngiltere, Kızıl ordunun Avrupa'daki varlığını endişe ile karşılamakla beraber; Amerika, Doğu Avrupa ve Polonya'da tek partili devletler kurmadığı ve Amerika'yı dışlamadığı sürece Rusya'nın üstünlüğünü kabul etme eğilimindeydi. Roosevelt İngiltere'nin kendi imparatorluğu ile ilgili amaçlarına yardımcı olmak için Sovyetlerle anlaşmazlığa girmek istememişti²¹². Roosevelt ile Churchill arasındaki ilişki kişisel olarak yakın bir dostluk olmasına, savaş boyunca neredeyse her gün iletişim halinde olmalarına karşın şüpheyi, birçok belirsizliği ve anlaşmazlığı da içerisinde barındırmıştır²¹³. Ancak savaş nedeniyle bunların su yüzüne çıkmasına engel olundu. Bu durum 1944 yılında Yunanistan'da İngiltere'nin Kraliyet yanlılarına karşı daha önce Nazilere karşısında savaşan komünistlere güç kullanması konusunda Amerika'nın tepki göstermesi gibi örneklerle karşımıza çıkarken sorunların ileri atılmasına ve çözümsüzlüklere de yol açmıştır denilebilir²¹⁴. Konferans sırasında Batı Avrupa'ya gönderilecek Amerikan ve İngiliz askerleri, Almanya'ya operasyonların ne zaman ve nasıl yapılacağı, müttefiklerin Fransa'yı ne zaman işgal edeceği konuları görüşülmüştür.

211 Mayle, P.D. (1987). *Eureka summit: agreement in principle and the Big Three at Tehran*. University of Delaware Press, s. 21

212 Watt, D.C. (1984). s. 103

213 Herrington, G. C. (2008). s.547

214 Dobson, A.P.(1995). *Anglo-American Relations in the Twentieth Century; of Friendship, Conflict and the Rise and Decline of Superpowers*. Routledge. Londra. s. 78

Üç devlet adamı İran'ın bağımsızlığının korunması üzerinde dururken Birleşmiş Milletler üzerinden sorunların çözülmesi ihtiyacı vurgulanmıştır²¹⁵. İmzalanan ortak protokolde savaş sırasında ve sonrasında barış döneminde de uyum içerisinde çalışılacağı mesajı verilmiştir²¹⁶.

1945 Şubatında Kırım Yalta konferansında üç lider tekrar bir buluşma gerçekleştirdi. Bu konferansta alınan kararlar ve anlaşmalar askeri ve politik nedenlerle 1947 yılına kadar gizli tutulmuş olup, Roosevelt, Churchill ve Stalin savaşı sona erdirmeye ve savaş sonrası düzenin nasıl şekilleneceği üzerine konuşmuşlardı. Almanya'nın koşulsuz teslim olması hedeflenmiş, birleşik bir komisyon altında dört kontrol bölgesine ayrılması ve bu bölgelerin Amerikan, İngiliz, Fransız ve Rus komutanlarının yönetiminde olması kararlaştırılmıştı. Ayrıca Rusya'nın Almanya'nın teslim olmasından sonra Japonya'ya karşı savaşa girmesi kararı alınmıştır²¹⁷. Ayrıca Doğu Avrupa ve Polonya'nın mevcut durumu konuşulmuş ve Sovyetlerin ilhak ettiği devletlerin Sovyet kontrolünde kalmasına, Polonya sınırında Sovyetlerin güvenliği açısından tampon bölge oluşturmasına izin verilmişti. Roosevelt bu toplantıda da Churchill'den uzak bir tutumuna devam etmiştir. Bu uzaklık Tahran konferansındaki gibi Sovyetler'in Doğu Avrupa'daki etkinliğinden kaynaklanıyordu. Roosevelt'in Sovyetlere güvenen yaklaşımının tersine Churchill'in yönelttiği, daha sonrasında tarihçiler tarafından tartışılan konu Amerika'nın Rusya'ya fazlasıyla toprak ve etki alanı verdiği şeklindeydi²¹⁸ ve bu durumun savaş sonrası dönemde sorun yaratması muhtemeldi. Ancak Sovyetler Birliği Doğu Avrupa ve Pasifik'te savaşın kazanılması açısından elzem olması nedeniyle iki lider de savaşın kazanılması için bu tavizlerin verilmesi gerekliliğinin farkındaydılar. Konferans sırasında Birleşmiş Milletlerin beş büyük devlet tarafından yönetilmesi, Çin ve Fransa'nın da kurucu üye olmaları teklifinin götürülmesine karar verildi.

Almanya'nın yenilgisinden sonra Ağustos 1945'te Berlin yakınlarında Potsdam Konferansı gerçekleştirildi. Konferansta Roosevelt'in ölümü nedeniyle Amerika'yı yeni Başkan Truman, Sovyetleri Stalin ve İngiltere'yi de başlangıçta Churchill sonrasında hükümet değişikliği nedeniyle yeni başbakan olan, önceden de görüşmelere katılan Clement Attlee temsil etti. Potsdam'da Yalta konferansında alınan kararların kesinliğe kavuşturulması ve uygulanmasına çalışıldı. Konferansla birlikte planlanan ortak kontrol konseyi kurulmuş, Almanya, tekrar askeri bir gücün iktidara gelmemesi için silahsızlandırılmış ve Nazi ideolojisi

215 Columbia University, P. (2011). *Tehran Conference*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

216 Great Neck, P. (2009). *Tehran conference*. Tehran Conference, 409

217 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). YALTA CONFERENCE. *Reader's Companion To American History*, 1185.

218 Columbia University, P. (2011). *Yalta Conference*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

yasaklanmıştı. Potsdam bildirisi yayınlandı ve bu yolla Japonya'ya koşulsuz teslim olunması aksi takdirde büyük yıkım olacağı şeklinde ultimatö verildi. Savaş sırasında Truman'a atom bombasının New Mexico çölünde başarılı bir şekilde denendiği haberi ulaşmıştır. Truman bu haberi Churchill'e vermiş, Stalin'e ise sadece yeni bir silaha sahip olduklarından bahsetmişti²¹⁹. Amerika ile İngiltere arasında Sovyetlerden doğan anlaşmazlık da devam etti. Truman da Roosevelt'in, Churchill'in Amerika'yı Sovyetlerle anlaşmazlık içine sokmaya çalıştığı endişelerini paylaşıyordu²²⁰. Amerika ve İngiltere Sovyetlerin kararlarda fazla sözü sahibi olmasına izin verdikleri ve bu zayıflığın Soğuk Savaşa ve bölünmüş bir Avrupa'nın yaratıldığı düşüncesine neden olduğu söylemleri bu konferansta da devam etti. Bununla birlikte Amerikalılar atom bombasına sahip oldukları için Sovyetlerin ciddiye alınmadığı fikri de öne çıkmaktadır. Ancak bu iki devletin geldiği yönde zaten Soğuk Savaşın yaşanması bir anlamda kaçınılmaz görülmekteydi.

2.8 Soğuk Savaş Döneminin İlk Yılları

Amerika İngiltere ilişkilerinde “ilişkinin sonu” şeklinde tabir edilebilecek pek çok dönemeç vardır. İkinci Dünya Savaşının bitişi bu dönemeç ve durgunluk dönemlerinin başlangıcı olmuştur. Savaşın bitmiş olması yakın ilişkilerin var olma nedenini bir bakıma ortadan kaldırdı. İki ülke arasında ani bir uzaklaşma ve soğukluk oluştu. Buna büyük ölçüde ülkelerin içerisinde buldukları koşullar neden olmuştur. Bu döneme özellikle İngiltere'nin ekonomik anlamda içerisine girdiği zorluklar ve sorumluluklarını yerine getirememesi damgasını vurdu. Savaş sonucunda İngiltere dünyada var olan etkinliği ve gücünün büyük bir kısmını kaybetmiş, finansal anlamda büyük bir çıkmazın içerisine girmiştir. 15 Milyar £ Amerika'ya, 3 Milyar £ de Sterlin bölgesindeki diğer üye ülkelere borcu vardı. Savaş sırasında 1,1 Milyar £'lik yabancı mal varlığı elden çıkarılmıştı ve dünyadaki borçları 2,7 Milyar £'di²²¹. Ülke iflasın eşiğinde olmakla birlikte verdiği kayıplarla insan gücü ve hammadde sıkıntısı yaşıyordu. Şehirleri hava saldırıları sonucu yıkılmıştı. Kolonilerin bağımsızlık süreci başladı ve hammadde kaynaklarının merkezi olan Hint yarım kıtasından çekildi²²². Kıtasında savaştan daha az etkilenen Amerika ise tersine ekonomik gücünü geliştirme fırsatını buldu ve nükleer güce sahip olmasıyla birlikte savaştan dünya gücü olarak çıktı. Amerika artık yalnızlık politikaların tersine daha aktif, ulusal çıkarlarına uygun olduğunu düşündüğü politikalar yürütecekti. Bu anlamda İngiltere'de, Amerika ile yakın

219 Columbia University, P. (2011). *Potsdam Conference*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

220 Watt, D.C. (1984). s. 105

221 Stewart, A. (2008). *Empire lost: Britain, the dominions and the Second World War*. Continuum International Publishing Group. s.167

222 Ellis, S. (2009). s.16

işbirliği ve anlayışın devam ettirilmesi ve geliştirilmesi düşüncesi hâkim oldu. İngiltere'nin çıkarlarına benzer politikalar geliştirilebilecek, dünyada tekrar etkin güç olmasını sağlayabilecek tek devlet Amerika'ydı. Ayrıca ekonomik ve askeri olarak da Amerika'ya ihtiyacı vardı. Bu dönemde İngiltere, dış politikasını iyiden iyiye Amerika'ya endekslemeye başlamıştır²²³.

Savaş sonrası dönemdeki durgunluğun çeşitli nedenleri söz konusuydu. Öncelikle her iki ülkede de savaştan sonra üst düzey personelin değişmesinin yanı sıra İngiltere'de İşçi Partisi iktidara gelmesi iletişimi sekteye uğrattı²²⁴. Ancak uygulamadaki en önemli göstergelerinden biri Amerika'nın 1941 yılında devreye soktuğu kiralama anlaşmalarını savaşın bitiminden kısa bir süre sonra iptal etmesiydi. Kanun savaş süresince geçerli olacağından bu durum Amerika için doğal olmakla birlikte mali açıdan zor durumda olan İngiltere için çok ani bir karardı ve iyileşme çabalarına zarar verdi. Ayrıca borçlardan dolayı Sterlin'in değeri düşmüştü. Bu bağlamda İngiltere kredi alabilmek için Lord Keynes başkanlığında Washington'a bir heyet gönderdi. Borç konusunda iyimser olan heyet, Amerika ile hiç beklemediği katı ve sıkı müzakereler yapmak zorunda kaldı²²⁵. Müzakereler sırasında İngiltere'nin de savaş döneminde Amerika'ya verdiği miktarlar, yaptığı savunmalar ve insan kayıpları hatırlatıldı. İngiltere, savaşın ortak bir çaba sonucu kazanıldığını düşünürken, Amerika'da savaş sırasında İngiltere'ye yeteri kadar kredi verildiği, daha fazlasının imparatorluğu kurtarmaya yarayacağı düşüncesi hâkim oldu²²⁶. Sonunda faizsiz kredi amacıyla giden heyet %2'lik faizle Londra'ya döndü. Bu durum İngiltere için hayal kırıklığı yaratmış ve Amerika'nın Atlantik'in diğer yakasındaki müttefikini ve içinde bulunduğu ekonomik çıkmazı anlamaması olarak büyük eleştirilere neden olmuştu. “*Kiralama politikası tarafımda dünya tarihindeki en menfaatsiz yasa olarak adlandırılan böyle büyük bir milletin, sadık müttefikini engellemek için böyle katı ve sert bir yol izlemesine inanamıyorum*” diyerek Churchill de kendi kızgınlığını dile getirmişti²²⁷. 6 Aralık'ta 1945 imzalanan anlaşma

223 Baylis, J. (1997). s.39

224 Ashton, N.J. (2004). *Review Article Anglo American Relations from World War to Cold War*. Journal of Contemporary History. 39: 117

225 *Britain to make its final payment on World War II loan from U.S. - Business - International Herald Tribune*, 28 Aralık 2006,

http://www.nytimes.com/2006/12/28/business/worldbusiness/28iht-nazi.4042453.html?_r=1

226 Burk, K. (2009). *Old World, New World: Great Britain and America from the Beginning*. Grove Press. s. 564

227 “*I cannot believe that so great a nation, whose Lend-lease policy was characterized by me as the most unsordid act in the history of the world, would proceed in such a rough and harsh manner as to hamper a faithful ally*”. Oliver, R. W. (1984). *Bretton Woods: a Retrospective Essay*, The New York Times, September 25, 1945, s. 5-6. <http://authors.library.caltech.edu/18861/1/HumsWP-0108.pdf>

İngiltere'ye 3.750.000.000 \$ kredi sağlıyordu^{228 229}. Sonuç olarak Amerika'nın verdiği koşullar kabul edilmek durumunda kalındı, aksi halde Amerika'dan başka bu borcun sağlanabilmesi söz konusu değildi ve anlaşmayı kabul etmemek Amerika İngiltere ilişkileri için sıkıntı verici olacaktı.

Bir diğer önemli neden nükleer işbirliğinin Amerika tarafından tek taraflı olarak bitirilmesi idi. Savaş döneminde 1944 yılında Roosevelt ile Churchill'in *Hyde Park Aide Memoire* (Amerikan kopyası daha sonra bulunamamıştır) olarak bilinen gizli anlaşmasında iki ülke arasında nükleer alanda tam bir işbirliğinin geliştirilmesi garanti altına alınmıştı. Bunun yanında 1943 Quebec anlaşması da Amerika, İngiltere ve Kanada arasında tam ve etkin bir işbirliğini ortaya koymuştu ve atom bombasının tarafların birbirine kullanmaması ve birbirlerinin rızasını almaları şarta bağlanmıştı. Ancak bu anlaşmalar Amerikan Kongresi tarafından onaylanmamıştı ve savaş sonrası hükümetler açısından bağlayıcılığı yoktu²³⁰. Savaş sonrasında Amerikalı General Groves ve Sir John Anderson tarafından hazırlanan *Groves-Anderson* bildirisini İngiltere ile olan anlaşmayı yeniledi. İngiltere'nin veto hakkı kaldırılarak danışma statüsüne getirildi. Tam ve etkin olan işbirliğine; gelişim, tasarım ve üretim alanlarında kısıtlamalar getirildi ve bu tarz bir işbirliğinin Anglo-Amerikan ortak politika komitesi tarafından her iki taraf için de faydalı olması şartı getirildi²³¹. İngiltere kendi atom enerjisi programı için Amerika'dan bilgi talep etmeye başlayınca, Amerika bu bilgileri İngiltere ile paylaşmak konusunda isteksiz davrandı. İngiliz bilim adamlarının da çalıştığı Manhattan projesinin büyük bir kısmı Amerika'ya aitti ve bu konuya kaynak ayrılmıştı. Amerika atom bombası konusunda sahip olduğu üstünlüğü ve tekeli korumak niyetindeydi²³². Bu doğrultuda Amerika 1946 yazında diğer devletlerle nükleer bilgi paylaşımını yasaklayan McMahon yasasını yürürlüğe soktu²³³. Yasa 1958 yılında kaldırılmaya değin iki ülke arasında siyasi ilişkilerin de lokomotifini olan nükleer ilişkiyi sekteye uğrattı. İngiltere artık ikincil partner statüsündeydi. Bu durumda Amerika ile yakın müttefiklik ilişkisi geliştirilebilmesi adına İngiltere'de kendi atom bombasını geliştirmesinin gerekliliği üzerinde

228 Rosenson, A. (1947). *The Terms of the Anglo-American Financial Agreement* Alex. The American Economic Review, Vol. 37, No. 1 s. 178-187

229 İngiltere savaş döneminde aldığı kredinin son ödemesi 29 Aralık 2006 tarihidir. Thornton, B.; Britain pays off final instalment of US loan - after 61 years, 26 Aralık 2006, <http://www.independent.co.uk/news/business/news/britain-pays-off-final-instalment-of-us-loan--after-61-years-430118.html>

230 Konzett, M. (2007). *The McMahon Act and its effects on Britain's decision for an independent atomic programme*. Londra <http://www.literra.net/70/the-british-atomic-bomb-programme>

231 Dickie, J. (1994). s.40

232 *Windscale: Britain's Biggest Nuclear Disaster*, BBC Two, 8 Ekim 2007, <http://www.youtube.com/watch?v=E1otW9oKv1s>

233 Ball, S. J. (1995). *Military Nuclear Relations between the United States and Great Britain under the Terms of the McMahon Act, 1946-1958*. *The Historical Journal*, Vol. 38, No. 2. s. 439-454

durulmaya başlandı. İmparatorluğu dağılan ve ekonomisi bozulan İngiltere'nin güvenilir ve önemli bir partner olarak görülmesi, Amerikan politikasına da etki edebilmesi, dünyada ve Avrupa'da saygınlığı olan bağımsız bir devlet olabilmesi için durumunu askeri ve savunma açısından desteklemesi dünya savunmasında rolü alması gerekmektedir²³⁴.

İki ülke arasında ilişkilerin gerilmesine neden olan bir diğer konuda Filistin mevzusuydu. Filistin'in himayesi Milletler Cemiyetinin kararıyla İngiltere'ye verilmişti. Etkin olan Yahudi lobisi nedeniyle Amerika Filistin'in geleceği konusunda çok ilgiliydi. İngiltere'nin Yahudilerin göçlerini kısıtlamasına rağmen Filistin'de Yahudilere izin verilmesi konusunda İngiltere'ye baskı yapmıştır. Bu konuda yaklaşan iç seçimlerdeki Yahudi oylarını toplanması etkili oldu. İngiltere ise Orta Doğu'daki petrol ve ticaretle ilgili çıkarlarından dolayı Arap'ların karşısında bir politika izleyemiyordu. Başbakan Attlee'nin bu konuda takındığı kesin tavır ilişkilerin soğumasına yol açtı. 13 Kasım'da Filistin için oluşturulan komite İngiliz himayesi altında kalması ve 100.000 Yahudi'nin Filistin'e giriş yapmasına karar verdi. Truman'ın daha fazla Yahudi için bastırması sonucu İngiltere himayesinden sorumlu olduğu bölgede sorunlar yaşamaya başladı. 14 Mayıs 1948'de kuvvetlerini Filistin'den çekmeye başladı. Başkan Truman ile İngiltere başbakanı Attlee dönemi bu bakımdan gergin geçmiştir. Attlee'nin Churchill gibi Amerika ile herhangi bir akrabalık bağı ya da yakın ilişkileri söz konusu değildi. Ayrıca Sosyalist partiden olduğu için farklı algılanmıştır. Devletler arasındaki bu psikoloji Dışişleri Bakanları Bevin ve Byrnes'a ve her alanda diplomatlara yansdı²³⁵.

1946 yılında ikili ilişkilerin ve Soğuk Savaşın dönüm noktası olan bir olay yaşandı. Eski İngiltere Başbakanı Churchill, Amerikan Başkanı Truman'ın da doğum yeri olan Fulton Missouri'de Westminister Üniversitesinde 5 Mart'ta 1946'da Demir Perde (*Iron Curtain*) konuşması olarak da bilinen Özel İlişkinin sembolü haline gelen ünlü konuşmasını gerçekleştirmiştir. Truman da bu konuda onu desteklemiş, Churchill'i tanıtarak giriş yapmış ve konuşma sırasında orada bulunmuştu. Churchill'in zihninde olan Amerika'dan borç alınması, kendisinin seçimleri kaybetmesinden ziyade ülkesini geleceği ve Rusya konusundaki endişeleriydi. Konuşmada bu doğrultuda iki nokta üzerinde yoğunlaştı. Öncelikle Sovyetlerin etki alanı ve yayılcılığından, komünizm tehdidinden bahsetmiştir. Churchill: "Baltık'taki Stettin'den Adriatik'teki Trieste'ye kadar kıta boyunca bir demir perde yükselmiştir. Bu hattın arkasında Orta ve Doğu Avrupa'nın en eski şehirleri bulunmaktadır.

234 Baylis, J. (1997). s.58

235 Dickie, J. (1994). s.41

Ve hepsi o ya da bu şekilde sadece Sovyet etkisine değil Moskova'nın kontrolüne de maruz kalmaktadır.” Önceden bilinen bu terim Churchill'in kullanımıyla ilgi toplamış ve popülerleşmiştir. Sonrasında 1961 yılında Demir Perde terimi doğrulanırcasına Kremlin yönetimi Sovyetlerin ve Müttefik devletlerin etki alanlarını belirleyen Almanya'nın başkentinin ayıran bir duvarın inşa edilmesi emrini verdi²³⁶. Churchill, Batı demokrasileri bir arada durmalı diyerek BM'yi işaret etmiş, silahlı bir organizasyon olması gerektiğinden bahsetmiştir. İkinci olarak en çok dikkat çeken nokta iki ülke arasındaki ilişkiler bakımından bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Özel İlişki terimin ilk defa kullanan Churchill, iki ülke arasındaki kardeşlik birliğinden bahsetmiştir. “Ne savaşın engellenmesi, ne de dünya organizasyonu İngilizce konuşan toplulukların kardeşlik birliği olmadan kazanılamaz. Bu İngiliz devletler Topluluğu ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki özel ilişkidir”. Bu kardeşlik birliği savaş planları, silahların değiş tokuşu ve askeri okullarda görevlilerin birlikte eğitilmesini gibi ortak faaliyetleri içeriyordu. Hatta Churchill bu durumu ortak vatandaşlığa kadar götürmüştür. Churchill öncesinde de İngiltere ve Amerika'yı dil, hukuk, edebi geçmişleri nedeniyle doğal olarak bir araya gelen iki devlet olarak nitelemiş, önemli konular üzerinde İngilizce konuşan insanların genel bir anlaşma, bir bakış açısı içerisinde olduğundan bahsetmişti. Ona göre İngiltere ve Amerika dünya barışı için gereklidir²³⁷.

Konuşma büyük etki yapmış, bir nevi Soğuk Savaşın gelişini haber veren önemli bir işaret olmuştur. Sovyetlerle ilgili olarak konuşmanın öncesinde İran'la ilgili sıkıntılar zaten mevcuttu. Sovyetler Yalta Konferansındaki üçlü anlaşma gereği ülkenin kuzeyinde bulundurduğu kuvvetlerini savaşın bitiminden sonra altı ay içerisinde çekmesi gerekliydi. Ancak Rusya kuvvetlerini çekmemiş, ülke ile ilgili planlarını genişletmişti. 28 Şubat'ta Amerikan Dışişleri Bakanı Byrnes, Rusları daha fazla ileri gitmemeleri konusunda uyarmıştır. Bu nedenle Truman'ın da Sovyet'lerin gidişatından rahatsız olduğu ve bu bağlamda Churchill'in konuşması desteklediği olasılığı yüksektir²³⁸. Truman yönetimi Roosevelt dönemi kadar bir yakınlığa sahip olmasa da Roosevelt döneminden daha çok Churchill'in Sovyetlerle olan fikirlerine önem veriyordu. Roosevelt dönemindeki yakın arkadaşlığının da etkisiyle Churchill Amerika'da önemli bir siyasi figürdü. Churchill istediklerini rahat ifade

236 Iron curtain' speech recalled. (1996). *American History*, 31(1), 8.

237 *Neither the sure prevention of war, nor the continuous rise of world organization will be gained without what I have called the fraternal association of the English-speaking peoples. This means a special relationship between the British Commonwealth and empire and the United States of America.* Churchill, W. (2009). Iron curtain speech. *Iron Curtain Speech*, 1. History Reference Center, Ipswich, MA

238 Ward, J. K. (1968). *Winston Churchill and the "Iron Curtain" Speech*. *The History Teacher*, Vol. 1, No. 2. s. 5-13+57-63

edebilmesiyle Amerikan dış politikasının yönelimine de etki edebiliyordu²³⁹. Ancak Amerikan kamuoyunda Churchill'in bu konuşmalarının eski savaş müttefiki ile sıkıntı yaratacağı ve Rusya'nın tepkisini çekeceği düşünceleri hâkimdi. Bu konuşma Sovyetleri daha da dışlayıp BM'yi zor duruma sokacaktı. Ancak konuşma öncesinde zaten Rusya ile İran konusunda sorunlar yaşanmaya başlanmıştı. Ayrıca Sovyetlerin Batı'ya karşı tavrı kesinleştikçe konuşmanın geneline olan tavır da değişti. Yapılan halk oylamalarında halkın %83'ü İngiltere ile sürekli askeri ittifaktan yana çıktı. Churchill'in kardeşlik birliği ise genel anlamda Anglofobi olan kesim de dâhil kimse tarafından iyi karşılanmadı. Basında İngiltere'nin kolonilerini koruma çabasına yoruldu. Ziyaret resmi bir ziyaret değildi ve Amerikan ve İngiliz çıkarlarının aynı olduğunu düşünen Churchill'in kendi kişisel fikirleriydi²⁴⁰. Churchill'in konuşması Amerika ile arzu ettiği yakınlaşmayı sağlamadı. Ancak Sovyetlere karşı Batı'nın yönünü kesinleştirmesi açısından önemliydi.

Bu konuda en çok tartışma konusu olan Truman ve hükümetin konuşmanın içeriğini bilip bilmediği konusuydu. Truman'ın mesajı okuyup beğendiğine ve özelde onayladığına dair Churchill'in notları vardır. Missouri'ye giderken okuma fırsatı bulduğu ve Churchill'e yorum yaptığı söylenmektedir. Hatta bunun yanı sıra konuşmanın büyük kitlelere duyurulması için de Uluslararası basın ve organizasyonun iyi olmasını istemiştir. Bu şekilde Amerikan başkanı olarak kendi rolünü azaltarak, Sovyetlere karşı düşmanca görünmek istemediği, Churchill'in sözleriyle Rusya ile ilgili mesajların da bir bakıma dünyaya iletilmiş olacağı söylenebilir. Amerika'da anlaşılması zor olan bu durum için Truman yorum yapmaktan kaçındığı kamu önünde bunu inkâr ettiğini düşünülmektedir²⁴¹. New York Times ve basının Dışişleri Bakanı James F. Byrnes'ten aldığı bilgi de bu konuda Truman'a danışılmadığı yönündeydi²⁴².

Savaş sonrası dönemde Sovyetler Birliği bir süre Amerika'nın Avrupa'daki sorunları birlikte halledebileceği müttefiki olmaya devam etti. Ancak ideolojik farklar ve düşmanlık yavaş yavaş ortaya çıktıkça Amerika eski müttefiki Sovyetlerle bir rekabet içerisine girmiştir. Bu dönemde İngiltere vazgeçilmez müttefik olarak ortaya çıkmış ve böylece yakın ilişkiyi sürdürmek için bir neden doğmuştur: Soğuk Savaş. Özel ilişki Henry Kissenger'ın da ifadesiyle Amerika'nın İngiltere'ye lütufta bulunduğu bir iyilik değildi. Savaşın

239 Ryan, H. B. (1979). *A New Look at Churchill's 'Iron Curtain' Speech*. The Historical Journal. Vol. 22, No. 4 s.895-920

240 Ward, J. K. (1968).

241 Muller, J. W. ed. (1999). *Churchill's 'Iron Curtain' Speech Fifty Years Later*. Columbia/London: U. of Missouri P. s 180. English Historical Review (2001) 116 (467): 764-765.

242 Ryan, H. B. (1979).

yönetilmesinde kendisini gösteren İngiltere Soğuk Savaşın da şekillenmesine yardımcı olacak ve bu adı bir bakıma kazanacaktı²⁴³. Soğuk Savaş kendisini iyiden iyiye göstermeye başlayınca her iki tarafta da askeri ve politik ilişkilerin düzeltilmesi düşüncesi ve bir Batı birliği oluşturulması fikri ağırlık kazanmaya başladı. Artık liderlik etme konumunda kendisini gören Amerika komünizme karşı korkuyla birleşmiş Avrupa devletlerine liderlik etme açısından İngiltere'yi önemli görüyordu. Avrupa'da öncü rol oynamak Amerika politikası için de önemli bir faktördü. Başbakan Attlee Amerika'ya İngiltere'ye füze yerleştirilmesi konusunda çağrı yapınca, İngiltere Amerika'ya bir adım daha yaklaşmış oldu. 1947'de İngiltere'nin içerisinde bulunduğu mali sıkıntı nedeniyle Türkiye ve Yunanistan'ı artık destekleyemeyecek duruma gelmiş²⁴⁴, bu durumu Amerika'ya bildirilmiştir. Yunanistan'a destek verilmemesi demek iç savaşta komünist güçlerin iktidara gelmesi, Türkiye'ye komünist baskının arttırılması, doğrudan olmasa da Doğu Akdeniz'de Sovyet egemenliği anlamına geliyordu. Bu durum Batı'nın petrole ulaşımını sağlayan Süveyş kanalını tehdit ediyordu²⁴⁵. Amerika Sovyetlere karşı bu bağlamda finansal yükü ele almak durumunda kalmıştır. Ayrıca İngiltere'nin dünyada düşüşe geçen konumu da bir daha açıkça vurgulanmış oluyordu. 12 Mart'ta 1947'de ilan edilen ve 400 Milyon \$'lık²⁴⁶ yardım ön gören Truman Doktrini İngiltere ile Amerika arasındaki güç değişiminin en belirgin gözlemlendiği örneklerinden biridir. İngiltere'nin önceki nüfuz alanlarında etkin olmaya başlamak Amerika'nın bu zamana kadar izlediği yalnızlık politikasının tam tersiydi ancak bunun bütün Avrupa'ya mal olmaması için görev teslimine bir anlamda mecburdu²⁴⁷. Ayrıca İngiltere'nin bu hareketi sonucu Amerika artık resmen Soğuk Savaşa dâhil olmuş oluyordu²⁴⁸. Bununla birlikte Truman Doktrini Kongreye sunulurken de halka duyurulurken de Yunanistan'ın ve Sovyetlerin durumuna vurgu yapılmıştı. İngiltere'nin Amerika'yı yönlendirdiği, sorumluluğu Amerika'ya verdiği izlenimi yaratılmak istenmemiştir²⁴⁹.

1948 ile 1951 arasında Marshall planı ile Amerika, Avrupa'ya 13 Milyar \$'lık yardım yaptı. Bu yardımlarla Amerika, kendi ticareti için Avrupa pazarlarını da garantiye almış oluyordu. Avrupa'da Amerikan yatırımları için uygun ortam sağlanmış, Amerikan

243 Dumbrell, J.(2006). s.13

244 Merrill, D. (2006). *The Truman Doctrine: Containing Communism and Modernity* Presidential Studies Quarterly, Vol. 36, No. 1. Presidential Doctrines. s. 27-37

245 Kydd, A. H.(2005). *Trust and Mistrust in International Relations*. Princeton University Press, s.108

246 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). *Truman Doctrine. Reader's Companion To American History*, 1087.

247 Kaplan, S. (1993). *The Monroe Doctrine and the Truman Doctrine: The Case of Greece* Lawrence. Journal of the Early Republic Vol. 13, No. 1 s. 1-21

248 Frazier, R. (1984). *Did Britain Start the Cold War? Bevin and the Truman Doctrine*. The Historical Journal. Vol. 27, No. 3 s. 715-727

249 Bartlett, C.J. (1992). *'The Special Relationship': A Political History of Anglo-American Relations since 1945*. Singapore. Longman. s.27

ekonomisine uygun ekonomiler Avrupa'da da etkisini arttırmış oluyordu²⁵⁰. Yardımlardan en büyük payı 3,2 Milyar \$'la İngiltere almıştır. Amerikan kredisinin çıkmasındaki zorluklar ve koşulları göz önünde bulundurulduğunda bu yardım İngiltere için hediye gibiydi²⁵¹. Amerika'nın Avrupa'ya sorumlulukları 1948'de Sovyetlerin Berlin ablukasıyla, 1949'da NATO'nun kurulmasıyla artmıştır. Amerikan ve İngiliz uçakları Berlin ablukası sırasında birlikte havadan Berlin'e yaptıkları yardım ablukanın etkinliğini çabuk yitirmesini sağladı²⁵². NATO ise Soğuk Savaş döneminde iki ülkenin ilişkilerinin odak noktası olmuştur. Özellikle iki ülkenin Sovyetlere duyduğu şüphe aralarındaki askeri koalisyonu geliştirmiş, ittifakın oluşturulmasını ve birlikte yürütülmesini sağlamıştır. NATO'ya iki devletin katkısı büyük olmakla birlikte özellikle İngiltere, Amerika'yı Sovyet tehdidine hazırlamıştır²⁵³. Bu dönemde bazı olaylar iki devletin anlaşmazlık içerisine düşmesine neden oldu. Bunlardan biri Kore savaşındaki nükleer politika ve genel strateji konusuydu. Ancak İngiltere Amerikan'ın 480.000 birliğinin yanında 63.000 birlik göndererek sadık müttefikliğini göstermişti²⁵⁴. Komünist Çin'in tanınması anlamında da bir birlik söz konusu değildi. İngiltere kısa sürede tanırken, Amerika uzun yıllar tanımamayı tercih etti. Ancak uzak doğuda komünizmin yayılması Amerika kadar İngiltere'yi de endişelendiren konu oldu. Kore savaşının yanında Malaya ve Hong Kong'un Kore ve Çin saldırılarından savunulması da önemliydi²⁵⁵.

2.9 Süveyş Krizi

1956 yılında Amerika İngiltere ilişkilerindeki belki de en büyük ayrılık ve anlaşmazlık meydana geldi. Süveyş krizi olarak tarihe geçen olay, iki ülke ilişkilerinin yakınlığının sorgulanmaya başlamasına neden olmuş, Amerika-İngiltere ittifakını ve Özel İlişkiyi tehlikeye atmıştır. Olay, Mısırlı lider Cemal Abdül Nasır'ın 26 Temmuz 1956 tarihinde Süveyş Kanalı'nı kamulaştırdığını açıklaması üzerine patlak verdi. İngiltere 1875'te kanalın en büyük hissedarı ve 1888 yılında yapılan anlaşmayla Süveyş kanalındaki tarafsızlığın garantörü olmuştu. 1936-1956 yılları arasında İngiltere Mısır'dan çekilmesine rağmen Kanal üzerindeki haklarını korumuştur. Fransa'yla beraber İngiltere, Suez Canal Şirketinin hisselerine sahipti²⁵⁶. İngiltere'nin son olarak 1956 yılında biraz da Amerikan baskısıyla Kanal bölgesindeki üslerinden askerlerini çekmesi Nasır'ın bu hareketine olanak tanımıştır.

250 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). Marshall Plan. *Reader's Companion To American History*, 705.

251 Dickie, J. (1994). s. 55

252 Houghton Mifflin Harcourt Publishing, C. (1991). Berlin Blockade. *Reader's Companion To American History*, 94.

253 Priest, A. (2006) *Kennedy, Johnson and NATO: Britain, America and the dynamics of alliance, 1962-68*. Taylor & Francis. s. 6

254 Ellis, S. (2009). s.19

255 Dumbrell, J. (2006). s.52

256 Columbia University, P. (2011). *Suez Canal*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1-2

Ayrıca Amerika ve İngiltere'nin finansmanı ile Nil Nehri üzerine ortaklaşa Aswan barajı inşaatı projesi söz konusuydu. Bu maliyetli baraj yapımı Amerikan Kongresine takılınca Amerika projeden vazgeçti. Bu durum İngiltere ile Amerika arasında da soğukluğa neden olmuştur. Mısır lideri Nasır bu durumu öne sürerek, baraj için finansman sağlamak adına kanalı kamulaştırdığını, yerine de Mısır Kanal Otoritesini getirdiğini açıkladı. Asıl amaçsa kanalı ellerinde bulundan İngiltere ve Fransa'dan bir bakıma geri almak olarak düşünülebilir²⁵⁷. Nasır yönünü Sovyet bloğuna dönmüş ve 1955'ten bu yana Çekoslovakya vasıtasıyla silah satın almaya başlamıştı²⁵⁸. Bağdat Paketiyle uyum göstermeyen Mısırlı lider İsrail'le anlaşmaya yanaşmamış, Batı karşıtı propaganda gütmüştü. Barajın yapım nedeni de bir bakıma Nasır'ı Sovyetlerden uzak tutmaktı²⁵⁹.

İstihbarat bilgisinin de gelmediği bu duruma İngiltere hazırlıksız yakalandı. Süveyş Kanalı İngiltere'nin petrolünü, ticaretini sağladığı, Hint okyanusuna açılan kapısıydı. Ayrıca Fransa ile birlikte Afrika ve Asya'daki kolonilerini ve koloniler üzerindeki egemenliklerini tehdit edecek stratejik bir yapıya sahipti. İngiltere Başbakanı Antony Eden, Başkan Eisenhower'a telgraf göndererek askeri güç kullanma seçeneğinin de düşünüldüğünden bahsetmiştir²⁶⁰. Başkan Eisenhower askeri müdahale konusuna kesinlikle karşı çıktı. Dışişleri Bakanı John Foster Dulles ile beraber barış görüşmelerini yürütmeye çalıştı. Dulles Londra'ya gitmiş ve bu doğrultuda 15-24 Ağustos tarihleri arasında ilk Süveyş Kanal Konferansı gerçekleşmiştir. Konferansta 18 ülkenin onayladığı anlaşma doğrultusunda kanalın yönetimi için uluslararası bir kurulun oluşturulması karara bağlandı. Ayrıca sonraki buluşmada *Suez Canal User's Association* (SCUA) adlı birlik vasıtasıyla kanalın yönetilmesi kararlaştırıldı. Bu teklifler Nasır tarafından kabul görmedi. İngiltere ve Fransa bir diktatör olduğunu düşündükleri Nasır'ın bu durumuyla ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurular. Eisenhower oldukça genç bir yapılanma olan Birleşmiş Milletler'in sorunu çözmemesi halinde ününün zedelenmemesi için sorunun BM'ye taşınmasına karşı çıkmıştı²⁶¹. İngiltere'ye olan sempatiye rağmen, Amerikan çıkarları müdahaleyi gerektirmiyordu ve Eisenhower bir bakıma Kanal'ın savaşa değmeyeceği düşüncesindeydi. İngiltere ve Fransa'nın, Mısır'ın kanalı yönetemeyeceği ve Batılı gemilere kapatacağı yönündeki iddiaları Eisenhower için inandırıcılıktan uzaktı. İç politikadaki yaklaşan başkanlık seçimleri nedeniyle de Eisenhower anlaşmazlıktan uzak kalmak istemiştir. Bunun yanında

257 The 1956 Suez Crisis; <http://www.press.umich.edu/pdf/0472108670-06.pdf> s. 13

258 Braun, L. (2003). *Suez Reconsidered: Anthony Eden's Orientalism And The Suez Crisis*. *Historian*, 65(3), 535.

259 Warner, G. G. (1991). *The United States and the Suez crisis*. *International Affairs*, 67(2), 303.

260 The 1956 Suez Crisis; <http://www.press.umich.edu/pdf/0472108670-06.pdf> s. 13

261 The 1956 Suez Crisis; <http://www.press.umich.edu/pdf/0472108670-06.pdf> s. 13

Amerikan yönetiminin güç kullanımına karşı çıkmasında, Soğuk Savaşın etkisini sürdürdüğü dönemde Sovyetlerin de olaya müdahil olma ihtimalinin endişesi vardır²⁶².

Eisenhower'ın muhalefetini sezen Eden ve Fransa Başbakanı Guy Mollet, Amerika ile diyalogu kestiler ve gizli görüşmelere başladılar. Bu görüşmelerde Fransızların, 1950'den beri kanal geçişine izin verilmeyen ve Mısır'dan sınır ihlalleri yaşayan İsrail'i de olaya dâhil etme konusundaki planlarını İngiltere kabul etmek durumunda kalmıştır. İngiltere'nin operasyon için aradığı tek mantıklı nedeni kısa vadede İsrail veriyordu. 22- 24 Aralık'ta gerçekleştirilen toplantıda üç devlet kendi aralarında anlaşılard²⁶³ ve gizli Sevres Anlaşması devreye girdi. İsrail, Mısır'a girip Süveyş kanalına ilerleyecek, bu durum İngiltere ve Fransa'nın bölgeye müdahale hakkını doğuracak ve iki devlet bu kanalın güvenliğinin tehlikede olduğunu ilan ederek Mısır ve İsrail güçlerinin kanaldan 10 mil uzağa çekilmesi için ultimatom vereceklerdi. Sonrasında İngiltere ve Fransa uluslararası taşımacılığın güvenliğini sağlamak adına kanalı ele geçireceklerdi²⁶⁴. 29 Ekim'de İsrail kuvvetleri Mısır'ı işgal etmiş ve Sina yarımadasını ele geçirmiştir. İngiliz ve Fransız hava kuvvelerinin hava saldırıları ise 1 Kasım'da başladı ve 5 Kasım'da Said limanını ele geçirdiler. İngiltere bu bağlamda Amerika olmaksızın kendini savunma noktasında çıkarlarını koruyabileceğini de göstermek istemiştir. Eden, İngiltere'nin ve İmparatorluğun Amerika'nın bir uydusu olmasını kabul edemezdi. Avrupa ile bütünleşme çabalarına da sıcak bakmayan Eden İngiltere'nin dünya işlerinde bağımsız hareket etmesinden yana tavır almıştır. İngiltere, ayrıca İngiltere-Amerika ittifakından ve Nasır'ın Moskova ile yakın ilişkisinden dolayı Amerikan yardımının sonrasında geleceğini ummuştur²⁶⁵.

Amerika'nın bu planlardan ancak İsrail Mısır'a saldırıyı gerçekleştirdiği sırada haberi oldu. İngiltere'nin olaylara verdiği tepki, Amerikan Başkanı Eisenhower'ın kesinlikle karşı çıktığı bir yöntemdi. Amerika, müttefiklerin güç kullanmasını, kendisine danışılmadığı, bilgi verilmediği ve barışı tehlikeye attığı için hoş karşılamamış, İngiltere ve İsrail'in bu hareketinin Orta Doğu'da Batı'nın şöhretini kötü etkileyeceğini düşünmüştür. Arap dünyasında popüler bir karakter olan Nasır'ın etrafında Arap ülkelerinin birleşmesi ve Sovyet'lere yönelik bir yakınlaşma göstermeleri muhtemeldi. Ayrıca müttefiklerini mevcut durumu kabul etmeye zorlaması, Amerika'nın Arap ülkelerinde prestijini arttırıp, Sovyet etkinliğini azaltması da olasıydı²⁶⁶. Olaylar Sovyetlerin Macaristan işgaliyle meşgul olduğu

262 James, R. (1986). *Anthony Eden And The Suez Crisis*. History Today, 36(11), 8.

263 Varble, D. (2003). *Essential Histories, The Suez Crisis 1956*. Oxford. Osprey Publishing. s. 26

264 Fischer, T. (2009). *The Suez Crisis Ceasefire 50 Years On*. Parliamentarian, 90(2), 164-167.

265 James, R. (1986).

266 The 1956 Suez Crisis; <http://www.press.umich.edu/pdf/0472108670-06.pdf> s. 13

döneme de rastlamaktadır. Ancak yine de Sovyet Başbakanı Nikolai Bulganin İngiltere ve Fransa'ya atom bombası atmakla tehdit eden mektuplar göndermiş ve Eisenhower'a sorunu çözmek için Amerika-Rusya ortak harekâtını oluşturulmasını önermişti. "Sovyetler, İngiltere ve Fransa'ya doğrudan saldırırsa biz de savaşa girmiş oluruz." diyerek Eisenhower olaya müdahale etme gereği duydu²⁶⁷. Eisenhower konuyu Birleşmiş Milletlere taşımış, Birleşmiş Milletlerden ateşkes kararı çıkmıştır. Ayrıca Amerika'nın İngiltere'ye ekonomik baskı uygulaması söz konusuydu. Ateşkes olmadığı takdirde Amerika'nın doğrudan ya da Uluslararası Para Fonu vasıtasıyla Sterlin'e desteği kesmesi gündeme geldi. Bu baskılar sonucu İngiltere 6 Kasım'da ateşkes ilan etmek durumunda kalmıştır²⁶⁸.

Olayların akıbeti İngiltere ve Eden hükümeti ve Eden'in şahsı için oldukça küçük düşürücü oldu. İkinci Dünya Savaşında özellikle İngiltere-Sovyet ittifakının oluşturulmasında ve Birleşmiş Milletlerin kurulmasında önemli rolü olan²⁶⁹ Başbakanın bu girişimi zamansız ve düşüncesizce bir hareket olarak algılanmıştır. Amerikalılar daha önce yapılan uyarıları yeterli görürken, iki taraf da birbirini bir bakıma yanlış değerlendirmiş, iletişim ve karşılıklı anlayış sorunları oluşmuştu. Amerika'nın da vaziyet karşısındaki hoşnutsuzluğunu Dışişleri Bakanı Dulles "Nasır aldıklarını geri vermeli" şeklindeki sözleriyle dile getirmiş, Başbakan Eden da bu anlamda cesaret bulmuştu²⁷⁰. Buna karşın çıkarların ve bakış açılarının gerektirdiklerinin farklı olması, Amerika-İngiltere ilişkilerinin sorunlu olan noktasını ön plana çıkarmaktadır. Amerika sorunlara daha çok çevreleme politikası ve Soğuk Savaş ekseninde bakarken, İngiltere'nin Süveyş Kanalı üzerinden sağlaması gereken petrol ihtiyacı, stratejik ve ticari çıkarları söz konusuydu. Bu nedenle Orta Doğu'yla ilgili mevzular ilişkilerde sıkıntı yaratan kısım haline gelmiştir²⁷¹. Eisenhower Amerika'yı İngiliz İmparatorluğu için koloni savaşına sokmak istememiş, sonrasında sıkıntı yaşacağı büyük bir zafer yerine, küçük ancak sağlam bir kazancı yeğlemişti. Bu durum Arap dünyasında Eisenhower'ı kahraman yaptı. İngiltere'nin kayıpları ise oldukça fazla olmuştur. Eden istifa etti ve kabinesi düştü. Petrol sıkıntısı yaşandı ve bankacılık sisteminin çökmesiyle karşı karşıya kalındı. İngiltere'de anti-

267 "If Soviet attack the British and French directly, we would be in war" Warner, G. G. (1991). *The United States and the Suez crisis*. International Affairs, 67(2), 303.

268 Fischer, T. (2009).

269 Columbia University, P. (2011). *Anthony Eden, 1st earl of Avon*. Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition, 1.

270 "Nasser must disgorge his theft" James, R. (1986).

271 Dobson, A.P. (1995). s.115

Amerikan görüşlerin artmasına neden oldu, öyle ki tamir edilmediği takdirde Atlantik ittifakının bozulmasına neden olması mümkündür²⁷².

Kriz, İngiltere'nin askeri gücü ve dünyadaki etkisi konusunda bir dönüm noktası olmuş, üstünlüğünü bir bakıma sona erdirmiştir. Amerika'nın İngiltere'nin askeri operasyonuna yön verebileceği ortaya konmuş, İngiltere'nin bundan sonraki operasyonlarda Amerika'nın desteğini aramasına yol açmıştır. Bir bakıma İngiltere ve Fransa'nın zayıflığını gösterirken, artık dünyada Amerika ve Sovyetler kutuplaşmasını belirgin hale getirmiştir. Bu zayıflık kolonilerin bağımsızlaşma sürecine de olumsuz olarak yansımıştır. İngiltere kolonilerini Süveyş sonrasında teker teker bırakmaya başladı. İmparatorluk, dünyada düzenin sağlanması adına İngilizlerin bakış açısıyla çok büyük bir yapılanmaydı. Ancak imparatorluğun kaybedilmesine rağmen bu düzen fikri yerinde kaldı. Bu durum İngiltere'nin artık bütün dünya genelinde hâkim olan, önde gelen ulus, bir rol model olma gerekliliği düşüncesine doğru değişim göstermiştir. Amerika'nın bu idealde önemli bir rolü vardı. Geçiş süreci her ne kadar istenildiği gibi olmasa da dünyada Anglo Sakson üstünlüğü ilkesini değiştirmedir²⁷³.

Bu anlamda Süveyş krizindeki mağlubiyet de İngiltere'de genel politikayı etkilememiştir. Krizle birlikte Fransa'nın Amerika'ya olan tavrı büyük ölçüde değişime uğradı, ancak İngiltere için böyle bir durum söz konusu olmadır²⁷⁴. Eisenhower özel ilişkisinin değerini düşürdüğü yönünde eleştirilere maruz kalmasına rağmen İngiltere ile bozulan ilişkileri telafi etme yoluna gitmiş, Süveyş'ten çekilmesinin akabinde İngiltere'ye petrol yardımına başlamıştır. Amerikan İthalat-İhracat Bankası 500 Milyon Dolarlık kredi vermiş, İngiltere'nin ekonomik istikrarının tekrar sağlanması için IMF yardımlar yapılmıştır²⁷⁵. Washington'da müttefiklere olan ihtiyaç ağır basmaya başlayınca, İngiltere ile olan yakın ikili ilişkinin faydaları bir bakıma anlaşılmıştır. Bu bağlamda karşılıklı güvensizlik olmasına rağmen Washington ve daha çok Londra'da aynı durumun tekrar oluşmamasını için gayret gösterilmeye başlandı. Rusya'dan gelen tehditler, 1957'de Rusya'nın uzaya Sputnik füzesini fırlatması iki ülkeyi tekrar yakınlaştırdı ve özellikle füze teknolojisiyle ilgili yakın bir işbirliğinin yolunu açtır²⁷⁶. 1958 ve 1959 yıllarında daha fazla bilgi, teknoloji ve materyal

272 Petersen, T. T.; *Post-Suez Consequences: Anglo-American Relations in the Middle East from Eisenhower to Nixon*; Smith, S.C.(2008). *Reassessing Suez 1956 New Perspectives on the crisis and its Aftermath*. Ashgate. s. 215

273 Woollacott, M. (2006). *After Suez: Adrift in the American Century*. I.B.Tauris. s.14

274 Carlton, D.; Ian Samuel, Review. (1988). *Britain and the Suez Crisis*; Oxford. Basil Blackwell s. 174.

275 Dobson, A.P.(1995). s.118

276 Dumbrell, J.(2006). s.55

alışverişi mümkün hale getirildi²⁷⁷. Yine 1957 yılında Eisenhower'ın İngiltere Başbakanı Harold Macmillan'ı Bermuda konferansına davet etmesi ilişkilerde iyileşme çalışmalarının önemli bir ayağıdır²⁷⁸. Konferans'ta Eisenhower, Macmillan ile görüşerek İngiliz Blue Streak füzesi geliştirilene kadar İngiltere'ye 60 Thor füzesinin verilmesini sağlamıştır. Ekim 1957'de iki lider Eisenhower ve Macmillan komünist tehdide karşı yakın işbirliğini ön gören anlaşma (*Declaration of Common Purpose*) imzalamışlardır²⁷⁹. Amerika İsrail destekli politikaları nedeniyle Arap dünyasıyla zaman zaman sorunlar yaşayabiliyordu. Bu nedenle İngiltere'nin koloni geçmişinden memnuniyet duymasa da bölgede etkinliğinin devam etmesini istemiştir. Ancak bu durumun politik olduğu kadar askeri olarak da desteklenmesi gerekiyordu²⁸⁰. Bu nedenle İngiltere'nin bölgedeki müdahaleleri son bulmadı. Amerika'nın da askeri operasyonlardaki üstünlüğü 1990'lara kadar belirgin hale gelmedi. Ancak Eisenhower doktrini ile bölgeye yapılan yardımlarla da Amerika Süveyş'ten sonra Orta Doğu'daki etkinliğini giderek arttırmıştır²⁸¹.

2.10 Kennedy – Macmillan Dönemi

Soğuk Savaş ve Süveyş krizi sonrası ilişkilerde iyileşme dönemine Amerikan Başkanı Kennedy ve İngiltere Başbakanı Macmillan damgasını vurdular. Bu döneme kadar İngiltere Amerika'ya akıl hocalığı yapmaya²⁸², Macmillan'ın tabiriyle Amerika'nın Roma'sında Yunanistan olmaya devam etti. Bu Roma-Yunanistan tezi Macmillan'ın Anglo-Amerikan ilişkiye bakış açısını ortaya koyuyordu. İngilizlerin kültürel ve entelektüel açıdan Amerikalılardan daha ileri olduğunu düşünen Macmillan'a göre bu durum Amerikalıların İngiliz amaçları için yönlendirilmesine olanak tanıyacaktı²⁸³. Bu akıl hocalığının ne dereceye kadar var olduğu özellikle Küba füze krizinde Macmillan'ın yalnız bırakıldığı düşüldüğünde tartışılır olmaktadır²⁸⁴. Ayrıca Küba Krizi Atlantik'in iki yakasının da çıkarlarının aynı

277 Reynolds, D.(1985-1986). *A 'Special Relationship'? America, Britain and the International Order Since the Second World*. Royal Institute of International Affairs 1944. Blackwell. Vol. 62, No. 1. s. 1-20

278 Petersen, T. T. (2008). s.215

279 Ellis, S. (2009). s.101

280 Dobson, A.P.(1995). s.115

281 *Reassessing Suez 1956: New Perspectives on the Crisis and its Aftermath*, ed. Simon C. Smith (2008) Aldershot: Ashgate,; s. xvi

282 Reynolds, D.(1985-1986).; Shipman, T.; *History of Britain's special relationship with America*, 1 Mart 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/4885895/History-of-Britains-special-relationship-with-America.html>

283 Ashton, N. J. (2005). *Harold Macmillan and the "Golden Days" of Anglo-American Relations Revisited, 1957–63*. Diplomatic History, 29: 691–723.

284 Morgan, K.; *Harold Macmillan, By Charles Williams*, 17 Temmuz 2009, <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/harold-macmillan-by-charles-williams-1749441.html>

olamayacağını göstermiştir²⁸⁵. İngiltere'nin azalan öneminin dünyada özellikle Amerika'da algılanması var olandan daha fazlaydı. Bu doğrultuda Amerikalıların İngilizlere kibar davranıp sözlerini dinledikleri, ancak kendi politikalarına devam ettikleri söylenebilmektedir. Bununla birlikte Churchill gibi annesi Amerikalı olan Macmillan, Amerika ile ilişkilerin iyileşmesi için ayrı bir önem göstermiştir. Süveyş ve Skybolt krizinden sonra zedelenen ilişkileri onarmaya ve eski haline getirmeye çalışmış ve büyük ölçüde de başarılı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşından Macmillan'ın başbakanlığının da dâhil olduğu dönem ilişkilerin hem önem hem de kalite bakımından özel olarak algılandığı bir dönem olmuştur. Başbakan Macmillan Başkan Kennedy'nin öncesinde, Eisenhower ile de yakın arkadaşı. 1943-1944 yılları arasında Kuzey Afrika'da ve İtalya'da müttefik güç karargâhında birlikte çalışmışlar ve sonrasında da bu durumu devam ettirmişlerdi²⁸⁶. 1959-60 yıllarında Başkanın hastalığı, İngiltere'nin uluslararası boyutlarda daha etkin rol oynamasını sağlamıştır. Bu bağlamda 1959 yılının Şubat-Mart aylarından Moskova'ya bir bakıma Batı hükümetlerini temsilen gitmiş, iki süper güç arasında onları bir araya getirmede arabuluculuk rolü üstlenmiştir²⁸⁷.

Kennedy'nin genç İrlandalı kimliği de Başbakan Macmillan'ın için başlangıçta Key West'teki buluşmalarında endişe verici olmuştur. Bu dönemde İngiltere'nin Washington büyükelçisi David Ormsby Gore'un Kennedy'in akrabası olması da Başkanla yakınlık kurulmasına olanak sağlamıştı. Başlangıçta Kennedy Laos'a yapılacak operasyona İngiltere'nin katılması için Macmillan'a baskı yapmıştı. 1962'de ayrıca Amerika'nın İsrail'e Hawk füzelerini satması konusunda Londra'ya danışmaması Macmillan'ı rahatsız etmişti²⁸⁸. Ancak bunların ötesinde Kennedy dönemine Skybolt ve İngiltere'nin nükleer caydırıcısı damgasını vurdu. Kennedy ile Macmillan dönemi Özel İlişkinin birincil özelliği devlet başkanları arasındaki yakın ilişki olması koşulunu yerine getirmiş aradaki yaş farkına rağmen uyum içerisinde çalışmayı başarmışlardır. Kennedy'nin Macmillan emekliliğe ayrılırken yaptığı konuşmasında dile getirdiği “neredeyse üç yıllık işbirliğimiz süresince, büyük ve küçük konularda birlikte çalıştık ama karşılıklı güven ve anlayış konusunda asla başarısızlığa

285 Dobson, A.P.(1990). *Labour or Conservative: Does It Matter in Anglo-American Relations?* Journal of Contemporary History, Vol. 25, No. 4 s.387-407

286 Geelhoed, E.B. & Edmonds, A. O.(2003). *Eisenhower, Macmillan, and Allied Unity, 1957-1961* Palgrave Macmillan. s.x

287 Reynolds, D.(1985-1986).

288 Ashton, N. J. (2002). *Kennedy, Macmillan, and the Cold War: the Irony of Interdependence*. Palgrave Macmillan. s.161-163

düşmedik.” sözleri bunu doğrular niteliktedir²⁸⁹. Macmillan da daha sonrasında bu duruma istinaden Kennedy’nin kendisine güvendiğini ve ulusal ve uluslararası politikada bunun çok nadir bulunan kıymetli bir şey olduğundan bahseder. İngiltere’nin 1961’de Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) ilk başvurusu da bu dönemde gerçekleştirir. Bu başvuruda İngiltere’nin uluslararası alanda kendisine farklı roller bulmaya çalışmasının dışında Amerika’nın ısrarı ve desteğinin büyük rolü vardı²⁹⁰. Amerika, Avrupa’nın bir bütün halinde güçlenmesinden ve refah düzeyinin yükselmesinden yanaydı, ancak AET’nin ekonomi ve tarım alanındaki korumacı ve ayrımcı politikalarından duyduğu rahatsızlığın İngiltere’nin Avrupa Birliğine girmesiyle çözülmesi, Avrupa’nın daha dışa dönük ve az korumacı hale gelmesi hedeflenmişti²⁹¹.

2.11 İlişkilerde Duraklama: 70’ler

Amerika-İngiltere ilişkileri Başbakan Macmillan’dan sonra eski yoğunluğunu kaybetmiştir. Bu bağlamda 1960’ların sonu ve 1970’ler bir nevi duraklama evresi olarak geçti. Bu döneme genel anlamda Vietnam savaşı ve komünizmin bölgede yayılmasını engelleme çabaları damgasını vurdu. Duraklamada Macmillan’dan sonra gelen Başbakanlar Alec Douglas Home, Harold Wilson ve Edward Heath’in büyük etkisi vardır. Bu durum aynı zamanda İngiltere’nin Özel İlişkiye sahip olma konusundaki çabalarını ve liderlerin ilişkideki önemini gözler önüne sermektedir. Macmillan’ın kendisinden sonra gelen başbakanlardan belki de en belirgin farkı İngiltere’nin plan ve politikaları, olası işbirliği alanları konusunda Amerika’yı bilgilendirmesi ve iletişimi sıkı tutmasıydı²⁹². Ancak ilişkilerin yoğunlukta olduğu Churchill-Roosevelt ya da Eisenhower, Kennedy-Macmillan dönemlerinde anlaşmazlıkların yaşanması gibi bu durgunluk dönemlerinde de düşük seviyede de olsa yakın ilişkinin sürdürüldüğünü görmekteyiz.

Başbakan Wilson da Amerika’ya ilk ziyaretinde yakın ilişkinin farkına varmıştı. Efendi-hizmetçi şeklinde yapılan benzetmeler ve eleştirilere rağmen Johnson ve Wilson birbirleriyle sanılanın aksine özelde iyi anlaşıyorlardı ve buluşmaları çoğu zaman resmiyetten uzaktı. Wilson’ın yakınlığının tek taraflı olduğu Johnson’ın Wilson’ı görmekten kaçındığı gibi bilgiler olsa da Johnson’ın İngilizlere karşı bir hayranlığı vardı. Ancak Churchill-Roosevelt, Eisenhower-Macmillan, Thatcher-Reagan, Bush- Blair örneklerine göre bu dönem oldukça

289 “In nearly three years of cooperation, we have worked together on great and small issues, and we have never had a failure of understanding or of mutual trust” Ashton, N. J. (2005).

290 Ashton, N. J. (2005).

291 Dobson, A.P.(1995). s.126

292 Ashton, N. J. (2005).

sönük geçmişti. Liderlerin yapısından da kaynaklanmakla beraber dönemin koşulları önemli etken unsuru oluşturmuştu²⁹³. İngiltere'nin azalan statüsü, büyük ölçüde karşı çıktığı NATO'daki nükleer silahlar ve çok taraflı kuvvetlerin (Multilateral Force – MLF) oluşturulması, Süveyş'in doğusundan çekilmeye başlaması, Sterlin dengesinin sağlanması döneme etki etmişti. Karşılıklı işbirliği temeline oturan Özel İlişkide kendi üzerine düşen sorumlulukları, Amerika'nın kendisinden beklentilerini yerine getirememeye başlamıştı. Bunun yanı sıra İngiltere'nin Avrupa Birliğine girememesi Amerika'nın gözünde değerini ve önemini büyük ölçüde azaltmıştı. Amerika İngiltere için Avrupa'da artan ve etkin olan bir rol biçmişti²⁹⁴. Ayrıca Başkan Johnson, Vietnam'a operasyonun çok uluslu olması, BM'de ve Güvenlik Konseyinde yeri olan demokratik bir devletin Amerika'nın yanında olması için İngiltere'nin müdahaleye asker göndermesi yönünde baskı yapmıştı. Özellikle Vietnam savaşında Amerika'nın İngiltere'ye ihtiyacı olduğu, Amerika ve İngiltere yollarının pek çok noktada kesiştiği, etkilendikleri noktaların ortak olduğu ve ortak çabayla üstesinden gelinebileceği Amerika tarafından da belirtilmişti²⁹⁵. Avrupa'da Sterlin dengesinin sağlanmasında, Almanya, İran Körfezi, Süveyş'in Doğusu gibi yerlerde İngiltere'nin askeri desteği Amerika için önemliydi. Ancak Johnson'ın baskılarına rağmen İngiltere Amerika'nın yanında Vietnam'a asker göndermemiştir. İngiltere'nin Amerika'nın Vietnam'da olduğu gibi Malezya'da 50.000 birliği vardı²⁹⁶. Ayrıca Wilson kendi hükümeti içinde de bölünmeler yaşıyordu ve İngiltere'nin rolünü daha çok barışçıl girişimler olarak görüyordu. Bu bağlamda destek askerilerin eğitim tıbbi alanda vs. yardım edilebileceği ve olumlu görüşle moral desteğinin verileceği açıklanmıştı. Ancak bu durum ne somut bir adım bekleyen Amerikalıları ne de Vietnam savaşı karşıtlarını memnun etti. 1965 yılında Amerika'nın Vietnam'da CS gazı kullanması sonrasında Hanoi ve Haipong bölgelerindeki petrol istasyonlarını vurarak savaştaki şiddetini arttırması sonucunda Wilson da Amerika'yı savaşın ahlaki boyutunu kaybedebileceği açısından uyarıyordu²⁹⁷. Bu durum iç politika kaygıları olduğunu düşünen Johnson'ın Wilson'la arasının iyice açılmasına neden oldu.

1970 – 74 arasında görev yapan İngiltere Başbakanı Edward Heath ise Amerika-İngiltere ilişkilerine karşı soğuk tavrıyla, ilişkilere özel değil, doğal ilişki tabirini

293 Ellis, S.A (2001). *Lyndon Johnson, Harold Wilson and the Vietnam War: a Not So Special Relationship?* Hollowell, J. 20th century Anglo-American relations. Palgrave s.180-201

294 Dorey, P. (2006). *Labour Governments 1964-1970*. Routledge. s.132

295 “*The simple, hardly debatable answer to questions of the future of the special relationship is that we need the support and sympathy of the British. If they are unable to go it alone in the relative weakness, neither can we everywhere. We touch one another at too many points and are stil affected by what the other does in too many situations to be able to dispense with mutual support of some kind*” Dorey, P. (2006). s.133

296 Ellis, S.A. (2001). s.229

297 Dorey, P. (2006).

kullanmasıyla tanınır. 1945'ten sonra gelen Atlantikçi düşünce yapısına sahip çoğu İngiliz liderin aksine Heath, Anglo-Amerikan ilişkilerde önemli bir istisnadır²⁹⁸. Dönemin Dışişleri bakanı ve Nixon'ın danışmanı Henry Kissenger Başbakan Heath'e kendisinden öncekilerin sahip olmak için çok çaba gösterdiği çok ayrıcalıklı bir statünün önerildiğini ancak Heath'in bunu reddettiğinden bahseder. Gerçekten Başkan Nixon'ın, Edward Heath'e karşı bir hayranlığı vardı. Heath, Başbakan olduğunda Nixon Washington'a gelmesini çok istemiş, telefonların doğrudan kendisine bağlanması talimatını vermişti²⁹⁹. Almanya'nın savaş sonrası durumu ve Fransa'nın muhalif tavırları Nixon hükümeti gözünde İngiltere'yi hala önemli müttefik statüsüne koyuyordu. Aslında birbirinden çok farklı olmayan Heath ile Nixon'ın iyi ilişkilere sahip olabileceği ve Özel İlişkiyi güçlendirebileceği öngörülmüştü. Ancak Heath ağırlığı Avrupa'ya vermeyi tercih etti ve İngiltere 1973'te Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye oldu. Özel İlişki onun için İngiltere'nin Avrupa önünde bir engeliydi. Heath, İngiltere'nin Avrupa'da Amerikan Truva atı olmayacağı konusunda Nixon'ı uyarırsa da ilişkilerin özünde bir değişikliğe yol açmadı. Heath Amerikan karşıtı değildi. Avrupa'nın NATO'da daha fazla rol oynaması gerektiğinden, bu rolle Amerika ile gerçek bir ortaklık ilişkisi kurulacağından bahsetmişti. Dış politikada sert komünizm karşıtı görüşlerden yana olmuş, Amerika'nın Vietnam'daki politikalarını desteklemişti³⁰⁰. Vietnam savaşında Amerika'nın geniş kitlelerce eleştirildiği dönemde, Heath operasyonları 'anlaşılabilir' ve saygı duyulacak bir davranış' olarak nitelendirmişti³⁰¹. Ayrıca soğukluğun tek nedeni Başbakan Heath olarak da düşünmek yanlış olacaktır. Nixon ve Kissenger yönetimindeki Amerikan dış politikası ve Vietnam ile meşguliyeti de önemli etkiye sahipti.

2.12 Thatcher ve Reagan Dönemi

Margaret Thatcher ve Ronald Reagan iki ülke ilişkilerinde önemli bir döneme işaret eder. Bu iki liderle birlikte bir bakıma Özel İlişkinin eski görkemli günlerine geri dönülmüştür. Heath döneminde soğuyan ilişkileri telafi etmenin yanı sıra muhafazakâr Thatcher ile İngiltere başbakanları artık sosyalist bir ülkeyi temsil etme durumundan kurtulmuş, özelleştirilmiş, devlet denetimi azaltılmış kapitalizmle Washington'da daha iyi karşılanmışlardı³⁰². Reagan'ın İngiltere'ye sempatisi ise Hollywood'un İngiliz yanlısı olduğu

298 Dumbrell, J. (2004) *'The US-UK 'special relationship' in a world twice transformed.'*, Cambridge review of international affairs.17 (3). s. 437-450.

299 Spelling, A (2009) *Edward Heath and Anglo-American Relations 1970-1974: A Reappraisal*. Taylor and Francis

300 Dumbrell, J; *Sentiment and the US-UK Relationship 1960-1990*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre. s. 132

301 Laçiner, S. (2001). s.34

302 Robert, B.; *In Search of Anglo-American Special Relationship in the Economic Financial Spheres*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A..(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre. s.85

İkinci Dünya Savaşı'nın bir ürünüydü. Reagan başkanlık kampanyalarını sürdürürken 1975'te Londra'ya geldiğinde iki lider tanışma fırsatı bulmuş ve ilerideki yakın çalışma arkadaşlığının yolunu açmışlardır³⁰³. Thatcher, İngiltere ve Avrupa'nın komünizmden uzak kalmak adına Amerika'ya ihtiyacı olduğunun bilinciyle Amerika ile paralel politikalar gütmeye çalıştı. Reagan ile benzer siyasi görüşlere ve uyuma sahiptiler. Hatta bu durum onların politik ruh ikizleri (*Political soulmates*) olarak anılmasını sağlamıştır³⁰⁴. Serbest piyasa ekonomisine, bireysel özgürlüğe inanıyorlardı ve uluslararası sorunlarda özellikle komünizme karşı aralarında fikir birliği vardı. Bu durum 1980'lere damgasını vurmuş ve Batı dış politikasında değişiklik yaratmıştır. Reagan için Thatcher adeta seçilmemiş, atanmamış ancak etkili, fikrine güvendiği bir kabine üyesi olmuş³⁰⁵. Yakınlık ayrıca 1980 ve 1982'deki İngiltere'nin nükleer caydırıcısını yenileyen Trident anlaşmasıyla da kendisini göstermiştir³⁰⁶.

Uyum içerisinde geçirdikleri sekiz yılın içerisinde iniş çıkışlar da vardı. 1833 yılından beri İngiltere himayesinde bulunan Falkland adaları İngiltere ile Arjantin arasında uzun zamandır sorun yaratan bir konuydu. İngiltere'ye 13.000 Arjantin'e ise 500 km uzaklıkta bulunan adanın nüfusu yaklaşık 1.800 Anglo Sakson kökenli yerleşimciden oluşmaktaydı³⁰⁷. 2 Nisan 1982'de Arjantin'in adaya tekrar asker çıkarması İngiltere'yi müdahalede bulunmak zorunda bıraktı. Ancak Reagan yönetiminin tarafsız kalması ve hatta Dışişleri Bakanı Alexander Haig ile arabuluculuk yapmaya çalışması İngiltere'yi ve özellikle Thatcher'i hayal kırıklığına uğrattı. Falkland savaşı Amerika'nın tereddüde düştüğü kritik bir durum olmuştur. İç politikada Reagan yönetimi İngiltere'den yana profil çiziyor, yakın ilişki içerisinde bulunduğu NATO müttefiki ile sorun yaşamak istemiyordu. Diğer yandan Amerika'nın müdahalesinin Latin Amerika'daki olası partneri Arjantin ile ilişkileri bozması muhtemeldi ve Amerika kıtaya dışarıdan müdahale olduğu için 1947 Rio anlaşmasının devreye girmesini istemiyordu. Bu durumun istisna olarak kabul edilmesi durumunda da Sovyetlerin Batı yarımküreye müdahale ihtimalinin doğması söz konusuydu. Ayrıca Latin Amerika'da

303 Cannon, L. (2000). *President Reagan: the Role of a Lifetime PublicAffairs*. s. 407

304 "Throughout my life, I've always believed that life's path is determined by a Force more powerful than fate. I feel the Lord has brought us together for a profound purpose and that I have been richly blessed for having known you"- Reagan; Cannon, L. (2000). *President Reagan: the Role of a Lifetime PublicAffairs*. http://www.msnbc.msn.com/id/5145739/ns/us_news-the_legacy_of_ronald_reagan/t/reagan-thatcherpolitical-soul-mates, *Washington/Politics, Political soul mates: Reagan and Thatcher dominated 1980s politics*, 6 Mayıs 2004 http://www.usatoday.com/news/washington/2004-06-05-reagan-thatcher_x.htm

305 Vuoto, L.; *Reagan and Thatcher: A Truly Dynamic Duo*, The Edmund Burke Institute for Renewal http://www.edmundburkeinstitute.org/documents/Human_Events_Reagan_and_Thatcher.pdf

306 Fairhall, D.; *£5 billion Trident deal is agreed*, 16 Temmuz 1980 <http://century.guardian.co.uk/1980-1989/Story/0,,108170,00.html> ; *Letter to Prime Minister Margaret Thatcher of the United Kingdom Confirming the Sale of the Trident II Missile System to the Her Country*, 11 Mart 1982, <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1982/31182b.htm>

307 Gibran D.K. (2008). *The Falklands War: Britain Versus the Past in the South Atlantic*. McFarland. s.17

komünist kesimlerin iktidara gelmesine neden olabilirdi. Bu anlamda Falkland Adaları sorunu İngiltere ile Amerika'nın çıkarlarının ortak olmadığını bir kez daha göstermiştir³⁰⁸. Sonunda İngiltere'den yana tavır almasına rağmen öncesinde geçen süre İngiltere'nin Vietnam savaşındaki tavrını hatırlatmıştır. Amerikan'ın arabuluculuk çabaları da Arjantin güçlerinin tamamen adadan çekilmesini sağlayamadı ve Thatcher'ın Reagan'ı ikna etme konusundaki baskılarıyla birlikte 28 Nisan'da Amerika'da tarafsızlığa son veren ve İngiltere'ye maddi yardım edilmesini ön gören karar Amerikan Senatosundan geçirildi. Kongrede İngiltere yanlısı tarafın başındaki Joe Biden, "Kendi kaderini tayin etme hakkı bir yana siz İngiliz olduğunuz için biz sizin yanınızdayız demişti"³⁰⁹. Amerikan yardımları Savunma Bakanı Casper Weinberger tarafından idare edilmiş, askeri mühimmat ve maddi yardım yapılmış, Atlantik'teki Amerika'ya ait Ascension Adasındaki askeri üssün kullanılmasına izin verilmişti³¹⁰. Amerikan'ın desteği İngiltere için çok önemliydi. Uluslararası Hukuk kendisinden yana olsa da Thatcher, Washington'ın Latin Amerika ile ilişkilerin bozmamak adına Süveyş Krizindeki gibi İngiltere'yi yalnız bırakacağı endişesi içerisindeydi. Ancak Casper Weinberger İngiltere'nin ihtiyacı olan her mühimmatı sağlamış, Amerikan ve İngiliz istihbarat birimleri birlikte, entegre vaziyette çalışmaya başlamış, CIA görevlileri Downing Street'te, İngiliz Diplomatlar Washington'da görev almıştı³¹¹. İngiltere ile adaların arasındaki mesafenin uzak olması nedeniyle Amerika'nın askeri katkısı özellikle elzem olmuştur. Amerika'nın Latin Amerika'daki çıkarları pahasına İngiltere'ye verdiği destek bu manada İkinci Dünya Savaşı dönemine benzetilmiş ve İngiltere'de büyük takdir görmüştü³¹². İngiltere'nin Süveyş Krizinden sonra tekrar bir yenilgiyle karşılaşması İngiltere kadar Amerika için de kabul edilebilir bir durum değildi. Amerika'nın İngiltere'den yana olmasında ayrıca Thatcher'ın Washington'da yürüttüğü başarılı diplomasisi, Uluslararası Hukukun İngiltere'den yana olması, Reagan-Thatcher dostluğu, NATO ve Sovyet politikasında kendisiyle uyumlu çalışan muhafazakâr Thatcher hükümetini güvence altına alma, yakın müttefik İngiltere'nin Sovyetler karşısında Avrupa'da, füzelerin konuşlandırılmasında önemli bir aktör olması öne çıkan nedenlerdi³¹³.

---

308 Baylis, J. (1997). s.200

309 "Don't mind all this crap about self-determination, we're with you because you're British" Dumbrell, J. (2006). s.199

310 *The UK-US Special Relationship: Myths and Reality*,
<http://americaintheworld.typepad.com/briefings/2008/08/the-uk-us-speci.html>

311 O'Sullivan, J. (2006) *The President, the Pope, and the Prime Minister: Three who Changed the World*. Regnery. s.151-152

312 Laçiner, S. (2001). s.39

313 Dumbrell, J. (2006). s.201

Falkland savaşında Amerika'nın İngiltere'ye yardımı ve Thatcher-Reagan dostluğu dışında 80'ler iki ülke ilişkilerin test edildiği dönemler oldu³¹⁴. Özellikle İngiliz Milletler Topluluğu üyesi olan Grenada'nın 1983'te Amerika tarafından işgalinde İngiltere'nin Amerika üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu görülüyordu. Grenada'da komünizmin ağırlık kazanması ve sol darbeyi engellemenin yanı sıra 1000 kadar Amerikan vatandaşını korumak amacıyla için Amerikan'ın düzenlediği operasyon haber verilmediği için Thatcher'i rahatsız etti³¹⁵. Thatcher operasyonun gerçekleştirilmemesi konusunda ısrar ettiyse de zaten operasyona başlamış olan birlikler için geç kalınmıştı. Kendisine danışılmadığı için sert bir tavır gösteren Thatcher, bu durum sonrasında Batı'nın Sovyetlerin Afganistan'daki işgali karşısında tavrını savunamayacağını söylemişti. Ancak ulusal güvenliği tehlikede gören Amerika için operasyonun duyurulmasının Thatcher'in engellemeleriyle ya da iç politikada muhalefete karşılanması söz konusuydu³¹⁶. Margaret Thatcher bu işgal dolayısıyla Amerika'yı kınamış ve iki yakın liderin arası bozulmuştu.

Thatcher Grenada işgali sonrası Amerika ile bozulan ilişkilerin telafisini 1986 yılında Libya'daki Kaddafi rejimi bombalamaları sırasında yaptı. İspanya ve Fransa izin vermezken İngiltere, Amerika'nın Kraliyet Hava Üslerini kullanılmasına izin vermiştir. 40 adet F111 uçağının İngiltere'de ikmal yapmasını sağlamıştır. Thatcher Libya'nın uluslararası terörist saldırılarına verdiği destek nedeniyle Amerika'nın gerçekleştirdiği operasyona tam destek vermiş, bunun için hükümetin tepkisini göze almış, kamuoyunda eleştirilere maruz kalmıştı. Ayrıca Reagan'ın ikinci döneminde Amerika'nın İran'a sattığı ve gelirini Nikaragua Kontra isyancılarına gönderdiği İran Kontra skandalı ortaya çıktığı zamanda bile Reagan'ın yanında durmuş, Reagan ile ilgili yapılan eleştirilere karşı çıkmıştı³¹⁷. Reagan ve Thatcher yakınlığı Churchill ile Roosevelt dönemini aratmamış ve Amerikan popülizminde var olan Anglofobinin ortadan kalkmasına yardımcı olarak, iki ülke arasındaki arkadaşça ilişkinin önemli bir unsurunu tamamlamıştır³¹⁸.

314 Rasmussen, J. & McCormick, J. M. (1993). *British Mass Perceptions of the Anglo-American Special Relationship*. Political Science Quarterly, Vol. 108, No. 3 s. 515-541

315 Editors of New Word City (2011). *Margaret Thatcher: A Life*. New Word City.

316 Dickie, J. (1994). s.188

317 Tucker, S. C.(2010). *The Encyclopedia of Middle East Wars: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts*, 1. Cilt. ABC-CLIO, s.1234

318 Moser, J. E.; *The Decline of American Anglophobia or, How Americans Stopped Worrying and Learned to Love English*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre. s.65

319 Renshon, S.A.(1993). *The Political psychology of the Gulf War: leaders, publics, and the process of conflict*. University of Pittsburgh Press. s.33

Saddam Hüseyin'in 1990 yılında Kuveyt'i işgal ettiği haberi geldiğinde Margaret Thatcher önceden planlanan bir toplantı nedeniyle Aspen Colorado'da bulunuyordu ve o dönemde Amerikan Başkanı olan George W. Bush ile durumu değerlendirme ve etkide bulunma fırsatı oldu. Thatcher, Saddam Hüseyin'in mutlaka durdurulması gerektiğini ve bunun ancak askeri güç kullanılarak yapılabileceğini savunmuştu. Uluslararası Güvenlik Danışmanı Brent Scowcroft, Thatcher'ın Bush'un kararını güçlendirdiğini, iki liderin de aynı görüşleri paylaştığını ve birbirlerine güç verdiklerini söylemişti³¹⁹. Thatcher, Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak için uluslararası organizasyon oluşturulmasının gerekliliği konusunda etkin olmuş ve İngiltere'nin her türlü desteği vereceğini dile getirmişti. Nitekim Irak'a gönderilen koalisyon güçleri arasında İngiliz kuvvetleri de vardı. Bununla birlikte Thatcher Körfez müdahalesi nedeniyle ve Avrupa'ya karşı sorumluluklarını yerine getiremediği için parti içerisinde muhalefetle karşılaştı ve etkinliğini kaybetti³²⁰. Yerine gelen John Major da karşısında İngiltere'nin tam desteğiyle girdiği Körfez savaşını buldu.

Daha öncede belirtildiği üzere Özel İlişki bir dönemeci de Soğuk Savaş bittikten sonra yaşadı ve savaş sonrası ittifakın bittiği fikirleri ortaya atıldı. Ancak Körfez savaşı tersine Soğuk Savaş sonrasında da uygun ortamın oluşmasını ve kritik, zor bir dönemde iki devletin bir araya gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda askeri açıdan yakın çalışma ortamı oluşmuş, bu da siyasi mesainin yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Sovyetlerin dağılmasından sonra tek süpergüç olarak ortaya çıkan Amerika'ya yakın olmak İngiltere için önemli bir etmendi. Bunun yanı sıra önceki hâkimiyet merkezi olan Orta doğu'da da etkin güç olarak kendisini gösterebilme amacına sahipti.

2.13 Blair, Clinton ve Bush

Bill Clinton'ın Başkanlık döneminde Kuzey İrlanda, iki ülke arasında sorun konusu oldu ve İngiltere'nin Kuzey İrlanda politikasına karşı muhalefet ortaya çıktı. Clinton ile İngiltere Başbakanı Major dönemi bu bağlamda Thatcher-Reagan dönemi kadar aktif ve yakın geçmemiştir. Özellikle John Major'ın 1992 Başkanlık seçimlerinde belirgin bir şekilde Clinton'a karşı Bush'u desteklemesi ilişkiler açısından önemli bir hata olarak yerini aldı. Bu durumun Clinton'un tavrında ve İrlanda konusundaki etkin politikasında etkisi olmuştur³²¹. Clinton'ın Major karşı olumsuz bir tavrı ya da hoşnutsuzluğu söz konusu değildi. Ancak

319 Renshon, S.A.(1993). *The Political psychology of the Gulf War: leaders, publics, and the process of conflict*. University of Pittsburgh Press. s.33

320 Reitan, A. (2003).*The Thatcher revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the transformation of modern Britain, 1979-2001*. Rowman & Littlefield, s.89

321 Lynch, T. J.(2004). *Turf War: the Clinton Administration and Northern Ireland*. Ashgate.

önceki döneme kıyasla belirgin bir uzaklaşma görüldü. John Major gibi sonrasında Başbakan olan Tony Blair ve İşçi Partisinden milletvekillerinin de 1992 ve 1996 Amerikan Başkanlık seçimlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak rolleri vardı. Bu durum özellikle Clinton demokratlarına ve kampanya tarzına olan hayranlıklarından ileri geliyordu ve Amerikan demokratlarla yakın arkadaşlıklar söz konusuydu³²². 1997 yılında Clinton'ın danışmanları Blair'in seçim kampanyasına yardımcı olmak için İngiltere'ye gelmişti³²³. Bu durum aynı şekilde Blair'in başbakan olup Clinton ile çalışma fırsatı bulduğu döneme de yansdı. Birlikte iyi geçinmeleri ve yakın çalışma ortamı oluşturmalarının altında ideolojik, mali, sosyal vb. alanlarda ortak bakış açısı ve tarza sahip olmaları yatıyordu. Blair iç politikada da Clinton'ın Amerika'daki kampanyasında kullandığı Üçüncü Yol (*Third Way*) denilen stratejiyi benimsemişti. Muhafazakâr ile İşçi kutupları arasında bir bakıma orta yolu bulmaya dayanan bu strateji, geleneksel neoliberalizm ve liberal kapitalizmin serbest piyasaya bağlılığı ile demokratik sosyalizmin devlet eli ya da tepeden inme bir sosyalizmden farklı bir büyüme ve girişimciliğe, devletin sosyal adaleti sağlayan yönüne dikkat çekmekteydi³²⁴. Görüşleri sadece Cumhuriyetçi ve Thatcher'ın fikirlerinin değil, vergilendirmeye dayalı eski demokrat ya da işçi politikalarının da karşısında duruyordu^{325,326}. Amerika'da bu sosyalist düşünceden uzaklığı nedeniyle *Tory*³²⁷ *Tony* şeklinde tepkiler almasına rağmen, Amerika'daki İngiliz İşçi Partisine karşı olan olumsuz imajı da düzeltmiştir³²⁸. Blair Kuzey İrlanda konusunda da daha uzlaşmacı bir tavır benimsemiş, John Major'ın tersine Amerika'nın sürece dâhil olmasına sıcak bakmıştı ve bu durum da 1998'de Londra, Washington ve Dublin arasında yapılan *Good Friday* anlaşmasına imkân sağladı³²⁹.

İki devlet adamı arasında temel anlaşmazlık Kosova nedeniyle ortaya çıktı. 1999'da tekrar yoğunlaşan olaylar ve Miloseviç karşısında Blair, mutlaka insani müdahalede bulunulması ve ahlaki açıdan eyleme geçilmesi gerektiği kanaatindeydi. Rusya'nın muhalefeti nedeniyle BM Güvenlik Konseyi yetkisi olmadan NATO, 24 Mart'tan 11 Haziran'a kadar Amerika'nın uçakların çoğunu sağladığı kampanyayla Sırbistan'a karşı hava bombardımanına başlamıştır. Amerika'nın yardımına ihtiyaç duyulan kara kuvvetleri tedarik etme konusunda

322 Jones, P. (1997). s. 228

323 Fichtner, J. (2003). *The Special Relationship Between Great Britain and the USA - Myth Or Reality*. GRIN Verlag. s.21

324 *UK Politics: What is the Third Way?* 27 Eylül 1999, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/458626.stm>

325 Paton, C.; *Blair and the NHS: Resistible Force Blair legacy Blair and the NHS. Meets Moveable Object?* Terrance, C. (2009) *The Blair Legacy Politics, Policy, Governance, and Foreign Affairs*. Palgrave Macmillan. s. 109

326 Seldon, A. & Kavanagh. D. (2005). *The Blair effect 2001-5*. Cambridge. s.17

327 İngiltere'de Muhafazakâr Parti üyeleri için kullanılan bir hitap şekli, *Whig and Tory*, Encyclopædia Britannica <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/641802/Whig-and-Tory>

328 Jones, P. (1997) s. 228

329 Ellis, S. (2009). s.60

Clinton'ın muhalefetiyle karşılaşan Blair Clinton'ı ikna etmeye çalışmıştır³³⁰. Blair özellikle Avrupa açısından, Kosova krizinde ve Miloseviç geri çekilmesi nezdinde rol oynamıştı³³¹.

Tony Blair 10 yıllık Başbakanlık süresiyle, en uzun süre görevde kalan başbakan olmuş, aynı zamanda Muhafazakârlara karşı ezici bir çoğunlukla iktidara gelmişti. Blair, Amerika-İngiltere ilişkilerini gündeminin en üst sırasına koymuş, bu dönemde Anglo-Amerikan ilişkiler dikkate değer yükseliş dönemlerinden birisini yaşamıştı. Clinton ile Tony Blair'ın ilişkilerinin daha iyi olmasına rağmen, ilişkiler en büyük ivmeyi 11 Eylül 2001 El Kaide saldırılarından sonra kazandı. Blair saldırı gerçekleşmesinin akabinde bir konuşma yaparak, bu savaşın Amerika ile terörizm arasında değil, terörizm ile özgür ve demokratik dünya arasında olduğunu söyleyerek İngiltere'nin bu acı günde Amerika ile omuz omuza durduğu vurgulamıştı³³². Blair'in Clinton'la olan arkadaşlığı sonrasında Bush'ın daha sert ve saldırgan bakış açısı ve farklı parti politikaları nedeniyle Blair ile Bush arasında uzaklaşma olacağı öngörülmüştü. Bush Başkan seçildiğinde Blair'ın Bush ile ilgili Clinton'dan aldığı tavsiye onunla iyi arkadaşı olmasıydı ve oldu da³³³. Düşünülenin aksine Camp David'deki ilk buluşmaları resmiyetten uzak geçti ve 11 Eylül'ün üzerine modern politikada görülebilecek en tartışmalı ilişkilerden biri kuruldu³³⁴. Bush ayrıca Blair'i Kongre'deki konuşmasına davet etmiş, Amerika ile gösterdiği birlikten dolayı kendisine teşekkür etmişti. Amerika'nın İngiltere'den daha doğru bir dostu yoktur demiş ve Blair'i bir arkadaş olarak çağırmıştı³³⁵. Birbirinden farklı politik görüşlere sahip olan bu iki devlet adamını bir araya getiren ise yine ortak amaç ve operasyonlardı. Bu iki devlet adamı “*terörle savaş*” karşısında çoğu zaman eleştirilen hatta karşı çıkılan güçlü bir duruş sergilemişlerdir.

Tony Blair, Afganistan ve Irak müdahalelerinde Başkan Bush'a koşulsuz destek vermişti ve Amerika'nın yanında operasyona en önde giden ve Amerika'dan sonraki en büyük

330 Paton, C.; *Blair and the NHS: Resistible Force Blair legacy Blair and the NHS. Meets Moveable Object?* Terrance, C. (2009). s. 109

331 Hinman, B. & Schlesinger, A. Jr.(2006). *Modern World Leaders Tony Blair*. Infobase, s.79

332 White M. & Wintour P.; *Blair calls for world fight against terror*. 12 Eylül 2001.

332 White M. & Wintour P.; *Blair calls for world fight against terror*. 12 Eylül 2001.
<http://www.guardian.co.uk/politics/2001/sep/12/uk.september11>

333 Collins, T. M. (2005). *Tony Blair*. Twenty-First Century Books. s. 85

334 Frei, M.; *Bond forged in ruins of 9/11*. 11 Mayıs 2007
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6634013.stm

335 “*America has no truer friend than Great Britain. Once again, we are joined together in a great cause – so honored the British Prime Minister (Tony Blair) has crossed an Ocean to show his unity with America. Thank you for coming, friend.*” Tucker, S.C. (2010). *The Encyclopedia of Middle East Wars: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts*, 1. Cilt, ABC-CLIO. s. 1735; Bush address to Congress, 21 Eylül 2001 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1555641.stm>

askeri yardımı veren devletti. Irak savaşı sırasındaki İngiliz kamuoyunun³³⁶ ve Fransa, Almanya gibi diğer ülkelerin karşı çıkmasına³³⁷ rağmen Blair tereddütte bulunmamış ve Bush'ın Irak konusunda ikinci bir BM kararını beklememe kararına katılmıştı³³⁸. Blair bir bakıma Avrupalı müttefiklerinin çekinceye kaldığı bu durumda İngiltere'nin sahip olduğu Amerika ile Avrupa arasındaki geleneksel köprü rolünü kullanmaya çalışmıştır³³⁹. Katı ve kararlı politikalar izleyen Amerika'daki yeni muhafazakârlara göre İngiltere, desteği istenirse de çok da elzem olmayan bir partnerdi. Öyle ki Amerika İngiltere olsa da olmasa da bu operasyonları gerçekleştirecekti ve bunu tek başına yapabilme gücüne sahipti. Ancak sadece bir Amerikan operasyonu olacak bu duruma İngiltere bir anlamda uluslararası maske oldu ve uluslararası toplum karşısında tek taraflılık söylemlerini azalttı. Bu anlamda İngiltere Amerika için vazgeçilmez bir müttefikti³⁴⁰. Bush'un ani ve acele hareket etmesinden korkan Blair Bush'a etkide bulunmaya ve BM'nin desteğini alması ve karar çıkarılması noktasında ikna etmeye çalıştı³⁴¹. Blair'in rolü elbette büyütülecek bir boyutta değildi. Irak savaşındaki yardımına karşılık İsrail-Filistin sorununun çözümünü de gündeme getirmiş, karşılığında barış için yol haritasından başka bir şey alamamıştı. Ancak BM yolunun denenmesi ve meşruluk kazandırılmaya çalışılması konusunda etkili olduğu söylenebilmektedir³⁴². Bush'un tek taraflı tavrına karşı Blair, vereceği destekten emin olmasına rağmen, diğer ülkelerin rızasının kazanılmasına ve durumu ılımlı hale getirmek adına uğraştı. Hatta Irak'a müdahale söz konusu olduğu zaman, durumu dünyaya anlatan Bush'tan daha iyi bir savunucu olmuştu. İngiltere'nin diğer dönemlerde olduğu gibi Amerika ile anlaşmazlığa düştüğü noktalarda vardı. İki ülkenin savaştan beklentileri bile farklılık gösteriyordu. İngiltere Irak'ın silahsızlandırılması amacını taşıırken, Amerika başından beri Saddam'ın ortadan kaldırılmasını ve rejim değişikliğini hedefliyordu³⁴³. Ancak Blair temelde Amerika ile olan ilişkilerini yakın ittifaklık düzeyinde tutmaya gayret etmişti ve bunun İngiltere'nin hayati çıkarları için önemli olduğunu düşünüyordu. Bu bağlamda Blair içeride veya dışarıda bütün

336 Oliver, J.; *Britons reject Blair support for war with Iraq* <http://www.dailymail.co.uk/news/article-131558/Britons-reject-Blair-support-war-Iraq.html>

337 *EU allies unite against Iraq war*, 22 Ocak 2003 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2683409.stm>,

Opposition to Iraq war widens, 23 Ocak 2003, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2688117.stm

338 Ames, C. & Norton Taylor.; *Blair and Bush planned Iraq war without second UN vote, letter shows*, 29 Ağustos 2011 <http://www.guardian.co.uk/politics/2011/aug/29/tony-blair-iraq-un-resolution>

339 Andrews, D. M.(2005). *The Atlantic alliance under stress: US-European relations after Iraq*. Cambridge University Press. s.175

340 Dobbs, M.; *Old Alliance, New Relevance; Blair's Meeting With Bush Evokes Roosevelt-Churchill Decision*. The Washington Post. 31 Ocak 2003

341 Assinder, N.; *Blair battles "poodle" jibes*, 3 Şubat 2003 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/2721513.stm

342 Whitaker, B.; *Poodle power*, 17 Şubat 2003 <http://www.guardian.co.uk/world/2003/feb/17/worlddispatch.iraq>

343 Whitaker, B.; *Poodle power*, 17 Şubat 2003 <http://www.guardian.co.uk/world/2003/feb/17/worlddispatch.iraq>

destekleri feda etmeye hazırdı. Blair'in önünde İkinci Dünya Savaşı, Falkland, Amerika'nın İngiltere'ye sağladığı nükleer silah örnekleri ve Özel İlişkinin sürdürülmesinin gerekliliği vardı. Ayrıca sadece koşullar olarak değil, daha önce Kosova gibi krizlerin de gösterdiği üzere Blair'in ortaya koyduğu kendi dünya görüşü ve kişiliğine göre de savaştan uzak durulması söz konusu olamazdı³⁴⁴. Amerika için de İngiltere'nin asıl önemini Başkanlık tarihçisi Michael Beschlosse dile getirmişti. "Her iki tarafın da birbirine ihtiyacı vardır. Irak gibi bir örnekte İngiltere'nin karşısında olmak bir Amerikan Başkanı için çok zor. Fransa ve Almanya'nın karşı tarafta olması ayrı bir durum ancak İngiltere'nin karşımızda olması Amerikalılar arasında tereddüt yaratır." The National Council'in gösterdiğine göre ise Amerikalıların %77'si Irak savaşında İngiltere'nin desteğini gerekli görüyordu³⁴⁵.

Blair'in Amerika'ya verdiği koşulsuz ve tereddütsüz destek nedeniyle kamuoyunda eleştirilere, kendisine "*Bush'un fino köpeği*" şeklinde yapılan göndermelere maruz kaldı³⁴⁶. Bush'un Blair'ı G8 zirvesinde ünlü "*Yo Blair*" ifadesiyle çağırması da bir samimiyet göstergesiydi, ancak Blair'in Bush'tan onay bekleyen yaklaşımı İngiltere için küçük düşürücü oldu³⁴⁷. Ayrıca Amerika'nın İngiltere'nin desteğine çok güvendiği, adeta hazırda bulunduğu inancının yerleşmesine yol açtı. Güney Afrika Devlet Başkanı Nelson Mandela, Blair için "Amerika'nın Dışişleri Bakanı" demişti³⁴⁸. Ancak Amerika ile olan bu ilişki Blair döneminin bir başarısı olarak da görülebilir. Blair'in sadakatiyle orta güçteki İngiltere kendisini Irak ile ilgili gelişmelerin ve uluslararası gündemin ortasında buldu ve önemli bir dünya gücü gibi dünya olaylarında etki göstermeye başladı. Bill Clinton da BM 1441'nolu Saddam'a silahsızlanması için fırsat tanıyan kararın çıkarılmasını, BM'yi ve Atlantik ittifakını güçlendirme adına Blair'in bir başarısı olarak görüyordu³⁴⁹. Ancak İngiltere'nin hayati çıkarlarını endekslediği savaşın İngiltere'nin çıkarlarına hizmet ettiği de tartışmalı bir hale geldi. Öncelikle yurt içinde ve dışında BM, Avrupa Birliği ve kamuoyunun iradesi dışında davranarak Blair kredi kaybetmişti³⁵⁰. Ayrıca İngiltere, Avrupa Birliği'nde de güvenilir bir

344 Dyson, S. B.(2007). *What Difference Did He Make Tony Blair and British Foreign Policy From*. Department of Political Science. University of Connecticut. <http://www.rose-hulman.edu/~casey1/BAB-Dyson.pdf>

345 Azubuike, S.(2005). *The "Poodle Theory" and the Anglo-American "Special Relationship"*. International Studies. 2005 42: 123.

346 *50% see Blair as Bush's lapdog*, 14 Kasım 2002, <http://www.guardian.co.uk/politics/2002/nov/14/foreignpolicy.uk1>
Tapper, J.; *Proof that Blair is Bush's poodle ... president calls him 'My boy'*. 22 Temmuz 2006 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-397106/Proof-Blair-Bushs-poodle---president-calls-My-boy.html>

347 *Yo Bush! Blair mocked as US poodle*, 18 Temmuz 2006 http://www.chinadaily.com.cn/world/2006-07/18/content_643832.htm

348 Allport, A(2009). *Modern Time Leaders Gordon Brown*. Chelsea House Publishing. s. 102

349 Clinton, B.; *Trust Tony's judgment*, 18 Mart 2003, <http://www.guardian.co.uk/politics/2003/mar/18/foreignpolicy.iraq3>

350 Azubuike, S.(2005).

partner olarak görülmüyordu³⁵¹. Irak'ta yaşanan ölümler, istismarlar ve şiddet olayları gerilim yarattı. Blair'a olan eleştiriler kitle imha silahlarının bulunamaması ve Irak'taki tehlikeyi Eylül 2002 dosyasıyla var olduğundan daha fazla gösterdiği iddialarıyla daha da arttı. Bununla birlikte Amerika ile ilişki ve ortaklık da onun istediği kadar yakın olmadı ve diğer İngiltere Başbakanlarının yaşadığı Avrupa-Amerika ikilemini yaşadı. Amerika ile ittifak devam etmekle birlikte verilen katkı Amerikalılar tarafından büyük ölçüde karşılıksız bırakıldı³⁵².

2.14 Obama ve Elzem İlişki

Gordon Brown, Blair'in 2007'deki istifasının ardından Başbakanlığı üstlendiğinde Irak savaşı ağırlığını kaybetmeye başlamıştı. Ancak savaş sırasında ve sonrasında Irak'ta varlığı çok eleştirilen, hatta bu varlığın ve Amerika ile olan yakın ilişkilerin İngiltere'yi El Kaide saldırılarına açık hale getirdiğini düşünen bir İngiltere devralmıştı. Irak savaşına Blair döneminde destek vermesine rağmen³⁵³ Brown savaşa başbakanın değil parlamentonun karar vermesi gerektiği inancındaydı. Tony Blair de döneminde Amerikan Başkanlığına benzer bir tek adam politikası izlediği ve alınan kararlarda hükümete danışmadığı için eleştirilmişti³⁵⁴. Aynı partiden olmalarına rağmen Brown ile Blair arasında muhalefet söz konusuydu ve Blair'in daha sosyal, net, doğal lider yapısına ve medya ile olan yakın ilişkilerine karşın Brown'un sessiz, uzak ve fikirlerini gizli tutan bir kişiliği vardı³⁵⁵. İç politikaya daha çok mesai harcayan Brown, geleneksel sosyalizme ve eşitliğe vurgu yapmasına rağmen kapitalist sınıfa ve serbest piyasaya öncelik veren, Avrupa'ya nazaran Amerika pazarıyla uyum içerisindeki neoliberal geleneğe devam etti ve döneminde İngiltere ekonomik alanda gerileme dönemlerinden birini yaşadı³⁵⁶. Brown'la birlikte İngiltere'nin uluslararası alanda da sesi daha az duyulmaya, daha az zorlayıcı ve agresif politikalar izlemeye başladı. İran'ın nükleer aktivitesi, Rusya'nın Gürcistan işgali sırasında bu durum rahatça gözlemlenebiliyordu³⁵⁷. İngiltere Dışişleri Bakanı Mark Malloch İngiltere'nin Amerika ile de artık ayrılmaz ikili olmayacağını dile getirmişti³⁵⁸. Brown sonrasında bu söylemlere karşı çıkmış, İngiliz

351 Hoge, W.; *Blair Pays a Price at Home for Supporting Bush on Iraq*, 27 Ocak 2003

<http://www.nytimes.com/2003/01/27/international/europe/27BRIT.html?pagewanted=all>

352 Andrews, D. M.(2005). *The Atlantic alliance under stress: US-European relations after Iraq*. Cambridge. s.175

353 *Iraq inquiry: Gordon Brown says war was 'right'* 5 Mayıs 2010

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8550779.stm

354 Allport, A. (2009). *Modern World Leaders, Gordon Brown*. Chelsea House Publishers s. 81

355 Hutton, W. *How should we judge Gordon Brown, this decent, complex, flawed leader?* 16 Mayıs 2010

<http://www.guardian.co.uk/politics/2010/may/16/gordon-brown-leader-legacy>

356 Simon Lee, reviewed by Athey G. Editorial Board, Local Economy, (2009) *Boom and Bust: The Politics and Legacy of Gordon Brown*, Oneworld: Oxford. s. 328

357 Ellis, S.(2009). s. 25

358 *US and UK 'no longer inseparable'* 14 Temmuz 2007 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6898587.stm>

diplomatar ittifakın bırakılması gibi bir durumun söz konusu olmadığını belirtmiş olsalar da Bush-Blair yakınlığının yeni dönemde devam etmeyeceğinin sinyalleri verilmiş oldu. Amerika’da fazlasıyla zaman geçiren Brown da Tony Blair kadar, belki daha fazla Amerikan yanlısıydı. Örneğın Brown Trident füzesinin yenilenmesinin kesinlikle arkasında durmuş, destek vermişti ki bu durum İngiltere’nin otuz-kırk yıl kadar daha Amerika’ya bağımlılığı demek oluyordu³⁵⁹. Ancak ilişkilerin Blair ile Bush ilişkisi şeklinde olması zaten beklenemezdi. Bu durumda 11 Eylül’ün yarattığı şok faktörünün ve Blair’in kişiliğinin de etkisi söz konusuydu. Brown’un sağ partiden olan Bush ile yakınlık kurmak gibi bir eğilimi olmamasına rağmen, bu durum Amerikan politikasından yollarını ayıracağı ve Afganistan, Irak müdahalelerini etkileyeceği anlamına gelmemiştir³⁶⁰. Fakat Irak’ta savaşının sonuna geldiği ve bir çekilmenin olacağı belirtilmişti. İngiltere’nin Basra’daki askeri personeli 2007’de 7000’e, 2008 ortalarında ise 2500’e düşürüldü. Bu çekilişın Basra’da istikrarın sağlanması için yapıldığını söylenmekle beraber Brown fazla gönüllü olmadığı ve giderek içinden çıkılmaz bir hal alan ve eleştirilen savaştan ayrılmak istiyordu³⁶¹.

Brown Washington’a ziyaretleri sırasında Başkan Bush’un yanı sıra Başkan adayları John McCain, Hilary Clinton ve Barack Obama ile de görüşmüştü³⁶². Barack Obama İngilizler tarafından en İngiltere yanlısı aday olarak görülüyordu. Tony Blair’li İngiltere’nin Irak savaşında verdiği desteğın karşılığının verilmediğini söyleyen Obama başkanlık için yarışırken bir anlamda İngilizlerin gönlünü almıştı. Obama ayrıca ilişkinin İngiltere ile Amerika’nın eşit ve tam partnerler olarak tekrar düzenlenmesi gerektiği belirtmişti³⁶³. Obama’nın Amerikan Başkanı olmasının ardından iki lider Washinton’da bir araya gelmiş ve geleneksel hale geldiği üzere özel ilişkiden bahsedilmiş, Obama İngiltere’nin Amerika’nın en yakın ve güçlü müttefiki olduğuna değinerek, iki ülke arasındaki bağıın özel ve güçlü olduğunu vurgulamıştı. Anne tarafındaki İngiliz kökene de değinen Obama Özel İlişkinin Amerikalılar için de önemli olduğunu söyleyerek ortak dilin, İngiliz sisteminden gelen hukuk ve hükümet sisteminin bu ilişkiyi mümkün kıldığını belirtmişti³⁶⁴. Ayrıca Afganistan ve

359 Giles, C.; *Ties that bind: Bush, Brown and a different relationship*, 27 Temmuz 2007
<http://www.ft.com/cms/s/0/f845cfdc-3bd8-11dc-8002-0000779fd2ac.html#axzz1lggiS7aR>

360 Reynolds, P. *The subtle shift in British foreign policy*. 15 Temmuz 2007
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6897313.stm

361 Allport, A(2009). s. 97

362 MacAskill, E.; *Brown meets US presidential hopefuls*, 17 Nisan 2008
<http://www.guardian.co.uk/politics/2008/apr/17/gordonbrown.foreignpolicy?INTCMP=ILCNETTXT3487>

363 Borger, J.; *UK's special relationship with US needs to be recalibrated, Obama tells ex-pats in Britain*, 27 Mayıs 2008
<http://www.guardian.co.uk/world/2008/may/27/barackobama.uselections2008>

364 Sparrow, A.; *Special relationship as strong as ever, Obama tells Brown*, 3 Mart 2009
<http://www.guardian.co.uk/politics/2009/mar/03/obama-brown-special-relationship>

Irak'ta İngiliz askerinin fedakârlıklarının ve İngiltere'nin dostluğunun unutulmayacağını da açıklamıştı³⁶⁵.

Brown, ortaya koyduğu mali destek programıyla birlikte Batı bankacılık sisteminin kurtarıcısı olarak görüldü ve diğer Avrupa devletlerine yol göstermesiyle ön plana çıktı³⁶⁶. Londra'daki mali krizi yönetmesiyle ilgili olarak 2009 G20 zirvesinde Obama da kendisinden övgüyle söz etmişti³⁶⁷. Buna rağmen 2009 genel anlamda yakın ilişkiler için olumlu bir atmosfer yaratmamıştır. Anlaşmazlıklar daha çok belirli konularda her iki tarafın da diğerine danışmamasını temel alıyordu. İngiltere Hizbullah'ın politik kanadıyla görüşürken Amerika'yı bilgilendirilmediği için eleştirmişti³⁶⁸. Aynı şekilde İngiltere de Afganistan'da yakalandıktan sonra yedi yıl Küba'da tutulan ve Çin tarafından aranan 4 tutuklunun Amerika'nın Bermuda hükümetiyle anlaşması sonucu adaya getirilmesinden hoşnut olmamıştı. Amerika bu tutukluların Çin'deki zulümden kaçarak Afganistan'a geldiğine hükmetmişti ancak İngiliz hükümeti güvenlik kaygılarından dolayı kendilerinden onay alınması gerektiğini kanaatindeydi. İngiltere Grenada örneğinde olduğu gibi İngiliz Milletler Topluluğu'na üye ülkelerde Amerika'nın habersiz gerçekleştirdiği olaylardan ve eylemlerden rahatsızlık duyuyordu.

Bir diğer konu, 1988'de *Pan Am Flight 103* uçağının İskoçya Lockerbie kasabasının üzerinde infilak ettiği ve 189'u Amerikalı 270 kişinin ölümüne yol açan olayda uçağa bombayı koyduğu gerekçesiyle ömür boyu hapse mahkûm edilen Abdelbaset Ali al Megrahi'nin 2009'da serbest bırakılmasıydı. Beyaz sarayı kızdıran bu durumu³⁶⁹ "hata" olarak nitelendiren Obama'nın karşısında, Brown sessiz kalmayı tercih etti³⁷⁰. Bunun yanı sıra Brown'un Amerikan hükümetinin askeri ve NASA bilgisayarlarına girmekle suçlanan

365 Obama, Brown Hail "Special Relationship" , 30 Nisan 2009 http://www.cbsnews.com/8301-250_162-4841059.html

366 Hutton, W.; *How should we judge Gordon Brown, this decent, complex, flawed leader?* 16 Mayıs 2010, <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/may/16/gordon-brown-leader-legacy>
Traynor , I. & Elliot, L.; *Europe follows Brown plan for survival as EU bank bail-out plan is agreed*, 12 Ekim 2008, <http://www.guardian.co.uk/business/2008/oct/12/banking-europe>

367 Seldon, A. & Lodge, G. (2010). *How history will judge Brown?* Public Policy Research. Vol:17 Issue:1 s.23-28 Mart-Mayıs;
Siddique, H.& Milmo, D.& Carrell, S.; *Anger from US as freed Lockerbie bomber flies home to Libya*, 20 Ağustos 2009 <http://www.guardian.co.uk/uk/2009/aug/20/lockerbie-bomber-released>

368 Spillius, A.; *'Special relationship' strained: US criticises UK's vow to talk to Hezbollah*, 12 Mart 2009 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/4982046/Special-relationship-strained-US-criticises-UKs-vow-to-talk-to-Hezbollah.html>

Landler, M.; *Britain's Contacts With Hezbollah Vex U.S.* ,12 Mart 2009 <http://www.nytimes.com/2009/03/13/world/middleeast/13diplo.html?ref=world>

369 *Lockerbie bomber freed from jail*, 20 Ağustos 2007 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/south_of_scotland/8197370.stm

370 Seldon, A. & Lodge, G. (2010).

bilgisayar korsanı Gary McKinnon'un cezasına İngiltere'de devam etmesi için 2009'da özel olarak Amerikan yönetimine Amerikan Büyükelçiliği vasıtasıyla ricada bulunduğu, ancak bu ricanın ise diplomatik olarak küçük düşürücü bir şekilde geri çevrildiği ortaya atılmıştı³⁷¹. Sonrasında gelen Cameron hükümeti döneminde de ikili ilişkilerdeki başlıklardan birisi olmaya devam eden konu, devlet gizliğine karşı yapılması ve önemli kurumları hedef alması bakımından Obama'nın kesin tavrıyla karşılaştı. İki devlet arasında suçluların karşılıklı değişim anlaşması mevcut olmakla birlikte söz konusu girişimin hayati veri tabanlarına karşı yapılmış olması olayı karmaşıklaştıran nokta olmuştur³⁷².

Bu dönemle ilgili yine göze çarpan Brown'un sürekli Amerikan Başkanıyla görüşmeye çalıştığı ancak reddedildiği izlenimiydi³⁷³. İlk olarak özel önem atfedilen ilk resmi görüşmede basın toplantısının kısa tutulmasının³⁷⁴ ardından New York BM ve Pittsburgh G20 zirvesinde Obama'nın Çin, Rusya ve Japonya liderleriyle ikili görüşmeler yaptığı ancak Brown'un görüşme isteklerini reddettiği de bilinmektedir. Gerçek şu ki Brown için küçük düşürücü olarak basında yankı bulan bu durumda³⁷⁵ Al Megrahi'nin serbest bırakılmasının ve diğer anlaşmazlıkların etkisinin olduğu düşünülmüştür³⁷⁶. Gordon Brown'a verilen 25 DVD'lik hediyein şaşkınlığı ve Brown'un görüşme teklifinin beş kez geri çevrilmesinden sonra Hillary Clinton'ın Arjantin - İngiltere arasında 30 yıldır anlaşmazlık teşkil eden Falkland sorununu bir anlamda tekrar ortaya atması, İngiltere'nin müzakere konusu yapmak istemediği bu durumda Arjantin'in yanında İngiltere'yi masaya oturmaya çağırması İngiltere için anlaşılabilir bir durum değildi³⁷⁷.

Amerikan Başkanının her hareketi ve ifadesinin önemli olduğu İngiltere için bu dönem bir anlamda kafa karıştırıcıydı. Öyle ki Bush döneminde Birleşik Krallık Hükümet Sanat Koleksiyonundan 11 Eylül saldırıları sonrasında Amerika'ya verilen Churchill büstünün Oval

371 Leigh, D.; *WikiLeaks cables: US spurned Gary McKinnon plea from Gordon Brown*, 30 Kasım 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/nov/30/wikileaks-cables-gary-mckinnon-gordon-brown>

372 *Cameron and Obama discuss Gary McKinnon, UFO Hunter - Pentagon Hacker*, <http://www.youtube.com/watch?v=N714jD-EZ3k>

373 Glenn Athey, Editorial Board, Local Economy, Simon Lee, *Boom and Bust: The Politics and Legacy of Gordon Brown*, Oneworld: Oxford, 2009; s. 328, Shipman, T.; *Barack Obama 'too tired' to give proper welcome to Gordon Brown*, 7 Mart 2009 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/4953523/Barack-Obama-too-tired-to-give-proper-welcome-to-Gordon-Brown.html>

374 Sparrow, A.; *Special relationship as strong as ever, Obama tells Brown*, 3 Mart 2009 <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/mar/03/obama-brown-special-relationship>

375 Hall, J.; *Brown faces humiliation after Obama 'snub'*, 3 Mart 2009 <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brown-faces-humiliation-after-obama-snub-1636430.html>

376 Wintour, P.; *Barack Obama snubs Gordon Brown over private talk*, 24 Eylül 2009 <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/sep/23/barack-obama-gordon-brown-talks>

377 Krauthammer, C.; *Obama's policy of slapping allies*, 2 Nisan 2010, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/04/01/AR2010040102805.html>

Ofisten kaldırılıp, İngiltere'ye iade edilmesi³⁷⁸ İngiliz diplomatları kızdırmış aynı zamanda da telaşlandırmıştı. Büstün kaldırılmasının yanında Obama'nın Özel İlişki'yi telaffuz edip etmeyeceği, Başkan Washington'dan alıntı yapması gibi örnekler İngiliz diplomatlarca özel ilişkiye gönderme olarak algılanıp, telaşa neden oluyordu. İngiliz diplomatların bu bir anlamda "paranoyakça" tutumlarının Londra'daki Amerikan diplomatları çok eğlendirdiği bile söylenmiştir. Hatta İngiltere'nin bu istekli tutumunun Amerikan'ın amaçlarını gerçekleştirmesinde yardım talep edilirken değerlendirilecek büyük bir fırsat olarak düşünüldüğü de iddia edilmiştir³⁷⁹.

Beyaz Saray'a bir demokrat'ın, 10 Downing Street'e de Muhafazakâr partinin iktidara gelmesi ya da bunun tam tersi bir durum, lider odaklı olan Amerika İngiltere ilişkilerinde liderlerin anlaşıp anlaşamayacaklarına dair hep soru işaretlerine neden olmuştur. Aslında bu parti politikasıyla ilgili önerme her zaman özellikle bu kadar farklı dinamiklere sahip bir ilişki için geçerli değildir. Örneğin bir demokrat olan Kennedy de eski Muhafazakâr Harold Macmillan'ı "*Uncle Harold*"³⁸⁰ olarak çağırırken, Macmillan bir anlamda Kennedy'nin akıl hocası gibiydi. Bu doğrultuda Obama'nın Muhafazakâr hükümetle zamanlamasının doğru olduğu kanaatine varılabilir. Muhafazakârlar da terörle savaş faslından sonra Amerika ile olan ilişkilerini yeniden inşa etme amacındaydılar. Bu anlamda Obama'nın siyasi ve ideolojik olarak Cameron hükümetiyle işbirliğinde sorun yaşayacağı ön görülmemiştir³⁸¹. Hatta 2010 yılındaki İngiltere'deki seçimler öncesinde Başbakan David Cameron ve şu an hükümetin ön sıralarında bulunan bazı isimlerin seçim öncesinde daha fazla Amerikan yanlısı politika izleyeceklerine dair sözler verdikleri ortaya çıktı. İlişkilerin bütününe bakıldığında bu durumun çok da alışılmadık bir durum olmadığı ortaya çıkar. Öncesinde de sadece Muhafazakâr değil, İşçi partisinden de adaylar seçimlerde başarılı olabilmek adına Amerika'ya bağlılıklarını bildiriyorlardı. İngiltere Dışişleri Bakanı Willam Hague muhafazakârları sadık Atlantikçiler ve Thatcher'in çocukları olarak nitelerken, Savunma Bakanı Liam Fox daha çok Amerikan silahı alınacağı sözünü vermişti. Hague ayrıca önemli bir noktaya da değinmiştir: "Downing Street'e kim girerse girsin Amerika ile ilişkinin

378 Shipman, T.; *Barack Obama sends bust of Winston Churchill on its way back to Britain*, 14 Şubat 2009 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/4623148/Barack-Obama-sends-bust-of-Winston-Churchill-on-its-way-back-to-Britain.html>

379 Bloxham, A.; *WikiLeaks: Britain mocked by US over 'special relationship'* 4 Aralık 2010 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/wikileaks/8180709/WikiLeaks-Britain-mocked-by-US-over-special-relationship.html>

380 "*Harold Amca*", Robinson, N.; *US and UK's 'essential relationship': More than words?* 24 Mayıs 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-13519456>

381 Seymour, R. (2010). *The Meaning of David Cameron*. O Books. s.79

vazgeçilmez doğasını anlayacaktır. Biz Amerikan yanlısı bir rejim istiyoruz. Bizim buna ihtiyacımız var. Dünyanın buna ihtiyacı var.”³⁸²

Meksika Körfezi petrol sızıntısı da Cameron’ın Başbakanlığı için iyi bir başlangıç olmamıştır. Amerika’da İngiltere aleyhine kamuoyu oluşturan olay, ilişkileri de gerdi. Başkan Obama tarafından BP’nin artık kullanılmayan *British Petroleum* olarak konuşmalarında telaffuz edilen ismi, çok uluslu ve hissesinin büyük bir kısmı Amerikan olan şirketin ulusal kimlikle özdeşleştirilmesi konusu sıkıntı yarattı³⁸³.

İlişkilerde gerginliğe neden olan bir diğer konu da Falkland Adalarıyla ilgili anlaşmazlıktı ve Hillary Clinton’ın Latin Amerika gezisi sırasında tekrar gündeme gelmişti. Güney Atlantik’te Falkland, Güney Georgia ve Sandwich Adalarının çevresinde petrol bulunduğu iddiası ve İngiltere’nin 2010’da sondaj çalışmalarına başlaması bu gerilimi arttırdı. Jeologlar, ticari değeri bilinmemekle birlikte bölgede 60 Milyar varile yakın petrol olabileceği tahmininde bulunmaktadırlar³⁸⁴. Anglo Sakson kökenli vatandaşların yaşadığı adadaki kendi kaderini tayin etme hakkına güvenen İngiltere askeri anlamda her türlü önlemi almaya hazır olduğunu belirtmişti ancak savunma kesintileri nedeniyle İngiltere’nin adayı savunması oldukça zor görülmektedir³⁸⁵. 1982’de yaşanan savaşta İngiltere NATO anlamında oynadığı rollerle önemli bir partner olması nedeniyle Amerika’dan mühimmat, uydu, füze gibi çeşitli yardımlar almıştı. Ancak güncel konuyla ilgili olarak Amerika’nın tavrı, Obama’nın tarafları müzakereye çağırırken adanın ismini Arjantin’de kullanıldığı şekliyle *Malvinas* olarak kullanması bile İngiltere için sıkıntı verici olmuştur. İngiltere artık 1982’de NATO içerisinde ya da Soğuk Savaş ekseninde oynadığı stratejik rolleri oynamadığı için Washington’ın yardımını alması mümkün görülmemektedir. Ayrıca Latin Amerika’da istikrarın korunması amacıyla Arjantin’i de desteklemesi de olasıdır. Amerikan Başkanı Obama Amerika’nın İngiltere’nin adalardaki *de facto* yönetimini tanıdığını, ancak her iki tarafın da egemenlik hakları konusunda tarafsız olduğunu telaffuz etmişti. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton da sorunun masada çözülmesi önerisini getirirken Amerika’nın iki devletin iletişim sürecini

382 Bloxham, A.; *WikiLeaks: Britain mocked by US over 'special relationship'* 4 Aralık 2010 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/wikileaks/8180709/WikiLeaks-Britain-mocked-by-US-over-special-relationship.html>

383 Hennessy, P. & Sherwell, P.; *BP oil spill: Barack Obama tells David Cameron 'I'm not out to wreck BP'*, 12 Haziran 2010 <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/energy/oilandgas/7823595/BP-oil-spill-Barack-Obama-tells-David-Cameron-I-m-not-out-to-wreck-BP.html>

384 Gabbatt, A.; *Clinton: US will help resolve Falklands oil row*, 2 Mart 2010

<http://www.guardian.co.uk/uk/2010/mar/02/clinton-us-britain-argentina-falklands-oil>

385 Harding, T.; *Britain can do 'nothing' to prevent Argentina retaking Falkland Islands*, 12 Haziran 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/southamerica/falklandislands/8571442/Britain-can-do-nothing-to-prevent-Arjantin-retaking-Falkland-Islands.html>

kolaylaştırmak istediğini bildirmişti. Bu durum İngiltere’de Amerika’nın İngiltere’yi yarı yolda bıraktığı, yanında durmadığı şeklinde söylemlere neden oldu. Arjantin çözümün BM çerçevesinde konuşulmasını savunmasına rağmen BM müdahalesi için Güvenlik Konseyinin desteği gerekmele birlikte İngiltere’nin konuyu veto etmesi söz konusudur³⁸⁶.

Bu dönemde kavramsal açıdan Özel İlişki’nin yeniden tasarlanması ve güncellenmesi de ön plana çıktı. Daha önce de belirtildiği üzere Özel İlişki diğer ülkelerle özel ilişkiye sahip olunmasına engel teşkil etmemekle birlikte günümüz konjonktürel sisteminde bu durum zaten çok da mümkün görülmemektedir. Özellikle dünyadaki en güçlü devletinin bir ada devletiyle olan ilişkisinin dışında elbette yakın ilişkileri olması söz konusuydu. Bu bağlamda konuyu biraz daha ileriye taşıyıp, Amerika’nın bu anlamda İngiltere’ye lütuf gösterip Özel İlişkiyi devlet adamları buluşmalarında sıklıkla dile getirdiği söylenebilmektedir. Amerika daha gerçekçi olmakla birlikte, İngiltere bir bakıma bu konuda daha hayalperest hale gelmiş ve sadece Amerika ile tek bir özel ilişkisi olduğu için Amerika’dan aynı şekilde bir beklenti içine de girmişti. Dolayısıyla bu durum İngiltere için giderek utanç ve huzursuzluk kaynağı haline gelmiştir. İngiltere çeşitli beklentilere girerken Barack Obama göreve geldiğinden bu yana İsrail’e bağlılık yeminleri ve özel ilişkinin vurgulanmasıyla meşguldü³⁸⁷. Bu bağlamda Cameron değişim isteği gösterdi. Buluşmaları sırasında Özel İlişkiyi Obama’dan daha az telaffuz etti. Cameron bir bakıma bu bağlılıktan, sağlıksız yapıdan daha doğrusu “Özel İlişki” teriminden kurtulmak gerektiğinden bahsetmişti. Cameron, iki ülkenin askeri ve istihbarat temel olmak üzere her alanda çok yakın ittifak ilişkisini yıllardır devam ettirdiğini ve bundan sonra da devam ettireceğini vurgulamıştır. Amerika bir Çin ile ilişkilerini geliştirirken, İngiltere’nin de örneğin Hindistan ile ilişkileri bir özel ilişki olmalıydı³⁸⁸. İngiltere’nin 1940’lardan bu yana Amerika’nın küçük ortağı (*junior partner*) olduğunu ve bugün de askeri güçlere, Afganistan’a yapılan katkıya bakıldığında bunun hala geçerli olduğu söylemişti³⁸⁹. İngiltere bir yandan Libya müdahalesiyle küresel alanda etkisini korumak ile Cameron döneminde bütçe kısıntılarının daha artması arasında bir mücadeleye girdi. Ancak Cameron’ın kesintileri özellikle askeri alanda da arttırması Amerika’nın önde gelen partnerin rolünü tehdit

386 Gabbatt, A.; *Clinton: US will help resolve Falklands oil row*, 2 Mart 2010

<http://www.guardian.co.uk/uk/2010/mar/02/clinton-us-britain-argentina-falklands-oil>

387 Chancellor, A.; *Cameron, Obama and that special relationship*, 23 Temmuz 2010

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/jul/23/cameron-obama-special-relationship>

388 Chancellor, A.; *Cameron, Obama and that special relationship*, 23 Temmuz 2010

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/jul/23/cameron-obama-special-relationship>

389 *British Prime Minister David Cameron Speaks to ABC's Diane Sawyer*, 20 Temmuz 2010

<http://abcnews.go.com/WN/british-prime-minister-david-cameron-speaks-diane-sawyer/story?id=11208714&page=2>

etmektedir³⁹⁰. Ayrıca terörle savaş da yavaş yavaş son bulmuş, 1970'lerde İngiltere Başbakanı Edward Heath'in tahminde bulunduğu üzere Amerika'nın çıkar ve ilgi alanları Avrupa'dan Asya'ya kaymaya başlamıştı. Bu doğrultuda gerek Cameron gerekse Obama Özel İlişki konusunda daha somut ve gerçekçi bir profil çizmeye çalışmaktadır. Obama da daha öncesinde ilişkinin yönlendiren-takip eden ilişkisinden daha eşitlikçi olması gerektiğini vurgulamıştı. Bu doğrultuda 2011 yılı Mayısında 3 günlük ziyaret için İngiltere'ye gelen Obama ile Cameron The Times'da ortak makale yayınladılar. Bu doğrultuda iki devlet Soğuk Savaş dönemindeki ortak çabalarıyla dünyanın daha güvenli bir yer olduğuna vurgu yapmışlardır. Kültürel ve duygusal bağlardan, ortak çıkar ve değerlerden ilişkinin gücünü aldığı ve hem Amerika-İngiltere için hem de dünya için “*Elzem bir İlişki*” olduğunu belirtmişlerdir³⁹¹.

Uzun bir sürece yayılmış olan siyasi ilişkilerinin bu anlatılanlardan da anlaşılacağı üzerine karmaşık bir yapı teşkil ettiği ve farklı dinamiklerinin olduğu görülmektedir. İki ülkenin çıkarları ve güçleri zaman zaman farklılık göstermiş, liderlerin değişmesiyle politikalar da değişim göstermiş, kimi zaman anlaşmazlıklar da göze çarpmıştır. Ancak buna rağmen ilişkiler iki ülke tarafından hayatta tutulmaya, özellikle bu diplomatik alanda vurgulamaya devam etmektedir. Bu durumun çeşitli alanlarda işbirliği ve yakın çalışma ortamıyla desteklenmesi sadece söylemden ibaret olmadığını da ortaya koymaktadır.

---

390 Benitez, J.; *Obama worried about UK leaving Afghanistan, Cameron worried about US leaving Libya* 24. Mayıs 2011, <http://www.acus.org/natosource/obama-worried-about-uk-leaving-afghanistan-cameron-worried-about-us-leaving-libya>

391 *Prime Minister and President Obama article: an essential relationship*, 23 Mayıs 2011 <http://www.number10.gov.uk/news/prime-minister-and-president-obama-article-an-essential-relationship>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ, İSTİHBARAT VE NÜKLEER ALANLARDAKİ İLİŞKİLER

3.1 Askeri İlişkilerde İlk Yıllar

Amerika - İngiltere arasındaki Özel İlişki oldukça tartışılan bir kavram olsa da özellikle savunma ve istihbarat alanında gerçekten bu tür bir ilişkinin var olduğunun hakkını vermek gerekmektedir³⁹². Amerika - İngiltere arasındaki askeri ilişkiler bir bakıma 18.yy'da birbirlerine karşı savaşarak başlamıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı iki ülkeyi özellikle askeri anlamda hiç olmadığı kadar birbirine yakın hale getirdi. Bu ilişkinin gerçekten eşsiz olarak nitelendirilmesinin ardında askeri birimlerin her branşının birlikte uyum içerisinde çalışıp, plan yapabilmesi, daha önemlisi savaşta da sadece NATO şemsiyesi altında değil, iki ülke kuvvetlerinin birbirine gerçek anlamda entegre olarak birlikte çalışmaları yatmaktadır. Özellikle istihbarat anlamında karşılıklı güven söz konusudur ki bu durum özel ilişkinin en hassas yönünü teşkil etmekte, ilişkiyi de özel yapan etmenlerin başında gelmektedir³⁹³. Cephelerde Amerikan ve İngiliz askerleri yan yana savaşmışlar, komutanlar birbirlerinin bölüklerini yönetmişlerdir. Diğer ülkelerden farklı olarak birlikte askeri operasyonlara girmişler, planlama ve yürütme konusunda, silah mühendisliği, nükleer teknoloji gibi alanlarda birlikte çalışmışlardır. İngiliz askeri ve diplomatik personel özellikle savaş döneminde Amerikan stratejik komuta sisteminin içine adeta adapte olmuştur. Amerika ve İngiltere nükleer silahlarla ilgili teknik ve savunma istihbaratını paylaşmışlardır. Öyle ki diğer ülkelerle bu çeşit bir işbirliği içerisine girmediklerini söylemek yanlış olmaz. Askeri ilişkilerde karşılıklı güvenin yanı sıra çıkar alışverişi de söz konusuydu. İkinci Dünya Savaşı başlangıcında Fransa'nın düşmesinden sonra Amerika İngiltere için tek çıkış yolu oldu. Önce Almanya'da Nazilere karşı, sonrasında Sovyetlere karşı güvenlik konusunda yakın ilişki İngiltere tarafından vazgeçilmez olarak görülüyordu. Ayrıca Amerika'nın yanında taraf olup, operasyonlara katılarak askeri anlamda güçlü devlet statüsünü muhafaza etmeye çalışmıştır. Onun sayesinde İngiltere uluslararası olaylara ağırlığını koymaya devam edebilmiştir. Amerika için de İngiltere faydalı bir partner olmuştu. Karşılığında İngiltere'deki üsleri kullanma yetkisine sahip olmuş, Avrupa'daki stratejik çıkarları söz konusu olduğunda İngiltere yakınlaştırmacı rol oynamıştır.

392 Dumbrell, J. (2009). *UK-US Special Relationship: Taking the 21st -Century Temperature*. The Journal of Politics and International Relations. Vol:11 s 64-78

393 Jakub, J. (1995). *The Anglo-American "special relationship" in the post coldwar world: Much more than meets the eye*. Defence Analysis. Vol:11, No:3, s.318-322

İngiltere küçük partner olarak ilişkiye özellikle başlangıçta büyük oranda diplomatik deneyim, etkili istihbarat servisi ve stratejik olarak önemli askeri üslerle katkıda bulunmuştu. İngiltere bir bakıma üslerin karşılığında Amerika'nın nükleer silah teknolojisine erişimi elde etmiştir. Ayrıca aşinalık da burada önemli bir etmen olmuştu. İki ülke arasında kurumsallaşmış ilişkinin varlığı ve alışkanlıklar devamlılığı sağlayıcı etki yapmıştır. Bu ilişkide askeri yönün daha çok bağlayıcılığının olduğu söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş gibi askeri ve stratejik öneme sahip dönemlerin etkisiyle ve güvenlik endişesi nedeniyle istihbarat ve askeri alanda başlayan yoğun ilişkiler Özel İlişkiye olanak sağladı. Kültürel ve tarihi bağlantılar ilişkiyi kolaylaştırıcı etmen olmuş ancak ilişkilerin merkezi ve var olma sebebi askeri alanda kendisini göstermiştir. Bu durum daha çok savaş dönemi ittifakı kavramını öne sürmüş olsa da Özel İlişkiye olumlu katkı yaptı ve ağır basan güvenlik tehditlerinin ortadan kalkmasına rağmen ilişki hayatta kalabildi. Sonraki dönemde İslami terörizm, kitle imha silahlarının yayılması gibi nedenlerle İngiltere Amerika'nın temel stratejik partneri olmaya devam etti. Diğer geleneksel pek çok müttefiki ile sorun yaşadığı 2003 yılındaki Irak müdahalesinde İngiltere'nin desteği Amerika'nın faaliyetlerini mazur göstermiş, en azından tek taraflılık söylemlerini ortadan kaldırmıştı³⁹⁴. Bu doğrultuda İngiltere askeri ve stratejik açıdan Amerika'nın en önemli müttefiklerinin başında gelir.

Amerika ile İngiltere 1812-14 yılları arasındaki savaş dönemi sonrasında büyük ölçüde ticari bağlarının zedelenmemesi amacını güderek askeri açıdan karşı karşıya gelmemeye çalıştılar ve sonrasında da aralarında herhangi bir savaş yaşanmadı. Ancak bu durum özellikle askeri anlamda bir ittifakın oluşmasını sağlayacak ortamı da tesis etmedi. Bunda Amerika'nın müdahalelerden kaçınıcı yalnızlık politikasının ve iki ülke arasında hüküm süren güvensizliğin büyük etkisi vardı. Özellikle 1895 ve 1902-1903 yıllarında olan birinci ve ikinci Venezüella krizleri sonrasında Amerika'nın Batı yarımkürede etkin hale gelmesiyle İngiliz hükümeti 1904 yılında Amerika'yı savunma planlarının bir parçası olmaktan çıkardı ve Amerika İngiltere'ye karşı üstünlüğü bir bakıma kanıtlanmış oldu³⁹⁵. Ancak yüzyılın ilerleyen dönemlerinde Amerika'nın Batı yarımküredeki etkinliğinin yanı sıra İngiltere'nin özellikle denizlerdeki üstünlüğü ile rekabet edecek askeri açıdan daha baskın ve totaliter yeni bir ülke daha yükselişe geçmişti: Almanya. Bu bağlamda İngiltere ittifak arayışında tercihi liberalliği, ortak geçmişi ve en önemlisi saldırgan ve müdahaleci olmayan yalnızlık politikası nedeniyle Amerika'dan yana kullanmıştır. Amerika bu yalnızlık politikasını Birinci Dünya Savaşı'nda da sürdürmeye çalışmış, tarafsız devlet olarak, savaşan devletlerle ticaretine devam etmişti.

394 Hoggett, P. (2005). *Iraq: Blair's Mission Impossible*. The British Journal of Politics & International Relations.. Vol.7, Sayı: 3, 418-428

395 Dobson, A. P. (1995). s.17

Ancak zamanla ticaret gemileri saldırılara maruz kalmış ve ticareti zarar görmüştü. 1917 yılında beş Amerikan gemisinin Alman denizaltıları tarafından batırılmasının da etkisiyle aynı yıl yardımcı güç (*associated power*) olarak İngiltere'nin yanında savaşa girmiştir³⁹⁶. 1918'e kadar kara savaşlarına pek fazla katılmayan Amerika, savaşa toplamda 2 milyonun üzerinde asker göndermişti³⁹⁷. Denizlerde İngiliz Amiralin kontrolünde birlikte çarpışan İngiliz-Amerikalı birliklere karşı, karada Amerikalı komutan John Pershing kuvvetlerini ayrı tutmayı tercih etmişti³⁹⁸. Amerikalılar özellikle Almanların denizlerdeki U-boat operasyonlarına karşı savunmada başarılı olmuştur. Amerika savaşın gidişatı açısından önemliydi ve sonucu kolaylaştırdı. Amerika İngiltere'ye ve İtilaf devletlerine katkı amaçlı savaşa girmişti, ancak savaş sonrası için beklentileri İngiltere ile farklılık gösteriyordu. Bu durum savaş sonrasında onları yine rakip haline getirmiştir.

3.2 İkinci Dünya Savaşında Askeri İlişkiler

İkinci Dünya Savaşı, Amerika-İngiltere arasında siyasi olarak olduğu kadar askeri alanda da yoğun işbirliğinin yaşandığı dönem olmuştur. Amerika bu dönemde yükselişe geçmiş ve ilişkilere Almanya ve Japonya'dan gelen tehdit algılamaları ve güvenlik endişeleri damgasını vurmuştur. Savaşın başlangıcında Amerika tarafsızlığını ilan etmişti, ancak İngiltere'ye de destek vermeye başladı. Bu bağlamda 1940 yılındaki Britanya Savaşı (*Battle of Britain*) İngiltere'nin savaşa olan bağlılığını Amerika'ya göstermesi bakımından önemli oldu. Ancak Pearl Harbor hariç hiçbir durum Amerika'yı savaşa girmeye ikna edemedi. 1940 yılının Temmuz ayında Alman donanmasının verdirdiği 11 destroyerin kaybı nedeniyle İngiltere Başbakanı Winston Churchill ile Amerikan Başkanı Franklin D. Roosevelt arasında *Destroyers for Bases* anlaşmasını yapıldı. Bu bağlamda Amerika, İngiltere'ye verdiği 50 destroyer karşılığında İngiltere'nin Trinidad, Bermuda, Newfoundland'deki üslerinin ve İngiliz Guyanası, Antigua, St. Lucia, Jamaika, Bahamalardaki tesislerinin kullanımını 99 yıllığına kiralamış bulunuyordu³⁹⁹. Sonrasında buna ek olarak 11 Mart 1941 tarihinde Kiralama yasası (*Lend Lease*) devreye girmiştir. Bu vesileyle Amerika Müttefik devletlere savaş malzemesi satma, ödünç verme, takas etme hakkına sahip olmuştu. Bu anlaşmada İngiltere'nin payı büyüktü. 50 milyar Dolarlık bir miktar Amerikan Kongresi tarafından bu yasa için ayrılmıştı ve bu miktar içerisinde en büyük paya 31 milyar Dolarla İngiltere sahipti⁴⁰⁰. Sonrasında Ağustos ayında Amerikalı generaller Emmons Strong ve Amiral Ghormley İngiliz

396 Laçiner, S. (2001). s.18

397 *History and Records, Induction Statistics*, <http://www.sss.gov/induct.htm>

398 Ellis, S. (2009). s.243

399 High, S. (2004). *The racial politics of criminal jurisdiction in the aftermath of the Anglo-American 'destroyers-for-bases' deal, 1940-50*. The Journal of Imperial and Commonwealth History. 32:3, 77-105

400 *Lend Lease*, <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/2WW/lendlease.htm>

mevkidaşlarıyla Londra'da görüşmüştür. Bu durum ABC-1 diye bilinen strateji anlaşmasıyla ilgili 1941'de yapılan resmi görüşmelere temel teşkil etmiştir⁴⁰¹. Pearl Harbor saldırının gerçekleşmesinin akabinde ise Churchill, Roosevelt'i ikna fırsatını ele geçirmesiyle birlikte Amerika'ya gitmiş ve desteğini göstermiştir. Bunun dışında Churchill İngiltere'nin ULTRA kodlu istihbarat servisi ve atom enerji çalışmaları hakkında Roosevelt'e bilgi verme fırsatı buldu⁴⁰². Sonrasında savaş boyunca siyasi ilişkiler kadar askeri ilişkilere de yön veren bir dizi konferans ve toplantı gerçekleştirildi ve askeri stratejiler belirlendi. İki liderin bir araya geldiği en önemli ilk buluşma bu bağlamda Ağustos 1941'de Atlantik Konferansı esnasında olmuştur. 4 Ağustos'ta totaliterciliğe karşı demokrasiyle saldırıyı ön plana çıkaran ilkeleri içeren Atlantik Bildirisi ilan edilmiş, Kiralama anlaşmaları tarafından sağlanan mühimmatın tedarik edilmesiyle ilgili sorunlar sorgulanmıştı⁴⁰³.

22 Aralık 1941 tarihinde Roosevelt ve Churchill Arcadia konferansı olarak bilinen Washington konferansında buluştular. Konferans sırasında İngiltere ile Amerika'nın savaş stratejisi hakkında konuşulmuş, savaşın geri kalanı için işbirliğinde genel bir çerçeve belirlenmiştir. Arcadia Konferansı sonrasında Amerikan askerlerinin İngiliz adalarına gönderilmesi söz konusu olmuştu. Amerika bu savaşa girerken Japonların Pearl Harbor saldırısına rağmen İngiltere ile alınan karar doğrultusunda Almanya'ya öncelik vermesi üzerinde durulmuştu. İngiltere özellikle Uzak Doğu'da Amerika'nın Japonlara karşı olan seferlerinden ve önceliğin Almanya'ya verilmemesinden dolayı endişe içerisindeydi. Konferans Hawaii ve Avustralya gibi adaların elde tutulması, savunulması üzerine yoğunlaştı. New Caledonia, Fiji, American Samoa'sı gibi ana üslerin güçlendirilmesi üzerinde duruldu. 25 Aralık tarihinde Japonlar Hong Kong'u ele geçirdiler ve İngiliz *Prince of Wales* ve *Repulse* gemilerini batırdılar⁴⁰⁴. Japonya'nın Hollanda'ya ait Netherlands East Indies Bölgesini işgal etmesi üzerine İngiltere istemese de Amerika tarafından Japonya'ya ağırlık verilmesi zorunluluğu doğdu.

İkinci Dünya Savaşında ayrıca askeri operasyonlar daha büyük, etkili ve karmaşık yapılanmaları gerekli kılmıştır. Bu nedenle konferans esnasında iki ülke Amerika ve İngiltere, operasyonları daha kolay yönetebilme amacıyla Birleşik Kurmay Başkanlığını (*Combined*

---

401 Dobson, A. P. (1995). s.76

402 Hopkins, B. W.(2009). *The Pacific War: The Strategy, Politics, and Players That Won the War* Zenith Imprint. s. 56

403 Beard. C.A. (1948). *President Roosevelt and the coming of the war, 1941: appearances and realities.* United States. Yale University Press. s.118

404 Hopkins, B. W.(2009). s.56-62

Chiefs of Staff - CCS) kurmuşlardır⁴⁰⁵. Uzak Doğuda ve Pasifikte özellikle beş ülke Amerika, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda ve Hollanda hepsi kendi başına savaşıyordu. Ortak bir yönetim ve komuta mekanizmasına ihtiyaç vardı. İngiltere ve Amerika diğer hükümetleri dâhil etmeden ve daha fazla emir komuta zinciri olmadan savaşı bu doğrultuda yönetmeyi planlamışlardır. Amerika'da İngiltere'nin kara, hava ve deniz kuvvetlerinin komutanlarından oluşan Genelkurmay Başkanlığına denkliğinde herhangi bir komite bulunmuyordu. İkinci Dünya Savaşı öncesinde sekiz görevlinin bulunduğu ve komutanların yer almadığı bir ortak kurulla ordu ve donanmanın koordinasyonu sağlanıyordu. Kendi mevkidaşlarıyla organizasyon anlamında bir eşleştirme yapılabilmesi için ABD Genelkurmay Başkanlığı (*Joint Chief of Staff*) kuruldu⁴⁰⁶. Yakın askeri işbirliği bu sistemle mümkün olmuştur. *Combined Chiefs of Staff* İngiltere'nin Genelkurmay Başkanlığı (*Chiefs of Staff Committee*) ile Amerika'nın Genelkurmay Başkanlığı'nın (*Joint Chiefs of Staff*) birlikte çalışmasıyla oluşturulmuştur. Konferansta karargâhın Washington'da olmasına karar verildi. Atlantik'teki ulaşım sorun nedeniyle İngiltere'yi temsilen günlük konularda bağlantı kurmak adına Sir John Dill başkanlığında bir büronun burada tutulmasına karar verildi⁴⁰⁷. İngiltere'nin Birleşik Kurmay Başkanı Sir John Dill Amerika ile çalışma ilişkilerinin geliştirilmesinde katkı sağlamıştır. Üst düzeyde olan bu etkileşim askeri yapı boyunca da kendini göstermiştir. Amerikan tarafının başında ise CCS'nin kurulmasında rol oynayan General George Marshall bulunmaktaydı. General George Marshall savaşın organizasyonunu sağlamış ve savaşı başarıya götüren isim olarak bilinmiştir. Öyle ki savaş döneminde ona önemli stratejik kararlarda en çok karşı çıkan Churchill, onu “*Zaferin Mimarı*” olarak nitelendirmiş ve takdir etmiştir⁴⁰⁸. Sir John Dill ile General Marshall arasında da Roosevelt ve Churchill gibi yakın bir uyum ve arkadaşlık söz konusuydu. Belli dönemlerde Roosevelt ve Churchill ile bir araya geliyorlar, büyük stratejiyi ve savaşı etkileyebilecek mevzuları görüşüyorlardı. Bu gibi nedenler savaş dönemi ittifakını savaş tarihindeki en başarılı koalisyonlardan biri haline getirmiştir. Overlord operasyonu, D Day çıkartması, Normandiya çıkartması sırasında General Eisenhower yönetiminde Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Force (SHAEF) adı altında Amerika 1,2 milyon personelini 1942 ile 1945 tarihleri arasında Avrupa'ya

405 World War II, *Jan 14, 1942: Anglo-American Combined Chiefs of Staff established*

<http://www.history.com/this-day-in-history/anglo-american-combined-chiefs-of-staff-established>

406 Lederman, G.N. (1999). *Reorganizing the Joint Chiefs of Staff: the Goldwater-Nichols Act of 1986*. Unites States. Greenwood Publishing Group

407 Hopkins, B. W.(2009). s.58

408 *Organizer of Victory* <http://www.theindependentbd.com/paper-edition/oped/79810-role-of-the-army-in-chittagong-hill-tracts.html>, Carroll, J. M.(1973). *Marshall and Military Victory, 1943-1945*; Pogue, F.; *George C. Marshall: Organizer of Victory 1943-1945*. The Review of Politics, Vol. 35, No. 4, s. 585-587 Cambridge University Press.

göndermiştir. 1940-46 yılları arasında Amerika'dan 10 milyon kişi savaşa gitmiştir⁴⁰⁹. 1942 Kasım ayında İngiltere ve Amerika güçleri öncelikle Kuzey Afrika'da, sonrasında Sicilya, İtalya, Fransa ve Almanya'da operasyonlara katıldılar. Amerikalı pilotlar Kraliyet Hava Kuvvetlerinin (Royal Air Force) 1942 yılında Temmuzunda gerçekleştirilen hava saldırılarına ve Alman U-boat'larına karşı yapılan 1942 ve 1943'teki saldırılara katılmışlardır. Amerika'daki İngiliz diplomat ve askeri personeli sayısı ise 9.000'i bulmuştur⁴¹⁰.

Savaş dönemi önemli seviyede olan işbirliği Washington ile Londra arasında anlaşmazlığa ve görüş farklılıklarına da engel değildi. Bununla birlikte anlaşmazlık müttefikliğe ve büyük stratejiye zarar verecek düzeyde olmamış ya da savaş ortamında dile getirilmemiştir. Anlaşmazlıkların olmasına rağmen uyumun sürdürülebilmesi de bu ittifakı bir adım öne taşımaktadır. Roosevelt'te ve Amerika'da hâkim olan kanı, İngiltere'nin kolonilerini ve parçalanmak üzere olan imparatorluğunu kurtarmaya çalıştığıydı. Amerika'ya da bu nedenle ve işgal atındaki Avrupa'daki geleceği nedeniyle destek olduğu bilinmekteydi. Amerika da İngiltere'nin imparatorluk ve sömürge politikalarından hoşnut değildi ve savaş sonrasında kendi dünya stratejisi içerisinde yeri yoktu. Gündeme taşınmamasına rağmen özellikle Uzak Doğu politikalarında, Çin stratejisinde kendisini hissettiriyordu ve Hindistan, Malezya ve Singapur bu bakımdan etkileniyordu. İngiltere'nin Burma'yı Japonlardan geri almaya çalışması da bununla ilişkilendirilmiştir. Bununla ilgili olarak Güney Doğu Asya Komutanlığı'nın (SEAC - South East Asia Command) açılımı Amerikalılar tarafından "*Save England's Asiatic Colonies*"⁴¹¹ olarak adlandırılmıştı. Anlaşmazlık aynı zamanda askeri gelenek ve deneyimlerin farklılaşmasından da kaynaklanmıştır. İki ülkenin silahlı kuvvetleri stratejik ve coğrafi konumlarının getirisiyle büyük oranda hava kuvvetlerine ve deniz kuvvetlerine dayanıyordu. Bu bakımdan benzerlik gösterse de politikalar arasında önemli farklılıklar da mevcuttu. Örneğin; Amerika'nın iç savaştan bu yana geleneği daha çok sıcak savaşla düşmanı yenmek üzerine kuruluyken, İngiltere'nin stratejileri genel olarak çevre ataklarla zayıf verme ve denizden ablukaya alma şeklindeydi. Sonrasında bu duruma hava bombardımanı da eklenmiştir⁴¹².

Anlaşmazlıklar Avrupa stratejisi de kendisini gösterdi. Hitler'e karşı Akdeniz'e girme konusunda da fikir ayrılıkları olmuştu. İngiltere Fransa'nın işgalini geciktirmek isterken, Amerika en kısa süre zarfında Almanya ile karşı karşıya gelme niyetindeydi. Ancak

409 History and Records, *Induction Statistics*, <http://www.sss.gov/induct.htm>

410 Ellis, S.(2009). s.245

411 "*İngiltere'nin Asya'daki Kolonilerini Kurtar*" Ellis, S.(2009). s.246

412 Dobson, A. P. (1995). s.77

Churchill'in istediği şekilde Fransa'nın işgali ertelenebildi. 1944'de Fransa'nın işgali öncesinde Kuzey Afrika ve Sicilya'da birlikte savaştılar. İngiltere savaşta büyük ölçüde kendi planlarını uygulamıştır. İki ülke arasındaki eşitlik 1943 yılına kadar devam etti. Sonrasında Amerika sevk edilen insan gücü bakımından İngiltere'yi geçti. Bu duruma ekonomik güç de eklendiği zaman Amerika İngiltere'nin stratejik tercihlerine hükmetmeye izin verecek bir konumda kendisini bulmuştur⁴¹³.

3.3 İstihbarat İlişkileri

İlişkinin diğer ittifaklardan bu kadar farklı olmasının temel etmenlerinden biri de istihbarat ilişkisidir. Amerika ve İngiltere'nin askeri ve istihbarat birimleri arasında büyük bir etkileşim söz konusudur. İstihbarat, özellikle savaş, operasyon gibi koşullar söz konusu olduğu zaman yüksek oranda birbirine entegre vaziyette olmuştur⁴¹⁴. İlişkinin diğer yönleri gibi istihbarat alışverişi de İkinci Dünya Savaşı sırasında yoğunluk kazanmıştı. Savaş öncesinde Amerika'nın bir dış istihbarat servisinden bahsetmek neredeyse imkânsızdı. Bu bağlamda Amerika'nın İngiltere'den bu konuda destek aldığı, İngiltere'nin deneyimlerinden yararlandığı söylenebilir. Amerika'nın aksine İngiltere dünyaya yayılmış bir imparatorluğun gerektirdiği koşullarla oldukça gelişmiş bir bilgi toplama ve şifre analiz sistemine sahipti. Bu bilgi ve deneyimler savaş ilerledikçe Amerika ile paylaşılmaya başlandı. 1940 yılında İngiltere'nin New York'taki Güvenlik Koordinasyon Biriminin başına getirilen ve Churchill'inde sevdiği bir isim olan William Stephenson da bu konuda etkiye sahipti. Stephenson, Roosevelt'e yakın olan istihbaratçı William Donovan'la iletişime geçerek onu İngiltere'ye çağırması, onunla istihbarat operasyonlarıyla ilgili önemli bilgiler paylaşılmıştır. İngiltere'nin savaş ve Hitler'le ilgili görüşleri iletilmiş, Donovan bu bilgi alışverişi sonrasında İngiltere ile olumlu düşüncelerle Amerika'ya geri dönmüştü. Bu doğrultuda Donovan iki ülke arasındaki istihbarat alanında işbirliği konusunda önemli isimlerden biri haline gelmişti⁴¹⁵.

1940 yılının Kasım ayında İngiltere ve Amerika arasında ilk istihbarat anlaşması imzalandı. Özellikle Donovan Amerikan İstihbarat Koordinasyon Ofisinin başına getirildikten sonra Amerika'nın istihbarat organizasyonunun işleyişi Stephenson ve Donovan ile birlikte oluşturuldu. İngiltere tarafından kendisine çok çeşitli istihbarat bilgisi sağlanmış, her türlü

413 Dobson, A. P. (1995). s.77

414 *United States military and Intelligence Bases in Britain – a briefing*. Quarker Peace & Social Witness Peace Campaigning and Networking Group

415 Dobson, A. P. (1995). s.74

anlaşma ve işbirliği önerilmişti. Hatta Donovan daha sonra dış istihbarat operasyonlarıyla ilgili “bildiğimiz her şeyi bize Bill Stephenson öğretti.” demişti⁴¹⁶.

1941 yılının Temmuzuna gelindiğinde ise iki ülke arasında istihbarat alanındaki karşılıklı dayanışma hatırı sayılır seviyelere ulaştı⁴¹⁷. Amerika-İngiltere arasında istihbarat paylaşımı alanında 17 Mayıs 1943 tarihinde BRUSA anlaşması olarak bilinen *Travis-Strong* Anlaşması imzalandı⁴¹⁸. Bu anlaşma İngiltere'nin çok gizli (ULTRA) materyallerin Amerika ile paylaşılmasını, muhabere elektronik istihbaratı ve personel değişimini içeriyordu. İngiliz şifre kırıcıların ayrıca Bletchley Park'da Almanların ENİGMA çalışmalarını kırmaları da istihbarattaki konumlarını gözler önüne sermiştir⁴¹⁹.

İngiltere'nin kurumsallaşmış yapısı gibi Amerika da savaş dönemi sonrasında *Office of Strategic Services*'i değiştirerek *Central Intelligence Agency (CIA)*'yi kurdu. Ayrıca İngiltere'nin mali desteğe ihtiyacının artmaya başladığı ileriki dönemlerde, 1947 yılında UKUSA anlaşması ön plana çıkmaktadır. Bu şekilde işbirliğinin resmiyet kazanması hem diğer alanlarda ilişkiyi teşvik etti, hem de dünya olaylarına karşı benzer bakış açısı geliştirilmesine olanak sağladı⁴²⁰. Bu anlaşma içerisine Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda da dâhil olmuş, sinyal istihbaratıyla (*SIGINT*) birbirine bağlanmıştı. Amerika'nın Ulusal Güvenlik Ajansı NSA ile İngiliz İstihbarat Ajansı GCHQ Soğuk Savaşın istihbaratını sağlamıştı. NSA bütçesinden fon aktarılmakla beraber İngiltere'de de birimler kurmuştu. CIA İngiltere'deki bağlantılarını korumuş ve Grosvenor Meydanındaki Amerikan Büyükelçiliğinden operasyonları yürütmüştü. İngiliz Savunma Bakanlığına bağlı 200'e yakın görevli Washington'da çalışırken, Amerika'daki meslektaşları da İngiltere Whitehall'da çalışıyordu⁴²¹. Bu bağlamda özellikle Soğuk Savaş ekseninde hükümet operasyonları ve işbirliği alanları içerisinde en hassas alan olan istihbarat alanındaki paylaşımın boyutu devletler arası işbirliğinde çok nadir bulunan bir örnek haline gelmiştir.

İstihbarat ilişkisinin bütününe bakıldığında paylaşımın eşit olmadığı göze çarpar. Başlangıçta İngiltere bilginin ve uzmanlığın büyük çoğunluğunu karşılamaktaydı. Bu durum ABD'nin dış istihbarat sisteminin gelişmesini sağlamıştır. Bu paylaşılan tecrübe ve dostluk,

416 “*Bill Stephenson taught us everything we ever knew about foreign intelligence operations.*” Dobson, A. P. (1995). s. 74

417 Dobson, A. P. (1995). s.74-75

418 Grey, C. (2012). *Decoding Organization: Bletchley Park, Codebreaking and Organization Studies*. Cambridge University Press.

419 Ellis, S.(2009). s.245

420 Laçiner, S. (2001). s. 27

421 Dumbrell, J. (2006). s.168

savaş sonrasındaki dönemde Amerika'nın gücünü arttırmasıyla yine dengesiz bir hal alacaktı. İngiltere'nin özellikle 1960'lardan sonra katkıda bulunduğundan fazlasını almaya başladığını söylemek yanlış olmaz. İstihbarat alanında Amerika'nın UKUSA bütçesinin %90'ını oluşturması⁴²², ayrıca 1951 yılında özellikle Donald Maclean ve Guy Burgess gibi Sovyet Rusya için çalışan ajanların ortaya çıkması ve uzun süre fark edilmeden kalmaları gerginliklere, CIA'de şüphelerin oluşmasına neden olmuştu⁴²³. Bu rağmen istihbarat ilişkileri genellikle ilişkinin bütününe bakıldığında sorunlu bir yapı teşkil etmemiştir.

3.4 Nükleer Araştırmalar

Amerika ile İngiltere arasındaki nükleer ilişkiler bir ilki de içerisinde barındırmaktadır. Çünkü iki ülke Manhattan projesi olarak tarihe geçen ilk atom bombasının yapımı ve geliştirilmesi projesinde birlikte yer almışlardır. Ancak günümüzde ilişkiler İngiltere açısından tek taraflı ve büyük oranda bağımlı bir ilişki olarak karşımıza çıkar. İngiltere'nin nükleer silah sistemi, nükleer caydırıcısının etkinliği, Amerikan uyduları ile çalışması doğrultusunda işe yaramaktadır. İngiltere'nin askeri endüstrisi, Amerikan pazarına girmesine⁴²⁴, İngiltere'nin denizaltıları; Amerika'nın balistik roketlerine, cruise füzelerine, kılavuz sistemlerine ve istihbaratına bağlıdır⁴²⁵. Ancak bu durumu farklı kılan İngiltere'nin Amerikan teknolojisine ayrıcalıklı giriş hakkına sahip olmasıdır ki başka bir ülke buna sahip olmamıştır. Bu bakımdan özel olarak kabul edilen ortaklığın başlangıcında ise İngiltere önemli derecede nükleer birikime sahipti. Nükleer ortaklık ise bir bakıma planlı bir hareket olarak ortaya çıkmamıştır. 1940 Temmuzunda Fransa'nın işgali sonrasında İngiltere bu alandaki araştırmalardan edindiği bilgileri ve silah geliştirme planlarını Amerika ile paylaşmıştır. Sir Henry Tizard ve Profesör Cockcroft, 1940 yılında bilgi paylaşımı amacıyla Washington'a gitmişlerdi⁴²⁶. O dönemde gerçekçi görülmemesi nedeniyle bu planlar üzerinde fazla durulmamakla birlikte İngiltere'nin büyük ölçüde bilgiyi tedarik ettiği çalışmaların başlangıcında, Amerika daha çok alıcı konumda bulunuyordu.

1941 yılının yazında Amerikan bilim adamları İngiltere'nin uranyum bombası geliştirilmesi projesi ile ilgili raporundan haberdar olmuşlardı. Bir savaşın gidişatını değiştirecek bombanın yapılabilmesi fikri Amerika'nın bütün öncelik ve planlarında değişiklik

422 Dumbrell, J. (2006). s.170

423 Aldrich, R. J. (1992). *British Intelligence, Strategy, and the Cold War, 1945-51*. Routledge. s. 123

424 *United States military and Intelligence Bases in Britain – a briefing*. Quarker Peace & Social Witness Peace Campaigning and Networking Group

425 Azubuike, S. (2007). *The “Poodle Theory” and the Anglo-American “Special Relationship”* International Studies Vol. 42, No. 2, s.123-139

426 Dobson, A. P. (1995). s.75

yaratacaktı. Amerika ve İngiltere'nin birlikte çalışması, savaş sonrası dünyayı şekillendirmesi Amerikan Başkanı Roosevelt'in düşünceleriyle de uyum gösteriyordu. 1942'deki Hyde Park toplantısında Roosevelt ve Churchill eşit partnerler olarak atom bombası geliştirmek adına araştırma yapma konusunda anlaşmışlardır⁴²⁷. Churchill'in bilim danışmanı Lord Cherwell ise İngiltere'nin bağımsız bir atom programına sahip olması gerektiğini savunmuştu. Bu karşılıklı anlaşmanın sınırlarının nereye kadar gideceği merak konusu olmuşken, özellikle İngiltere Başbakanı Churchill Avrupa'da devam eden savaş konusunda daha çok endişe sahibiydi. Amerika'yı tamamen savaşa çekmeye çalışan Churchill'li İngiltere, geliştirilmeye çalışılan bu nükleer işbirliğine bir ucundan bağlanmayı yeterli görmüş, Amerika'yı, sahip olduğu potansiyeli ve nükleer silah çalışmalarını büyük ölçüde hesaba katamamıştır. Amerika'nın o dönemde ortak proje gelişimi önerisi İngiltere tarafından yeterli ilgiyi görmedi. Bu durum İngiltere'nin ileriki dönemlerde de ilişkide ve ortaklık da tam ve eşit bir partner olabileme şansını kaybetmesine yol açacaktı⁴²⁸.

1942 yılında koşullar değişmeye, Amerika atom araştırmalarında öne çıkmaya başladı. Bununla beraber Sovyetlerle olan ilişkiler bakımından öncelikler arasında yer almaya başlayan projeye, İngiltere de 1943 yılında tekrar sıcak bakmaya başlamıştır. Ancak bu sefer de Amerika aynı ilgiyi göstermedi. Amerika kaynak aktardığı ve %95'ini yaptığı işi başka bir ülke ile paylaşmak konusunda çekinceli davrandı⁴²⁹. İki ülke arasında işbirliği yüksek seviyelerde olsa bile Amerikan politika yapıcılar savaş sırasında ve sonrasında İngiltere'nin atom enerjisi alanında tam bir partner olması konusunda o kadar da istekli değillerdi. Bu durum Churchill'in çabalarıyla bir ölçüde değişiklik gösterdi. 19 Ağustos 1943'te nükleer işbirliği alanında Churchill ve Roosevelt arasında Quebec Kanada'da anlaşma imzalanmıştır. Churchill ve Roosevelt arasındaki görüşmeler durumun değişmesini sağlamış ve İngilizler çalışmalara katılabilmişlerdir. Ancak bu işbirliğinin eşit bir ortaklık olacağı anlamına da gelmiyordu. Quebec Anlaşması 1943 yılında imzalandığında İngiltere ve Amerika bombayı birbirlerine ve karşılıklı rıza olmadan başka bir devlete karşı kullanmayacakları, atom bombasıyla ilgili bilgileri başkasıyla paylaşmayacakları hususunda anlaşmışlardır. Bu bakımdan koşullar adil olmakla beraber işin, yükün, maliyetin çoğunluğu Amerika tarafından karşılandığı için savaş sonrası bu zaferin keyfini çıkarmak da Amerika'ya kalmıştır⁴³⁰.

---

427 Ellis, S.(2009). s.132

428 Dobson, A. P. (1995). s.75

429 Bernstein, B.J. (1976). *The Uneasy Alliance: Roosevelt, Churchill and the Atomic Bomb, 1940-1945*. The Western Political Quarterly, Vol: 29, No:2, s.202-230

430 Bernstein, B.J. (1976).

Savaşın sonunda ise durum, değinildiği üzere İngiltere'nin Quebec ve Hyde Park anlaşmalarında olduğu şekilde gelişmemiştir. Sonrasında *Anglo-American loan agreement* ile yenilese de 1 Mayıs 1945'te Amerika Kiralama anlaşmalarını iptal etti. Savaş sonrası dönemde ticari anlaşmalara gelen kısıtlama büyük ölçüde gurur kırıcı oldu. Bütün bunların yanı sıra savaş sırasındaki yakın işbirliği Soğuk Savaşın başlangıcıyla birlikte büyük stratejideki farklılıklar nedeniyle yavaş yavaş gölgelenmeye başladı. 1946 yılında tam da Churchill Özel İlişki terimini kullandıktan altı ay sonra, Amerika *McMahon* Yasasını Kongreden geçirmiş ve başka devletlerle nükleer bilgi paylaşımını imkânsız kılmıştır. Ancak 1944 Eylül ayında Roosevelt ve Churchill ortak bildiri ile fesh edilmediği sürece, Japonya'nın mağlup edilmesinden sonra askeri ve ticari amaçlarla nükleer gelişimin sağlanması konusunda anlaşma yapmışlardı. Buna rağmen Truman ve Washington yönetimi McMahon Yasasını geçirirken bunu dikkate almamış, Amerika'nın atom bombasını tek başına kontrol etmesi amacını gütmüşlerdi. Bu yolla İngiltere bir anlamda nükleer ilişki dışarısına itilmiş oldu⁴³¹. McMahon Yasası'nın 1958 yılında yürürlükten kaldırılmasından sonra İngiltere, Amerika'nın nükleer bilgisine erişim hakkını elde edebilmiştir. Fakat bu zaman zarfı İngiltere'nin kendi atom bombasını geliştirmesine olanak tanıdı. Churchill ve Eden hükümetleri İngiltere'nin nükleer gücünü büyük ölçüde geliştirdiler. Genelkurmay Başkanlığınca da bağımsız hidrojen bombası programı desteklendi. Windscale Cumbria'da Plutonyum geliştirilmiş, uranyum zenginleştirme çalışmaları Capenhurst Chester'da yapılmıştı. Ekim 1952'de İngiltere ilk atom bombasını başarılı bir şekilde Monte Bello'da test etti. 1957 yılında Christmas adasında megaton bombası testleri yapıldı. Hidrojen bombası 1958 yılında hazır vaziyetteydi. Ancak İngiltere'nin tam anlamıyla bir hidrojen bombası yapıp yapamayacağı tartışma konusu olmuştur. İngiltere, Amerika ve Sovyetlerden sonra megaton bombasını test eden tek ülkeydi. İngiltere bağımsız caydırıcı çalışmalarına Truman yönetiminin baskılarına rağmen devam etmiştir. 1960 öncesinde İngiltere'nin nükleer çalışmaları tam bağımsız çalışmalar olarak adlandırılabilir⁴³².

İngiltere'nin atom bombası geliştirmek istemesinin altında çeşitli nedenler yatmaktadır. Öncelikle Amerika'ya karşı güvensizliğin yaygın olması, tekrar yalnızlık politikasına dönebileceği düşüncesi İngiltere'de hâkim olan fikirlerdi. Düşüşe geçen pozisyonu ile İngiltere özellikle Churchill'in istek ve çabaları doğrultusunda Amerika ile İkinci Dünya Savaşında olduğu şekilde ittifak kurduğu dönemlere geri dönmek, Amerika'ya nükleer alanda

431 Reynolds, D. (1985-1986). *A 'Special Relationship'? America, Britain and the International Order Since the Second World War*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-) Vol. 62, No:1, s. 1-20

432 Dumbrell, J. (2006). s.162

da müttefik olabileceğini kanıtlamak istemiştir⁴³³. İmparatorluğunu kaybetmenin eşiğinde olan İngiltere için Amerika'ya bağımlılık da endişe verici olmuştur. Bu bakımdan nükleer alanda küçük partner olarak da olsa bir ortaklığa ihtiyaç duymaktaydı. Roosevelt ile kurmaya çalıştığı nükleer ilişki Churchill'in gönülden bağlı olduğu ülkesi ve imparatorluğunun eski gücünü korumasını sağlayacak, ileride de Amerika-İngiltere arasındaki ortaklığın temelini tesis edecekti.

1957 yılında Sovyetler Birliği'nin geliştirdiği kıtalararası menzile sahip füze Sputnik'in ortaya çıkması dengeleri İngiltere açısından değiştirdi. Amerika, Pearl Harbor gibi bir durumun tekrar yaşanacağı endişesi içerisinde, kendi hidrojen bombasını geliştirmiş olan İngiltere'yi tekrar yakın müttefik olarak görmeye başlamıştır. Süveyş Krizi nedeniyle bozulan ilişkilerden sonra 1957 yılında Bermuda Konferansında iki devlet adamı Eisenhower ve Macmillan nükleer işbirliğini konuşmak üzere bir araya geldiler. Macmillan ayrıca Washington'a davet edilmiş ve nükleer ilişkiyi tekrar tesis etmek üzere çalışmalar başlatılmıştır. 1958 yılında atom enerjisi alanında işbirliğini ön gören ortak savunma anlaşması (*U.S.–U.K. Mutual Defence Agreement*) imzalandı⁴³⁴. Bu anlaşma ile işbirliği yeni bir boyut kazanmış, iki ülkenin araştırma, bilgi, materyal alışverişi yapmasına olanak sağlamıştı. İngiltere'nin kendi Blue Streak füzelerini geliştirmeye çalışmasının yanı sıra 1957 yılında Eisenhower, Macmillan'a Thor füzelerini konumlandırmayı önermiştir. İngiltere ve Amerika, karşılıklı ve gizli nükleer ilişkiyi mümkün kılan anlaşmalar imzalarken, 1958 yılında nükleer silahsızlanma kampanyası da başlatılmıştır. İki ülkenin Komünizm tehdidine karşı birlikte çalışma istekliliği göstermesi de ayrıca göz çarpar. Bu çerçevede Berlin'deki kriz sırasında İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin'in ABD'yi B-29 nükleer silah taşıyan bombardıman uçaklarını İngiltere'de RAF hava üssüne konumlandırmaya davet etmesi Londra'nın Avrupa'nın güvenliğinde Amerika'ya ne kadar ihtiyaç duyduğunun da bir göstergesiydi. 1960 yılında bu anlaşma silah sistemlerini içine alacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca Amerika'daki Camp David'de İngiltere'nin yeni nükleer caydırıcılık programı Skybolt füze sistemi görüşülmüştü. İngiltere de Amerika'nın İskoçya *Holy Loch*'da Polaris denizaltı üssü kurmasına izin vermiştir⁴³⁵.

433 *Windscale: Britain's Biggest Nuclear Disaster*, BBC Two, 8 Ekim 2007, <http://www.youtube.com/watch?v=E1otW9oKv1s>

434 Dobson, A. P. (1995). s.120, Ellis, S.(2009). s.223

435 Reynolds, D. (1985-1986).

3.4.1. Skybolt Krizi

1962 yılının Kasım ayında, Küba Krizinden 3 ay sonra, en yakın iki müttefik ülke arasında bu sefer de daha önce bahsedilen Skybolt füzeleriyle ilgili bir kriz patlak vermiştir. Skybolt krizi savaş sonrası Süveyş Krizinden ardından Anglo-Amerikan ilişkilerin test edildiği, bilinen önemli anlaşmazlıklardan biridir. İngiltere'nin Amerika ile yürüttüğü Skybolt programının Amerika tarafından tek taraflı olarak iptal edilmesiyle yaşanmıştır. Proje, Amerika ile nükleer müttefik olabilmeyi amaçlayan İngiltere için hayati öneme sahipti. Skybolt atom bombası değil; seyyar, havadan gönderilen balistik füzeleri içeren bir projeydi ve Sovyet hava sahası içerisinde görece güvenlik sağlayacaktı⁴³⁶. Henüz yapım aşamasındaydı ve ortak ölçekli 1000 adet Skybolt füzelerinin tedarik edilmesi hususunda 1960 yılında anlaşmaya varılmıştı. Öncesinde İngiltere, Avrupalı devletlerle ortaklaşa giriştiği Blue Streak füze programının maliyetli olması sebebiyle 1960 yılında iptal edilmesi üzerine *V Bomber*⁴³⁷ gücüne daha uygun ve gelişmiş bir teknoloji için Amerika'ya başvurmuş, Polaris ile Skybolt füzeleri arasında Skybolt'u seçmişti. Program bir önceki Amerikan Başkanı Eisenhower'ın kendisi tarafından herhangi bir koşula bağlanmadan 1960 Martında Camp David'deki buluşmada teklif edilmişti. Karşılığında ise İngiltere'nin İskoçya'nın batı kıyılarında Amerikan donanmasının Polaris denizaltıları için üs inşa etmesi düşünülmüştü⁴³⁸. İngiltere bu proje ile insanlı bombardıman uçak filosunu da daha fazla kullanabilmeyi hedeflemişti. Ekonomik zorluğun yaşandığı dönemde filo; farklı amaçlar için kullanılabilmesi, daha az hata payı olması ve geri çağırılabilmesi gibi özellikleri nedeniyle İngiltere için tercih edilen bir yatırımdı⁴³⁹. Her şeyden önemlisi İngiltere'nin nükleer caydırıcılığının etkinliği Skybolt'a bağlıydı. İngiltere için 1940'lı yıllardan beri azalan gücünü ve prestijini nükleer caydırıcıya sahip olarak geri kazanmak ve nükleer güçler arasında yer almak hayati önem teşkil ediyordu. Proje, Amerikan Savunma Bakanı Robert McNamara tarafından teknik bazı nedenlere bağlanarak iptal edildi⁴⁴⁰. Ancak Amerika resmi olarak İngiltere'yi bilgilendirmeden konunun basına sızması İngiltere'de Amerika'nın tavrıyla ilgili şaşkınlık yaratmış ve onur kırıcı olarak düşünülmüştür⁴⁴¹. Öncesinde Amerikan dış politikasında etkili bir isim olan devlet adamı Dean Acheson'un 1962 yılında sarf ettiği "*İngiltere imparatorluğunu kaybetmiş*

436 Neustadt, Richard E. *Report to JFK: The Skybolt Crisis in Perspective*. Ithaca, N.Y.: Cornell Univ. Press, 1999. 177pp. http://findarticles.com/p/articles/mi_m0JIW/is_4_53/ai_75098732

437 1956 yılında hizmete giren dünyanın ilk özel üretim nükleer dağıtım sistemleri - Paterson, R.H. (1997). *Britain's Strategic Nuclear Deterrent: From Before the V-Bomber to Beyond Trident*. Routledge. s.11

438 Neustadt, Richard E. *Report to JFK: The Skybolt Crisis in Perspective*. Ithaca, N.Y.: Cornell Univ. Press, 1999. 177pp. http://findarticles.com/p/articles/mi_m0JIW/is_4_53/ai_75098732

439 Williams, R.C. (1966). *Skybolt and American Foreign Policy*. Military Affairs, Vol. 30, No. 3 s.153-160

440 Dobson, A. P. (1995). s.128

441 Brinkley, D. (1990). *Dean Acheson and the 'Special Relationship': The West Point Speech of December 1962*. The Historical Journal, Cambridge University Press, Vol. 33, No. 3 s. 599-608

ancak kendisine bir rol bulamamış” şeklindeki sözlerinden dolayı iki ülke ilişkileri zaten gerilmişti⁴⁴².

Amerikan Savunma Bakanı Robert McNamara ve Dean Acheson’un görüşleri Eisenhower yönetiminin nükleer stratejisinden farklı bir yapıya sahipti ve NATO odaklıydı. Ayrıca Küba krizinden sonra zaten nükleer silahlar tartışılır hale gelmişti. Bu nedenle Amerika Avrupalı devletlerin bağımsız nükleer programlara sahip olması taraftarı değildi. Bu çerçevede İngiltere’nin nükleer kapasitesini geliştirme kararı da desteklenen bir durum olmaktan çıkmıştır. Amerikan Başkanı J.F. Kennedy de kendi yönetimi ve Kuzey Atlantik Müttefikliğinden İngiltere’nin caydırıcısı ile ilgili baskı içerisindeydi⁴⁴³. Soğuk Savaş döneminin getirdikleriyle birlikte, Amerika askeri anlamda Batı’nın nükleer güçlerini bir merkezi kontrol mekanizması altında toplamak istemiştir. Bu mekanizmanın komutasında da bu konuda teknik uzmanlığa sahip olan Amerika’nın olması düşünülüyordu. NATO’nun nükleer silahlarının %97’si Amerika’nın kontrolü altındaydı⁴⁴⁴. Bu doğrultuda güç mekanizmasının başında Amerika’nın bulunduğu çok uluslu bir nükleer güçle aynı zamanda İngiltere ve Fransa’nın da bir anlamda başlarını dik tutabilmesi hedeflenmişti. Ayrıca İngiltere’nin bağımsız nükleer programını sürdürmeye çalışmasının, Almanya’nın kendi müttefikleriyle eşit şekilde nükleer güce sahip olmayı talep etmesine de neden olabileceği konusu endişe yaratmıştır. Bunun yanında İngiltere’nin desteklenmesi Amerika’nın nükleer silahların yayılması karşısında takındığı tavra da ters düşen bir yaklaşımdı. Savunma Bakanı McNamara ise Skybolt’un iptal edilmesini, İngiltere’nin bağımsız nükleer caydırıcısından vazgeçip ABD’nin komutası altında olacak çok uluslu Batı nükleer kuvvetlerine silahlarını teslim etmesi için önemli bir fırsat olarak görüyordu⁴⁴⁵.

Skybolt iptal edildiğinde İngiltere’nin içinde bulunduğu ortam ise oldukça gergindi. Avrupa Ekonomik Topluluğuna yaptığı başvurunun veto edilmesinin yanında, hükümet de zor zamanlar yaşamaktaydı. Bu dönemde yakın müttefik olarak görülen Amerika’dan gelen bu karar İngiltere için olumsuz bir atmosfer yaratmıştır. Aynı dili konuşan iki ülke arasında bu bağlamda iletişim sorunları çıkmış, Küba Krizi gibi ciddi bir olay sonrasında Amerika, İngiltere’nin içinde bulunduğu durumun hassasiyetinin farkına varamamıştır⁴⁴⁶. 19 – 21 Aralık tarihlerinde Nassau Bahamalar’da yapılan toplantı da Skybolt füze programının

442 “*Great Britain has lost an empire and not yet found a role*” - Dean Acheson. Brinkley, D. (1990).

443 Priest, A. (2006). Kennedy, Johnson and NATO: Britain, America and the Dynamics of Alliance, 1962-68. Taylor & Francis. s.24

444 Brinkley, D. (1990).

445 Dobson, A. P. (1995). s.127 - 128

446 Dobson, A. P. (1995). s. 128

Amerika tarafından iptal edilmesinin üzerine gergin geçmişti. Ancak Macmillan Hükümeti toplantı sırasında oldukça başarılı ve akılcı bir politika yürüttü. Amerikan yönetimi aslında programın gerçekleşmeyeceğinin sinyallerin verildiği düşüncesindeydi. Ancak sonunda iptali açıklandığında müttefikinin kırılan gururunu onarmak yine Amerika'ya kaldı. Açık bir şekilde dile getirilmemekle birlikte Başbakan Macmillan ve Savunma Bakanı Thornetcroft'un aslında Skybolt'u tercih etmediği iddia edilmişti. Bu sayede Skybolt da pazarlık konusu olabilmiştir⁴⁴⁷. Ancak burada yine İngiltere ve Macmillan hükümeti için önemli olan Amerika'nın dostluğunu kazanabilmek olmuştur. Bu anlamda Skybolt'un iptal edilmesi Londra'da askeri değil, daha çok politik açıdan değerlendirilmiştir. Macmillan Hükümeti Nassau konferansında Kennedy'ye en azından Polaris füzelerini satmaması durumunda hükümetinin düşüş sürecinin başlayacağını, İngiltere'de anti-Amerikan eğilimlerin artacağını ve İkinci Dünya Savaşından bu yana devam eden yakın ilişkilerin büyük zarar göreceğini dile getirmiştir⁴⁴⁸. Amerikan Başkanı Kennedy yakın arkadaş olduğu Macmillan'ın düşüşünde vesile olmak istememekle birlikte Skybolt'un da geldiği noktadan da mutlu değildi ve Skybolt'un tartışılabilirliği artık kalmamıştı. Eğer Kennedy ve Macmillan'ın yakın ilişkileri olmasaydı bu konunun uzun vadeli zararlara yol açması söz konusuydu. Ayrıca Macmillan hükümetinin düşmesi sonucu iktidara gelebilecek sol partinin özellikle İngiltere'nin AET üyeliği konusunda belirsizliğe yol açması olasıydı. Bu durum İskandinav ülkeleri gibi tarafsız politikaya yol açıp; Batı savunmasını, bunun yanında İskoçya'daki *Holy Loch* üssünü ve *Fylingdales* erken uyarı istasyonunu tehlikeye atabilirdi⁴⁴⁹.

İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyeliği Amerika'nın anlaşma hususunda göz önünde bulundurduğu bir noktadır. Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'ün İngiltere'nin AET'ye yaptığı başvurusunu veto etmesine büyük ölçüde İngiltere'nin Avrupa'dan uzak politikaları ve transatlantik bağları neden olmuştu⁴⁵⁰. Bu doğrultuda İngiltere'nin Amerika ile nükleer alanda yapacağı herhangi bir anlaşmanın Fransa üzerinde olumsuz etkisinin olması ve İngiltere'nin AET üyeliğine yansması mümkündür. Ayrıca Atlantik serbest ticaret bölgesi oluşturma planlarının da olumsuz etkilenmesi söz konusu olacaktı. Bu nedenle Amerikan Başkanı Kennedy, aynı teklifi aynı koşullar altında Fransa'ya da yapmış fakat Fransa, Polaris füzeleri için gerekli olan denizaltılarına ve savaş başlıklarına sahip olmadığı gerekçesiyle teklifi reddetmiştir. Ancak asıl önemli neden Fransa'nın nükleer

447 Young, K. (n.d). *The Skybolt Crisis of 1962: Muddle or Mischief?*. Journal Of Strategic Studies, 27(4), 614-635.

448 Baylis, J (1997). s. 119

449 Dobson, A. P. (1995). s.129

450 Avella, J. (2001). *Report to JFK: The Skybolt Crisis in Perspective*. Rhetoric & Public Affairs, 4(4), 756-757

güçte Amerika'ya bağımlı olmak istememesiydi⁴⁵¹. Bununla birlikte İngiltere'nin AET'ye girme şansının o dönemde gerçekten az olması da, Amerika'yı anlaşma hususunda ikna eden noktalar arasındaydı⁴⁵².

Skybolt krizi, İngiltere-Amerika ilişkilerinin karmaşıklığını gözler önünde sermesi bakımından önemlidir. Amerika'nın itirazlarına rağmen Nassau anlaşması imzalanmış ve İngiltere savaş başlıkları olmadan beş Polaris denizaltısını ve füzelerini almayı başarmıştır⁴⁵³. Karşılığında İngiltere de bağımsız nükleer güç arayışına girmeme sözü verdi. Kısıtlamaların yarattığı hoşnutsuzluklarla beraber elde edilen kazanç Macmillan hükümetini mutlu etmiş ve bir bakıma İngilizlerin gururunu kurtarmıştı. İngiltere nükleer füzelerini uluslararası gücün içerisine dâhil etmeyi kabul etmekle birlikte çok önemli üst düzey bir sorun çıkması durumunda onları tek taraflı olarak da kullanabilecekti. Aynı şekilde Amerika'nın İngiltere'deki üslerinin de aciliyet durumunda kullanılması söz konusu olacaktı. Bu bağlamda bir ülkenin hangi koşullar altında bu tür bir nükleer gücü kullanmak zorunda kalacağı sorusu akla gelmekle birlikte hem üslerin hem de silahların kullanılması durumunda kullanan ülkenin diğer ülkeyi de anlaşmazlığın içine çekmesi muhtemeldi⁴⁵⁴. İngiltere nükleer silaha sahip olarak bir bakıma bağımsız bir nükleer güç olup, bu yönde hareket edebileceğini göstermeye çalışmış ancak Amerika'ya aslında daha çok bağımlı hale gelmiştir⁴⁵⁵. Ayrıca İngiltere nükleer silaha sahip olan ülkeler arasına girmişse de bu gücü Amerika ve Sovyetlerin cephanelerinin yanında oldukça önemsiz kalıyordu. Ancak kriz iki ülkenin birbirine bağlılığını (*interdependency*) da ortaya koymuştur. Polaris anlaşması İngiltere-Amerika arasındaki nükleer ilişkiyi pekiştirmiş, Amerika'nın İngiltere'ye desteği devam etmiştir. Krizin bu şekilde çözümü üzerinde ikili yakın ilişkilerin büyük etkisi olmuştur.

Nükleer alanda yapılan bu anlaşmaların yanı sıra 1963 yılında nükleer silahların sınırlandırılması konusunda bir anlaşmaya varma çalışmaları da devam etti. Bu görüşmeler esnasında Amerika ile İngiltere arasında anlaşmazlık çıktı. Macmillan Kennedy'den daha çok kapsamlı bir test yasaklama anlaşması taraftarıydı. Atmosferde ve yerden yüksekte yapılacak testlerin yasaklanmasının yanı sıra yer altındaki testlerin de yasaklanmasını önermiş ve anlaşmanın son halinde rol oynamıştı. 1968 yılındaki nükleer yayılmayı önleme anlaşması (*Nuclear Non-proliferation Treaty*) İngiltere ve Amerika'nın birlikte çalışmasıyla Sovyetlerle

451 Chafetz, G.R.& Spirtas, M.& Frankel, B. (1999). *The Origins of National Interests*. Routledge, s. 328

452 Dobson, A. P. (1995). s. 129

453 Kissenger, H. (1994). *Diplomacy*. Simon & Schuster. s. 601

454 Dobson, A. P. (1995). s. 129

455 Young, K. (n.d). *The Skybolt Crisis of 1962: Muddle or Mischief?* Journal Of Strategic Studies, 27(4), 614-635.

birlikte imzalanmıştır. Bu anlaşma var olan nükleer güçleri tanımakla birlikte, sahip olmayanların bu silahları geliştirmelerini ya da sahip olmalarını engellemeyi hedeflemiştir. Bunun yanı sıra 1968 yılının Şubat ayında orta menzilli Balistik Polaris A3 füzelerinin denemeleri İngiliz denizaltı *HMS Resolution* ile birlikte yapıldı ve böylece İngiltere'nin nükleer caydırıcılık projesi başarıyla denenmiş oldu. Sonuçta İngiltere'nin nükleer caydırıcısı sorunu büyük anlaşmazlıkların ardından 1968'de çözülebildi⁴⁵⁶.

1970'lerin sonlarına doğru ise Polaris füzelerinin yenilenmesi zorunluluğu doğdu. 1980 yılında Amerikan Başkanı Jimmy Carter ile İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher 100 adet Trident I füzesinin 1 milyon £'a alınması konusunda anlaşmaya vardılar. Bununla birlikte, İngiltere'nin sahip olduğu nükleer caydırıcısı zaman içerisinde iç politikada ihtilafa neden oldu. Özellikle Trident'in yenilenmesi gündeme geldiğinde muhalefetle yaşanan tartışmalarda nükleer caydırıcısına sahip olmanın getirileri ve götürüleri gündeme geldi. Trident değişim programı yaklaşık olarak 15-20 milyar £'a, ekstra maliyetleriyle 30 milyarın £'un üzerinde bir miktara mal olması beklenmişti⁴⁵⁷. Bu tablo İngiltere'nin Amerika ile operasyonlara girdiği ve askeri bütçesinde kesintiye gittiği dönemde bir önemli bir kaynak olarak görülmüştü. Ordunun teknolojik ve konvansiyonel olarak Amerika ile operasyon yapabilme gücünün artırılması da ayrıca gündemdeydi ve dolayısıyla Trident'in yenilenmesi planlarının 2016'ya ertelenmesine karar verildi⁴⁵⁸. Bu zaman zarfı içerisinde tartışmalar yaşanmasına rağmen gerek İşçi partisi gerek hükümetin nükleer silahların tutulması konusundaki bağlılıkları dikkati çekicidir. Ayrıca 2003 Aralık *White Paper* İngiltere'nin nükleer silahları, ulusal güvenliğinin garantörü olarak gördüğünü göstermiştir⁴⁵⁹.

Trident'in muhafaza edilmesi, nükleer silahların yaygınlaşmasına karşı takınılan tavra da aykırı durmaktadır. 2002 yılında yine İngiltere ve Amerika Nevada Çölünde nükleer test gerçekleştirdi. Bu, 1998'deki test yasaklama anlaşmasından sonra birlikte yapılan ilk testti ve bu nedenle de tartışmalara neden olmuştu⁴⁶⁰. 2006 yılında ayrıca Amerika ile İngiltere yenilenecek Trident füzelerinin nükleer savaş başlıklarının üretilmesi konusunda da işbirliği

456 Priest, A. (2005) *In American Hands: Britain, the United States and the Polaris Nuclear Project 1962-1968*. Routledge. Contemporary British History. Vol.19, No. 3. s.353-376

457 *Q&A: Trident replacement*, 22 Eylül 2010 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/4805768.stm

458 *Defence cuts 'led to MoD project cost rise'*, 16 Kasım 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-15749136>

459 Wither, J.(2006).

460 *Britain and US conduct nuclear test*, 15 Şubat 2002 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1823092.stm>

yapmışlardır⁴⁶¹. Savunma Bakanlığı bu konuda nükleer olmayan patlamaların rutin olarak gerçekleştirildiğini belirtmişti. 2004 Haziran ayında Karşılıklı Savunma Anlaşması (*U.S.–U.K. Mutual Defence Agreement*) yenilendi. Bu anlaşmanın yenilenmesi sırasında Başkan Bush kongrede yaptığı konuşmasında uzun yıllardır devam eden yakın işbirliği ve İngiltere'nin nükleer gücünün NATO'ya bağlılığı nedeniyle, İngiltere'nin önemli bir nükleer güç olarak kalmasına, bu özelliği muhafaza etmesine yardımcı olmanın Amerika'nın çıkarına olduğunu dile getirmişti. Ancak İngiltere'nin nükleer gücünü muhafaza etme konusundaki karar süreci ve de sonuçlarının iki ülke arasındaki ilişkilere olumlu katkı yapması muhtemel görünmemektedir. İngiltere'nin Amerika'dan satın aldığı orta ölçekli silahların Amerika'ya stratejik askeri planlarında ve operasyonlarına herhangi bir katkısı söz konusu değildir. Ayrıca Soğuk Savaş sonrası bu silahların kullanımı da tartışmalı hale gelmiştir ve terörizmle savaşta nükleer silaha sahip olmanın devletler arası ilişkilerde olduğu gibi bir caydırıcı yanı olduğu da söylenemez. Bununla birlikte bu tür nükleer anlaşmalar ve nükleer ilişkilerin gündeme gelmesi ve kamuoyunda tartışılması, hem iç hem dış siyasette devletin askeri planlarının gizliliğine karşı bir tehdit oluşturmaktadır⁴⁶².

3.5 Afganistan ve Irak Operasyonları

Amerika-İngiltere ilişkileri, Tony Blair'ın 1997'de İngiltere'de iktidara gelmesinin ardından tekrar yoğunluk kazandı. Bunun nedeni yine büyük ölçüde askeri temellere dayanmakta, savaş ve operasyonların ilişkideki birleştirici etkisini gözler önüne sermektedir. Bu etkiyi yapan, Amerika'nın 11 Eylül 2001'deki saldırılardan sonra terörizme açtığı savaşla Afganistan'a ve 2003'te El-Kaide bağlantılarının ve kitle imha silahlarının bulunduğu iddialarıyla Irak'a karşı başlatılan askeri müdahalelerdir. İngiltere, bu iki operasyonda da Amerika'nın yanında durabilen tek partner ve koalisyonun önemli üyelerinden birisi olmuştur. 2001 saldırıları sonrasında Blair Amerika'ya giderek İngiltere'nin sempatisini gösterdi ve istihbarat teklif etti. Ayrıca Blair İngiltere'nin askeri desteğini de önermekte hiç çekince göstermedi. Bu bağlamda İngiltere Başbakanının iç ve dış siyasette tepkileri göze alarak asker gönderme kararını çıkarması '*Özellik*' kavramını özellikle İngiltere açısından tekrar gündeme getirmiştir. Tony Blair'ın bu koşulsuz desteği başlangıçtan bu yana merak konusu olmakla beraber karar mekanizmasına etkisi olduğu düşünülen etmenler vardır. Bu etmenlerin askeri boyutu düşünüldüğünde karşımıza güvenlik endişesi çıkar. El-Kaide ve Saddam Hüseyin tarafından oluşturulan uluslararası ve ulusal güvenliği tehdit edici unsur başı çekmektedir.

461 *Britain working with US on new nuclear warheads that will replace Trident force*, 10 Nisan 2006, <http://www.heraldscotland.com/sport/spl/aberdeen/britain-working-with-us-on-new-nuclear-warheads-that-will-replace-trident-force-1.23580>

462 Wither, J.(2006).

Amerikan Başkanı Bush'un belirttiği terörizmle savaşla, terörizmin köklerinin ortadan kaldırılması hedeflenmişti. Saddam Hüseyin, kitle imha silahları programına sıcak baktığını belirtmişti ve temel seviyede de olsa bunu muhafaza etmek niyetindeydi. İleriki safhalarda bu nükleer kapasitenin geliştirilmesi de mümkündü. Amerikan Başkanı Bush'un 2002 Ocak ayında yaptığı konuşmasında *Axis of Evil* olarak nitelendirdiği devletlerden biri olan Irak bağlamında haydut devlet ve kitle imha silahı potansiyeli⁴⁶³ ile terörizm ve El Kaide bağlantısının bir araya gelmesi Başkan Bush kadar Blair için de göz ardı edilmesi zor ve olması muhtemel olarak addedilmiştir. Blair'ın endişesi büyük oranda askeri müdahalede bulunmanın kısa süreli etkilerinden çok Irak'a karşı bir şey yapmamış olmanın getirebileceği uzun vadeli etkilerdi. Bu anlamda güvenlik tehditlerini ciddiye alma konusunda eksikliğe düşmemek niyeti söz konusuydu. Ayrıca nükleer silahların teröristlerin eline düşmesi İngiliz Başbakan Tony Blair'in en büyük korkusu olmuştu. Bu da dönemin güvenlik politikasını etkilemiştir⁴⁶⁴. Blair verdiği desteğin yanı sıra "*Dodgy Dossier'i*" (Joint Intelligence Committee – Ortak İstihbarat Komitesi dosyası) yayınlaması yine bu durumu destekler niteliktedir. İstihbarat açısından bu dosyanın içerisindeki bilgilerin gerçekliği ve doğruluğu da uzun süre tartışılmıştır. Bu dosyada Irak'ın kitle imha silahlarının 45 dakika içerisinde kullanmaya hazır olduğu, Nijer'in Irak'a uranyum desteği sağladığı belirtilmekteydi. Bu silahların ya var olduğuna ya da geliştirilmekte olduğuna dair özellikle Blair kendi kişisel inancı vardı. Bu doğrultuda bir tiran olarak görülen Saddam Hüseyin dünya barışı için de tehdit arzettiği⁴⁶⁵.

Başbakan Tony Blair için söz konusu olan durum ise bu esnada kamuoyunun yanlış yönlendirilmesinin ve bilgi paylaşmadaki eksikliklerin gündeme gelmesidir. Özellikle Tony Blair'ın, kritik hukuki ve istihbaratla ilgili bir bilgiyi kendi hükümetindeki üyelerden ve savaşa girme aşamasında olan bir devletin meclisinden saklaması bundan sonra gelecek olan başbakanların askeri güç kullanma yetkilerinin sınırlandırılmasına, hatta bu yetkinin kaldırılmasına neden olabilecektir⁴⁶⁶. Sonuçta bundan sonraki dönemde hayati milli çıkarların tehlikede bulunduğu ya da kesin uluslararası hukuk ihlali söz konusu olduğu durumlar dışında, İngiltere Hükümeti'nin Amerikan güçleri yanında gelecekte asker konuşlandırması daha da zorlaşacaktır. Operasyonlar özellikle Irak söz konusu olduğunda potansiyel ile kesin

463 *President Delivers State of the Union Address*,

<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html>

464 Kennedy-Pipe, C & Vickers, R. (2007) '*Blowback*' for Britain? *Blair, Bush, and the war in Iraq*. Review of International Studies. 33, s.205–221

465 Azubuike, S. (2007).; *Iraq's Weapons Of Mass Destruction The Assessment Of The British Government*, <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Politics/documents/2002/09/24/dossier.pdf>

466 'Cowell, A.; *Iraq Backlash in Britain May Affect Future Military Moves*', New York Times, 4 Mayıs 2005, <http://www.nytimes.com/2005/05/04/international/europe/04britain.html?pagewanted=all>

arasındaki fark daha çok ön plana çıkmıştır. Kitle imha silahlarının bulunamaması ve Saddam Hüseyin ile El Kaide arasında bir bağlantının kurulamaması o dönemde görülmeyen ya da büyük ölçüde görülmek istemeyen bir durumdu. Blair, tehdidi yakın zamanda olabilecek bir olay olarak nitelerken, istihbarat servislerinin ve Savunma Bakanının bildirdiği, Irak'ta uzun menzilli silahların bulunmadığıdır. Avam Kamarası lideri Robin Cook'un istifasına da neden olan bu durum için Cook'un ifadesi, Irak'ta kitle imha silahları olsa bile bunların olası bir güvenlik tehdidi teşkil etmediği, dolayısıyla bu durumun da savaşı yasal mecradan çıkardığı yönündeydi⁴⁶⁷.

Bush'un terörle savaş olarak nitelendirdiği Afganistan operasyonunda Usame bin Ladin ve El Kaide bağlantıları ile bunu destekleyen Afganistan'daki Taliban yönetimi hedef alınmıştı. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında 2001 yılının Ekim ayı başında hava saldırılarıyla askeri operasyon başlamış, Amerika ve İngiltere güçleri yan yana Afganistan kuzey ittifakına karşı birlikte savaşmışlardır. Afganistan savaşında terör saldırıları nedeniyle diğer ülkelerin desteği söz konusuydu. Irak'a özgürlük operasyonu (*Operation Iraqi Freedom*) aynı desteği görmediği için İngiliz askerileri tek taraflılık durumu yaratılmaması adına önemli olmuştur. 20 Mart 2003'te Amerikalı General Tommy Franks tarafından yönetilen ve Bağdat'a hava saldırılarıyla başlayan operasyon'da Amerikan güçleri ülkenin orta ve kuzeyini işgal ederken, İngiltere dâhil diğer koalisyon güçleri de güneyin kontrolünü ele almışlardı. Amerika 250.000 birlik gönderirken Irak'taki İngiliz güçleri 46.000'i aşkıydı. 9 Nisan 2003'te Amerika'nın kontrol ettiği koalisyon güçleri Bağdat'ın kontrolünün ele geçirdiler. Ayrıca 15 Ocak 2003 tarihinde İngiltere'nin Savunma Sekreteri Geoff Hoon Amerika'nın füze sisteminin içerisinde RAF *Fylindales* erken uyarı sisteminin kullanılmasına da izin vermiştir. Önceki Körfez Savaşında iki ülke uçakları birlikte uçuşa yasak bölgede güvenliği sağlamışlardı. Bu durum Irak savaşında da devam etti ve 2003'te uçuşa yasak bölgedeki Irak hedeflerine olan saldırılar arttı⁴⁶⁸.

Bütün bunlara rağmen, Özel İlişkiyi tekrar gündemin üst sıralarına taşıyan Blair'ın koşulsuz desteği ve fedakârlıkları, İngiltere'nin desteğini vazgeçilmez ve elzem kılmamıştır. Amerika'nın tek taraflılığını azaltmasına rağmen savaş kapasitesine büyük bir katkı sağladığından bahsetmek çok da mümkün değildir. Hatta Özel İlişkinin bir bakıma değerinin de azalmasına neden olmuştur. Öyle ki bu durum Blair'ın iç ve dış politikada aldığı tepkilere istinaden Amerikan Başkanı Bush'un İngiliz güçlerinin koalisyondan çıkarılmasını teklif

467 Hoggett, P. (2005). *Iraq: Blair's Mission Impossible*. British Journal of Politics & International Relations. Vol.7, No.3, s. 418-428

468 Ellis, S.(2009). s.138

etmesine kadar gitmiştir⁴⁶⁹. Blair'in, hükümetin geleceğini riske attığı ve dünyayı karşısına aldığı operasyonda İngiltere'nin askeri katkısının Amerika'nın gözünde öneminin olmadığı bir göstergesiydi. Ancak bu durum iki liderin yakınlığının da bir işareti olarak algılanabilir. Başkan Bush aynı zamanda Blair hükümetinin düşmesine de neden olmak istemiyordu⁴⁷⁰. Amerika, İngiltere'nin desteği olsun veya olmasın bu savaşı sonuna kadar götürecektir imkânâ sahipti. Amerika savunma harcamaları diğer NATO ülkelerinden toplamından fazlaydı. 2002-2003 yılları arasında Amerika günlük 1 milyar Doları savunmaya harcarken Avrupa'daki NATO müttefikleri toplam yıllık savunma bütçesi 2001 yılında 159 milyar dolardı⁴⁷¹. Ayrıca Savunma Bakanı Rumsfeld İngiltere olmasa da savaşa gidileceğini ve Amerika'nın bunu gerçekleştirecek kapasiteye sahip olduğunu dile getirmişti⁴⁷². Bu gibi söylemler İngiltere'de kırılganlık uyandırmasına rağmen Blair'in Amerika'ya tam destek vermesine engel olmamıştır. Avrupa ile Amerika arasında bir bakıma köprü vazifesini kendisine edinmiş İngiltere için Avrupa'nın ve Uluslararası onayın alınması, dolayısıyla özellikle askeri operasyonun Birleşmiş Milletler kararı altında olması öncelikli tercihtir. Ancak olmaması durumunda Irak'a savaşa gidileceği kesin bir dille belirtilmiştir.

Önceki dönemlerde olduğu gibi iki ülke askeri servisleri bu operasyonlar sırasında da birbirine stratejik anlamda entegre vaziyette birlikte çalışabilmiş, yakın askeri ilişki mümkün olmuştur. 2003 Mart ayında Birleşik Devletler deniz piyade teşkilatı (USMC) 15 deniz piyade keşif birimi (MEU) Güney Irak'taki operasyonlar için İngiltere'nin 3 Komando tugayı altında görevlendirilmiştir⁴⁷³. Ayrıca *Joint Special Operations Command* altında faaliyet gösteren ve görevi içerisinde Ebu Musab Zerkavi'nin yakalanması olan *Task Force 145* özel Amerikan Birliğinin altında İngiltere'nin önemli kuvvetlerinden Özel Hava Birimi (Special Air Service – SAS) yer almaktadır⁴⁷⁴. Özel Hava Birimi birlikleri ayrıca koalisyonun Bağdat'ta yer alan özel kuvvetleri *Task Force Black*'in içerisinde yer almış ve ABD'nin gizli ve özel Delta Gücü kuvvetleri ve diğer birimlerle birlikte intihar saldırılarına karşı özel olarak çalışmışlardır⁴⁷⁵.

Bununla birlikte operasyonların, İngiltere-Amerika ilişkilerine olumsuz etkileri de söz konusuydu. Öncelikle Amerika'ya verdiği açık desteği İngiltere'yi terörist saldırılara da açık

469 Woodward, B. (2004). *Plan of Attack*. Simon and Schuster. s. 338

470 Kennedy-Pipe, C & Vickers, R. (2007).

471 Nelson, D. N. (2002). *Transatlantic Transmutations*. The Washington Quarterly - Volume 25, Number 4, Autumn 2002, s. 51-66

472 Rumsfeld - 'we could go it alone', <http://www.dailymail.co.uk/news/article-171454/Rumsfeld--alone.html>

473 Wither, J.(2006).

474 *Task Force 145 (TF 145)*, Global Security, <http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/tf-145.htm>

475 Rayment, S.; *Revealed: SAS mission to kill a Baghdad suicide squad*, 20 Kasım 2005 <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1503449/Revealed-SAS-mission-to-kill-a-Baghdad-suicide-squad.html>

hale getirdi. Ayrıca kitle imha silahlarının bulunamaması durumu mahcup edici bir hal almış, istihbarat ilişkilerinin güvenilirliğini zedelemişti. Savaşın istenildiği şekilde yol almaması, Amerika'nın stratejik önceliklerinin değişmesi ve İngiltere'nin askeri kapasitesinde yaşanan düşüş bu konuda göze çarpmaktadır. Özellikle Irak savaşı diplomasi ve siyasetin dışında gerçek hayatta iki ülke arasında yakınlıktan ziyade uzaklaştırıcı rol de oynamıştır. Stratejideki farklılık ve fikir ayrılıkları da savaş ilerledikçe ortaya çıkmaya başladı. Bu durum işgal süresince de manşetlere yansdı⁴⁷⁶. Anlaşmazlıklar özellikle komutanların arasında gün yüzüne çıktı. İngiliz komutanlar Amerika'nın ağır ve agresif yöntemlerinden ve Iraklılara karşı orantısız güç kullanımından rahatsız olduklarını belirtmişlerdi⁴⁷⁷. İngiltere Irak Kurmay Başkanı Albay J.K.Tanner yakın ilişki, diyalog ve güvenli iletişimin olmadığından ve bürokrasiden sıkıntı çekildiğinden bahsetmişti⁴⁷⁸. İngiliz kuvvetler Amerikalı komutan General Rick Snachez'in komutası altındaydı. Buna rağmen İngilizler emirlerin ayrıntılarının çoğunlukla görmezden gelindiğini, kendi yöntemlerine göre hareket ettiklerini de açıklamışlardı. Operasyonların yürütülmesinde Amerikalıların yöntemleri ağır bastığı için İngiliz meslektaşların Amerikalılara etkide bulunması söz konusu değildi. Ayrıca savaş stratejisinin ve taktiklerinin belirlenmesi Amerikalılar için öncelikliydi. İngiliz kuvvetler ise 2004'teki El Sadr tutuklanmasındaki şiddet olaylarına rağmen barışın korunması üzerinde duruyorlardı⁴⁷⁹.

İki ülke arasında savaş stratejileri ve kara kuvvetleri bakımından farklılıklar da operasyonlar sırasında ortaya çıkmaya başladı. Amerikan kuvvetleri oldukça profesyonel ve etkin kuvvetler olarak karşımıza çıkarken, bazı eksiklikler de göze çarpmıştır. Amerika'nın kara kuvvetleri 1945'ten bu yana doktrin ve eğitim bakımından konvansiyonel savaflara ağırlık veren bir yapıya sahipti. Oysa müdahalelerde yaşanan bölgesel çatışmalar, kontra gerilla savaşlarının (COIN), düşük yoğunluklu operasyonların önemini gözler önüne serdi. Amerika'nın yürüttüğü insani müdahale, önleyici savaş ya da teröristlerin yakalanması gibi politikalar düşük yoğunluklu savaşları gerektirmektedir. Amerika'nın daha önce gerçekleştirdiği Vietnam savaşından ve Çöl fırtınası gibi operasyonlardan gerekli derslerin bu

476 Gilligan, A.; *Hostility between British and American military leaders revealed*, 22 Kasım 2009
<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6631239/Hostility-between-British-and-American-military-leaders-revealed.html>

477 Rayment, S.; *US tactics condemned by British officers*, 11 Nisan 2004
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/1459048/US-tactics-condemned-by-British-officers.html>

478 *Iraq war files: British colonel's scathing attack on 'arrogant, bureaucratic' Americans*, 23 Kasım 2009,
<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6634115/Iraq-war-files-British-colonels-scathing-attack-on-arrogant-bureaucratic-Americans.html>

479 Gilligan, A.; *British troops in Iraq had to let attackers go free*, 24 Kasım 2009
<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6639450/British-troops-in-Iraq-had-to-letattackers-go-free.html>

manada tam olarak çıkarılmadığı ve bir doktrin belirlenmediğini söylemek yanlış olmaz. Bu durum Afganistan ve Irak operasyonları sırasında sivil kayıpların artmasıyla da yoğunluk kazandı ve savaş doktrinlerinin tekrar gözden geçirilmesi ihtiyacı doğdu. İngiliz ordusu ise bu bakımdan daha çok deneyim sahibiydi ve askerleri daha uzun süreli, karmaşık, düşük yoğunluklu savaş stratejisi üzerine yoğunlaşmışlardı⁴⁸⁰. İngiltere'nin özellikle Amerika'nın heyecanına rağmen adapte olmakta daha kolay bir süreç geçirdiği söylenebilir. Ada ülkesi olmasının verdiği avantajla ordudan ziyade donanma birincil öneme haiz olmuştu. Bu durum da İngiltere'nin COIN savaşlarının savaş doktrinlerinde yerini almasını sağlamıştır⁴⁸¹. Özellikle dünyanın dört bir yanında kolonilere sahip olmak farklı coğrafi koşullara uyum sağlamayı ve esnekliği mecbur kılmıştı. Bunun yanı sıra İngiltere 19. ve 20. yüzyılda bölgesel savaş deneyimini de fazlasıyla yaşamıştı. Kuzey İrlanda başta olmak üzere Balkanlarda, Sierra Leone'de, Malaya, Kenya, Kuveyt, Filistin gibi yerlerde 50 yıldır edindiği deneyimler askeri stratejilere dikkate değer katkı sağlamış, barışın sağlanması ve sistemin yeniden inşası sürecine olumlu etkileri olmuştu⁴⁸². Bu durum Amerika karşısında İngiltere'nin için bir avantajı olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Basra kuşatması konusunda İngiltere'nin başarısı bunun göstergesi olmuştur. İngiliz kuvvetleri konvansiyonel bir saldırıdan ziyade farklı ölçekte saldırılar düzenlemiş, istihbarat toplamış, Irak muhalefetinin içerisine sızmıştı. Amerika'nın, tersine İngilizlere yüksek yoğunluklu savaşla ilgili çok katkıları olmuştu. İngiltere'nin de bu manada Amerikalılara katkı sağlaması mümkündür⁴⁸³.

Anlaşmazlıkların yaşanmasına rağmen İngiltere'nin çabaları genel anlamda Amerika'nın silahlı güçleri tarafından saygı ile karşılanmıştır denilebilir. Amerikan halkının bile Irak işgaline şüphe ile yaklaştığı dönemde İngiltere'nin desteği takdir görmüştü. İngiltere'nin operasyonlar sürecinde barışın tesis edilmesi ve ulusun tekrar inşası noktasında katkıları bilinmekle beraber Amerika'ya karşı özellikle teknolojik açıdan yetersizlikleri işgal döneminde daha da belirgin olarak ortaya çıktı. Bu dönem İngiltere'nin savunma harcamalarının tekrar değerlendirilmesi ve bu doğrultuda askeri politikasının yeniden belirlenmesi ile Amerika'yla “birlikte çalışılabilirlik” (*Interoperability*) üzerine İngiltere'nin kafa yorduğu bir dönem olmuştur. Farklı ortamlarda, çok uluslu seferlerde, farklı askeri geleneklerle birlikte çalışabilme düzeyinin artırılması ve teknolojik olarak donanımın sağlanması ihtiyacı giderek kendini göstermeye başladı Bu durumun giderilmesi için savunma

---

480 Wither, J. (2006).

481 Harman, D.; *As occupiers, Brits bring experience, Years of global policing have made soldiers all-rounders*, 20 Mayıs 2003, <http://www.csmonitor.com/2003/0520/p01s03-woiq.html>

482 Cassidy, R. M.; *The British Army and counterinsurgency: the salience of military culture*. Mayıs-Haziran 2005, http://findarticles.com/p/articles/mi_m0PBZ/is_3_85/ai_n13824961/?tag=content:coll

483 Wither, J.(2006).

rakamlarında da artışa gidildi. 2002 yılında 1982 yılından bu yana en yüksek artış 5,5 milyar £ olarak kendini göstermiştir. 2004/05 ile 2007/08 arasındaki harcamalarda 3,7 milyarlık bir artış daha ayrılmış olup, oranı %1,4'e tekabül etmiştir. Ancak bu noktada kamu harcamalarındaki %2,5'lük oran dikkate alındığı zaman iç politikadaki öncelikler de göze çarpmaktadır⁴⁸⁴. Birlikte çalışabilirliğin artırılması doğrultusunda Savunma Bakanlığı çerçevesinde teknolojik ve yapısal değişikliğe gidilmesi, askeri personel ya da platformların etkinliğinin geliştirilerek, sayısının azaltılması görüşü ağır basmaya başladı. Ancak bu durum Amerika'da İngiltere'nin yetersizliği konusundaki eleştirilerin daha da artmasına yol açtı. Buna ek olarak iç politikada yaşanan değişikliklerle, İngiltere 2007 yılında Basra'dan da çekilmeye karar vermiştir. İngiliz Komutan General Keane'in belirttiği gibi siyasi politikaların bir ürünü olan bu durum Amerika'ya göre İngiltere adına başarısızca bir hareketti. Amerikan General David Petraeus İngiltere'nin 2007'de Basra'dan çekilmesini bir yenilgi olarak gördüğünü belirtmişti. Özellikle 2006'dan sonra Amerikan güçlerine karşı olan sadırı ve intihar saldırılarının, Amerika'nın Irak'taki varlığına ilişkin eleştirilerin artmasıyla 2007 Şubatında Bush yönetimi Bağdat'ta güvenliğın sağlanması amacıyla “*The Surge*” denilen 30.000 ekstra kuvvetin gönderilmesi kararını almıştı. İngiltere'nin de aynı dönemde çekilmeye başlaması bu söylemlere neden olmuştur. İngilizler tarafından da kabul edilen bu durum sonrasında da kargaşa baş gösterdi⁴⁸⁵. Özellikle 2010 yılında İngiliz hükümeti 2011/12 ile 2014/15 dönemleri arasında savunma bütçesinin %8 oranında düşeceğini ancak İngiltere'nin askeri bütçesi bakımından dünyada 4. ülke olmaya ve NATO'ya bağlılığının devam edeceğini açıklamıştı⁴⁸⁶. Fakat İngiltere'nin bütçe kesintilerinin, sorumluluklarını yerine getirememesine neden olacağı yönünde eleştiriler devam etmektedir. Özellikle Afganistan'da 10.000 kadar gücü bulunan ve Amerika'dan sonra en önemli güç olan İngiltere için bundan sonra söz konusu olabilecek NATO sorumlulukları konusunda da soru işaretlerinin oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum İngiltere'nin bundan sonra Amerika'nın yanında operasyonlara katılma ve müdahalede bulunma ihtimalini de zorlaştırmaktadır. Bu gibi operasyonların yarattığı asker ihtiyacına İngiltere azalan ve azaltılmaya devam edilen askeri personeli ile yanıt verip veremeyeceği tartışmalıdır. Amerika'nın da bu operasyonlarda özellikle askeri açıdan İngiltere'ye ihtiyacının olmadığı daha önce de belirtilmişti. İngiltere'nin rolü işgal sonrasında da alt seviyelerdeydi. Bununla birlikte yine de İngiliz ordusu profesyonel, güvenilir ve savaş

---

484 Wither, J. (2006).

485 *Britain suffered defeat in Iraq, says US general*, 29 Eylül 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-11419878>

486 *Defence Spending*, Ministry of Defence,

<http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/Organisation/KeyFactsAboutDefence/DefenceSpending.htm>,

Spending Review: Cuts watch, department-by-department, 20 Ekim 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-10924719>

yeteneğini kanıtlanmış, Avrupa'da ve dünyada öne çıkan bir orduydü. Bu durum da Amerika açısından İngiltere'yi hala desteği aranan bir partner yapmaya devam etmektedir⁴⁸⁷.

3.6 Üsler

İngiltere'deki üsler, Amerikan askeri sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır ve Amerikan stratejisi içerisinde önemli bir yere sahiptir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, Amerika'nın İngiltere'de bir dizi askeri üssü bulunmaktadır. İngiltere bu dönemde Almanya'yı bombalama eylemlerine destek olmak amacıyla Amerika'ya bombardıman uçakları yerleştirmesi için davette bulunmuştu ve daha sonrasında Soğuk Savaş döneminde bu üslerin bir bölümü faaliyetlerine devam etmiştir. Bu dönemde Sovyetler ile Amerika arasında nükleer bir savaş olması olasılık dâhilinde görüldüğü için İngiltere bu manada önemli bir merkez olarak düşünülmüştü. Konunun gizliliğinden dolayı üslerin tam sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Soğuk Savaş döneminde 1980'lerin ortasında yaklaşık 135 Amerikan üssünün İngiltere'de olduğu tahmin edilmektedir. Bu yerleşkeler İngiltere'nin 35 yerinde yaklaşık 26 kilometrekarelik bir alana yayılmış operasyon merkezleri ve askeri karargâhlardır. Bunların arasında 1000'den fazla Amerikan personelinin görev yaptığı yerler bulunmaktadır. Avrupa'daki Amerikan Hava Kuvvetleri'nin güncel olarak 12 aktif üssü İngiltere'dedir⁴⁸⁸. 1948 Berlin ambargosu ile üsler artış göstermiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin 1946 yılında kamuoyuna duyurmadan Amerikan Başkanı Truman'a B29 bombardıman uçaklarını göndermesi için davette bulunmuştu. Bunun öncesinde Amerika'da da devamlı bir hava üssünün planları yapılmaktaydı. Bu dönemde Kraliyet Hava Kuvvetleri (*Royal Air Force - RAF*) Amerikan bombardıman uçakları için üslerde hazırlık yapmaya başlamıştı. Yerleştirmenin gizlilik içerisinde olması için İngiltere Başbakan Clement Attlee, Ernest Bevin ve Genelkurmay'ın da bulunduğu bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bombardıman uçakları atom bombası taşıyabilir duruma getirilecek ve İngiltere'den Moskova'nın vurulması söz konusu olabilecekti. 1948 yılının Temmuz ayında Ulusal Güvenlik Komitesi'nin (*National Security Committee - NSC*) 60 bombardıman uçağını RAF istasyonuna göndermesi konusunda anlaşmışlardır⁴⁸⁹.

Amerika'nın Avrupa savunmasında daha fazla rol oynaması anlamına gelen bu durum İngiltere için de savunma bakımından dikkate değer bir karar teşkil ediyordu. Parlatonun

487 *Views on Britain's role in Iraq: 'People see the UK as a poodle of America'*, 16 Nisan 2009

<http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/16/uk-iraq-usa-terror>

488 *United States military and Intelligence Bases in Britain – a briefing*. Quaker Peace & Social Witness Peace Campaigning and Networking Group, <http://www.quaker.org.uk/files/Us-bases-briefing2.pdf>

489 Ellis, S.(2009). s.17, 34

bilgilendirilmemesi konuyu tartışmalı hale getirmekle birlikte İngiltere'yi Sovyetlerin nükleer saldırılarına temel hedef ve üs haline getirmiştir. Amerika'nın hesaplarına göre Sovyetlerin İngiltere'yi vurması ülkenin felakete uğramasına yetecek vaziyetteydi. Amerika'nın varlığının Sovyet tehdidine karşı güvenlik sağladığı düşünülürken ayrıca Sovyetlerin yapabilecekleri de korku yaratmıştır. Bu konudaki bir diğer tartışma konusu da İngiltere'nin İngiliz üslerinden kalkacak Amerikan nükleer silahlarını veto etmesi konusuydu. Amerika nükleer silahların kullanılması kararını İngiltere'nin veto etmesine müsamaha göstermemiştir. Nükleer ilişkinin bu noktada devam etmesine rağmen İngiltere'nin bu anlamda tedirginliği ve Amerika üzerindeki etkisini arttırmak istemesi, kendi nükleer çalışmalarını gizlilik içerisinde sürdürmesine neden olmuştur⁴⁹⁰.

İngiliz topraklarındaki ilk Amerikan Hava Stratejik Komuta merkezi *RAF Lakenheath*'de kurulmuş, 1949 yılında da resmiyete kavuşmuştur. Bunun dışında Amerikan Hava Kuvvetleri üsleri 1950'de Mildenhall, Greeham Common, Upper Heyford, Brize Norton ve Fairford'da kurulmuştur. Hava kuvvetleri üslerinin yanı sıra Amerika'nın İngiltere'de iletişim ve istihbarat üsleri de mevcuttu. Bunlardan bir tanesi *RAF Menwith Hill* istihbarat istasyonudur ve 1960'lardan bu yana kullanılmaktadır. Yer aktarma istasyonu, Orta Doğudan gönderilen füze uyarı bilgisini işleyebilmekteydi. Üsler aynı zamanda anti-balistik füze sisteminde önemli roller oynamışlardır. 16.500 Amerikan personeli bu üslere bağlı olarak çalışmıştır. En büyük merkez de 5000'in üzerindeki personeliyle Suffolk'taki Lakenheath'dedir. İngiltere'nin bu en büyük RAF üssü, Brize Norton'dan da personel ve genişlik bakımından büyüktür.

İngiltere'deki Amerikan üsleri Kraliyet Hava kuvvetleri (RAF) olarak bilinmektedir, ancak Kraliyet hava Kuvvetleriyle bir ilişkisi bulunmamakla birlikte RAF personeli de içerisinde görev yapmamaktadır. Tamamıyla Amerikan personelin olduğu *de facto* bir durum söz konusudur. Yapılan bazı faaliyetler ancak daha sonrasında öğrenilebilmiş ve İngiliz hükümetinin de haberi olmamıştır. 1958 yılında bombardıman uçakları Londra ve Edinburgh'yu hedef alan çalışmalar yapmıştır. 1981 yılında Amerika'nın kimyasal silah getirme planlarından da İngiltere'nin haberi olmamıştır. 1956 ve 1961 yıllarında olan nükleer kazalar konusunda da kesin bir bilgileri yoktur ve İngiltere'de de bu manada bir çaba

---

490 Ellis, S.(2009). s.17

görülmemektedir. Edinilen istihbarat bilgisi de çoğu zaman İngiltere'nin haberi olmadan Amerikalı uzmanlarca incelenmekte ve Amerikan çıkarları için kullanılmaktadır⁴⁹¹.

Amerika'nın bu üsleri kullanması NATO'ya ve Avrupa'ya olan sorumluluklarının yanı sıra Amerika'nın kendi çıkarlarının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Özellikle Soğuk Savaş dönemi ürünü olan NATO oluşumu, terörizmle ilgili savunmaya sahip değildi. Bu doğrultuda Amerika'nın Afganistan ve Irak müdahalelerinde İngiltere'deki Amerikan üsleri fazlasıyla kullanılmıştır. İngiltere'de iktidara gelen hükümetler de Amerika'nın varlığına destek vermektedir. Örnek verilecek olursa RAF Fairford üssü Irak operasyonu sırasında kullanılmıştır. Bu bakış açısıyla İngiltere'nin tolere etmekten başka şansı olmadığı görülmektedir. İngiltere'nin Amerikan pazarına girebilmesi ya da bağımlı olan nükleer sistemini işletebilmesi ve belki de en önemlisi dünya gücü olarak kalabilmesi için bu durumun devam ettirilmesi gerekiyordu. Bu konudaki en ilginç durumlardan birisi Amerika'nın deniz ve hava üssü kurabilmesi için İngiltere'nin 1960'larda Hint Okyanusundaki Diego Garcia'dan 1200 ada sakini tahliye ettirmesiydi. Ada sakinlerinin Amerika ile yapılan anlaşma gereği adaya dönmelerine izin verilmemiştir. Ada, Afganistan ve Irak müdahalelerinde önemli rol oynamıştır. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da bu üslerin Amerika tarafından kullanılmasının getirdiği protestolardır. Amerika'nın varlığı özellikle nükleer silahsızlanma konusunda oldukça tepkiye neden olmuştur⁴⁹².

İngiltere'deki üsler Amerika için stratejik öneme sahiptir. Afganistan, Irak ve Kosova savaşlarında önemli rol oynamışlardır. Ayrıca nükleer silah, stratejik füze savunması, uzun menzilli bombardıman uçakları ve deniz kuvvetlerini içerisine alan Amerikan strateji planının ayrılmaz bir parçasıdır. Amerikan askeri iletişim ve kontrol komutasının alt yapısını oluşturmaktadır. Ayrıca İngiltere'deki Amerikan askeri varlığı Avrupa'nın önde gelen ülkeleriyle Amerika'nın stratejik çıkarları arasında yakın ilişki sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak askeri ilişkilerin iki ülkenin belki de en fazla etkileşim içerisinde olduğu alan olarak tanımlamak mümkündür. Hatta savaşlar ve birlikte gerçekleştirilen operasyonlar diğer etmelerden daha çok birleştirici rol oynamıştır. İki ülkenin istihbarat sistemleri birbirine entegre vaziyette çalışmış, Amerika İngiltere'de önemli üslere sahip olurken, İngiltere'de

491 *United States military and Intelligence Bases in Britain – a briefing*. Quaker Peace & Social Witness Peace Campaigning and Networking Group, <http://www.quaker.org.uk/files/Us-bases-briefing2.pdf>

492 *United States military and Intelligence Bases in Britain – a briefing*. Quaker Peace & Social Witness Peace Campaigning and Networking Group, <http://www.quaker.org.uk/files/Us-bases-briefing2.pdf>

Amerika'nın önemli nükleer bilgilerine erişim hakkını elde etmiştir. Günümüzde pek çok ülke birbiriyle askeri işbirliğine giderken, iki ülkenin askeri ilişkilerinin boyutu ve kapsamı onları ayrı bir noktaya taşımaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİ ALANINDAKİ İLİŞKİLER

4.1 Ekonomik İlişkilerin Geçmişi

İngiltere ile Amerika'nın koloni döneminden bu yana ekonomik alanda yoğun bir etkileşimi söz konusudur. Bağımsızlık öncesinde de sonrasında da ikili ilişkiler daha çok ticarete dayanıyordu. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında ağırlık kazanan askeri ve istihbarat alanındaki işbirliğinin öncesinde, ticaret ağları hayati öneme haizdi. Öyle ki iki devlet 1812 savaşıdan sonra birbirleriyle savaşmanın ticarete getireceği zararlardan kaçınmak adına çatışmaya ve anlaşmazlığa girmekten kaçınmaya çalışmıştır. İngiltere için Amerika yeni gelişmekte olan ülke mükemmel bir pazarken; en etkin pazar olan Avrupa ile ticaretin önemli olduğu Amerika'da İngiltere liberal ve serbest ticarete daha yatkın yapısıyla Avrupa devletlerinden bir adım öndeydi. Bu durum aradaki ticaretin gelişmesine olanak tanımakla birlikte iki devleti yakınlaştırmaktan ziyade bir çekişme ve rekabet içerisine sokmuştur.

Amerikan ekonomisinin giderek gelişim göstermesi üzerine, İkinci Dünya Savaşında Roosevelt yönetimi, savaş sonrası çokuluslu dünya pazarlarına ve kaynaklarına serbest ve eşit girişin sağlandığı bir uluslararası ortam oluşturulmasını öncelikli hedefi olarak belirledi ve bu doğrultuda İngiltere'nin desteğini sağlamaya karar verdi. İngiltere 1930'larda büyük depresyon nedeniyle gümrük gibi alanlarda Sterlin Blok'una ayrıcalık tanımaya başlamış ve bir anlamda diğer devletleri dışlayan bir sistem geliştirmişti. Savaş sonrası Roosevelt'in planlarıyla da uyum göstermeyen bu oluşum Amerika tarafından ayrımcılık olarak algılanıyordu. Bunun değiştirilmesi yönünde çabalar, ticaret serbestliğine vurgu yapan Atlantik Bildirisi ve Kiralama (*lend lease*) anlaşmalarıyla, sonrasında 1944'de gerçekleştirilen Bretton Woods konferansı ile gösterilmeye ve aşılına çalışıldı⁴⁹³. Bununla birlikte Kiralama anlaşmalarıyla savaş sırasında da Amerika ekonomik anlamda darboğaz içerisinde olan İngiltere'ye destek olmaktadır. Bu anlaşma İngiltere'nin ekonomik alanda endişe duymadan savaşa yoğunlaşabilmesine olanak tanımıştır. İngiltere'nin nakit ödeme sıkıntısı ortadan kalkmış, 21 Milyar Dolarlık yardım almıştı. Bu durum diğer yandan İngiltere'yi Amerika'ya daha çok bağımlı hale getirdi ve özellikle nakit olmayan ödemelerde Amerika'nın taleplerine razı olmasına neden oldu⁴⁹⁴. Ancak savaşın bitiminden kısa bir süre sonra bu anlaşma yürürlükten kaldırılmış ve Truman'ın en büyük hatası olduğunu söylediği bu durum

493 Mills, T. C. (2011). *The 'Hemisphere isolationists' and Anglo-American economic diplomacy during the Second World War*. Journal of Transatlantic Studies. Cilt: 9, Sayı: 1 s. 63-75

494 Dobson, A. P. (1995). s. 84

İngiltere'yi zora sokmuştu⁴⁹⁵. Amerika, ekonomisinin büyük ölçüde genişlemesiyle dünyada önemli bir pozisyon kazanırken İngiltere tersine 1940'taki seviyesinin altına geriledi. İthalat hacmi savaş esnasındaki üçte birine düşerken, ihracatı savaş öncesinin % 30'u kadardı. Ayrıca deniz aşırı varlıklarını da savaşı finanse etmek için kullanan İngiltere, kolonilere de büyük miktarda borçlandı⁴⁹⁶. 1914 öncesinde dünyanın en büyük borç veren ülkesi olan İngiltere 1945'te dünyanın en borçlu ülkesi konumuna düştü⁴⁹⁷. Bu ekonomik çıkmaz nedeniyle ekonomist ve İngiliz maliyesinin başdanışmanı Lord John Maynard Keynes başkanlığında bir heyet Amerika'dan borç alınabilmesi amacıyla Washington'da müzakerelere başladılar⁴⁹⁸. Müzakerelerde İngiltere'nin katkılarını, içerisinde bulunduğu finansal açıdan zorlu koşulları anlatan Keynes, ekonomik yardım ya da faizsiz borç olarak Amerika'dan destek görülebileceği ve şartların külfetli olmayacağı kanısındaydı. Ancak öncesinde de Amerikalı üst düzey görevlilerden borcun ancak Sterlin dengesi, para birimlerinin çevrilebilirliği, ticarete ayrımcı olunmaması gibi bazı koşullara tabi olabileceği duyumunu almıştı. Her halükarda başka bir ülkeden de borç alınması söz konusu olmadığı için İngiltere Amerika'nın koşullarına uymak durumunda kaldı. Kabinedeki bakanlara da ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik çıkmazın ve imparatorlukla ilgili sorumlulukların finansal yardım olmaksızın aşılamayacağını, İngiltere'nin karşılaşacağı itibar kaybıyla dünya gücü olan bir devletten orta ölçekli bir devlet haline gelip, iç politikaya döneceğini dile getirmişti⁴⁹⁹.

Keynes'in değerlendirmelerine göre Bretton Woods anlaşmasında ön görülen çok uluslu sisteme uyum sağlanabilmesi, özellikle Amerika'dan sağlanacak 5 Milyar Dolar'a ve Kanada'dan gelecek ek yardıma bağlıydı⁵⁰⁰. İngiltere'nin faizsiz borç beklentisine karşılık müzakereler sonucunda Amerika, İngiltere'ye %2 faizle vadesi 50 yıllık olarak 3.750 Milyar Dolar borç vermeyi kabul etti. 1945'te Kiralama anlaşmaları son bulduğu zaman Sovyetler Birliği dâhil birçok ülke Amerika Birleşik Devletlerinden borç arayışına girişmişti ancak sadece İngiltere'nin başvurusu Senato tarafından değerlendirmeye alındı ve olumlu bakıldı. Bu durum da ilişkiye verilen önemin bir göstergesi olarak algılanabilir⁵⁰¹. Ancak koşulları

495 Oliver, R.W.(1984). *Bretton Woods: A Retrospective Essay*. Division of the Humanities and Social Sciences California Institute of Technology. Humanities Working Paper.

496 Geiger, T (2004). *Britain and the economic problem of the Cold War: the political economy and the economic impact of the British defence effort, 1945-1955*. Ashgate Publishing. s.64

497 Capie, F. (2010). *The Bank of England: 1950s to 1979*. Cambridge University Press. s.139

498 *Britain to make its final payment on World War II loan from U.S. - Business - International Herald Tribune*, 28 Aralık 2006, http://www.nytimes.com/2006/12/28/business/worldbusiness/28iht-nazi.4042453.html?_r=1

499 Boyce, R; *In Search of Anglo-American Special Relationship in the Economic and Financial Spheres*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre. s.70-71

500 Casey, K. M.(2001) *Saving international capitalism during the early Truman presidency: the National Advisory Council on International Monetary and Financial Problems*. Routledge. s. 71

501 Oliver, R.W.(1984).

İngiltere için fazlasıyla zorlayıcı bir anlaşma oldu. Bu duruma Senato'dan gelen baskıların ya da Roosevelt'in ölümünün getirdiği karışıklığın neden olduğu da söylenmektedir. Ayrıca İngiltere'nin dış politikadaki emperyalist ve iç politikadaki sosyalist yapısı da Amerikan Senatosunu İngiltere hakkında olumsuz düşünmeye itmişti⁵⁰². Gerçekte ise Amerika'nın gözünde İngiltere ekonomisinin çökmesi uluslararası ekonominin istikrarını tehdit ettiği için göze alınamamıştı. Ancak İngiltere'nin emperyal önceliklerinin savaş sonrası dönemi şekillendirmesinin de engellenmesi amacı güdülmüştü. Bu koşullar müttefik olarak İngiltere'yi savaş sonrası dünyada ne güçlü ne de güçsüz kılacak, bir anlamda Amerika'nın savaş sonrası dünya tasarılarına uymak durumunda bırakacaktı⁵⁰³. Bu tasarılar arasında İngiltere'nin Latin Amerika pazarından uzak tutulması da vardı. Amerika'nın savaş sonrasında çokuluslu serbest ve eşitlikçi bir küresel ekonomi oluşturma planlarıyla çelişki içerisinde olan bu bakış açısı bir bakıma yalnızlık doktrininin bir kalıntısıydı. Ödeme dengesini sağlayamayan İngiltere için bu pazarların elden çıkarılması tekrar ekonomisini düzene sokabilmesi adına olumsuz olmakla birlikte Amerika'ya bağımlılığın getirdiği bir sonuçtu. İngiltere'nin ödeme sıkıntıları bir yana, iki ülke de döviz kurlarının düzensizleştiği, uluslararası ticaretin çöktüğü dünyada, ekonominin savaş sonrasında tekrar bir düzene sokulması konusunda hem fikirdiler ve benzer düşüncelere sahiptiler. Bu durum tehlikelere yön verecek çok uluslu liberal kapitalist ekonomik sistemi ön plana çıkarıyordu⁵⁰⁴.

İkinci Dünya Savaşından sonraki uzaklaşma evresinde Amerika'nın borcun verilmesi konusunda isteksiz davranmasının ardından, Soğuk Savaşın ağırlığını hissettirmesiyle birlikte İngiltere'nin müttefikliği tekrar ön plana çıktı ve ekonomik anlamda özel ilişkiyi teyit edebilecek yardımları Amerikan'ın serbest bırakmasını sağladı. Bu yardımlardan ilki olarak Marshall Planı gösterilebilir. 1947'de açıklanan program Avrupa ekonomik gelişimini destekleme, istikrarın tekrar yakalanması ve özellikle Çekoslovakya, Fransa ve İtalya göz önünde bulundurularak Sovyetleri çevreleme politikasının bir yansıması olmakla birlikte⁵⁰⁵, plandan en büyük payı 13 Milyar Dolarlık yardım içerisinden 3,2 Milyar Dolar'la İngiltere almıştır⁵⁰⁶. Bu durum Avrupa'da bütünleşme, istikrar ve İngiltere'nin bu rotaya liderlik etmesi konusunda Amerika'nın beklentilerinden ileri geliyordu. Amerika serbest ticaretin artması ve ticaretteki kısıtlamaların kalkmasını çözüm olarak görürken İngiltere'de iktidar olan İşçi Partisi Clement Atlee hükümeti, imparatorluğa ayrıcalık tanıyan politikaları destekliyordu.

502 Boyce, R. (2003). s.69-72

503 Whitham, C. (2002) *Bitter rehearsal: British and American planning for a post-war West Indies*. Greenwood Publishing. s. 158

504 Dobson, A. P. (1995). s. 82

505 Columbia University, P. (2011). Marshall Plan. *Columbia Electronic Encyclopedia, 6Th Edition*, 1.

506 Dickie, J. (1994). s.55

Ancak savaş sonrasındaki düzelme umutlarının önünde duran ve gerekli temel ihtiyaçların alınabilmesine engel teşkil eden Dolar sıkıntısı devam ettiği için, İşçi Partisi olumlu kanıda olmamasına rağmen, ülkenin geleneksel ve endüstriyel temelinin ve ihracatın gelişmesine yardımcı olması adına Plan kabul edilmiş ve İngiltere'ye önemli bir destek sağlamıştır⁵⁰⁷.

İngiltere'nin tercihlerinin Avrupa ile bütünleşmekten ziyade İmparatorluk endeksli olması ve emperyal hedeflerinin devam etmesi Amerikalıları rahatsız etmişti, ancak Doğu-Batı mücadelesinde ve Komünizmi çevreleme politikasında İngiltere'nin rolü ve verdiği askeri destek gereği ekonomik yardımlar da devam etmiştir. Bu anlamda Amerika İngiltere'nin savunmasını ve dünyadaki rolünü güçlendirmeye çalıştı. Ancak bu İngiltere'nin aynı doğrultuda savunmaya daha çok para yatırmasına neden olmuştur. Savaş sonrasındaki dönemde bile İngiltere savunma harcamaları bakımından dünyada önemli bir yerdedi. 1947'de gayri safi hâsılasının yüzde 10'u savunmaya ayrılmıştı. Ancak savunma harcamalarının büyük ölçekte olması da Batı Avrupa ya da Uzak Doğudaki rakiplerine nazaran İngiltere'nin ekonomik performansında, büyümesinin daha yavaş olmasında ve giderek düşüşe geçen profilinde etkiye sahipti⁵⁰⁸. 1950 ve 1960'larda bu gerileme rahatça gözlemlenebiliyordu. 1951'de İngiltere gayri safi milli hâsıla bakımından dünyanın üçüncü ekonomik gücüydü. On yıl sonra Almanya Federal Cumhuriyeti, İngiltere'nin önüne geçmiş, Fransa'da onu hemen arkasından takip etmiştir. 1971'de ise üçüncülüğü Japonya alırken, arkasından Batı Almanya ve Fransa gelmiş, İngiltere'nin ise gayri safi milli hâsılası Japonya'nın yarısı kadar olmuştu. Almanya'nın büyük ekonomik gelişimi ve Fransa'nın modernizasyonu Ekonomik Topluluğa olumlu olarak yansırken, İngiltere daha çok Sterlin alanını geliştirecek ekonomik politikalara ağırlık vermiştir. Amerika'nın ve özellikle Başkan Kennedy'nin, İngiltere'nin Avrupa'ya üyeliğinin Amerika-İngiltere ilişkilerini daha da güçlendireceği tezi üzerine Macmillan bu konuda müzakerelere hız vermiş ancak üyelik, sonrasında gelen Başbakan Heath döneminde mümkün olabilmisti. 1969 yılında Fransa'da Gaulle iktidardan gidene kadar İngiltere bir nevi arafta kalmıştı⁵⁰⁹.

İki devlet arasında Soğuk Savaş ve ekonomik politikalar ekseninde anlaşmazlıklar da fazlasıyla yaşanmıştır. İngiltere, Amerikan ticaretine uyguladığı ayrımcılık nedeniyle ve Komünist ülkelerle ve Sovyetler Birliği ile olan ticarete kendi ödeme dengesini sağlamak adına daha katı bir duruş sergilemediği için Amerika tarafından eleştirilmeye devam etti. Ayrıca İngiltere, Amerika'nın baskılarına rağmen Vietnam'a da asker göndermedi, ancak

507 Williamson, J. (2008). *British Socialism And The Marshall Plan*. History Today, 59(2), 53-59.

508 Boyce, R. (2003). s.74

509 Reynolds, D. (1985-1986).

Amerika ekonomik anlamda İngiltere'yi desteklemeye devam etmiştir. 1950'lerde Amerikan Merkez Bankası tarafından İngiltere'ye 3 Milyar £ borç verilmiş ve herhangi bir şarta bağlanmamıştı. Wilson hükümeti ile Amerika arasında İngiliz Meclisinin bilmediği bir anlaşma varmışçasına, Amerika'nın ekonomik desteği karşılığında İngiltere'nin Süveyş'in Doğusundaki varlığı ve Amerikan yanlısı tavrıyla bunu desteklemesi söz konusuydu. Bu bağlamda Wilson'ın ekonomik politikaları da yakından takip edilmekteydi⁵¹⁰. Dolayısıyla Wilson, desteğini İşçi Partisinin seçim vaatlerini bir kenara bırakarak Polaris füze programıyla ve Batı Almanya'da ve Vietnam olmasa da Batı ve Doğu Asya'da birliklerini muhafaza ederek göstermeye çalışmıştır. Wilson Hükümeti Amerikan uçaklarını satın almış ve nükleer caydırıcısını Atlantik nükleer gücünün içerisine dâhil etmiştir. 1950'lerde İngiltere bu maddi yardımlar karşılığında gerekli desteği ve yardımı sağlayabilirken, 1970'lere gelindiğinde ise bu durum giderek güçleşmeye başladı. 70'lerin ortalarında Singapur ve Malezya'dan birliklerini çekti. Ancak Sterlin'in değer kaybetmesi ve bu durumdan Doların etkilenmesi doğrultusunda İngiltere bu zayıflıktan yaralanıp, Amerika'dan finansal destek sağlamayı ummuştur. Fakat Amerika'nın yardımı ancak İngiltere'nin Uzak Doğuda önemli bir rol üstlenmesine bağlıydı. Bununla birlikte İngiltere'nin gücü deniz aşırı askeri sorumlulukları nedeniyle devamlı olarak düşüş gösterdi. Amerika da bu bağlamda İngiltere'nin finansal ihtiyaçlarını destekleme konusunda giderek daha isteksiz hale gelmiştir⁵¹¹.

4.2 Ekonomik İlişkilerin Boyutu

Ekonomik ilişkiler, Özel İlişkiyi sadece söylemde değil gerçek manada da önemli hale getirecek olan alanlardır. Bu doğrultuda geçmişten günümüze bakıldığında Amerika ve İngiltere'nin ekonomik alanda da yakın partner ve ekonominin bütün boyutlarında olmasa bile yakın bir ilişkiye sahip oldukları görülmektedir. Amerika'nın İngiltere'ye ihracatı 2011'de 55,963.5 Milyar, ithalatı ise 51,176.4 Milyar Amerikan Doları olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar bir önceki yılın ihracat rakamı 48,413.5 Milyar ve ithalat rakamı 49,775.0 Milyar Dolar'dan artış göstermiştir⁵¹². Rakamlar dikkate değer olmakla birlikte 2011 yılı Kasım ayı verilerine göre İngiltere, Amerika'nın toplam ticaretinin %2,9'luk oranla küçük bir kısmını işgal etmektedir⁵¹³. İngiltere Amerika'nın altıncı büyük ticaret ortağı olmakla birlikte, Amerika İngiltere'nin ihracatında ilk sırayı teşkil etmektedir. Amerika ve İngiltere'nin karşılıklı ticareti 99,7 Milyar Doları mal ve 89,6 Milyar Doları hizmetler bakımından olmak

510 Phythian, M. (2007) *The Labour Party, war and International Relations, 1945-2006*. Taylor & Francis. s.74

511 Boyce, R. (2003). s. 82-85

512 *Trade in Goods with United Kingdom*, <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c4120.html>

513 *Top Trading Partners - Total Trade, Exports, Import*, <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/highlights/top/top1111yr.html>

üzere 2010 yılında 189,3 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir⁵¹⁴. Ticaret bakımından özel bir yapı göstermeyen ilişki, dış yatırımlar söz konusu olduğunda daha önemli bir tablo çizmektedir. İngiltere ve Amerika uzun yıllardır birbirlerinin en büyük yabancı yatırımcıları olmaya devam etmiş ve etmektedir. Royce Rolls, Unilever gibi çok sayıda İngiliz firmasının Amerikan pazarında önemli yeri vardır⁵¹⁵.

Amerika'nın dış yatırımlarının yarısından fazlası Avrupa'ya yapılmakla birlikte İngiltere bu bakımdan Avrupa'da en çok öne çıkan isimdir. 2010 yılında Amerika'nın yabancı yatırımlarında Hollanda'dan sonra ikinci sırada bulunmaktadır. 2010'da İngiltere'deki Amerikan yatırımları, toplam yatırımların %13'lük bir kısmına tekabül ederek 508,4 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam %7,6'lık oranla Amerika'nın sınır komşusu ve önemli bir merkez olan Kanada'dan bile oldukça fazladır. Bu bakımdan İngiltere hem dünyada hem de Avrupa Birliği'nde Amerikan yatırımları için önemli bir merkez olmayı sürdürmektedir⁵¹⁶. İngiltere'nin Amerika'ya yatırımları ise 2010 yılı verilerine göre 432,5 Milyar Dolardır. İngiltere 2010'a kadar Amerika'daki en büyük dış yatırımcı unvanını korumuş ve aynı yıl tüm yatırımların %18'ini oluşturmuştur⁵¹⁷. Yatırımlar ayrıca önemli istihdam imkânları da sunmaktadır. İngiliz Şirketleri Amerika'da 1 Milyon'a varan kişiye iş imkânı sağlarken, aynı şekilde Amerikan şirketleri İngiltere'de 1 Milyon'dan fazla kişiye istihdam sağlamaktadır⁵¹⁸. 2009 yılında İngiltere'ye yatırımlarının bir sonucu olarak Amerika 31,556 iş imkânı sağlayan 484 yatırım projesinde yer almıştır⁵¹⁹. Bu rakam İngiltere'de yatırım yapan Kanada, Japonya, Hindistan gibi ülkelerin çok üzerindedir. Amerikan şirketlerinin %60'ından fazlası Avrupa ile çalışmakta ve merkez ofislerini İngiltere'de açmaktadırlar. 1990'larda Amerika'nın İngiltere'ye yatırımı 175 milyar Dolarla Amerikan firmalarının bütün Asya Pasifik bölgesindeki yatırımlarından neredeyse %50 oranında daha fazlaydı. Elbette ki Amerikan firmalarının büyük ölçüde Çin, Hindistan ve Brezilya'ya yatırım yapmasına rağmen Amerika'nın İngiltere'deki varlıkları neredeyse deniz aşırı Asya, Latin Amerika, Afrika ve

514 *UK & US: Key economic facts*, <http://ukinusa.fco.gov.uk/en/business/economic-relations/key-facts>

515 Calingaert, M.; *The Special Relationship - Economic And Business Aspects: American Perspective*; McCausland, J.D.& Stuart, D. T. (2006). *U.S.-UK Relations at the start of the 21st Century*. Strategic Studies Institute. s.17

516 Barefoot, K. B. & Ibarra-Caton, M. (2011) *Direct Investment Positions for 2010 Country and Industry Detail*, U.S. Bureau of Economic Analysis.

517 Barefoot, K. B. & Ibarra-Caton, M. (2011) *Direct Investment Positions for 2010 Country and Industry Detail*, U.S. Bureau of Economic Analysis.

518 *UK & US: Key economic facts* <http://ukinusa.fco.gov.uk/en/business/economic-relations/key-facts>

519 *US number one source of investment in UK*, 14 Temmuz 2010
<http://ukinusa.fco.gov.uk/en/news/?view=News&id=22535465>

Orta Asya'daki şirketlerindekiyle eşittir⁵²⁰. Tabii ki yatırımların fazla olmasında ortak dilin ve bir ölçüde benzer kültürün önemli etkisi söz konusudur. Ayrıca İngiltere'nin bu konudaki gelişmiş altyapısı, hukuk sistemi, araştırma geliştirme sektörü, eğitilmiş iş gücü de diğer etmen noktalarıdır⁵²¹.

Benzer ve ortak noktalardan yola çıkılmışken, iki ülkede etkin olan Anglo- Sakson, diğer bir deyişle Anglo-Amerikan ekonomik model'in de vurgulanması gerekmektedir. Bu ekonomik modelin kıta Avrupa'sındaki daha kontrollü, düzenli ve sosyal gelenekten gelen ekonomi modelinden önemli farklılıkları vardır. Özellikle sosyal güvenlik anlamında daha az korumacı, girişimciliğe ve rekabete ağırlık veren, şeffaf bir yapıya sahiptir⁵²². Amerika ve İngiltere'nin ekonomi ile ilgili kurumsallaşması birbiriyle benzerlikler göstermekte, sermaye piyasaları büyük rol oynamaktadır. İngilizce konuşan ülkelerde birlik daha az olmakla beraber tüm ulusu kapsayacak bir toplu sözleşmeden ziyade, ödeme ve koşullar yerel veya şirketler bazında belirlenir⁵²³. Hükümetin özellikle düzenleyici olarak rolü azaltılmıştır, ancak yatırım ve sermaye kaynağı olarak menkul kıymetlerde belirleyici role sahiptir. Bununla bağlantılı olarak ekonomi üzerinde doğrudan desteği vardır. Amerika'da bu ekonomik sistem bir devamlılık ve gelenek halini almışken, İngiltere'de özellikle 1980'lerde Thatcher'la daha çok benimsenmiş ve başarısıyla birlikte Tony Blair döneminde de devam ettirilmiştir. Ekonomik modellerin finansal ve hukuk sistemlerinin benzer olması iç ve dış politikada ortak bir bakış açısı oluşturulmasını mümkün kılar⁵²⁴. Dünyadaki ulusların finansal etkileşimi elbette ki çok büyük bir ağ şeklindedir, ancak bu yakınlık İngiltere ve Amerika'nın finansal anlamda işbirliğini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte İngiltere, AB üyeliği ve ekonomik bütünleşmesi nedeniyle ekonomik anlamda tek başına düşünülmemesi gereken bir ülkedir. Bu anlamda İngiltere'nin ekonomik alanda hareket özgürlüğü diğer AB ülkeleri gibi sınırlı ve AB yasa ve tüzüklerine bağlıdır. Ancak İngiltere'nin ortak para birimine geçmemiş olması da daha bağımsız rol oynamasını sağlamıştır. Buna rağmen İngiltere ile Avrupa Birliğinden ayrı bir

---

520 Raymond, R.; *Anglo-American Economic and Business Relationships: A British Perspective* McCausland, J.D.& Stuart, D. T. (2006) *U.S.-UK Relations at the start of the 21st Century*. Strategic Studies Institute. s.34

521 Calingaert, M.; *The Special Relationship - Economic And Business Aspects: American Perspective*; McCausland, J.D.& Stuart, D. T. (2006). s.18

522 Veen, T.V.& Muysken, J. (2006). *Growth and cohesion in the European Union: the impact of macroeconomic policy*. Edward Elgar Publishing.; Richter, E. & Fuchs R.; *Rhine Capitalism, Anglo-Saxon Capitalism and Redistribution*, 19 Ekim 2004, <http://www.indymedia.org.uk/en/2004/10/299588.html>

523 Brittan, S.; *Is There A New Anglo-US Economy?*, Paper given at meeting of Giersch Foundation in Bundesbank Frankfurt, 9 Kasım 1999, http://www.samuelbrittan.co.uk/spee5_p.html

524 Calingaert, M.; *The Special Relationship - Economic And Business Aspects: American Perspective*; McCausland, J.D.& Stuart, D. T. (2006). s.19

etkileşim söz konusu olmamaktadır. Bunun nedeni de ekonomik büyüklük açısından İngiltere'nin tek başına Amerika ile muadil olacak güce sahip olmamasıdır⁵²⁵.

Sonuç olarak, günümüzde ikili ilişkilerde belki de en önemli belirleyici olan ekonomik boyut iki ülke arasında bazı alanlarda özel bazı alanlarda ortalama bir tablo çizmekle beraber her zaman dikkate değer bir seviyede ilerlemiştir. Çin gibi bölgesel güçlerin artış göstermesine rağmen önemli finans merkezlerinden Avrupa'da İngiltere hala önde gelen devlet olmaya devam etmektedir. Ayrıca yine bu alanda Amerika'nın tarih boyunca İngiltere'ye yaptığı ekonomik yardımlar da ön plana çıkmaktadır. İngiltere her anlamda giderek gerileme göstermesine rağmen önce Almanya sonra Sovyetler karşısında olsun Amerika ana müttefiki olarak gördüğü ülkeyi desteklemeye devam etmiştir.

---

525 Calingaert, M.; *The Special Relationship - Economic And Business Aspects: American Perspective*; McCausland, J.D.& Stuart, D. T. (2006). s. 19

SONUÇ

Bu tez çalışmasında; Amerika ile İngiltere'nin 1600'lü yıllardan günümüze olan ilişkileri, bu süre zarfında cereyan eden olaylar ve dönemler bazında ele alınmaya, bunu yaparken de iki ülkenin devlet adamlarının, başkan ve başbakanlarının; bu alanda önemli araştırmalar yapmış, yazar ve araştırmacıların görüşlerine yer vererek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmalar esnasında karşılaşılan belki de en önemli nokta, bu ilişkinin “Özel İlişki” (*Special Relationship*) olarak ifade edilmesidir. Devletler arası etkileşimin daha fazla, kolay ve hızlı olarak gerçekleştiği günümüz dünyasında elbette ki devletler ulusal çıkarları gerektirdikçe askeri, ekonomik vb. alanlarda işbirliği ve ittifaklar içerisine girebilmekte ve bu ilişkilerini özel olarak tanımlayabilmektedirler. Ancak özellikle Amerika – İngiltere ilişkileri söz konusu olduğunda bu kavramın baskın ve etkin bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz. İnternet ya da yazılı basın ve kaynaklardan Özel İlişki olarak bir araştırma içerisine girildiğinde karşımıza sıklıkla Amerika – İngiltere ilişkileri çıkmaktadır.

İlişkinin bu tarz bir etiketlenme içerisine girmesi, pek çok yazar ve araştırmacının ilgisini çekmiş, gerçek anlamda bu iki ülke arasında bu tarz bir Özel İlişki olup olmadığı sıkça tartışılmış ve araştırılmıştır. Bu konuda bazı kesimler bu ilişkiyi savunmakla birlikte, bazı kesimlerse ülkelerin yapılarına, koşullarına, günümüz sistemine göre böyle bir yapının söz konusu olamayacağını dile getirmiştir. Bir diğer kesimse bu ilişkinin varlığını kabul etmekle beraber bunun özellikle savaş sonrası dönemlerde sona erdiğini iddia etmektedir. Ancak sırf bu tartışmalar bile bu ilişkinin dikkate değer bir yanının olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla beraber, bu araştırmalar ve konunun popülerlik kazanması özellikle ilişkilerin farklı bir boyuta girdiği, gerçekten özel olup olmadığının tartışılmaya başlandığı dönemlerde farklı tabir arayışlarına, farklı kavram yaratma çabalarına yol açmıştır. Bu çabalara en son örnek olarak Amerikan Başkanı Barack Obama ve İngiltere Başbakanı David Cameron'un ortaya attığı “Elzem İlişki” (*Essential Relationship*) tabiri gösterilebilir. Ancak kamuoyunda bu ikili ilişkilerin Özel İlişki olarak bilinme eğiliminde olduğunu da dile getirmekte fayda vardır. Bununla beraber bu tezde ilişkinin nasıl ifade edilmesi gerektiği konusunda bir tartışmaya girilmemiş, Özel İlişki terimi ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Burada savunulmak istenen ilişkinin ne şekilde ifade edildiği ya da adlandırıldığı değildir. Bu adlandırmalar ilişkileri diğer ikili ilişkilerden bir adım öne çıkarmak adına yapılmaktadır. İster elzem, ister

doğal, ister özel ilişki olarak ifade edilsin ilişkinin farklılığının altı çizilmek istenmektedir. Ancak var olan bir yapının korunması, yeni bir kavram ortaya konulup, bunun benimsetilmeye çalışılmasından daha kolaydır. Bu çerçevede “Elzem” teriminin kullanılması “Özel İlişki”nin devamı konusunda niyet veya politika ifade etmesi biçiminde yorumlanabilir. Burada sadece önemli olan, bunun devletler tarafından karşılıklı olarak çeşitli alanlarda yoğun bir etkileşim ve işbirliği ile altının doldurulup doldurulmadığı ya da sadece söylemde bırakılıp bırakılmadığıdır.

Bu tezde yazılanlardan ve anlatılanlardan yola çıkılarak iki ülke arasında özel bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu ilişkinin boyutları ve derecesi sıkça tartışılmıştır ve hala tartışılmaya devam etmektedir. Ayrıca bazı dönemler ilişki yoğunluk kazanmış, bazı dönemlerde düşük seviyelerde ilerlemiştir. Ancak yine de bu tarz bir ilişkinin varlığından bahsetmek mümkündür. Bunun nedeni ise ilişkinin diğer ikili ilişkilerden farklı ve nevi şahsına münhasır bir yapı teşkil etmesinden ileri gelmektedir. Başlangıcından günümüze bir çerçeve çizildiğinde oldukça karmaşık göstergelerinin olduğu ortaya çıkar. Bu doğrultuda ilişkiyi belirleyen ve farklı kılan bazı parametreleri belirtmekte fayda vardır. Bunlardan ilki olarak kültürel, tarihi ve dilsel yakınlığı gösterebiliriz. Amerika kurulduğu günden bu yana pek çok değişime maruz kaldığı için bu kültürel yakınlığın boyutu oldukça tartışmalı bir konu olmuştur. Ancak yine de dünyadaki diğer kültürel yapılar karşısında belirgin bir benzerlikten bahsetmek olasıdır. Benzer hukuk ve devlet sistemi, kullanılan dilin aynı olması iki ülke arasındaki iletişimi kolaylaştırmış, dünya olaylarına karşı ortak bir anlayış ve bakış açısının geliştirilmesine de olanak tanımıştır. Fakat sadece bütün bunlar özel bir ilişkinin gelişmesi için yeterli ortamı da teşkil etmez. Nitekim kültürel yakınlığın yoğun olduğu ilk dönemlerde bu tarz bir ilişki gelişmemesini buna yorabiliriz.

Siyasi ve askeri faktörlere göz atacak olursak İkinci Dünya Savaşı iki devleti ortak çıkar ve paydalarda esas bir araya getiren olay olmuştur diyebiliriz. Savaş sırasında sadece Churchill ve Roosevelt'in yakın arkadaşlığı dışında devletin tüm kademelerinden askeri, siyasi personel büyük bir bilgi, materyal, istihbarat paylaşımı gerçekleştirmiş ve eşine nadir rastlanır bir işbirliği örneği göstermiştir. Bu durum devletler arasında anlaşmazlık yaşandığında da yakınlığın muhafaza edilmesini ve günlük ilişkilerin rahatça yürümesini sağlamıştır. Yine kurulu bir işbirliği alışkanlığının ve düzeninin olması iki ülkenin birbirini tercih etme nedenidir. İkinci Dünya Savaşından sonra Soğuk Savaş da yakın istihbarat, siyasi ve askeri işbirliğine uygun ortamı yaratmış, iki devlet NATO ve Batı müttefikliğinin temelini oluşturmuşlardır. İngiltere, Amerika için bu anlamda güvenebileceği bir ülke olarak diğer

ülkelerden bir adım önde olmuştur. Ayrıca Soğuk Savaş ekseninde İngiltere'ye biçilen rolün de büyük önemi vardır.

Sonrasında savaşın bitimiyle ilişkinin de bittiği öngörülmesine ve bu konuda yorumlar yapılmasına rağmen, işbirliği özellikle 1990, 2001, 2003 Irak ve Afganistan Operasyonlarıyla tekrar yoğunluk kazandı. Bu bağlamda önce Almanya, Soğuk Savaş'ta Sovyetler, sonrasında terörizme karşı ortak düşman, ortak amaçlar bağlayıcı rol oynamıştır denilebilir. Sadece “*Zor gün dostu*” ilişkisi olarak tabir edilmesine karşın, bu durum bir bakıma olayların vesile olması; ortak bakış açısının, anlayışın, dünya felsefesinin bir ürünüdür. İki devlet arasında anlaşmazlıklar ve çıkar farklılıkları da elbette bu süre zarfında söz konusu olmuştu. Bir devletin kendi içerisinde bile farklı dinamikler ortaya çıkabiliyorken, iki bağımsız devletin çıkar ve fikir ayrılığına düşmesi normal karşılanmalıdır. İlişkinin ilk yıllarında Amerika İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşı verdiği için iki ülke arasında uzun yıllar şüphe hâkim oldu. İngiltere bir Amerikan İç Savaşında ya da Vietnam'da kendisinden istenilen desteği göstermezken, Amerika da Süveyş'te İngiltere'yi bir anlamda yalnız bırakmıştı. Bu örnekler iki ülkenin de her zaman birbirinin yardımından emin olamadığını ortaya koyarken, sonrasında iki devletinde bu durumu telafi etme ve yakın işbirliğine devam etme istekliliği göstermeleri yine kayda değerdir.

İşbirliğinin en çok vurgulanması gereken noktalarından biri de daha çok İngiltere'nin bu ilişkiye sahip çıktığıdır. İngiltere uzun yıllar bu ilişkiyi gündemde tutmak için çaba gösterdi. İkinci Dünya Savaşından bu yana ekonomik ve askeri düşüş süreci yaşayan ve imparatorluğunu kaybeden İngiltere dünyaya yön veren devlet statüsünü korumak maksadıyla Amerikan yanlısı politikalar seyretmeye başlamıştır. Zira dünya liderliğinin Amerika'ya geçmesi İngiliz çıkar ve amaçlarını etkilemeyecek tek yol olarak görülmüştür. Dolayısıyla ilişkinin büyük oranda İngiltere'nin katkılarıyla ve isteğiyle devam ettiği söylenebilir. İngiltere kendisini her zaman Avrupa'dan ayrı tutmuş, 1941 Atlantik Sözleşmesinden bu yana dış politikasını Atlantik'in diğer yakasıyla özdeşleştirmiştir. Bu bağlamda İngiltere dünyanın süper gücü Amerika ile özel bir statüye sahip olmanın ayrıcalığını yaşamak istedi. İngiltere'de iktidara gelenlerin çok büyük bir çoğunluğu da Amerikan yanlısı politikalar izlemiştir. Amerika yakasında bu ilişki daha az dile getirilmekle birlikte karşılığının olmadığını da söylemek yanlış olur. Amerika savaşlarda, liberal demokrasinin dünya da yayılmasında ve komünizm karşısında İngiltere'yi hep ana müttefiki olarak görmüş ve desteklemiştir. Herhangi bir ülkenin sahip olmadığı nükleer ve istihbarat verilerine giriş hakkına İngiltere sahip olmuştur. Dünyada istihbarat ve askeri sistemleri bu çeşit bir entegrasyon içerisinde

çalışan iki ülke bulmak güçtür. Bu doğrultuda iki ülkenin de birbirine karşılıklı katkısı söz konusudur. İngiltere uluslararası alandaki söz konusu düşüşü karşısında dünyada hala önde gelen bir ülke olmak adına Amerika'dan destek sağlarken, Amerika ise yaptığı çoğu operasyonda İngiltere'nin desteğini bir anlamda hazır bulmuştu. Bu bakımdan ilişki iki taraf adına da faydalı bir ortaklık olarak görülebilir.

Ekonomik boyutta Amerika'nın yıllar boyu süren ekonomik yardımları İngiltere'nin dünyada stratejik roller üstlenmesine bağlı olsa da Amerika'nın İngiltere'ye önemli bir desteği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak günümüzde ekonomik boyut İlişkinin diğer alanları kadar özel bir nitelik teşkil etmemektedir. Büyümekte olan bölgesel ekonomilerin karşısında Avrupa Birliği ve İngiltere sıkıntılı zamanlar yaşamakla birlikte, Amerika ile İngiltere birbirinin en önemli ticaret ortağı olmaya devam etmektedir.

Yukarıda da bahsi geçen ilişkilerin çeşitli boyutlarda analiz edilmesi sürecinin başında sorunsal olarak düşünülmemen, fakat araştırma sürecinde sistematik olarak tekrarlanan iki istatistikî olgu dikkatimi çekmiştir. İlk olgu ilişkilerin lider faktörüne göre dalgalanma çizen profili, ikincisi ise iki ülkenin güçleri arasındaki asimetrik değişimle giderek ilişkinin yoğunluğunu kaybetmesi sonucu düşüş gösteren profildir. İlk belirleyici etmen olarak lider faktöründen bahsetmek mümkündür. Bu tezde Amerika ve İngiltere olarak kişileştirilmiş bir şekilde adı geçen devletlerin aslında meclisinden, kamuoyuna kadar göz önünde bulundurulması gereken birçok parametresi vardır. Ancak devletin en üstündeki kişilerin bu anlamda belirleyici olduğunu görüyoruz. Bu kişiler İngiltere de Başbakan ve çeşitli Bakanlar olurken Amerika'da daha sınırlı olarak Başkan ve çevresindeki danışmanlardan oluşmaktadır. Örneğin İngiltere'de Başbakan Heath döneminde ilişkilerin büyük bir gerileme göstermesi lider faktörünün önemini gözler önüne sermektedir. Bu açıdan bakıldığında ilişkilerde dalgalanmalar, yakınlaşmalar ve uzaklaşmalar görülebilir. Bu nedenle şu an normal sevilere seyreden ilişkiler liderlerin farklılaşmasıyla tekrar yoğunluk kazanabilir ya da düşüş gösterebilir.

İkinci ve belki en dikkate değer tablo iki ülkenin sahip olduğu asimetrik özelliklerin gün geçtikçe daha belirgin hale gelmesiyle doğru orantılı olarak ilişkinin yoğunluğunun ve öneminin azalmasıdır. Diğer bir deyişle ilişki popüler hale geldikçe bir anlamda içi boşaltılmıştır. İkinci Dünya Savaşında iki ülke ilişkiye eşit olarak katkı sağlayabilirken, savaş sonrası bu durum İngiltere'nin içine düştüğü ekonomik krizle birlikte eşit olmayan bir hal almıştır. Başlangıçta İngiltere, İmparatorluk devletleri ya da Avrupa'da NATO içerisinde

oynadığı roller vasıtasıyla Amerika üzerinde etkisini sürdürmekteydi. Ancak günümüzde yerini iyice sağlamlaştıran Amerika'nın etkinlik alanı Avrupa'dan dünyanın farklı bölgelerine kaymaya başlamış, terörle savaştan ziyade Çin, Rusya ve ekonomik gelişmeyle daha ilgili hale gelmiştir. İki ülke arasındaki bağların zemini özellikle savunma ve askeri alanda hala devam etmekle birlikte İngiltere'nin deniz aşırı ülkelerde Amerika ile birlikte operasyonlara gidebilme (*interoperability*) özelliğinin azalması onu daha da dezavantajlı hale getirmektedir. Bunun yanında Amerika'ya gelen göçmenlerin sayı ve çeşitlilik bakımından artmasıyla kültürel bağlar iyice zayıflamıştır. Amerika mevcut duruma daha az duygusal ve daha çok pragmatik bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Amerika için İngiltere Avrupa'da ve dünyada önemli bir müttefiktir ve Irak ve Afganistan'da büyük askeri destek sağlamıştır. Bununla beraber Amerika için İngiltere'nin sağlayabileceği bir şey kalmadığı zaman dünyadaki diğer devletlerden biri olması da muhtemeldir. Aslında yıllardır bu ilişkinin ağırlığını üstlenen İngiltere için de duygusal boyutun yanı sıra daha önce de vurgulanan hayati çıkarlar söz konusudur. Uluslararası politikalarını Amerika üzerinden sürdürmeye çalışan *10 Downing Street*'teki bu psikoloji ve bakış açısı uzun yıllar Muhafazakâr ya da İşçi Partisi demeden aynı kaldı. Bu bağlamda dünyanın süper gücü ile orta ölçekli bir Avrupa gücünün günümüzde ne paylaşacağı konusu öne çıkmaktadır. İngiltere'deki diplomatların Özel İlişki ile olan saplantıları büyükelçilik diplomatlarını eğlendirirken İngiltere'nin uzun yıllardan beri uyguladığı Özel İlişki politikasını bir kenara bırakması elbette kolay görülmemektedir. Amerika için stratejik önemini yitiren İngiltere için özel ya da elzem ilişkinin statik olarak vurgulandığı bir İngiliz dış politikası İngiltere'yi fazla yukarı taşımayacaktır. Ancak Özel İlişkiyi daha az telaffuz eden, Amerikan Başkanından özel muamele beklemeyen Avrupa'da hem dış politika hem de ekonomik anlamda daha istikrarlı bir politika süren İngiltere'nin ileri de Amerika ile tekrar daha yakın ortaklığa ve özel ilişkiye sahip olması mümkün görülmektedir. Bu tarz bir İngiltere yükselen bölgesel güçler karşısında Amerika'nın yakın müttefiki olmaya devam edecektir ve bu sayede devlet adamlarının dile getirmesine gerek kalmadan ilişki özel olarak ifade edilmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

ADAMS, E. D. (1925). *Great Britain and the American Civil War*. Plain Label. Books.

ALDRICH, R. J. (1992). *British Intelligence, Strategy, and the Cold War, 1945-51*.

Routledge.

ALEXANDER, J. K. (2002). *Samuel Adams: America's revolutionary politician*. Rowman & Littlefield.

ALLEN, H.C. (1954). *Great Britain and the United States, a History of Anglo-American relations, 1783-1952*, Odhams.

ALLPORT, A. (2009). *Modern Time Leaders Gordon Brown*. Chelsea House Publishing.

ANDREWS, D. M. (2005). *The Atlantic alliance under stress: US-European relations after Iraq*. Cambridge University Press.

ANZUS PACT DATES TO 1951. (1985, February 7). New York Times. p.10.

ASHTON, N.J. (2002). *Kennedy, Macmillan, and the Cold War: the Irony of Interdependence*. Palgrave Macmillan.

ASHTON, N.J. (2004) *Review Article; Anglo-American Relations from World War to Cold War*. Journal of Contemporary History, Vol. 39, No. 1 s. 117-125

ASHTON, N. J. (2005). *Harold Macmillan and the "Golden Days" of Anglo-American Relations Revisited, 1957-63*. Diplomatic History, 29: 691-723.

ATHEY, G.; Editorial Board, Local Economy, Simon Lee, *Boom and Bust: The Politics and Legacy of Gordon Brown*, Oneworld: Oxford, 2009; s. 328.

AVELLA, J. (2001). *Report to JFK: The Skybolt Crisis in Perspective*. Rhetoric & Public Affairs, 4(4), 756-757

AZUBUIKE, S. (2005). *The "Poodle Theory" and the Anglo-American "Special Relationship"*. International Studies. Nisan Vol. 42, No. 2, s.123-139

BADERTSCHER, E. (2009). *The War of 1812*. War of 1812, 1-2.

BAILEY, K. (1999). *The Zimmermann telegram*. British Heritage, 20(4), 15

BAILEY, T. A. (1935) *The Sinking of the Lusitania*. American Historical Review. Vol:41. No:1

BALL, S. J. (1995). *Military Nuclear Relations between the United States and Great Britain under the Terms of the McMahon Act, 1946-1958*. The Historical Journal, Vol. 38, No. 2. s. 439-454

BAREFOOT, K. B. & IBARRA-CATON, M. (2011). *Direct Investment Positions for 2010 Country and Industry Detail*, U.S. Bureau of Economic Analysis.

- BARTTLET, C.J. (1992). *'The Special Relationship': A Political History of Anglo-American Relations since 1945*. Singapore. Longman.
- BAYLIS, J. (1997). *Anglo-American relations since 1939: the Enduring Alliance, Documents in Contemporary History*. Manchester University Press.
- BAYLIS, J. & ROPER, J. (2006) *The United States and Europe: Beyond the Neo-conservative Divide?* Taylor & Francis.
- BEARD, C.A. (1948). *President Roosevelt and the coming of the war, 1941: Appearances and Realities*. United States. Yale University Press.
- BERNSTEIN, B.J. (1976). *The Uneasy Alliance: Roosevelt, Churchill and the Atomic Bomb, 1940-1945*. The Western Political Quarterly, Vol: 29, No:2, s.202-230
- BEVERLEY, R. & CAMPBELL, C. (1855). *The History of Virginia: in four parts*. J. W. Randolph. Virginia University.
- BILGENOĞLU, A. (2010). *Amerikan İç Savaşı ve Mısır: Pamuk Örneğinde Mısır Modernleşmesi ve Amerikan İç Savaşının Sürece olan Katkısı*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Vol:3/11. Bahar
- BILLINGTON, R. A. & Ridge, M. (2001). *Westward expansion: a history of the American frontier* UNM.
- BLACKETT, R.J.M. (2001). *Divided hearts: Britain and the American Civil War*. United States. Louisiana State University Press.
- BOURNE, K. (1967). *Britain and the Balance of Power in North America, 1815-1908*. University of California Press.
- BOYCE, R; *In Search of Anglo-American Special Relationship in the Economic and Financial Spheres*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A. (2003). *The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre.
- BRAUER, J. K. (1972). *British Mediation and the American Civil War: A Reconsideration*. The Journal of Southern History. Vol. 38, No. 1.
- BRAUN, L. (2003). *Suez Reconsidered: Anthony Eden's Orientalism And The Suez Crisis*. Historian, 65(3), 535.
- BRINKLEY, D. (1990). *Dean Acheson and the 'Special Relationship': The West Point Speech of December 1962*. The Historical Journal, Cambridge University Press, Vol. 33, No. 3 s. 599-608.
- BRUNE, L.H. (2003). *Chronological History of U.S. Foreign Relations: 1607-1932*. Routledge.
- BURKE, E. & STANLIS, P.J. (1963). *Edmund Burke: selected writings and speeches*: Transaction Publishers.

- BURK, K.; Anglo-American Relations before They were "Special"; Capet, A. & Sy-Wonyu, A. (2003). *The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre.
- CALINGAERT, M.; *The Special Relationship - Economic And Business Aspects: American Perspective*; McCausland, J.D. & Stuart, D. T. (2006). *U.S.-UK Relations at the start of the 21st Century*. Strategic Studies Institute.
- CAPIE, F. (2010). *The Bank of England: 1950s to 1979*. Cambridge University Press.
- CAROLAN, V. (2007). *WWI at Sea*. Pocket Essentials.
- CARROLL, J. M. (1973). Marshall and Military Victory, 1943-1945; Pogue, F.; *George C. Marshall: Organizer of Victory 1943-1945*. The Review of Politics, Vol. 35, No. 4, s. 585-587. Cambridge University Press.
- CASEY, K. M. (2001). *Saving international capitalism during the early Truman presidency: the National Advisory Council on International Monetary and Financial Problems*. Routledge.
- CASTAÑEDA, J. G. (2009). *Adios, Monroe Doctrine*. New Republic, 240(23/24), 22-23.
- CHAFETZ, G.R. & SPIRTAS, M. & FRANKEL, B. (1999). *The Origins of National Interests*. Routledge,
- COHEN, V. H. (1956). *Charles Sumner and the Trent Affair*. The Journal of Southern History. Vol. 22, No. 2
- COLLINS, T.M. (2005). *Tony Blair*. Twenty-First Century Books.
- COLUMBIA UNIVERSITY, P. (2011). *Columbia Electronic Encyclopedia*, 6Th Edition, 1.
- COOPER, J.M. (1973). *The British Response to the House-Grey Memorandum: New Evidence and New Questions*. The Journal of American History. Vol. 59. No. 4
- CHURCHILL, W. (2009). Iron curtain speech. *Iron Curtain Speech*, 1. History Reference Center, Ipswich, MA.
- DELANEY, C. & KASPIN, D. (2011) *Investigating Culture: An Experiential Introduction to Anthropology*. John Wiley & Sons.
- DICKIE, J. (1994). *"Special" no more: Anglo-American relations: rhetoric and reality*. Weidenfeld & Nicolson.
- DOBBS, M.; *Old Alliance, New Relevance; Blair's Meeting with Bush Evokes Roosevelt-Churchill Decision*. The Washington Post. 31 Ocak 2003.
- DOBSON, A.P. (1990). *Labour or Conservative: Does It Matter in Anglo-American Relations?* Journal of Contemporary History, Vol. 25, No. 4 s.387-407
- DOBSON, A.P. (1995). *Anglo-American Relations in the Twentieth Century: of Friendship, Conflict and the Rise and Decline of Superpowers*. Routledge.
- DOREY, P. (2006). *Labour Governments 1964-1970*. Routledge.

- DUMBRELL, J. (2001). *A special relationship: Anglo-American relations in the Cold War and after*. Palgrave Macmillan.
- DUMBRELL, J; *Sentiment and the US-UK Relationship 1960-1990*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A. (2003). *The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre.
- DUMBRELL, J. (2004). *The US-UK 'Special Relationship' in a World Twice Transformed*. Cambridge Review of International Affairs, Vol. 17, No. 3 s. 437-450.
- DUMBRELL, J. (2006). *A special Relationship: Anglo-American relations in the Cold War and After*. Palgrave Macmillan.
- DUMBRELL, J. (2009). *UK-US Special Relationship: Taking the 21st- Century Temperature*. The Journal of Politics and International Relations. Vol:11 s 64-78
- EDITORS OF NEW WORD CITY. (2011). *Margaret Thatcher: A Life*. New Word City.
- ELLIS, S.A.; *Lyndon Johnson, Harold Wilson and the Vietnam War: a Not So Special Relationship?* Hollowell, J. (2001). *20th century Anglo-American relations*. Palgrave
- ELLIS, S. (2009). *Historical dictionary of Anglo-American Relations*. Scarecrow Press.
- FARNHAM, T.J. (1967). *The Virginia Amendments of 1795: An Episode in the Opposition to Jay's Treaty*. The Virginia Magazine of History and Biography. Vol. 75, No. 1
- FENBY, J. (2006). *Alliance: the inside story of how Roosevelt, Stalin and Churchill won one war and began another*. MacAdam Cage.
- FINDLING, J. E. & THACKERAY. F. W. (1998) *Events that changed America in the eighteenth century*. Greenwood Publishing Group.
- FISCHER, T. (2009). *The Suez Crisis Ceasefire 50 Years On*. Parliamentarian, 90(2), 164-167.
- FOLLY M. H, & PALMER N. A. (2010) *Historical dictionary of US diplomacy from World War I through World War II*. Scarecrow Press.
- FRANKEL, J. (1975). *British foreign policy 1945-1973*. Oxford University Press.
- FRAZIER, R (1984). *Did Britain Start the Cold War? Bevin and the Truman Doctrine*. The Historical Journal. Vol. 27, No. 3 s. 715-727
- FREEMAN, P. (2006). *The Zimmermann Telegram Revisited: A Reconciliation of the Primary Sources*. Cryptologia, 30(2), 98-150.
- GARDNER, L. C. (1991). *Great Britain-U.S Relations*. Reader's Companion to American History, 467-470.
- GEELHOED, E.B. & EDMONDS, A.O. (2003). *Eisenhower, Macmillan, and Allied Unity, 1957-1961* Palgrave Macmillan.
- GEIGER, T. (2004) *Britain and the economic problem of the Cold War: the political economy and the economic impact of the British defence effort, 1945-1955*. Ashgate Publishing.

- GIBRAN, D.K. (2008). *The Falklands War: Britain versus the Past in the South Atlantic*. McFarland.
- GILBERT, M. (2005). *Churchill and America*. Simon and Schuster.
- GREAT NECK, P. (2009). *The Atlantic Charter*. Atlantic Charter, 1.
- GREAT NECK, P. (2009). *Tehran conference*. Tehran Conference, 409
- GREY, C. (2012). *Decoding Organization: Bletchley Park, Codebreaking and Organization Studies*. Cambridge University Press.
- HALLIDAY, P.D. (2010). *Habeas Corpus: from England to Empire*. Harvard University Press.
- HASKEW, M. E. (2001). *The Atlantic Charter laid the Foundation for the U.N.* World War II, 16(3), 81.
- HERRINGTON, G. C. (2008) *From Colony to Superpower U.S. Foreign Relations Since 1776*. Oxford University Press.
- HIGH, S. (2004). *The Racial Politics of Criminal Jurisdiction in the Aftermath of the Anglo-American 'destroyers-for-bases' deal, 1940–50*. The Journal of Imperial and Commonwealth History. 32:3, 77-105
- HINMAN, B. & SCHLESINGER, A. Jr. (2006). *Modern World Leaders Tony Blair*. Infobase.
- HODGSON, G. (2006). *Woodrow Wilson's right hand: the life of Colonel Edward M. House*. Yale University Press.
- HOGGETT, P. (2005). *Iraq: Blair's Mission Impossible*. The British Journal of Politics & International Relations. Vol.7, Sayı: 3, 418-428
- HOPKINS, W.B. (2009). *The Pacific War: The Strategy, Politics, and Players That Won the War*. Zenith Imprint.
- HOUGHTON MIFFLIN HARCOURT PUBLISHING, C. (1991). *Reader's Companion to American History*.
- MYERS, P. E. reviewed by Hubbard, C.M. (2008) *Caution and Cooperation: The American Civil War in British-American Relations*. Department of History, Lincoln Memorial University. H-Albion.
- HUNTLEY, D. (2011). *Living the History: The Two Faces of our "Special Relationship"*. British Heritage, 31(6), 22.
- IRON CURTAIN' SPEECH RECALLED. (1996). *American History*, 31(1), 8.
- JAKUB, J. (1995). *The Anglo-American "special relationship" in the post coldwar world: Much more than meets the eye*. Defence Analysis. Vol:11, No:3, s.318-322
- JAMES, R. (1986). *Anthony Eden and The Suez Crisis*. History Today, 36(11), 8.

- JONES, H. (1997). *Union in peril: the crisis over British intervention in the civil war*. U of Nebraska.
- JONES, P. (1997). *America and the British Labour Party: the "special relationship" at work*. I.B.Tauris.
- KAPLAN, S. (1993). *The Monroe Doctrine and the Truman Doctrine: The Case of Greece Lawrence*. *Journal of the Early Republic* Vol. 13, No. 1 s. 1-21
- JAMIESON, K.H. (1990) *Eloquence in an Electronic Age: The Transformation of Political Speechmaking*. Oxford University Press.
- KENNEDY, D.M. & COHEN, L. & BAILEY, T. A. (2009). *The American Pageant, Volume I: A History of the American People: To 1877*, 1. Cilt. Cengage Learning.
- KENNEDY-PIPE, C & VICKERS, R. (2007) 'Blowback' for Britain?: Blair, Bush, and the war in Iraq. *Review of International Studies*. 33, s.205–221
- KIMBALL, W. F. (1969) *The Most Unsordid Act: Lend-Lease, 1939-1941*. Johns Hopkins University Press.
- KIRKUS MEDIA, L. & Kirkus Media, L. (2011). *A World on Fire: Britain's Crucial Role in the American Civil War*. *Kirkus Reviews*, 79(10), 837.
- KLOSE, N. & JONES, R. F. (1994). *United States history to 1877*. Barron's Educational Series.
- KYDD, A.H. (2005). *Trust and Mistrust in International Relations*. Princeton University Press.
- LAÇINER, S. (2001). *ABD-İngiltere İlişkileri: 'Özel' Bir İlişki*. Ankara. Avrasya Bir Vakfı. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Çalışmaları Dizisi No:8
- LANGGUTH, A.J. (2006). *Union 1812: the Americans who fought the Second War of Independence*. Simon & Schuster.
- LARRY, A. (2009). *The encyclopedia of Money*. ABC-CLIO.
- LEE, S., reviewed by Athey G. Editorial Board, *Local Economy*, (2009) *Boom and Bust: The Politics and Legacy of Gordon Brown*, Oneworld: Oxford. s. 328
- LESTER, M. (1976). *The Alabama Claims: American Politics and Anglo-American Relations, 1865-1872*. *American Historical Review*, 81(5), 1254.
- LOCKEY, J. B. (2007). *Pan-Americanism: Its Beginnings*. Ayer.
- MALIN J, C. (1930). *The United States after the World War*. Ayer
- MARTIN, L. A. (2007). *The Monroe Doctrine: Critical Thinking through the Use of a Commemorative Coin*. *Social Studies*, 98(3), 93-98.
- MARSTON, D. (2002). *The French-Indian War, 1754-1760*. Osprey Publishing. 9-11

- MCGILL, S. (2009). *French & Indian War*. French & Indian War, 1-2. History Reference Center
- MAYLE, P.D. (1987) *Eureka Summit: Agreement in Principle and the Big Three at Tehran*. University of Delaware Press.
- MCKERCHER, B. J. C. (1999) *Transition of Power: Britain's loss of Global Pre-eminence to the United States, 1930-1945*. Cambridge University Press.
- MERRILL, D. (2006). *The Truman Doctrine: Containing Communism and Modernity* Presidential Studies Quarterly, Vol. 36, No. 1. Presidential Doctrines.
- MIDDLETON, R (2002). *Colonial America: A History, 1565-1776*. Blackwell.
- MILLS, T. C. (2011). *The 'Hemisphere isolationists' and Anglo-American economic Diplomacy During the Second World War*. Journal of Transatlantic Studies. Cilt: 9, Sayı: 1 s. 63-75.
- MORGAN, K. O. (2000). *The Oxford Illustrated History of Britain*. Oxford University Press.
- MOSER, J. E.; *The Decline of American Anglophobia or, How Americans Stopped Worrying and Learned to Love English*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre.
- MULLER, J. W. ed. (1999) *Churchill's 'Iron Curtain' Speech Fifty Years Later*. Columbia/London: U. of Missouri P. s 180. English Historical Review (2001) 116 (467): 764-765.
- NELSON, D. N. (2002). *Transatlantic Transmutations*. The Washington Quarterly - Volume 25, Number 4, Autumn 2002, s. 51-66
- NEUMAN, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. 1. Cilt. Çev. Sedef Özge. Yayıncılık.
- NORDHOLT, J.W.S. (1991). *Woodrow Wilson*. University of California Press.
- OLIVER, R.W. (1984). *Bretton Woods: A Retrospective Essay*. Division of the Humanities and Social Sciences California Institute of Technology. Humanities Working Paper.
- ONUF, P.S. (2000). *Jefferson's Empire The Language of American Nationhood*. University press of Virginia
- O'SULLIVAN, J. (2006). *The president, the Pope, and the Prime minister: Three who changed the world*. Regnery Publishing.
- PATERSON, R.H. (1997). *Britain's Strategic Nuclear Deterrent: From Before the V-Bomber to Beyond Trident*. Routledge.
- PATON, C.; *Blair and the NHS: Resistible Force Blair legacy Blair and the NHS. Meets Moveable Object?* Terrance, C. (2009). *The Blair Legacy Politics, Policy, Governance and Foreign Affair*. Palgrave Macmillan.

- PETERSEN, T. T.; *Post-Suez Consequences: Anglo-American Relations in the Middle East from Eisenhower to Nixon*; Smith, S.C. (2008). *Reassessing Suez 1956 New Perspectives on the crisis and its Aftermath*. Ashgate.
- PHYTHIAN, M. (2007). *The Labour Party, war and International Relations, 1945-2006*. Taylor & Francis.
- PORTER, B. (2006). *Empire and Superempire: Britain, America and the world*: Yale University Press.
- PRIEST, A. (2005). *In American Hands: Britain, the United States and the Polaris Nuclear Project 1962-1968*. Routledge. Contemporary British History. Vol.19, No. 3. s.353-376.
- PRIEST, A. (2006). *Kennedy, Johnson and NATO: Britain, America and the Dynamics of Alliance, 1962-68*. Taylor & Francis.
- QUINN, D.B. (1985). *Set fair for Roanoke: Voyages and Colonies 1584-1606*. UNC Press Books.
- RASMUSSEN, J. & MCCORMICK, J. M. (1993). *British Mass Perceptions of the Anglo-American Special Relationship*. Political Science Quarterly, Vol. 108, No. 3
- RASOR, E. L. (2000). *Winston S. Churchill, 1874-1965: A Comprehensive Historiography and Annotated Bibliography*. Greenwood Publishing Group.
- RAYMOND, R.; *Anglo-American Economic and Business Relationships: A British Perspective* McCausland, J.D. & Stuart, D. T. (2006) *U.S.-UK Relations at the start of the 21st Century*. Strategic Studies Institute.
- REITAN, A. (2003). *The Thatcher revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the transformation of modern Britain, 1979-2001*. Rowman & Littlefield.
- RENSHON, S.A. (1993). *The Political psychology of the Gulf War: leaders, publics, and the process of conflict*. University of Pittsburgh Press.
- REYNOLDS, D. (1985-1986). *A 'special relationship'? America, Britain and the international order since the Second World War*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-). Vol. 62, No. 1 s. 1-20
- REYNOLDS, D. (1988-1989). *Rethinking Anglo-American Relations*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 65, No. 1.
- REYNOLDS, D.; *Churchill's War Memoirs and the Invention of the "Special Relationship"* Capet, A. & Sy-Wonyu, A.(2003).*The "Special Relationship"*. Publication Univ Rouen Havre.
- RM, p. (2011). *Arthur Zimmerman*. Hutchinson's Biography Database, 1
- ROSENSON, A. (1947). *The Terms of the Anglo-American Financial Agreement Alex*. The American Economic Review, Vol. 37, No. 1 s. 178-187

- ROBERT, B; *In Search of Anglo-American Special Relationship in the Economic Financial Spheres*; Capet, A. & Sy-Wonyu, A. (2003). *The "Special Relationship"*. Publication Univ. Rouen Havre.
- RYAN, H. B. (1979). *A New Look at Churchill's 'Iron Curtain' Speech*. The Historical Journal. Vol. 22, No. 4 s.895-920
- SALEM, P. (1999). *Chamberlain Appeases Hitler With the Munich Agreement*. In, Great Events (p. 406). US: Salem Press.
- SANDS, P (2005). *Lawless World: America and the Making and Breaking of Global Rules from FDR's Atlantic Charter to George W. Bush's Illegal War*. Viking.
- SELDON, A. & LODGE, G. (2010). *How history will judge Brown?* Public Policy Research. Vol:17 Issue:1 s.23-28 Mart-Mayis,
- SEYMOUR, R. (2010). *The Meaning of David Cameron*. O Books.
- SCHLESINGER jr. A. M. & ISRAEL, F. L. & FRENT, D. J. (2003). *The Embargo Act of 1807. Election of 1800 & the Administration of Thomas Jefferson*
- SELDON, A. & KAVANAGH. D. (2005). *The Blair effect 2001-5*. Cambridge.
- SPELLING, A. (2009). *Edward Heath and Anglo–American Relations 1970–1974: A Reappraisal*. Taylor and Francis.
- STEPHENSON, W. H. (1956). The Journal of southern history, cilt:22
- STEWART, A. (2008). *Empire lost: Britain, the dominions and the Second World War*. Continuum International Publishing Group.
- TONRA, B. & BROWNING, C. (2009). *Beyond the West and Towards the Anglosphere? The struggle for the west: a divided/ contested legacy*. Routledge critical security studies.
- TUCKER, S.C. (2010). *The Encyclopedia of Middle East Wars: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts*, 1. Cilt. ABC-CLIO,
- TURNER, J. (1988). *Britain and the First World War*. Routledge.
- VARBLE, D. (2003). *Essential Histories, The Suez Crisis 1956*. Oxford. Osprey Publishing.
- WARD, J. K. (1968) *Winston Churchill and the "Iron Curtain" Speech*. The History Teacher, Vol. 1, No. 2. s.5-13+57-63
- WARNER, G. G. (1991). *The United States and the Suez crisis*. International Affairs, 67(2), 303.
- WATT, D.C. (1984) *Succeeding John Bull: America in Britain's place, 1900-1975: a study of the Anglo-American relationship and world politics in the context of British and American foreign-policy-making in the twentieth century*. Cambridge.
- WILLIAMS, R.C. (1966). *Skybolt and American Foreign Policy*. Military Affairs, Vol. 30, No. 3 s.153-160

- WILLIAMSON, J. (2008). *British Socialism and The Marshall Plan*. History Today, 59(2), 53-59.
- WITHER J. (2006). *An Endangered Partnership: The Anglo-American Defence Relationship in the Early Twenty-first Century*, European Security, 15:1, 47-65
- WHITHAM, C. (2002). *Bitter rehearsal: British and American planning for a post-war West Indies*. Greenwood Publishing.
- WOODWARD, B. (2004) *Plan of Attack*. Simon and Schuster. s. 338
- WOOLLACOTT, M. (2006). *After Suez: Adrift in the American Century*. I.B.Tauris.
- CARLTON, D.; Ian Samuel, Review. (1988). *Britain and the Suez Crisis*; Oxford. Basil Blackwell.
- YOUNG, K. (n.d). *The Skybolt Crisis of 1962: Muddle or Mischief?* Journal Of Strategic Studies, 27(4), 614-635.
- ZIMMERMANN TELEGRAM. (2007). *Network Dictionary*, 540

İNTERNET KAYNAKLARI

Amerikan Türkiye Büyükelçiliği web sitesi, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b2>

AMES, C. & NORTON T.; *Blair and Bush planned Iraq war without second UN vote, letter shows*, 29 Ağustos 2011 <http://www.guardian.co.uk/politics/2011/aug/29/tony-blair-iraq-un-resolution>

Anglophobe, Oxford Dictionaries,

http://oxforddictionaries.com/definition/Anglophobe?q=anglophobia#Anglophobe_2

ARI, T.; *Yalnızcılık Politikası*, <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/y/005.htm>

ASSINDER, N.; *Blair battles "poodle" jibes*, 3 Şubat 2003

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/2721513.stm

BENITEZ, J.; *Obama worried about UK leaving Afghanistan, Cameron worried about US leaving Libya*, 24. Mayıs 2011, <http://www.acus.org/natosource/obama-worried-about-uk-leaving-afghanistan-cameron-worried-about-us-leaving-libya>

BLOXHAM, A.; *WikiLeaks: Britain mocked by US over 'special relationship'* 4 Aralık 2010, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/wikileaks/8180709/WikiLeaks-Britain-mocked-by-US-over-special-relationship.html>

Britain and US conduct nuclear test, 15 Şubat 2002

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1823092.stm>

Britain to make its final payment on World War II loan from U.S. - Business - International Herald Tribune, 28 Aralık 2006,

http://www.nytimes.com/2006/12/28/business/worldbusiness/28iht-nazi.4042453.html?_r=1

British Prime Minister David Cameron Speaks to ABC's Diane Sawyer, 20 Temmuz 2010,

<http://abcnews.go.com/WN/british-prime-minister-david-cameron-speaks-diane-sawyer/story?id=11208714&page=2>

Britain suffered defeat in Iraq, says US general, 29 Eylül 2010,

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-11419878>

Britain working with US on new nuclear warheads that will replace Trident force, 10 Nisan

2006, <http://www.heraldscotland.com/sport/spl/aberdeen/britain-working-with-us-on-new-nuclear-warheads-that-will-replace-trident-force-1.23580>

BRITTAN, S.; *Is There A New Anglo-US Economy?*, Paper given at meeting of Giersch Foundation in Bundesbank Frankfurt, 9 Kasım 1999,

http://www.samuelbrittan.co.uk/spee5_p.html

BORGER, J.; *UK's special relationship with US needs to be recalibrated, Obama tells ex-pats in Britain*, 27 Mayıs 2008

<http://www.guardian.co.uk/world/2008/may/27/barackobama.uselections2008>

Bush address to Congress, 21 Eylül 2001 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1555641.stm>

Cameron and Obama discuss Gary McKinnon, UFO Hunter - Pentagon Hacker,

<http://www.youtube.com/watch?v=N7l4jD-EZ3k>

CANNON, L. (2000). *President Reagan: the Role of a Lifetime PublicAffairs*.

http://www.msnbc.msn.com/id/5145739/ns/us_news-the_legacy_of_ronald_reagan/t/reagan-thatcherpolitical-soul-mates

CASSIDY, R. M.; *The British Army and counterinsurgency: the salience of military culture*.

Mayıs-Haziran 2005,

http://findarticles.com/p/articles/mi_m0PBZ/is_3_85/ai_n13824961/?tag=content:coll

CHANCELLOR, A.; *Cameron, Obama and that special relationship*, 23 Temmuz 2010,

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/jul/23/cameron-obama-special-relationship>

CLINTON, B.; *Trust Tony's judgment*, 18 Mart 2003,

<http://www.guardian.co.uk/politics/2003/mar/18/foreignpolicy.iraq3>

COWELL, A.; *Iraq Backlash in Britain May Affect Future Military Moves*’, New York Times, 4 Mayıs 2005,

<http://www.nytimes.com/2005/05/04/international/europe/04britain.html?pagewanted=all>

Defence cuts 'led to MoD project cost rise', 16 Kasım 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-15749136>

Defence Spending, Ministry of Defence,

<http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/Organisation/KeyFactsAboutDefence/DefenceSpending.htm>

DYSON, S. B. (2007). *What Difference Did He Make Tony Blair and British Foreign Policy From*. Department of Political Science. University of Connecticut. <http://www.rose-hulman.edu/~casey1/BAB-Dyson.pdf>

EU allies unite against Iraq war, 22 Ocak 2003

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2683409.stm>

FAIRHALL, D.; *£5 billion Trident deal is agreed*, 16 Temmuz 1980

<http://century.guardian.co.uk/1980-1989/Story/0,,108170,00.html>

FENTON, B.; *Telegram that brought US into Great War found found*, 17 Ekim 2005,

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1500812/Telegram-that-brought-US-into-Great-War-is-found-found.html>

FREI, M.; *Bond forged in ruins of 9/11*. 11 Mayıs 2007

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6634013.stm

GABBATT, A.; *Clinton: US will help resolve Falklands oil row*, 2 Mart 2010

<http://www.guardian.co.uk/uk/2010/mar/02/clinton-us-britain-argentina-falklands-oil>

GILES, C.; *Ties that bind: Bush, Brown and a different relationship*, 27 Temmuz 2007,

<http://www.ft.com/cms/s/0/f845cfdc-3bd8-11dc-8002-0000779fd2ac.html#axzz1lggjS7aR>

GILLIGAN, A.; *Hostility between British and American military leaders revealed*, 22 Kasım 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6631239/Hostility-between-British-and-American-military-leaders-revealed.html>

GILLIGAN, A.; *British troops in Iraq had to let attackers go free*, 24 Kasım 2009

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6639450/British-troops-in-Iraq-had-to-let-attackers-go-free.html>

HALL, J.; *Brown faces humiliation after Obama 'snub'*. 3 Mart 2009

<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brown-faces-humiliation-after-obama-snub-1636430.html>

HARDING, T.; *Britain can do 'nothing' to prevent Argentina retaking Falkland Islands*, 12 Haziran 2011,

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/southamerica/falklandislands/8571442/Britain-can-do-nothing-to-prevent-Argentina-retaking-Falkland-Islands.html>

HENNESSY, P. & SHERWELL, P.; *BP oil spill: Barack Obama tells David Cameron 'I'm not out to wreck BP'*, 12 Haziran 2010

<http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/energy/oilandgas/7823595/BP-oil-spill-Barack-Obama-tells-David-Cameron-Im-not-out-to-wreck-BP.html>

HARMAN, D.; *As occupiers, Brits bring experience, Years of global policing have made soldiers all-rounders*, 20 Mayıs 2003, <http://www.csmonitor.com/2003/0520/p01s03-woiq.html>

History and Records, *Induction Statistics*, <http://www.sss.gov/induct.htm>

HOGUE, W.; *Blair Pays a Price at Home for Supporting Bush on Iraq*, 27 Ocak 2003

<http://www.nytimes.com/2003/01/27/international/europe/27BRIT.html?pagewanted=all>

HUTTON, W.; *How should we judge Gordon Brown, this decent, complex, flawed leader?* 16

Mayıs 2010 <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/may/16/gordon-brown-leader-legacy>

Iraq inquiry: Gordon Brown says war was 'right' 5 Mayıs 2010

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8550779.stm

Iraq war files: British colonel's scathing attack on 'arrogant, bureaucratic' Americans, 23

Kasım 2009, [http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6634115/Iraq-war-files-](http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6634115/Iraq-war-files-British-colonels-scathing-attack-on-arrogant-bureaucratic-Americans.html)

[British-colonels-scathing-attack-on-arrogant-bureaucratic-Americans.html](http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/6634115/Iraq-war-files-British-colonels-scathing-attack-on-arrogant-bureaucratic-Americans.html)

Iraq's Weapons of Mass Destruction the Assessment of the British Government,

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Politics/documents/2002/09/24/dossier.pdf>

Jaques, M.; *The Age of Selfishness*, 5 Ekim 2002

<http://www.guardian.co.uk/comment/story/0,3604,805161,00.html>

John Bull & Uncle Sam -Four Centuries of British American Relations, *Common Language – Separate Voices*, <http://www.loc.gov/exhibits/british/brit-6.html>

KRAUTHAMMER, C.; *Obama's policy of slapping allies*, 2 Nisan 2010,

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/04/01/AR2010040102805.html>

KONZETT, M (2007). *The McMahon Act and its effects on Britain's decision for an*

independent atomic programme. <http://www.littera.net/70/the-british-atomic-bomb-programme>

LANDLER, M.; *Britain's Contacts With Hezbollah Vex U.S.* ,12 Mart 2009

<http://www.nytimes.com/2009/03/13/world/middleeast/13diplo.html?ref=world>

US and UK 'no longer inseparable' 14 Temmuz 2007 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6898587.stm>

LEDERMAN, G.N. (1999). *Reorganizing the Joint Chiefs of Staff: the Goldwater-Nichols Act of 1986*. Unites States. Greenwood Publishing Group.

<http://www.theindependentbd.com/paper-edition/oped/79810-role-of-the-army-in-chittagong-hill-tracts.html>,

- LEIGH, D.; *WikiLeaks cables: US spurned Gary McKinnon plea from Gordon Brown*, 30 Kasım 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/nov/30/wikileaks-cables-gary-mckinnon-gordon-brown>
- Lend Lease*, <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/2WWlendlease.htm>
- Letter to Prime Minister Margaret Thatcher of the United Kingdom Confirming the Sale of the Trident II Missile System to the Her Country*, 11 Mart 1982, <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1982/31182b.htm>
- LISTER, R.; *US and the UK: Special relationship?* 23 Şubat 2001, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1185177.stm>
- Lockerbie bomber freed from jail*, 20 Ağustos 2007 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/south_of_scotland/8197370.stm
- MACASKILL, E.; *Brown meets US presidential hopefuls*, 17 Nisan 2008 <http://www.guardian.co.uk/politics/2008/apr/17/gordonbrown.foreignpolicy?INTCMP=ILCNETTXT3487>
- MORGAN, K.; *Harold Macmillan, By Charles Williams*, 17 Temmuz 2009 <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/reviews/harold-macmillan-by-charles-williams-1749441.html>
- NEUSTADT, Richard E. *Report to JFK: The Skybolt Crisis in Perspective*. Ithaca, N.Y.: Cornell Univ. Press, 1999. 177pp. http://findarticles.com/p/articles/mi_m0JIW/is_4_53/ai_75098732
- Obama, Brown Hail "Special Relationship"*, 30 Nisan 2009. http://www.cbsnews.com/8301-250_162-4841059.html
- OLIVER, J.; *Britons reject Blair support for war with Iraq* <http://www.dailymail.co.uk/news/article-131558/Britons-reject-Blair-support-war-Iraq.html>
- OLIVER, R. W. (1984). *Bretton Woods: a Retrospective Essay*, The New York Times, September 25, 1945, <http://authors.library.caltech.edu/18861/1/HumsWP-0108.pdf>
- Opposition to Iraq war widens*; 23 Ocak 2003, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2688117.stm
- President Delivers State of the Union Address*, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html>
- Primary Documents in American History, Monroe Doctrine*; Library of Congress, <http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/Monroe.html>
- Prime Minister and President Obama article: an essential relationship*, 23 Mayıs 2011, <http://www.number10.gov.uk/news/prime-minister-and-president-obama-article-an-essential-relationship>

Q&A: Trident replacement, 22 Eylül 2010

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/4805768.stm

RAYMENT, S.; *Revealed: SAS mission to kill a Baghdad suicide squad*, 20 Kasım 2005,

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1503449/Revealed-SAS-mission-to-kill-a-Baghdad-suicide-squad.html>

RAYMENT, S.; *US tactics condemned by British officers*, 11 Nisan 2004

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/1459048/US-tactics-condemned-by-British-officers.html>

REYNOLDS, P. *The subtle shift in British foreign policy*. 15 Temmuz 2007

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6897313.stm

ROBINSON, N.; *US and UK's 'essential relationship': More than words?* 24 Mayıs 2011,

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-13519456>

Rumsfeld - 'we could go it alone', <http://www.dailymail.co.uk/news/article-171454/Rumsfeld-alone.html>

Second War of American Independence,

http://www.americaslibrary.gov/aa/madison/aa_madison_war_2.html

SHIPMAN, T.; *Barack Obama sends bust of Winston Churchill on its way back to Britain*, 14

Şubat 2009 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/4623148/Barack-Obama-sends-bust-of-Winston-Churchill-on-its-way-back-to-Britain.html>

SHIPMAN, T.; *History of Britain's special relationship with America*, 1 Mart 2009,

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/4885895/History-of-Britains-special-relationship-with-America.html>

SHIPMAN, T.; *Barack Obama 'too tired' to give proper welcome to Gordon Brown*, 7 Mart

2009 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/4953523/Barack-Obama-too-tired-to-give-proper-welcome-to-Gordon-Brown.html>

SIDDIQUE, H. & MILMO, D. & CARRELL, S.; *Anger from US as freed Lockerbie bomber flies home to Libya*, 20 Ağustos 2009 <http://www.guardian.co.uk/uk/2009/aug/20/lockerbie-bomber-released>

SPARROW, A.; *Special relationship as strong as ever, Obama tells Brown*, 3 Mart 2009,

<http://www.guardian.co.uk/politics/2009/mar/03/obama-brown-special-relationship>

Spending Review: Cuts watch, department-by-department, 20 Ekim 2010,

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-10924719>

SPILLIUS, A.; *'Special relationship' strained: US criticises UK's vow to talk to Hezbollah*, 12

Mart 2009 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/4982046/Special-relationship-strained-US-criticises-UKs-vow-to-talk-to-Hezbollah.html>

- TAPPER, J.; *Proof that Blair is Bush's poodle ... president calls him 'My boy'*. 22 Temmuz 2006, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-397106/Proof-Blair-Bushs-poodle---president-calls-My-boy.html>
- Task Force 145 (TF 145)*, Global Security, <http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/tf-145.htm>
- The 1956 Suez Crisis; <http://www.press.umich.edu/pdf/0472108670-06.pdf> s.13
- THORNTON, B.; *Britain pays off final instalment of US loan - after 61 years*, 26 Aralık 2006, <http://www.independent.co.uk/news/business/news/britain-pays-off-final-instalment-of-us-loan--after-61-years-430118.html>
- TRENT AFFAIR. (2011). In *Encyclopædia Britannica*. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/604278/Trent-Affair>
- Top Trading Partners - Total Trade, Exports, Import*, <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/highlights/top/top1111yr.html>
- TRAYNOR, I. & ELLIOT, L.; *Europe follows Brown plan for survival as EU bank bail-out plan is agreed*, 12 Ekim 2008, <http://www.guardian.co.uk/business/2008/oct/12/banking-europe>
- Trade in Goods with United Kingdom*, <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c4120.html>
- UK & US: Key economic facts*, <http://ukinusa.fco.gov.uk/en/business/economic-relations/key-facts>
- US number one source of investment in UK*, 14 Temmuz 2010, <http://ukinusa.fco.gov.uk/en/news/?view=News&id=22535465>
- The UK-US Special Relationship: Myths and Reality*, <http://americaintheworld.typepad.com/briefings/2008/08/the-uk-us-speci.html>
- VEEN, T.V. & MUYSKEN, J. (2006). *Growth and cohesion in the European Union: the impact of macroeconomic policy*. Edward Elgar Publishing.; Richter, E. & Fuchs R.; *Rhine Capitalism, Anglo-Saxon Capitalism and Redistribution*, 19 Ekim 2004, <http://www.indymedia.org.uk/en/2004/10/299588.html>
- Views on Britain's role in Iraq: 'People see the UK as a poodle of America'*, 16 Nisan 2009, <http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/16/uk-iraq-usa-terror>
- VUOTO, L.; *Reagan and Thatcher: A Truly Dynamic Duo*, The Edmund Burke Institute for Renewal http://www.edmundburkeinstitute.org/documents/Human_Events_Reagan_and_Thatcher.pdf

Washington/Politics, *Political soul mates: Reagan and Thatcher dominated 1980s politics*, 6 Mayıs 2004

http://www.usatoday.com/news/washington/2004-06-05-reagan-thatcher_x.htm

WHEATCROFT, G. (2011). *How the British Nearly Supported the Confederacy* 30 Haziran 2011 New York Times [http://www.nytimes.com/2011/07/03/books/review/book-review-a-world-on-fire-](http://www.nytimes.com/2011/07/03/books/review/book-review-a-world-on-fire-byamandaforeman.html?_r=1&adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1329397271-i2idKk1jtbJHBqAUBgxDsA)

[byamandaforeman.html?_r=1&adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1329397271-i2idKk1jtbJHBqAUBgxDsA](http://www.nytimes.com/2011/07/03/books/review/book-review-a-world-on-fire-byamandaforeman.html?_r=1&adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1329397271-i2idKk1jtbJHBqAUBgxDsA)

WINTOUR, P.; *Barack Obama snubs Gordon Brown over private talk*, 24 Eylül 2009, <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/sep/23/barack-obama-gordon-brown-talks>

Windscale: Britain's Biggest Nuclear Disaster, BBC Two, 8 Ekim 2007,

<http://www.youtube.com/watch?v=ElotW9oKv1s>

Whig and Tory, Encyclopædia Britannica

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/641802/Whig-and-Tory>

WHITAKER, B.; *Poodle power*, 17 Şubat 2003

<http://www.guardian.co.uk/world/2003/feb/17/worlddispatch.iraq>

WHITE, M. & WINTOUR, P.; *Blair calls for world fight against terror*. 12 Eylül 2001. <http://www.guardian.co.uk/politics/2001/sep/12/uk.september11>

World War II, Jan 14, 1942: Anglo-American Combined Chiefs of Staff established,

<http://www.history.com/this-day-in-history/anglo-american-combined-chiefs-of-staff-established>

United States military and Intelligence Bases in Britain – a briefing. Quaker Peace & Social Witness Peace Campaigning and Networking Group <http://www.quaker.org.uk/files/Us-bases-briefing2.pdf>

Yo Bush! Blair mocked as US poodle, 18 Temmuz 2006,

http://www.chinadaily.com.cn/world/2006-07/18/content_643832.htm

50% see Blair as Bush's lapdog, 14 Kasım 2002,

<http://www.guardian.co.uk/politics/2002/nov/14/foreignpolicy.uk1>

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI: Serel ALPAY
Doğum Tarihi ve Yeri: 10.09.1986 – ANTALYA

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise: Muratpaşa Lisesi (Antalya)
Lisans Diploması: 2003 - 2007
Atılım Üniversitesi (Ankara)
Fen – Edebiyat Fakültesi – İngilizce Mütercim Tercümanlık
Bölümü (Burslu), Üniversite Üçüncüsü, Fakülte ve Bölüm
İkincisi
Yükseklisans Diploması: 2009 – 2012
Akdeniz Üniversitesi (Antalya)
Sosyal Bilimler Enstitüsü - Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Tez Konusu: Amerika (A.B.D.) – İngiltere İlişkileri
Yabancı Dil / Diller: İngilizce

İş Denevimi

Stajlar: Kültür ve Turizm Bakanlığı – Dış İlişkiler Daire Başkanlığı
TRT Genel Müdürlüğü Ankara
Çalıştığı Kurumlar: Kültür ve Turizm Bakanlığı – Tanıtma Genel Müdürlüğü
Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
E- posta: serel.alpay@gmail.com
serel.alpay@kultur.gov.tr